

Міністерство освіти і науки України
Донецький державний університет управління (м. Маріуполь, Україна)
Кафедра публічного управління та адміністрування

Національне агентство України з питань державної служби
Маріупольська міська рада
ГО «Фонд розвитку Маріуполя»
ГО «Центр адаптивного лідерства та територіального розвитку»
Національний університет «Кієво-Могилянська академія»
(м. Київ, Україна)
Таврійський національний університет ім. В.І. Вернадського
(м. Київ, Україна)
Навчально-науковий інститут управління, економіки та природокористування

Одеський державний екологічний університет
(м. Одеса, Україна)
Wyższa Szkoła Ekonomiczno-Humanistyczna
(Polska, Bielsko-Biala)
Paata Gugushvili Institute of Economics of Ivane Javakhishvili Tbilisi
State University (Tbilisi, Georgia)

Публічне управління для сталого розвитку: виклики та перспективи на національному та місцевому рівнях

Матеріали
IV Міжнародної науково-практичної
конференції

27–28 травня 2021 р.
м. Маріуполь

присвячена 30-річчю
незалежності України

30 років
Незалежності
України

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДОНЕЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ УПРАВЛІННЯ (м. Маріуполь, Україна)
НАЦІОНАЛЬНЕ АГЕНТСТВО УКРАЇНИ З ПИТАНЬ ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ
МАРІУПОЛЬСЬКА МІСЬКА РАДА
ГО «ФОНД РОЗВИТКУ МАРІУПОЛЯ»
ГО «ЦЕНТР АДАПТИВНОГО ЛІДЕРСТВА ТА ТЕРИТОРІАЛЬНОГО РОЗВИТКУ»
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «КИЄВО-МОГИЛЯНСЬКА АКАДЕМІЯ»
(м. Київ, Україна)
ТАВРІЙСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМ. В.І. ВЕРНАДСЬКОГО
(Навчально-науковий інститут управління, економіки та
природокористування) (м. Київ, Україна)
ОДЕСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ЕКОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ (м. Одеса, Україна)
WYŻSZA SZKOŁA EKONOMICZNO-HUMANISTYCZNA (Polska, Bielsko-Biala)
PAATA GUGUSHVILI INSTITUTE OF ECONOMICS OF IVANE JAVAKHISHVILI
TBILISI STATE UNIVERSITY (Tbilisi, Georgia)

**ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ
ДЛЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ: ВИКЛИКИ ТА
ПЕРСПЕКТИВИ НА НАЦІОНАЛЬНОМУ ТА
МІСЦЕВОМУ РІВНЯХ**

**Матеріали IV Міжнародної
науково-практичної конференції**

(присвячена 30-річчю незалежності України)

27-28 травня 2021 року

Маріуполь, 2021

УДК 316/352
П 36

П-36 Публічне управління для сталого розвитку: виклики та перспективи на національному та місцевому рівнях: збірник матеріалів IV Міжнародної науково-практичної конференції. 27-28-травня 2021 р. Маріуполь (Україна). – Маріуполь-Київ: ПП Халіков Р.Р., 2021. – 274 с.

ISBN 978-617-7565-71-9

Редакційна колегія:

Марова С. Ф. – голова, д. держ.упр., професор, ректор Донецького державного університету управління

Чечель А. О. – заступник голови, д. е. н., доцент, завідувач кафедри публічного управління та адміністрування Донецького державного університету управління

Балуєва О. В. – д. е. н., професор, проректор з наукової та виховної роботи Донецького державного університету управління

Токарева В. І. – д. держ.упр, професор, проректор з науково-педагогічної роботи Донецького державного університету управління

Зелінська М. І. – к. політ.н., доцент кафедри публічного управління та адміністрування Донецького державного університету управління

Тарасенко Д. Л. – д. е. н., доцент, професор кафедри публічного управління та адміністрування Донецького державного університету управління

Хлобистов Є. В. – д. е. н., професор, Національний університет «Києво-Могилянська академія»; директор Міжнародного науково-дидактичного інституту Вищої Школи економіки та гуманітаристики (Wyższa Szkoła Ekonomiczno-Humanistyczna (Bielsko-Biala, Polska)

Abesadze Ramaz, Doctor of Economics, Professor, Paata Gugushvili Institute of Economics of Ivane Javakhishvili Tbilisi State University (Tbilisi, Georgia)

Горник В. Г. – д. держ.упр, доцент, директор навчально-наукового інституту управління, економіки та природокористування Таврійського національного університету ім. В.І. Вернадського

Павленко О. П. – к. е. н., доцент, завідувач кафедри публічного управління та менеджменту природоохоронної діяльності Одеського державного екологічного університету

Відповідальна за випуск **Чечель А. О.**

д. е. н., доцент, завідувач кафедри публічного управління та адміністрування Донецького державного університету управління

ЗМІСТ

1. ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Верительник С.М.

Спроможні територіальні громади як чинник сталого розвитку.....10

Динник І.П.

Сучасні виклики у процесі взаємодії держави та громадянського суспільства в умовах децентралізації.....13

Єрескова Т.В., Мазурик О.В.

Соціокультурні ризики публічного управління.....16

Казанчук І.Д.

Деякі аспекти застосування норм Закону України «Про доступ до публічної інформації» в частині реалізації права громадян на безпечне для життя та здоров'я навколишнє природне середовище 23

Кльоц О.В.

Правове забезпечення наближення законодавства України до законодавства Європейського Союзу: окремі аспекти.....27

Kubicka Jolanta

Sustainable development and Governance (good governance, global governance, open governance, sustainability governance model).....30

Кульчій І.О.

Реформування органів влади в Україні: від стратегії до втілення 33

Лисий А.О.

Фактори впливу на ефективність взаємовідносин держави та громадянського суспільства 37

Лисий Є.О.

Формування концепції «менеджменту публічних цінностей» 40

Ломакіна Т.А.

Аналіз взаємодії органів влади та місцевого самоврядування з громадськістю 43

Михайлова Т.М.

Сучасні світові тенденції розвитку систем державного управління.....46

Мохова Ю.Л.	
Особливості державного управління в країнах Європейського Союзу в умовах сталого розвитку.....	51
Olma Bartosz	
Rola samorządu terytorialnego w realizacji zasady równoważnego rozwoju	53
Орлова Н.С.	
Законодавчі механізми цифрового розвитку публічного управління в Україні	56
Підлісна Т.В.	
Роль органів місцевого самоврядування у забезпеченні національної безпеки	59
Протосавицька Л. С.	
Цінність цілей сталого розвитку	65
Супрунова І.В.	
Організаційно-правовий механізм реалізації державної політики в сфері детінізації економіки.....	68
Сухова К.К.	
Концепція належного врядування в системі надання соціальних послуг.....	71
Ткачук Д.Г.	
Консенсусна взаємодія владних еліт та етнічних спільнот України у формуванні та реалізації державної етнополітики.....	74
Чернецький С.С.	
Інформаційне забезпечення стратегічних комунікацій в органах публічного управління	76
Чечель А.О.	
Місце публічного управління в реалізації концепції сталого розвитку	79

2. СУЧАСНІ ВИКЛИКИ ЗБАЛАНСОВАНОГО СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ

Алексеєнко М.Д., Смоленюк Р.П.	
Концептуалізація фінансово-кредитних відносин банківських установ і суб'єктів господарювання	82
Байрак Д.М., Байрак А.О.	
Економічна складова медичних досліджень в контексті формування умов сталого розвитку	85

Burduli V. Sh., Abesadze R. B. Classification of the types of innovations.....	88
Горник В.Г. Стратегічне та інноваційне забезпечення системи управління економічною безпекою підприємства.....	91
Жарова Л.В. Сталий розвиток в часи пост-ковіду: нові виклики та можливості.....	97
Змитрович К.Л. Аналіз сучасних тенденцій розвитку систем управління персоналом у світі та Україні	100
Колонтай С.М., Чернявська В.А. Кінний туризм як перспективний напрямок соціально-економічного розвитку регіону.....	104
Кононов С.О. Європейський та український досвід функціонування дорожнього ринку.....	106
Махітко Є.О. Спрощена система оподаткування: досвід України та країн ЄС.....	110
Остапчук В.Ю. Проблематика здійснення митного контролю в контексті визначення країни походження товарів.....	113
Павлюк Д.С. Деякі аспекти стратегії сталого розвитку митної політики....	116
Паша Л.Г. Бюджетна політика в Україні як інструмент державного регулювання економіки.....	118
Печніков М.А., Найденко О.Є. Митний контроль та декларування при переміщенні товарів через митний кордон.....	123
Романькова О.М., Висоцький В.М. Антикризова діяльність підприємства	127
Рубель О.Є., Жихарева А.А. Вплив інноваційної морської політики Європейського Союзу на трансформацію морегосподарського комплексу України.....	129
Савіна Л. Л., Хороших В.В. Визначення проблем публічного управління розвитком сфери біоенергетики України.....	132

Сторожилова У. Л., Сторожилів Г.М., Сторожилів П.М. Сучасні виклики збалансованого соціально- економічного зростання України.....	135
Тарасенко Д. Л., Тарасенко О.Ю. Пріоритетні напрями розвитку соціальної політики в Україні на 2021-2023 рр.....	138
Тарасова Г. О., Грозний І.С Прогнозування комбінованих економічних криз для подолання соціально-економічної нестабільності	141
Токарева В. І., Плуталова О.Г. Особливості реформи земельних відносин в Україні та перспективи її завершення	147
Tulai Oksana, Alekseyenko Lyudmyla Social aspects of program-target financing of support for persons with disabilities	150
Тюлькіна К.О., Еміх Д.О. Принципи сталості в будівельній сфері.....	154
Черниш О.І. Соціальний аспект інноваційного розвитку економіки України.....	157
Чернишов О.Ю., Васильєва Г.В. Інструментарій задоволення потреб у санаторно-курортних послугах.....	161

3. ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА ТЕРИТОРІЙ ТА ЕКОЛОГО-ІННОВАЦІЙНЕ МОДЕЛЮВАННЯ ДЛЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Головіна О.І., Бурлака Д.Ю. Напрями підвищення ресурсоефективності підприємств- переробників вторинної сировини	164
Козловцева В.А. Перспективи залучення impact-інвестицій в контексті екологічно відповідального інвестування в Україні	172
Кузьменко М.В., Бичкова Ю.В., Хлобистов Є.В. Взаємозв'язок асиміляційного потенціалу довкілля та динаміки біорізноманіття при визначенні наслідків надзвичайних екологічних ситуацій.....	174

Михайленко Д.Г., Шавлак М.А. Проблеми управління земельними ресурсами в умовах децентралізації влади.....	178
Мороз Є.О. Екологічна стратегія як елемент трансформаційного управління в умовах децентралізації: регіональний аспект.....	181
Pityulych Mykhaylo, Popyk Mariana Some features of sustainable ecological and economic development of the mountainous areas	186
Ханик Ю.-Б.Р. Важливість використання інструментів публічного маркетингу при досягненні цілі сталого розвитку «Міцне здоров'я та благополуччя» в Україні.....	191
Шиян В.В., Куліченко Ю.А., Ляшко І.І. Актуальні питання охорони навколишнього середовища й екологічної безпеки.....	193
Юзва І. М., Андрушко М.А. Екологічні інновації та внесок компаній у сталий розвиток.....	196

4. СТАЛИЙ ТЕРИТОРІАЛЬНИЙ РОЗВИТОК В КОНТЕКСТІ ЄВРОАТЛАНТИЧНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

Васильєва А.Д., Єременко О.М. Основні пріоритети розвитку регіонів на тактичну і стратегічну перспективи.....	199
Gruzd Maryna Optimal structural reconstruction of regional socio-economic systems.....	202
Ісаєва А.В., Зелінська М.І. Аналіз закону про особливий статус Донбасу	205
Крала В. Г., Кобзиста Т.М. Фінансове регулювання розвитку територіальних громад	208
Лещенко О.В. Створення креативних громадських просторів як інструмент відродження регресивних міст та регіонів	210

Маліновська О.Я., Вовк В.В.	
Соціальне підприємництво як елемент вирішення суспільно-економічних питань територіальних громад	216
Николаєва В.І., Кочубей Д. О.	
Моделі державного управління розвитком мономіст	219
Николаєва В.І., Назаренко П.В.	
Сучасний розвиток системи сталого землекористування міських територій в Україні	222
Павленко О.П.	
Моніторинг сучасного стану регіонального управління в умовах децентралізації	225
Прямухіна Н.В.	
Управління сталим соціально-економічним розвитком регіонів України	228
Розмарина А. Л.	
Сучасні напрямки збалансованого розвитку регіонів	232
Ткачова Н.М., Казанська О.О.	
Запровадження цифрових технологій у систему публічного адміністрування –запорука сталого розвитку ОТГ	234
Ткачук Р.С.	
Розбудова системи муніципальної безпеки великого міста: досвід Києва	238
Ушаков І.В.	
Необхідність розробки механізмів реалізації цивільно-військового співробітництва на регіональному рівні	241

5. ОСВІТА ДЛЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Додонова В. І., Колінько М. В.	
Інтернаціоналізація вищої освіти в Київському університеті імені Бориса Грінченка.....	245
Makarevich S. V.	
Selecting an optimal SSSTI strategy for sustainable development of the Republic of Belarus.....	250
Мионов Ю.Б., Миронова М.І.	
Необхідність та чинники формування економіки знань в Україні у контексті сталого розвитку	255
Остапенко В.М.	
Освіта сталого розвитку в умовах COVID-19.....	258

Сараєва О.С.	
Викладання історії України у вищих навчальних зкладах в контексті сталого розвитку освіти.....	261
Тертичка В. В.	
Інтерактивна стратегія підготовки професійних управлінців.....	265
Тимофеева. Г.В., Опришко Т.С.	
Простір бібліотек в порядку денному ООН в сфері сталого розвитку на період до 2030 року.....	270

I. ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

УДК 352:35.08

Верительник С.М.

старший викладач кафедри публічного управління та адміністрування, Донецький державний університет управління (м. Маріуполь)

СПРОМОЖНІ ТЕРИТОРІАЛЬНІ ГРОМАДИ ЯК ЧИННИК СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Сильні органи місцевого самоврядування та спроможні територіальні громади повинні бути частиною системи забезпечення сталого розвитку. Однак, щоб це сталося, вони також повинні відповідати двом умовам. По-перше, це відповідальність за ширші географічні наслідки їхньої політики, по-друге, це покращення політичної участі членів територіальних громад. Тобто не лише управлінські рішення сприяють сталому розвитку, але й готовність людей брати участь у цих рішеннях також дуже важлива для нього. Першим головним показником сталого розвитку є те, наскільки місцеві органи влади інтерналізують свій вплив на навколишнє середовище та суспільство. Г. Хотон називає це «географічною справедливістю» [1]. Географічна справедливість вимагає від органів місцевого самоврядування ухвалення рішень, що є рішеннями як для місцевих питань, так і для глобальних. Ця транскордонна відповідальність зменшує екстерналізацію негативних екологічних чи соціальних наслідків місцевих рішень, що так часто зустрічається в сучасній приватній сфері [1]. Місцеві органи влади конкурують між собою за економічне зростання. Ця конкуренція, хоча і хороша, оскільки стимулює ефективне використання місцевих ресурсів, може бути шкідливою, якщо вона не поєднується з географічною справедливістю. Наприклад, цілком імовірно, що деякі органи місцевого самоврядування, конкуруючи між собою, досягають зростання,

але нація в цілому при цьому занепадає. Якщо конкуренція орієнтована лише на залучення капіталу або робочої сили з інших населених пунктів країни, що Х. Молоч описує як конкуренцію «за рахунок інших» [2], – загальне виробництво не зростатиме.

Тільки конкуренція, яка має транскордонну відповідальність, стимулюватиме інновації та створення вартості, що додасть сукупній вартості зростання. Обмеження, з якими стикаються органи місцевого самоврядування в цій галузі, досліджував Л. Прейс під час розслідування процесів державних закупівель [3]. За результатами дослідження він зробив висновок, що оскільки більшість «зелених» рішень є дорогими, багато місцевих органів влади не наважуються ухвалювати такі рішення [3].

Цю проблему можна вирішити, розглянувши різницю між 1981 і 2013 рр. У 1981 р. взаємозв'язок і, як наслідок, конкуренція між національними державами за робочу силу та капітал була меншою, а імміграція між країнами була рідшою, ніж у XXI ст. Сучасний висококонкурентний міжнародний ринок поставив усі національні держави у вразливе становище щодо їх перерозподільчої політики, яка знижує конкурентоспроможність. Тому, хоча в 1981 р. перерозподіл все ще міг бути переданий центральному уряду, який не мав стільки тиску, щоб бути конкурентоспроможним, сучасну політику перерозподілу потрібно буде розподілити на всіх рівнях публічного управління. Це призвело б як до підвищення справедливості між поколіннями, так і до необхідності місцевого самоврядування витратити кошти на перерозподіл.

Другим основним показником сталого розвитку є ступінь участі у прийнятті рішень усіх, на кого будуть впливати рішення, що можна назвати процедурною справедливістю. Критично важливим для забезпечення будь-якого розвитку є право на рівний доступ до інформації та більш загальне право доступу до інформації для всіх зацікавлених сторін. Іншими словами, коли інформація широко доступна і зацікавлені сторони можуть брати участь у процесі прийняття рішень, вони будуть власниками цих рішень і, отже, природно докладатимуть більше зусиль для їх реалізації.

Тоді як, якщо люди лише змушені виконувати рішення, вони не цінуватимуть їх, і тому навіть потенційний розвиток буде нестійким. На даний час органи місцевого самоврядування багатьох країн дійсно намагаються залучити значну частину своїх громадян до розробки та реалізації управлінських рішень.

Але все ще, на жаль, процеси прийняття рішень часто відбуваються за «закритими дверима», і тоді як на національному рівні більшість рішень оприлюднюються, а протоколи засідань урядових структур є доступними для громадськості, на місцевому рівні це трапляється рідко. Хоча і ця ситуація з часом змінюється на краще.

Крім того, хоча національні ЗМІ часто зацікавлені у висвітленні недоліків влади, місцеві ЗМІ зазвичай зайняті просуванням території замість того, щоб критикувати місцеві органи влади. Через відсутність конкуренції на місцевому рівні також мало зацікавленості преси в тому, щоб зробити процедури місцевого самоврядування більш прозорими. Місцеві ЗМІ також мають часто дуже обмежені ресурси, які до того ж часто надходять від самої місцевої влади.

На закінчення слід зазначити, що хоча органи місцевого самоврядування та спроможні громади ніколи не будуть єдиним чинником для забезпечення сталого розвитку, проте вони повинні бути важливою частиною цього забезпечення. Крім того, якщо вони хочуть стати такою частиною, їм потрібно вдосконалити як свою транскордонну відповідальність, так і підвищувати участь своїх громадян. Сталий розвиток потребує правильних рішень, прийнятих правильно. А в умовах децентралізації влади все більше відповідальності за сталий розвиток перекладається на місцевий рівень, створюючи таким чином відповідний потенціал в рамках всієї держави.

ЛІТЕРАТУРА

1. Haughton, G. Environmental Justice and the Sustainable City. *Journal of Planning Education and Research*. 1999. Vol. 18 (3). P. 233–243.

2. Molotch, H. The City as a Growth Machine: Toward a Political Economy of Place. *American Journal of Sociology*. 1976. Vol. 82 (2). P. 309–332.

3. Preuss, L. Addressing sustainable development through public procurement. *Supply Chain Management: An International Journal*. 2009. Vol. 14 (3). P. 213–223.

УДК 342.25:316

Динник І.П.

*Кандидат наук з державного управління,
асистент кафедри публічного управління
та адміністрування, Київський національний
торговельно-економічний університет*

СУЧАСНІ ВИКЛИКИ У ПРОЦЕСІ ВЗАЄМОДІЇ ДЕРЖАВИ ТА ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ

Важливим аспектом розвитку громадянського суспільства є необхідність розвитку співпраці, партнерства між органами державної влади, органами місцевого самоврядування та ОГС, які би сприяли вирішенню суспільно значущих проблем, імплементації реформи децентралізації, що передбачає розширення і зміцнення прав та повноважень адміністративно-територіальних одиниць, ефективний контроль громадськості за діями влади.

Нинішній час ставить важливу для майбутнього країни проблему пошуку гармонійного поєднання інтересів бізнесу, громадянського суспільства, яке лише зароджується, і влади. Більше того, ні влада, ні бізнес як найбільш сильні компоненти тріади не зможуть трансформуватися в інтересах створення в країні цивілізованої ринкової і демократичної системи без участі в цьому процесі слабкого громадянського суспільства. Адже закономірним є те, що внесок бізнес-структур у вирішення соціальних проблем суспільства повинен здійснюватися не тільки у вигляді спонсорської чи благодійної допомоги, спрямованої на покращення іміджу адміністративно-територіальних одиниць, а у вигляді цілісних, системних корпоративних соціальних програм.

Ці програми передбачають взаємодію бізнесу як з державою в цілому, так і з місцевими громадами та обов'язкову участь бізнесу у прийнятті рішень та їх реалізації, як на рівні окремих соціальних програм, так і на рівні національних проектів [1, с. 18-19];

– створенням системи соціального партнерства між органами державної влади, місцевого самоврядування та громадськими рухами, спрямованого на узгодження інтересів та вирішення проблем суспільства, передусім у соціально-економічній сфері. До сфери соціального партнерства входять: досягнення консенсусу з питань забезпечення зайнятості, створення додаткових робочих місць, організації оплачуваних громадських робіт, захисту населення від безробіття; застосування найманої праці з дотриманням техніки безпеки, вимог з охорони здоров'я працівників у процесі роботи, оплати праці та забезпечення відтворюючої і стимулюючої функції заробітної плати, прав працівників на своєчасне отримання заробітної плати, забезпечення нормального режиму роботи та відпочинку, забезпечення права працівників на участь в управлінні роботою на підприємстві, в розподілі прибутку для забезпечення соціальної діяльності підприємства, у визначенні соціальних стандартів і встановленні їх мінімальних меж [2, с. 54, 56];

– запровадженням комунітарного підходу як доктрини, яка високо цінує спільне благо або ідеали спільного блага й обмежує прагнення до індивідуальної незалежності та самореалізації;

– “самоорганізацією громадянського суспільства як його динамічною властивістю, що проявляється у вигляді взаємодії громадян та їхніх об'єднань у процесі реалізації спільних (громадянських) ініціатив. Показниками наявності потужного самоорганізаційного потенціалу громадянського суспільства в Україні визначено громадянську ініціативу, ендогенно детермінований розвиток волонтерського руху, ефективно застосовувані інтернет-технології. Це якісно відрізняється від розуміння самоорганізації у контексті пояснення відносин як механічного поєднання інтересів, ці-

лей, завдань на відміну від особливої форми самоорганізації громадянських засад на підставах кооперування (обміну) форм, способів, станів життєдіяльності” [3, с. 6-7];

– динамічною моделлю взаємодії держави та громадянського суспільства, що має високий потенціал для ведення ефективного консенсусного громадянського діалогу і передбачає: формування і формулювання національної ідеї; інформаційну відкритість діяльності органів державної влади; високий рівень громадянської політичної культури; чесність і професіоналізм державних службовців та службовців органів місцевого самоврядування;

– використанням концептуального підходу у центрі якого знаходиться потенціал інноваційних інформаційно-комунікаційних технологій як засобу масової комунікації із формуванням горизонтальних зв’язків віртуальної взаємодії влади із громадськістю, що потребує переорієнтації методів їхньої діяльності на задоволення потреб споживачів публічних послуг, переосмислення концепції управління суспільною інформацією з метою відновлення довіри людей до владних структур та забезпечення надійного зворотного зв’язку. Використання інтерактивних технологій через створення комунікативних майданчиків між суспільством і владою, організацію онлайн-доступу до проектів та діючої нормативно-правової бази, перенесення активності державних структур і окремих чиновників до соціальних структур і блогосферу кардинально змінює публічно-управлінський ландшафт. У цьому контексті е-демократія демонструє позаурядову траєкторію розвитку, автономність репрезентування суспільних інтересів.

Таким чином, визначивши місце децентралізації у процесах становлення громадянського суспільства через відповідні її політико-адміністративні фактори, актуалізується ціла низка питань пов’язаних із розумінням суспільством громадської активності, основних тенденцій, що превалюють у розвитку ОГС в умовах сьогодення. І, звичайно, не менш важливими залишаються контроверсійні та складні виклики, які стоять на заваді суспільним змінам та розвитку інститутів громадянського суспільства.

ЛІТЕРАТУРА

1. Баровська А. “Зрозуміла мова” / “plain language” у забезпеченні комунікативного зв’язку влада – громадськість на окупованих та звільнених територіях URL : <http://www.niss.gov.ua/content/articles/files/language-35506.pdf>. (Дата звернення: 20.01.2019).

2. Суспільство та влада: механізми взаємодії : навч.-метод. матеріали для слухачів дисципліни “Механізми взаємодії суспільства і влади” / А. М. Михненко, С.О. Кравченко, І. В. Пантелейчук та ін. Київ : НАДУ, 2013. 80 с.

3. Матійчик А. В. Самоорганізація громадянського суспільства як чинник демократичної модернізації політичної системи України суспільства [Електронний ресурс] : дис. на здоб. наук. ступеня канд. політ. наук: спец. 23.00.02 “Політичні інститути та процеси”/ А. В. Матійчик; ДВНЗ “Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника”. – Івано-Франківськ, 2016. 221 с.

УДК 351: 323.17

Брескова Т.В.

*кандидат соціологічних наук, доцент,
доцент кафедри соціології, Київський
національний економічний університет ім. В.Гетьмана*

Мазурик О.В.

*доктор соціологічних наук, доцент,
завідувач кафедри соціальних структур та
соціальних відносин, Київський національний
університет імені Тараса Шевченка*

СОЦІОКУЛЬТУРНІ РИЗИКИ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ

Проблематика дослідження впливу соціокультурних чинників на інші сфери життєдіяльності соціуму є досить усталеним об’єктом досліджень у соціогуманітарному дискурсі. Проте, особливу значущість ця тематика набуває у зв’язку з тривалим станом соціальної невизначеності в українському соціумі. Мова йде про усвідомлення членами соціумів власного місця, власного значення, власної відповідальності за соціально-економічну динаміку та відмову

від патерналістських практик (які продовжують бути дуже популярними).

Основою ефективного публічного управління є соціальна політика та соціальні інститути держави. Проте, сьогодення українського суспільства напряму пов'язане з розвитком та зміною пріоритетів, що, у свою чергу, є підґрунтям для виникнення певних ризиків, які доцільно враховувати під час формування системи ефективного публічного управління. При вивченні соціокультурних ризиків публічного управління варто розглядати не лише соціальні та економічні проблеми, а й людські мотиви до дії, культуру поведінки, соціалізацію, які і визначають своєрідність соціальних та економічних процесів. Важливо розуміти, так зване «дано» або систему координат, у якій реалізуються управлінські процеси. На нашу думку, соціологічний супровід системи публічного управління дозволяє діагностувати кризисні явища, забезпечує адекватність реагування на соціокультурні ризики та сприяє реалізації внутрішніх можливостей системи публічного управління для вирішення стратегічних завдань державних органів, з урахуванням комплексу зовнішніх факторів впливу та тенденцій розвитку сучасного українського суспільства.

У якості одного з дієвих методів соціологічного супроводу публічного управління може виступати метод вторинного аналізу відкритої емпіричної інформації. Проаналізуємо деякі наявні тенденції у соціокультурному просторі України, які мають високий вплив на відхилення від мети, на досягнення якої спрямовані зусилля системи публічного управління. Для емпіричного підтвердження виявлення наявних соціокультурних ризиків, доцільно використати вторинний аналіз результатів національного щорічного моніторингового опитування «Українське суспільство 1994-2020» Інституту соціології НАН України. Результати моніторингу репрезентують думку дорослого населення України [1]. Для аналізу ми обрали певні питання, що дають нам можливість встановити тенденції сприйняття соціальної реальності членами українського соціуму (на прикладі реакцій на економічну ситуацію в країні) та дозволити іденти-

фікувати та виміряти можливі ризики на шляху реалізації певних рішень.

Для того, щоб ідентифікувати можливі соціокультурні ризики доцільно, *по-перше*, визначити загальне сприйняття українцями економічної ситуації в країні. Респондентам пропонувалось оцінити за шкалою від 0 до 10 (де 0 – дуже погана, 10 – дуже добре) економічну ситуацію, що склалася в Україні станом на 2020 р. (див. рис. 1).

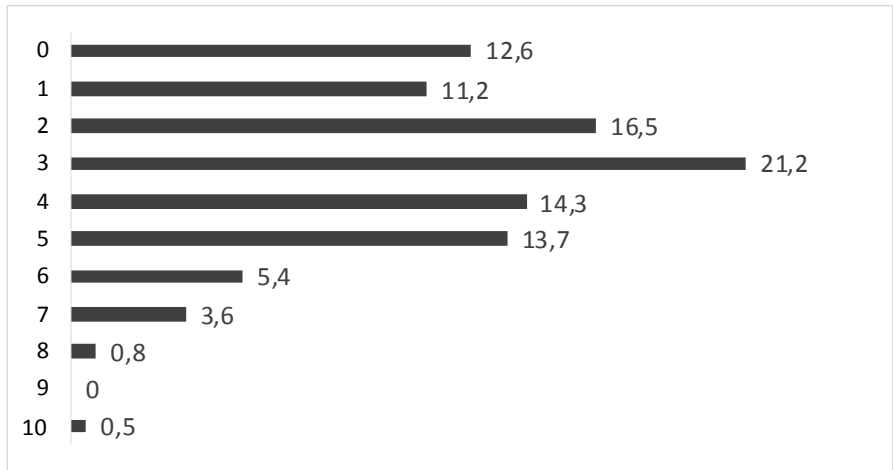

Рис. 1. Оцінка респондентами економічної ситуації в Україні за даними на 2020 р. (розроблено автором на основі [1, с. 443])

По-друге, соціальна інтеграція є одним з принципів публічного управління. Проте, у свідомості членів українського сучасного соціуму фактор довіри «не спрацьовує». Загальновідомо, що рівень довіри до органів влади, до інших соціальних груп є достатньо низьким. Це, певним чином, обумовлено станом соціальних невизначеностей щодо векторів розвитку українського суспільства (див. рис. 2).

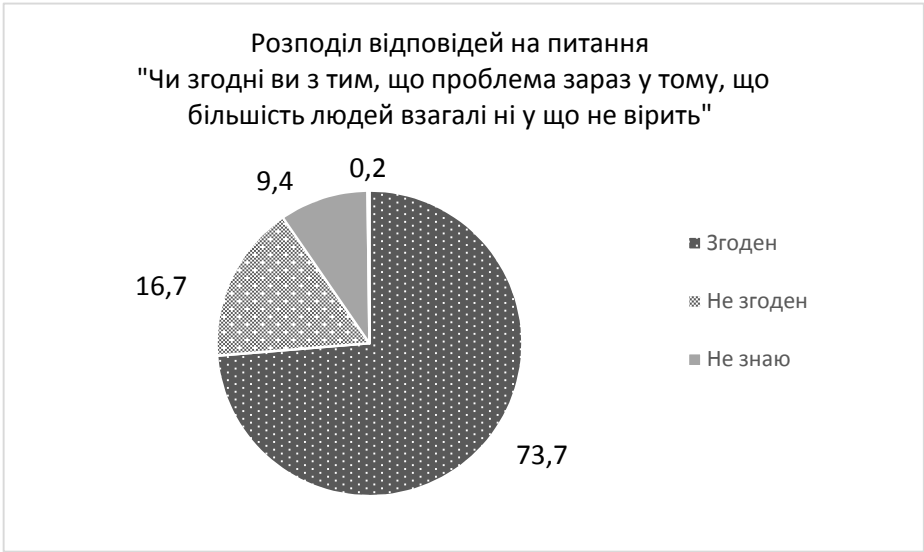

Рис. 2. Оцінка респондентами рівня довіри у сучасному українському суспільстві за даними на 2020 р. (розроблено автором на основі [1, с. 464])

Як бачимо, 73,7% респондентів вбачають «зневірення» однією з основних проблем сучасного українського суспільства. Але, враховуючи, що мотивація до соціальної інтегрованості через усвідомлення усіма суб'єктами шляхів і способів досягнення необхідного результату - це ще один важливий елемент системи публічного управління, доцільно розуміти, що низький рівень суспільної довіри стимулює у людини стан підвищеної тривожності та відчуття безсилля. Адже рівень довіри людей до державних органів влади є важливим фактором розвитку держави, особливо в умовах соціальних невизначеностей. І це має бути враховане під час розробки стратегічних програм та рішень.

По-третє, необхідно враховувати певну парадоксальність соціокультурного сприйняття членами українського суспільства соціальної реальності. Для прикладу наведемо декілька таких соціальних парадоксів.

Для розуміння сприйняття певних реформ або заходів, спрямованих на покращення ситуації через системні зміни, доцільно розуміти загальний рівень обізнаності членів соціуму у певних сферах забезпечення життєдіяльності суспільства. Проілюструємо це на прикладі самооцінки респондентами власних знань у сфері економіки (див. рис. 3).

Рис. 3. Оцінка респондентами власних сучасних економічних знань за даними на 2020 р.
(розроблено автором на основі [1, с. 490])

Як бачимо, складається певна парадоксальна ситуація. Більшість респондентів (59,5%) не впевнені у власній компетентності щодо сучасних економічних знань (30,6% - не вистачає, 28,9% - не можуть визначитись), 17% взагалі не цікавляться цим питанням. Проте, (як вже було зазначено вище), більшість оцінюють стан економіки в Україні як незадовільний.

Інший приклад. Реакція членів будь-якого суспільства на процеси, які відбуваються залежить, переважно, від задоволеності власним становищем у так званій «соціальній системі координат» (див. рис. 4). Аналізуючи розподіл відповідей респондентів на питання щодо задоволеності власним становищем у суспільстві, можемо побачити, що на

тлі загальної несприятливої оцінки економічної ситуації та соціального «зневірення» лише 25% населення висловлюють однозначне незадоволення власним становищем.

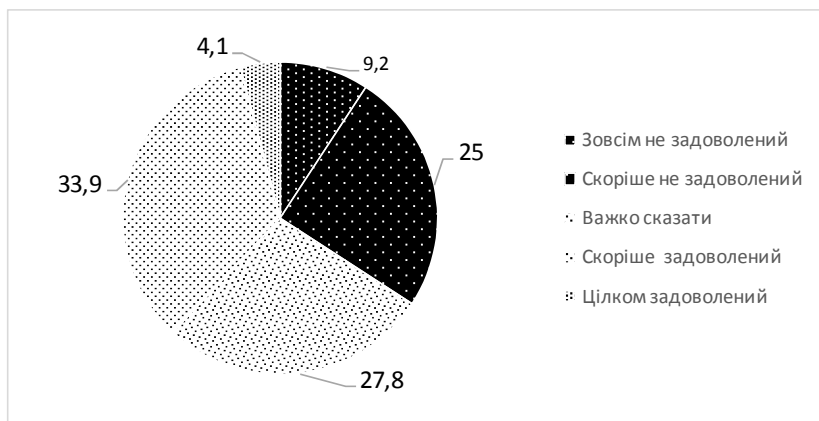

Рис. 4. Ступінь задоволеності респондентів власним становищем у суспільстві за даними на 2020 р. (розроблено автором на основі [1, с. 488])

Це може означати певну індивідуалізованість сприйняття соціальної реальності членами українського соціуму, яка породжує відсутність тотожності між власним становищем у суспільстві та успішності/не успішності загально-суспільного розвитку (принцип, «у вас там своє, а у мене тут своє»). Це опосередковано підтверджується й відповідями респондентів на питання щодо найближчих перспектив розвитку України (рис. 5).

Отже, виходячи з того, що базові соціокультурні чинники, які домінують у суспільстві, впливають на сприйняття пересіченими громадянами соціально-економічної ситуації – це дає можливість системі публічного управління (як на загальнонаціональному, так і локальному рівнях) прогнозувати рівень вкоріненості у громадській свідомості певного «сценарію» ставлення до подій, які відбуваються у суспільстві.

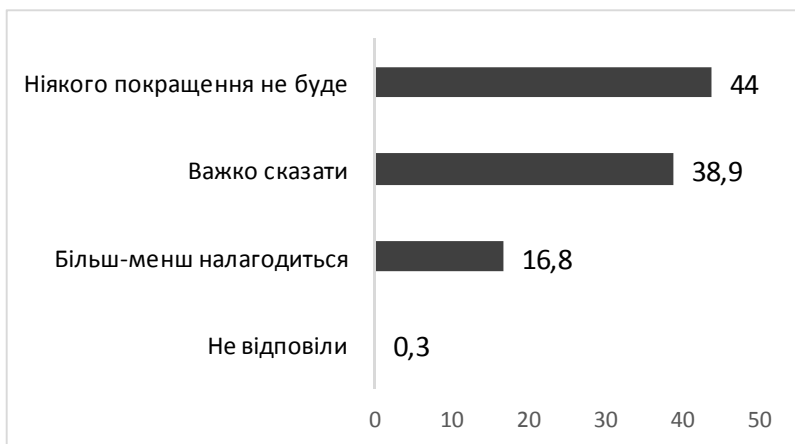

Рис. 5. Оцінка респондентами щодо перспектив найближчого життя за даними на 2020 р. (розроблено автором на основі [1, с. 490])

Вивчення та врахування соціокультурних ризиків на певні дії влади (рішення, заходи, реформи) дозволить системі публічного управління адекватно та з максимальною ефективністю оцінювати вплив соціокультурних орієнтирів членів суспільства, визначати їх внутрішню готовність до діяльності, пов'язаної з задоволенням їх потреб, а головне, розробляти програми мотивації, спрямовані не лише на спонукання до дії, а й на прийнятність самої необхідності здійснення змін.

ЛІТЕРАТУРА

Українське суспільство: моніторинг соціальних змін : збірник. Київ : Інститут соціології НАН України. 2020. Вип. 7(21). 546 с.

Казанчук І.Д.,

кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри адміністративного права та процесу факультету №1 Харківський національний університет внутрішніх справ

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ЗАСТОСУВАННЯ НОРМ ЗАКОНУ УКРАЇНИ «ПРО ДОСТУП ДО ПУБЛІЧНОЇ ІНФОРМАЦІЇ» В ЧАСТИНІ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВА ГРОМАДЯН НА БЕЗПЕЧНЕ ДЛЯ ЖИТТЯ ТА ЗДОРОВ'Я НАВКОЛИШНЄ ПРИРОДНЄ СЕРЕДОВИЩЕ

В Україні реалізація засад державної екологічної політики здійснюється за принципами: відкритості, підзвітності, гласності органів державної влади; ефективної інформаційної політики у сфері охорони навколишнього природного середовища; дотримання екологічних прав громадян [1].

Але для реалізації та захисту конституційного права на безпечне для життя та здоров'я навколишнє природне середовище потрібно володіти екологічною інформацією. Конституція України в статті 34 гарантує кожному право вільно збирати, зберігати, використовувати і поширювати інформацію усно, письмово або в інший спосіб – на свій вибір [2]. Тобто право на інформацію має кожна особа, незалежно від правового статусу: і фізична особа – громадянин України або іноземець, і юридична особа – підприємство, установа або громадська організація. Для отримання такої інформації слід звернутися до належного розпорядника, тобто особи, яка нею володіє. Як правило, в основному звертаються до органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, які згідно законодавства несуть відповідальність за доступність, своєчасність і достовірність екологічної інформації. Однак, вони не завжди можуть володіти необхідною екологічною інформацією, особливо, якщо мова йде про офіційні документи, які розроблені проектною організацією на замовлення підприємства. У цьому аспекті слід звернутися до Закону України «Про доступ до публічної інформації» [3], відповідно до положень якого підприємства також зобов'язані надавати екологічну інфо-

рмацію. Проте існують проблеми на практиці щодо правової реалізації права на отримання такої екологічної інформації від підприємств. Адже часто підприємства відмовляють у наданні запитуваної інформації, посилаючись на те, що вони не є розпорядниками інформації і на них не поширюється дія Закону України «Про доступ до публічної інформації». Тому визначимо певні особливості порядку отримання інформації безпосередньо від підприємства.

По-перше, відповідно до ч. 2, 4 ст. 13 Закону України «Про доступ до публічної інформації» підприємства визнані розпорядниками інформації, тому відмова у наданні ними необхідної інформації є неправомірною. Закон вказує, що до розпорядників інформації, зобов'язаних оприлюднювати та надавати за запитами інформацію, у порядку, передбаченому законом, прирівнюються суб'єкти господарювання, які володіють: 1) інформацією про стан довкілля; 2) інформацією про якість харчових продуктів і предметів побуту; 3) інформацією про аварії, катастрофи, небезпечні природні явища та інші надзвичайні події, що сталися або можуть статися і загрожують здоров'ю та безпеці громадян; 4) іншою інформацією, що становить суспільний інтерес.

Таким чином підприємство є розпорядником екологічної інформації та зобов'язане надавати до неї доступ в порядку Закону України «Про доступ до публічної інформації». Відповідно, усі розпорядники інформації незалежно від нормативно-правового акта, на підставі якого вони діють, при вирішенні питань щодо доступу до інформації мають керуватися цим Законом.

По-друге, екологічна інформація не може бути обмеженою в доступі. Проте, п. 2 ч. 1 ст. 22 Закону України «Про доступ до публічної інформації» дозволяє розпоряднику інформації відмовити в задоволенні запиту у випадку, якщо інформація, що запитується, належить до категорії інформації з обмеженим доступом. І саме ця підстава найчастіше використовується підприємствами для відмови у доступі до інформації. Підприємства дійсно мають право захищати свої комерційні права та інтереси обмежуючи доступ до

певної інформації, але закон також і визначає категорії інформації, яка не може бути обмежена в доступі. Це – інформація про стан довкілля, крім інформації про місце розташування військових об'єктів, не може бути віднесена до інформації з обмеженим доступом.

Відповідно до ч. 1 ст. 13 Закону України «Про інформацію», інформація про стан довкілля (тобто екологічна інформація) – це відомості та/або дані про: стан складових довкілля та його компоненти, включаючи генетично модифіковані організми, та взаємодію між цими складовими; фактори, що впливають або можуть впливати на складові довкілля (речовини, енергія, шум і випромінювання, а також діяльність або заходи, включаючи адміністративні, угоди в галузі навколишнього природного середовища, політику, законодавство, плани і програми); стан здоров'я та безпеки людей, умови життя людей, стан об'єктів культури і споруд тією мірою, якою на них впливає або може вплинути стан складових довкілля; інші відомості та дані [4].

Більш детальне визначення екологічної інформації міститься в Орхуській конвенції про доступ до інформації, участь громадськості в процесі прийняття рішень та доступ до правосуддя з питань, що стосуються довкілля.

Таким чином, підприємство не може відмовити у наданні інформації на підставі п. 2 ч. 1 ст. 22 Закону України «Про доступ до публічної інформації», якщо інформація стосується впливу підприємства на довкілля.

По-третє, підприємства зобов'язані забезпечувати доступ до інформації лише у тому випадку, якщо ви до них звернулися із запитом.

Доступ до інформації може забезпечуватися двома способами шляхом систематичного та оперативного оприлюднення інформації (в офіційних друкованих виданнях; на офіційних веб-сайтах в мережі Інтернет; на єдиному державному веб-порталі відкритих даних; на інформаційних стендах; будь-яким іншим способом;) – так званий активний спосіб забезпечення доступу до інформації, та шляхом

надання інформації за запитами на інформацію – пасивний спосіб забезпечення доступу до інформації.

На підприємства, як розпорядників інформації, вимоги закону поширюються лише в частині оприлюднення та надання відповідної інформації за запитами. Тому аби отримати від підприємства інформацію слід надіслати на офіційну адресу підприємства запит про доступ до публічної інформації. Запити можуть подаватися в усній, письмовій чи іншій формі (поштою, факсом, телефоном, електронною поштою) на вибір запитувача. Важливо дотриматися усіх вимог, визначених у ст. 19 Закону України «Про доступ до публічної інформації», оскільки їх недотримання є підставою для відмови в задоволенні запиту відповідно до п. 4 ч. 1 ст. 22 цього закону. Отже, якщо запит стосується екологічної інформації та складений відповідно до вказаних законом вимог, підприємство чи фізична особа-підприємець зобов'язані надати доступ до такої інформації. Невиконання цього обов'язку тягне за собою застосування адміністративних санкцій до правопорушників.

ЛІТЕРАТУРА

1 Основні засади (стратегія) державної екологічної політики України на період до 2030 року : Закон України від 28.02.2019 № 2697-VIII. (в ред. від 01.01.2020). Офіційний веб-сайт Верховної Ради України «Законодавство України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2697-19/print>

2. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. (в ред. від 03.01.2020). Офіційний веб-сайт Верховної Ради України «Законодавство України». URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>

3. Про доступ до публічної інформації: Закон України від 13.01.2011 № 2939-VI. (в ред. від 01.04.2021). Офіційний веб-сайт Верховної Ради України «Законодавство України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-17>

4. Про інформацію: Закон України від 2.10.1992 № 2657-XII. (в ред. від 20.03.2021). Офіційний веб-сайт Верховної Ради України «Законодавство України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12>

Кльоц О.В

*кандидат юридичних наук, доцент, державний експерт
Генерального департаменту з питань професійного розвит-
ку державних службовців та посадових осіб місцевого
самоврядування, Національне агентство України
з питань державної служби*

ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАБЛИЖЕННЯ ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ ДО ЗАКОНОДАВСТВА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ: ОКРЕМІ АСПЕКТИ

Питання наближення законодавства України до законодавства ЄС є предметом вивчення як юридичної науки, так і науки державного управління. З різним ступенем повноти це питання висвітлювали у своїх працях О. Бандурка, О. Бекетов, О. Бедова, Т. Білозерська, Ю. Гаряча, І. Грицяк, І. Кравчук, Р. Куйбіда, С. Максименко, Н. Малишева, В. Муравйов, О. Негодченко, В. Опришко, Н. Пархоменко, Р. Петров, О. Прилипчук, О. Проневич, І. Суходубова, Є. Харитонов, Ю. Шемшученко, І. Яковюк та ін.

Наближення законодавства є складним завданням, що вимагає ретельного планування, ресурсів, старанного розроблення проектів нормативно-правових актів, узгодження відповідної діяльності, а також моніторингу дотримання зобов'язань, що викладені в Угоді про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та ЄС, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони (далі – УА).

Безумовно, виконання УА є стрижневим елементом інтеграції України в ЄС. При тому, що виконання УА є прямим обов'язком органів державної влади, що вже покладений на них чинним законодавством у сфері права міжнародних договорів, іншими актами законодавства, УА сама по собі є чинним нормативно-правовим актом, що превалює над національним законодавством, однак цього недостатньо для створення надійного і всеосяжного зако-

нодавчого «каркасу» європейської інтеграції в українському правовому полі.

При цьому, при удосконаленні законодавства у цій сфері слід виходити із низки засадничих підходів. По-перше, європейську інтеграцію слід розглядати не стільки як зовнішню політику, скільки, насамперед, внутрішню, що включає питання державної політики у різних сферах, а також наближення законодавства та його належне впровадження і застосування.

Наступною важливою засадою є забезпечення цілісності інституційного механізму європейської інтеграції України. Такий механізм повинен чітко базуватись на Конституції та охоплювати усі виміри політики та аспекти європейської інтеграції, врегульовувати відповідні особливості, бути інтегральною частиною чинної системи влади та механізму держави в Україні. Отже, доцільно спиратись, насамперед, на встановлення принципів, визначення повноважень та завдань органів державної влади, залишаючи за ними право на власний розсуд обирати необхідні способи та інструменти їх реалізації. У цьому контексті слід також розуміти, що навіть найдетальніші правила не гарантують ефективності та результативності політики – багато важать практика роботи, принципи прозорості та загальна культура.

Одним з ключових принципів в організації процесу європейської інтеграції є забезпечення правової визначеності, а саме – цілісності та чіткості правового регулювання, запровадження правових норм на відповідному рівні законодавства, врегулювання на рівні закону саме найважливіших відносин із значними наслідками та забезпечення термінологічної узгодженості та визначеності понять, категорій і концепцій, що використовуватимуться у законодавстві. Тут також необхідно враховувати поняття та категорії права ЄС, зокрема, формулювання чинних установчих договорів ЄС, міжнародних договорів України у сфері європейської інтеграції, міжнародних домовленостей між Україною та ЄС тощо.

Ураховуючи вищенаведене, необхідним є прийняття базового нормативно-правового акта на законодавчому рівні, у якому, виходячи з актуальної ситуації в нашій державі, доцільно визначити особливості виконання міжнародно-правових зобов'язань у сфері європейської інтеграції та засади наближення законодавства,

уточнити завдання Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України, форми моніторингу та оцінки неналежного виконання або невиконання відповідних зобов'язань та завдань зазначеними вище органами, параметри вимог до працівників державних органів, які працюють у сфері європейської інтеграції; підготовки та підвищення кваліфікації спеціалістів у сфері європейської інтеграції; розробки та затвердження відповідних навчальних курсів; можливості фінансового (у т.ч. із залученням міжнародної технічної допомоги) забезпечення; створення загальнодержавної інформаційної мережі з питань асquis ЄС.

Наближення законодавства має здійснюватися поетапно для того, щоб ввести в дію нове законодавство, яке не повинно бути тягарем і створювати складності для української спільноти. Крім того, оскільки наближення законодавства найчастіше потребує істотних бюджетних витрат, це також необхідно ретельно зважувати на етапі планування політики та планування розроблення законодавства.

Kubicka Jolanta

*PhD, Wyższa Szkoła Ekonomiczno-Humanistyczna
w Bielsku-Białej (Polska)*

**SUSTAINABLE DEVELOPMENT AND GOVERNANCE
(GOOD GOVERNANCE, GLOBAL GOVERNANCE, OPEN
GOVERNANCE, SUSTAINABILITY GOVERNANCE MODEL)**

The subject of the article is the evolution and the relationship between two concepts: the sustainable development (SD) and the governance.

To explain what the „governance of sustainable development” means we need to know the definitions of „governance” and „sustainable development” first.

Governance and its types – good governance, global governance, open governance.

„Governance” is defined as “the process of decision-making and the process by which decisions are implemented (or not implemented)” [1]. Governance is something different than government. Governance is kind of management of economic and social development [2] defined governance as a “government's ability” to make and enforce rules.

There are different types of governance, like: „global governance”, „open governance” and others. Special type of the governance is „good governance” which consists of effective collaboration, integrity, openness and transparency. Good governance is a complex process of the rules and obligations. It is connected with promotion of the best rules of the governance. Participatory, transparency, and accountability are considered as the attributes of good governance.

Sustainable development framework

“Sustainable development (SD) is the development that meets the needs of the present without compromising the ability of future generations to meet their own needs” (WCED, 1987). There are two main dimensions of this definition which are the limited resources and the

increasing needs. This definition is also focused on intergenerational approach to development.

The sustainable development framework consists of 3 the same important elements: economic, social and environmental (fig.1).

The sustainable development framework:

THE WHOLE AGENDA

Green (and decent) jobs

Poverty-environment nexus; Social impact of ecosystem damage;
Social inclusion effects of pollution, and of environmental disasters.

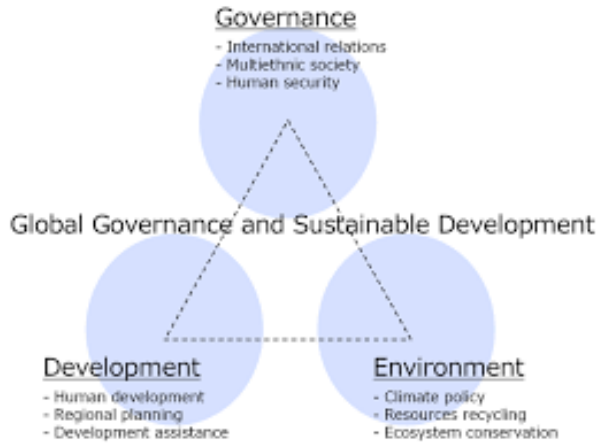
Governance of sustainable development

New types of governance give the ongoing dynamics on: global, regional and local levels.

„Environmental governance“ is similar term to „governance of sustainable development“.

„Environmental governance“ is defined by the intervention of many public and private actors, producing norms and tools. It means PPP – public-private partnership. There are many stakeholders of „environmental governance“, like: states, non-state actors, NGOs, enterprises and local communities.

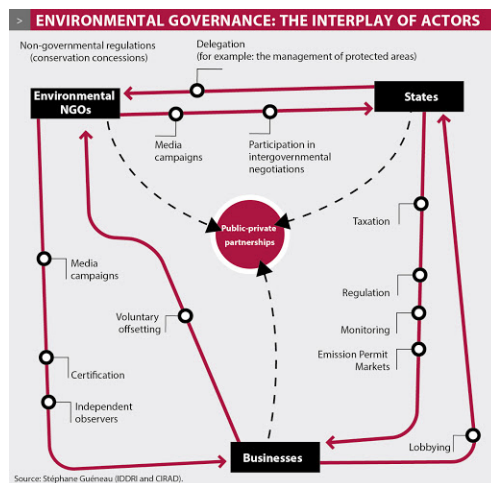

Sustainable development (SD) and good governance

These two concepts are related to each other in order to explore the interrelation and integration between them. It is determined that achieving SD requires Good governance, and achieving Good Governance requires SD.

Environmental governance and its stakeholders

Sustainable governance model

Sustainability governance model it is the mix of 3 elements: governance, development and environment.

There is a strong relationship between the various concepts of the governance and sustainable development (SD) concepts. There is a significant research on the topics of sustainable development and governance, but only small focus has been placed on the relationship between these two concepts. The question is what are implications of the governance on the success of the institutionalization of sustainable development (SD).

REFERENCES

1. Madhu, Jha (2005). Women in Decision Making Positions: Where Numbers Matter. New Delhi: Kanishka, 142 pp.

2. Fukuyama, Francis (2013). What Is Governance? WP 314. Washington,DC: Center for Global Development. <http://www.cgdev.org/content/publications/detail/1426906>

УДК 342.5

Кульчій І.О.

кандидат наук з державного управління, доцент, доцент кафедри публічного управління, адміністрування та права, Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

РЕФОРМУВАННЯ ОРГАНІВ ВЛАДИ В УКРАЇНІ: ВІД СТРАТЕГІЇ ДО ВТІЛЕННЯ

Кардинальні реформи органів влади відбуваються в періоди зміни стратегії розвитку держави, що і спостерігаємо зараз в Україні. Перехід від стратегії та концепції до реального втілення – непроста справа. Крім того, не може існувати всеосяжних базових моделей впровадження змін у систему влади. Відомо ж бо, що базові моделі, які використовуються під час моделювання, не завжди точні й надто

спрощені, що може призвести до помилок у процесі прийняття управлінських рішень при реалізації змін.

На шляху втілення реформ завжди простежуються перепони, які необхідно подолати реформаторам. Перелік таких перепон залежить від масштабів органу влади, глибини реструктуризації, фінансових можливостей, обмежень законодавства тощо. Слід пам'ятати, що персональну структуру органу складають публічні службовці, кожен з яких сприймає роль, відведену йому в структурі, вносячи відповідні корекції та чинячи спротив змінам.

Успішна організація процесу реформування – це інструмент для досягнення стратегічних цілей модернізації державного управління. Наприклад, концепція адміністративної реформи 1998 року в Україні за висновками міжнародних експертів була свого часу комплексним документом, проте несистемна її реалізація призвела до знецінення завдань, поставлених у ній, та до розриву із реальними соціально-економічними умовами. Таким чином, удосконалення процесу перетворень зараз обумовлюється насамперед ефективною системою управління реформами, яка включає в себе сукупність багатьох взаємопов'язаних елементів з урахуванням різних факторів впливу. Звичайно, проблеми реформування мають вирішуватися в комплексі. Тільки цілісний підхід може призвести до дієвих покращень і, як результат, до ефективності діяльності системи виконавчої влади.

Процес розробки і втілення реформ – це складний наукомісткий процес. Період реалізації таких реформ достатньо тривалий. Від того, як сформований центр відповідальності за реалізацію реформ, залежить і кінцевий результат. Слід урахувати, що органи влади як об'єкт реформування через суб'єктивні чинники та бар'єри не здатні самостійно реорганізувати свою структуру. Водночас інновації, які розроблені і втілюються в систему влади інституцією, що не має відношення до даного об'єкта, як правило, наражається на значний опір організації. Відтак, вважаємо доречним включення до процесу реформування не

тільки консультантів, незалежних експертів, що дуже важливо для виключення суб'єктивного підходу, але й публічних службовців. Залучаючи вказану категорію працівників, держава отримує розробника та «промоутера» конкретних методик реформування, кращих практик, незалежний аудит ухвалених рішень, глибоке знання процесів функціонування органів влади.

Як зазначає О. Копиленко, життя свідчить, що створювати справді демократичні, об'єктивно вивірені, науково обґрунтовані правові акти, особливо закони, можна лише за наявності професійних парламентських кадрів, висококваліфікованих учених – юристів, економістів, соціологів, представників інших галузей наук, які мають глибокі теоретичні знання і практичні навички правотворчої роботи [1, с. 26]. Відповідно, до впровадження реформ публічного управління необхідно залучати не лише штатних співробітників, але й представників регіонів, наукових організацій, громадських об'єднань тощо.

Проектуючи та реалізуючи реформи у системі органів влади, треба враховувати загальні і спеціальні принципи проведення реформ, з чітким спрямуванням на підвищення суспільного контролю і відповідальністю перед суспільством; впровадженням інноваційних технологій в їх роботу; боротьбу з корупцією; трансформацію корпоративної культури державних службовців; програмно-цільовий характер діяльності та інше. Не слід при цьому забувати, що структура органів влади в Україні обтяжена бюрократичними традиціями, дублюванням функцій між окремими органами. Тому застосовувати для всіх органів один реформаційний штамп (модель) недоцільно, адже цей процес передбачає передусім глибокі структурні зміни. Відповідно, в цих умовах кожний окремо взятий орган влади буде формувати власну траєкторію реформ. Також необхідно переконати працівників органів влади у необхідності змін, визначити часові рамки, в межах яких потрібно втілювати реформи. Управлінська діяльність цих органів не повинна припинятися в перехідний період змін.

Реалізація реформ вимагає чіткого розуміння мети перетворень та уявлення про те, якою має бути реформована система органів влади. Це можливо зробити тільки спроектувавши моделі реформ системи органів влади та модель майбутньої системи публічного управління. На нашу думку, проектування моделі реформ обов'язково повинно супроводжуватися і проектуванням реформованої системи публічного управління, яка може бути побудована тільки на описовому рівні (вербальна модель). Також при побудові організаційної моделі реформ не слід забувати, що на всіх етапах перетворень взаємозалежні органи мають уживати заходи щодо законодавчого, кадрового, наукового та інформаційного забезпечення втілюваних змін. Дані заходи не нові в системі публічного управління України. Вони неодноразово затверджувалися указами Президента та постановами Кабінету Міністрів України, однак системної реалізації впродовж існування незалежної України як науковці, так і практики не простежують.

Упродовж тридцяти років в Україні відбувалися зміни, які зводилися до сумарного зменшення або збільшення кількості державних службовців, об'єднання або роз'єднання міністерств, управлінь, відділів, але призводили при цьому до якісних перетворень. Тому тільки зважена оцінка майбутніх змін усіма зацікавленими сторонами може сприяти проведенню якісних реформ.

ЛІТЕРАТУРА

1. Копиленко О. Л., Мурашин Г. О. Правове моделювання як ефективний засіб нормативно-правової уніфікації у нормотворчості. Університетські наукові записки. 2005. № 1-2 (13-14). С. 24-31.

Лисий А.О.

*кандидат технічних наук, доцент,
завідувач кафедри «Навігація і управління судном»,
Азовський морський інститут
Національного університету «Одеська морська академія»*

ФАКТОРИ ВПЛИВУ НА ЕФЕКТИВНІСТЬ ВЗАЄМОВІДНОСИН ДЕРЖАВИ ТА ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Взаємовідносини, що вибудовуються між державою та суспільством передбачають дотримання правових і соціальних умов, що забезпечують:

по-перше, для держави: адекватну реалізацію прав людини через юридичні норми і механізми в усіх сферах життя; оптимальне формування та грсистеми державно-політичних інститутів; продуктивне створення умов для законотворчої діяльності; ефективний поділ усіх гілок влади;

по-друге, для людини: набуття самоцінності від суспільної думки до предметних правових норм; створення законодавчої основи для реалізації політичної свободи та соціальних гарантій;

по-третє, для суспільства: рівноправну захищеність з боку держави усіх соціальних прошарків; безконфліктність, політичну упорядкованість та структурованість; загальний захист суспільства від негативного впливу зовнішніх чинників; прозорість, підзвітність та контрольованість держави суспільством.

В останні роки розвиток українського суспільства залишається суперечливим. Події, що відбувалися на протязі 2013-2019 рр. продемонстрували, що, незважаючи на декларування нового політичного курсу держави у напрямку активної взаємодії з населенням, громадяни не відчули вагомості підтримки й повністю не довіряють владним структурам. Серед великої кількості створених громадянських інституцій, діючі організації не проявляють себе як захисники думки населення. Незважаючи на існуючі регуляторні акти, Україна залишається на шляху створення сприятливого

клімату та розвитку громадянського суспільства. Загострення взаємовідносин також пов'язані зі складними та неоднозначними процесами демократизації. З цих причин українці не долучаються до процесів управління регіональним розвитком, посилаючись на те, що ознаки залучення населення до даного процесу є формальними [1].

Формування сучасної демократичної держави вимагає побудови ефективної системи взаємодії органів влади та громадськості. Суспільні процеси мають базуватися на ініціативах громадян, що узгоджуються з владою та не призводять до виникнення конфліктних відносин. Нагальною потребою в Україні стає формування системи управління, що ґрунтується на всебічних дослідженнях владно-суспільних взаємовідносин, й тим самим забезпечує стабільність у суспільстві. Існуючий досвід взаємовідносин між публічною владою та громадськістю свідчить про відсутність універсальних шляхів ефективної взаємодії означених інституцій, що пов'язано з національною специфікою, що відбудовує історію, культуру, традиції країни, а також економічними, політичними та соціальними чинниками [2].

Недоліки формування національних громадянських суспільств з'являються через вплив різного роду чинників, які існують на даний момент або можуть з'явитися у майбутньому. Саме такі фактори суттєво впливають на участь населення у прийнятті рішень та управлінні державними справами. Через існування різноманітних чинників впливу, виникає необхідність їх аналізу, оцінки та структурування. Особливого значення набувають комунікативні елементи взаємодії суспільства і органів влади. На сьогодні в Україні існуючі форми спілкування та діалогу свідчить про розбалансованість інтересів державної влади та громадянського суспільства. Це потребує дослідження та подальшого визначення моделей взаємодії публічної влади та інститутів громадянського суспільства [3].

Створена державна політика України у сфері місцевого самоврядування спирається на інтереси жителів територіальних громад і передбачає децентралізацію влади –

тобто передачу від органів виконавчої влади органам місцевого самоврядування значної частини повноважень, ресурсів та відповідальності. В основу цієї політики закладено положення Європейської хартії місцевого самоврядування та найкращі світові стандарти суспільних відносин у цій сфері. Законодавче підґрунтя для докорінної зміни системи влади та її територіальної основи на всіх рівнях почало формуватися у 2014 році. Зміни передбачають вирішення питань утворення виконавчих органів обласних і районних рад, реорганізації місцевих державних адміністрацій в органи контролю-наглядового типу, визначення громад [4].

Складність та мінливість зовнішнього середовища, змушує суспільство реагувати на політичні, економічні перетворення й забезпечувати своє виживання. Структурні зміни у суспільстві призводять до появи нових чинників розвитку відносин у системі влада – населення. Тому нові виклики часу вимагають від місцевої влади приймати на себе відповідальність за розвиток регіональної економіки та населених пунктів, забезпечення потреб громадян і зайнятості населення, залучення соціально виключених верств, заохочення культурного, наукового та технічного прогресу, регіональної інтеграції та модернізації держави. Системний аналіз літературних джерел показує, що певні чинники зовнішнього середовища мають взаємозалежність - зміна одного чинника здатна привести до суттєвих змін інших. А в умовах активізації громадського суспільства взаємопов'язаність чинників може суттєво змінити позиції, настрій та цінності населення.

В дійсний час існує багато підходів до класифікації чинників впливу на рівень розвитку громадських організацій. Одним з поширених є розподіл чинників на об'єктивні та суб'єктивні. Об'єктивні, так звані, зовнішні - незалежні від конкретної особи чинники: загальні політичні, економічні та соціокультурні тенденції у державі, загалом, та у регіонах, зокрема світові політичні й економічні фактори; стан вітчизняного політикуму й адекватність діяльності політиків проблемам, що постали перед суспільством; держа-

вна політика України й інших прикордонних з нею країн щодо регіонів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Калінеску Т.В., Зеленко О.О. Аналіз діяльності громадських інституцій як інструменту врегулювання економічних відносин регіону URL: <https://media.neliti.com/media/publications/312781-analysis-of-public-institutes-activity-a-813c59c5.pdf>.

2. Гавкалова Н.Л., Грузд М. В. Взаємодія органів публічної влади та інститутів громадянського суспільства. *Актуальні проблеми економіки*. 2014, №10 (160). С. 281-290.

3. Розенблюм Н.Л. Громадянські суспільства: лібералізм і моральні впливи плюралізму. *Культурологічний часопис «І»: Громадянське суспільство*. 2011. № 21. С. 6–29.

4. Результати першого етапу децентралізації в Україні 2014-2019 рр. / Децентралізація дає можливості. URL: <https://decentralization.gov.ua/about>

УДК 728.536

Лисий Є.О.,

аспірант, Донецький державний університет управління (м. Маріуполь)у

ФОРМУВАННЯ КОНЦЕПЦІЇ «МЕНЕДЖМЕНТУ ПУБЛІЧНИХ ЦІННОСТЕЙ»

Концепція «менеджменту публічних цінностей» протистоїть економічному підходу до публічного управління і вводить низку імперативів, які частково переглядають питання відносин держави і суспільства в частині менеджеріальних цілей, публічного інтересу і домінуючої моделі підзвітності [11].

Менеджмент публічних цінностей, по суті, є клієнтоорієнтованим підходом, що ставить на перший план ступінь задоволеності споживача якістю надаваних послуг. Колективне відкрите формування публічних цінностей соціально значущих товарів і послуг в рамках «менеджменту публічних

цінностей» означає, що публічна цінність більше, ніж сума індивідуальних переваг споживачів і виробників. Рішення про суть і форму публічної цінності має прийматися колективно через обговорення за участю виборних або призначуваних посадових і ключових зацікавлених сторін.

Відповідно до Указу Президента «Про заходи щодо впровадження Концепції адміністративної реформи в Україні», адміністративна реформа є залишеною частиною державної, економічної та соціальної реформи, які відбуваються в країні.

Метою адміністративної реформи є поетапне створення такої системи, яка буде відповідати потребам і запитам людей. Ця система має бути підконтрольна народу, прозорою, побудованою на наукових принципах і ефективній. До основних завдань адміністративно-правової реформи в Україні можна віднести: формування ефективної організації виконавчої влади як на центральному так і на місцевому рівнях управління; формування сучасної системи місцевого самоврядування; введення нової ідеології функціонування виконавчої влади і місцевого самоврядування (NEW PUBLIC MANAGEMENT); надання державних та громадських послуг; організація на нових засадах державної служби та служби в органах місцевого самоврядування; створення сучасної системи підготовки та перепідготовки управлінських кадрів; запровадження нового більш досконалого адміністративно-територіального устрою. Адміністративна реформа розрахована на відносно тривалий період реалізації.

Нові концепції припускають у свою чергу розробку науково-практичної методології, здійснення державного управління і в першу чергу використання поняття «механізм державного управління».

Управління, як відомо, є необхідним і обов'язковим атрибутом держави як складноорганізованої соціальної системи. Це найважливіша властивість соціальної системи зумовлена унікальною здатністю людини і суспільства в цілому «пізнавати природну та соціальну дійсність і вже відповідно

з цим цілепокладати, організовувати та регулювати свою свідомість, поведінку і діяльність».

Саме управління, як іманентна якість державної системи, надає, з одного боку, цільову осмисленість державному устрою і функціонуванню органів влади, а, з іншого, пов'язує цей процес з інтересами життєдіяльності самих громадян. Управління як би «пронизує» все поле державної діяльності. Воно «повсюдно і всюдищує» [12, с. 20].

Разом з тим, як показує практика державного управління, діяльність органів влади демонструє часто його низьку результативність. Частково це пов'язано з нерозробленістю науково-практичної методології здійснення державного управління. Однією з таких методологічних проблем є питання про використання поняття «механізм державного управління».

Виходячи з аналізу вже наявної практики розуміння і використання терміна «механізм державного управління», можна інтерпретувати його як певну соціально-орієнтовану цілісну систему, компоненти якої (інструменти, способи, методи, технології, ресурси, взаємозв'язки та ін.) створені виходячи з цілей державного управління. Механізм державного управління – це цілеспрямована просторово-тимчасова структурно-упорядкована і послідовна діяльність органів державного управління щодо впливу на об'єкт управління і надання йому заданого стану.

Одне методологічне, але принципове уточнення поняття «державний механізм управління» та «механізм державного управління» не тотожні. Перше поняття відноситься до управління державою, де держава сама виступає об'єктом управління з боку політико-соціально організованого суспільства (громадян, населення країни), тобто з боку існуючих у суспільстві політичних і соціальних структур, які виступають тут суб'єктом управління. Друге поняття прямо пов'язане з державним управлінням як конституційною правочинною дією державної влади в особі її конкретних інститутів.

В змішуванні або уособленні змістового і змістовного значення двох основних понять «управління державою» і «державне управління» криється серйозна методологічна помилка. Поки ці поняття не будуть змістовно розведені, не можна виключити можливість, що за певних обставин державне управління в особі керуючої бюрократії не стане над політико-соціальною організацією суспільства, тобто над державою, так як «держава як публічна і легітимна (нормативно виражена) владна сила громади... це саме суспільство» [14, с. 6].

ЛІТЕРАТУРА

1. Сморгунов Л.В. Сравнительное государственное управление: теория, реформы, эффективность. СПб., 2000. 228 с.
2. Атаманчук Г. В. Журнал «Наша власть: дела и лица». 2005. № 3 (50). С. 18–19.
3. Білоусова С.В., Аніщенко О.В. Система державного управління річкового транспорту України. Сучасні питання економіки і права. 2017. Вип. 1-2. С. 62-68. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Sper_2017_1-2_11

УДК 35.07:321.001.73

Ломакіна Т.А.,

*аспірант, Донецький державний університет
управління (м. Маріуполь)*

АНАЛІЗ ВЗАЄМОДІЇ ОРГАНІВ ВЛАДИ ТА МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ З ГРОМАДСЬКІСТЮ

На даному етапі реформування системи публічного управління одним із актуальних завдань є модернізація та підвищення ефективності публічних комунікацій. І для того, щоб зрозуміти, наскільки цей процес вдалий та ефективний, слід постійно проводити аналіз взаємодії органів влади та місцевого самоврядування з громадськістю.

Питання комунікативної взаємодії органів влади та місцевого самоврядування з громадськістю виникли декілька років тому, і ряд науковців досліджували та продовжують наукові дослідження у даному напрямку: Антонова О.В., Дрешпак В.М., Бабінова О.О., Рудич Ф.М., Ващенко К.О., Драгомирецька Н.М., Крушельницька Т.П., Сухінін Д.В., Єдинак Т.С., Шестак В.С. та інші. Але всі питання взаємодії владних інституцій та місцевого самоврядування і досить актуальні та потребують подальших досліджень.

Мета цієї розвідки – дослідити види аналізу взаємодії органів влади та місцевого самоврядування з громадськістю

Комунікативна діяльність в процесі взаємодії органів влади та місцевого самоврядування з громадськістю на сьогоднішній день є вимогою часу. Від якості цієї діяльності, від рівня довіри до владних інститутів, від сталих взаємовідносин між громадськістю та органами місцевого самоврядування, від стабільності суспільних відносин залежить розвиток публічного управління держави. При аналізі взаємодії органів влади та місцевого самоврядування варто використовувати методи оцінювання, контролю та моніторингу, що надає можливість досягти певних результатів в управлінській діяльності. Але, слід зазначити, що варто чітко розуміти, в якому випадку слід використовувати оцінювання, в якому контроль, а в якому моніторинг, який в свою чергу, поділяється на опитувальний, експертний, моніторинг ЗМІ, телефонний, за допомогою соціологічного спостереження, періодичних фокус-груп [1, с. 360]. Моніторинг є систематичним процесом збору інформації для відстежування результатів діяльності.

Щодо оцінювання, то в посібнику з моніторингу та оцінюванню програм регіонального розвитку [2] надається чітке формулювання цього поняття: «оцінювання – управлінська функція, яку застосовують періодично та селективно за потреби здійснити незалежну, системну й об'єктивну перевірку стану прогресу щодо досягнення чи відхилення від досягнення очікуваних результатів» [2, с. 14].

Контроль є функцією управління та складовою будь-якої системи управління. В працях науковців державний контроль визначається як самостійно чи зовнішньо інноваційна діяльність уповноважених на те суб'єктів, котра спрямована на встановлення фактичних даних щодо об'єктів цього контролю для визначення її відповідності / невідповідності тим правомірним оцінним критеріям, котрі передбачають застосування адекватних отриманому результату заходів реагування в унормованому порядку [3].

Слід відмітити, що існують певні відмінності між оцінюванням, контролем та моніторингом. Так, моніторинг є внутрішнім процесом та проводиться на постійній основі, це систематичне спостереження за допомогою збору та аналізу інформації. Оцінювання як внутрішнє, так і зовнішнє, проводять по необхідності, наприклад, якщо треба виявити причини певних відхилень від запланованих результатів. Контроль проводиться зазвичай зовнішньо та передбачає відповідність до вимог законодавства.

Зазначені види аналізу взаємодії органів вдали та місцевого самоврядування з громадськістю дають можливість виявити проблемні питання в комунікаціях, що в подальшому має привести до позитивних змін та покращення взаємодії. При цьому, слід особливу увагу приділити звіту про проведену діяльність, де варто визначити три критерії: попередні результати, очікування та кінцеві результати. Саме ці критерії мають надати чітке уявлення щодо результативності взаємодії органів влади та місцевого самоврядування з громадськістю.

Таким чином, вчасно проведений аналіз дає як владним інституціям, органам місцевого самоврядування, так і громадськості можливість провести зворотній зв'язок, щоб оцінити ефективність взаємодії, надати інформацію яким шляхом варто йти далі, змінити. Важливим є визначення, на якому етапі розвитку слід проводити оцінювання, моніторинг чи контроль та визначитись з цілями та очікуваними результатами.

ЛІТЕРАТУРА

1. Взаємодія органів державної влади та громадянського суспільства : навч. посіб. / Ю. П. Сурмін та ін. ; за наук. ред. Ю. П. Сурміна та ін. Київ : НАДУ, 2011. 388 с.
2. Посібник з моніторингу та оцінювання програм регіонального розвитку / М. Лендъел та ін. ; за ред. І. Санжаровського. Київ : К.І.С., 2007. 80 с.
3. Шестак В. С. Державний контроль в сучасній Україні (теоретико-правові питання) : монографія. Харків : Основа, 2003. 208 с.

УДК 342.98:35.08:005.591

Михайлова Т.М.

*магістр публічного управління та адміністрування,
Національна академія державного управління при
Президентіві України та Університет Міколаса Ромеріса
(Литовська Республіка)*

СУЧАСНІ СВІТОВІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ СИСТЕМ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

У 80-ті роки ХХ століття постало питання у необхідності змін підходів до державного управління. Забюрократизована система була занадто важкою, повільною та дорогою для постіндустріального суспільства. Держава мала стати більш функціональною, орієнтуватися на інтереси "клієнта" – громадян, надавати послуги.

Відповідно до цього, орієнтація на надання послуг громадянам стає підґрунтям модернізації структурних та функціональних складових сучасної держави. Оптимізація організаційно-владної та правової діяльності передбачає можливість делегування функцій із надання державних послуг особам приватного права.

Проблематика реформування державного управління та модернізації системи державної служби є предметом наукових досліджень таких вітчизняних вчених, як: В. Бакуменко (2015), Н. Гончарук, Л. Прудіус (2018), О. Васильєва (2020), О. Євсюкова (2021) А. Кислицька (2018), Н. Обушна

(2019), В. Пекар (2018), С. Пригородова (2015), С. Сорока (2018), С. Хаджирадева (2020) і багато інших. Актуальною для українських науковців є можливість аналізувати і досліджувати діяльність органів публічної влади, а також функціональність системи державного управління в різних країнах за умов надзвичайної ситуації, коли проявляються всі недоліки та слабкості даної системи, готовність її суб'єктів діяти в складних обставинах або, навпаки, їх нездатність долати кризові явища в кожній зі сфер життєдіяльності держави.

Однак, незважаючи на глибокі й різнобічні напрацювання в цій галузі, питання модернізації державної служби України в умовах реформування залишаються недостатньо дослідженими у контексті щодо: впливу сучасних світових тенденцій глобалізаційного розвитку на систему публічного управління в Україні за умов пандемії COVID -19; інституціоналізації державної служби; специфіки факторів ускладнення модернізації державної служби України та подолання вказаного явища. З огляду на зазначене, головна ідея статті полягає у визначенні специфіки факторів ускладнень модернізації державної служби України та розробки пропозицій щодо їх подолання.

Уперше концепція соціальної держави й публічних послуг була нормативно закріплена в Європейській соціальній хартії від 3 травня 1996 р., в якій говориться, що публічно-сервісна концепція державного управління – це сучасне розуміння соціального призначення держави, як надавача публічних послуг [1]. У межах сервісної концепції влада розуміється як “постачальник послуг”, система державного управління – як організація з надання таких державних публічних послуг, а громадянин – їхній замовник і споживач.

Розвиток принципів і технологій державного управління в розвинутих країнах привів від “нового публічного менеджменту” (New Public Management) до концепції “good governance” (“належне врядування”). Технології “good governance” припускають перехід від інструменталізму до системних підходів, націлених на більш повне вра-

хування політичних і моральних аспектів адміністрування, що вимагає використання концептуальних положень теорії мереж, синергетики, громадсько-державного управління, теорії демократії комунітарного типу.

Модель “good governance” описана в Програмі розвитку ООН «Врядування для сталого розвитку людства». В програмі зазначається, що завданням усіх суспільств є створення системи управління, яка сприятиме, підтримці та підтримує людський розвиток, а її успішність визначається тим, наскільки ефективно держава відповідає потребам свого народу [5].

Економічне управління включає процеси прийняття рішень, які впливають на економічну діяльність країни та її зв'язки з іншими економіками. Політичне управління – це процес прийняття рішень щодо формування політики. Адміністративне управління – це система реалізації політики. Охоплюючи всі три, належне врядування визначає процеси та структури, які керують політичними та соціально-економічними відносинами. Ця модель «гарантує, що політичні, соціальні та економічні пріоритети повинні бути засновані на загальній згоді таким чином, щоб голоси найбільш вразливих та соціально незахищених груп населення були почуті при прийнятті державних рішень». Тобто участь є головним пріоритетом моделі. Належне врядування забезпечує, що політичні, соціальні та економічні пріоритети ґрунтуються на широкому консенсусі в суспільстві [4].

В модель належного врядування вдало описується в концепції “активної держави”. Вона передбачає партнерство, співробітництво між суспільством і державою, поділ повноважень і відповідальності. У цілому активна держава встановлює рамки відповідальності для всіх її громадян і сприяє розвитку громадянської і ділової активності, виступає ініціатором вирішення суспільно важливих питань громадянським суспільством, медіатором, арбітром, партнером [2].

Головною умовою реформ є оновлення підходів до функцій державно-го управління, відхід від політизації, тоб-

то відділення адміністративної влади від політичної. А самі реформи проходять послідовно і поетапно. Проведення реформ в Європейських країнах обумовлено рядом чинників:

- універсальних (глобалізація, інтеграційні процеси в Європі, інформаційна революція, новітні досягнення у сфері менеджменту та управлінських технологій);

- регіональних (загальні традиції європейської управлінської культури, приблизно однакові соціально-економічні та політичні умови для найбільш розвинених європейських країн);

- специфічних соціокультурних факторів (традиції, менталітет, звичаї тощо) [2, с. 125].

Відмінності моделей та специфіка національного рівня державного управління в ЄС виявляються у формуванні специфічних моделей державного управління, які поєднують загальні риси європейського адміністрування та національні ознаки кожної держави.

Успішність проведених реформ також визначається здатність держав протистояти викликам.

Усі держави зараз стикаються з проблемою реагування на пандемію COVID-19. Незважаючи на розбіжності в політиці, запровадженій в різних країнах, а іноді і в межах однієї країни, відповідь на COVID-19 передбачає дії всіх рівнів влади та інших державних органів та відомств, особливо тих, хто відповідає за питання охорони здоров'я, цивільного захисту, освіти та соціальних питань. Відбувається своєрідне кризове тестування демократії.

Європейська соціальна хартія встановлює право на охорону здоров'я, яке зобов'язує його сторони "прийняти, самостійно або у співробітництві з громадськими чи приватними організаціями, відповідні заходи, спрямовані, зокрема, на:

- 1) усунення, наскільки це можливо, причин поганого стану здоров'я;

- 2) надання послуг консультаційного та просвітницького характеру, спрямованих на зміцнення здоров'я та здо-

рового способу життя і на розвиток почуття особистої відповідальності за своє здоров'я;

3) запобігання, наскільки це можливо, епідемічних, ендемічних та інших хвороб, а також нещасних випадків" [3].

Успішність проведених реформ також визначається здатність держав протистояти викликам. Експерти Європейського комітету з питань демократії та управління визначають передову роль місцевих органів влади у подоланні надзвичайних ситуацій та забезпеченні надання основних послуг як тих, хто найближчий до громадян та їх потреб. Вони також відмічають важливість транскордонної співпраці, міжмуніципального співробітництва та взаємодії між адміністраціями та громадянським суспільством всередині країни.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бондаренко А. Сутність публічно-сервісної держави в механізмі захисту прав і свобод людини і громадянина. Національний юридичний журнал: теорія і практика. 2018. № 2. С. 9-12.

2. Державне управління : підручник : у 2 т. / Нац. акад. держ. упр. при Президентові України ; ред. кол. : Ю. В. Ковбасюк (голова), К. О. Ващенко (заст. голови), Ю. П. Сурмін (заст. голови) [та ін.]. Київ-Дніпропетровськ : НАДУ, 2013. Т. 2. 324 с.

3. Європейська соціальна хартія управління [Електронний ресурс] : від 3 трав. 1996 р. (ратифіковано із заявами Законом № 137-V від 14.09.2006 // ВВР. 2006. № 43. ст. 418).

4. Public Employment in European Union States. Madrid: Ministry of the Presidency, 2010. 242 p. URL: http://www.dgaep.gov.pt/upload/RI_estudos%20Presid%C3%A4ncias/-Public_Employment_EUMS.pdf.

5. UNDP. Governance for Sustainable Human Development. Jan., 1997. URL: <http://gis.emro.who.int/Health-SystemObservatory/>.

Мохова Ю.Л.

*кандидат наук з державного управління, доцент
магістратури державного управління Центру
післядипломної освіти, Донецький національний
технічний університет (м. Покровськ)*

ОСОБЛИВОСТІ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ В КРАЇНАХ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ В УМОВАХ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

В умовах глобалізації та розбудови інформаційного суспільства постає питання оперативного та вільного доступу населення до інформації та відкритого діалогу між громадськістю та державою. Електронне урядування є невід'ємним елементом сучасного демократичного суспільства в умовах сталого розвитку та ефективної урядової діяльності за допомогою застосування інформаційних технологій.

Електронне урядування необхідне для забезпечення швидких та якісних послуг для держави, бізнесу, громадян у Європі. В таких умовах постає необхідність збільшення фінансування програм та ініціатив, спрямованих на модернізацію публічного управління за допомогою скоординованого підходу, що полегшує орієнтацію на користувачів та транскордонну сумісність [1]. Основою такого уряду є політичні ініціативи Європейського Союзу (ЄС) (стратегії, рамки та плани дій), що підтримують модернізацію державного управління шляхом скоординованого підходу, спільного бачення державних послуг, збільшення надання цифрових державних послуг, сприяння орієнтованості на користувачів.

Серед таких ініціатив модернізації державного сектору можна виділити стратегію «Формування цифрового майбутнього Європи», «Біла книга про штучний інтелект», «Стратегія розвитку малого та середнього бізнесу для стабільної та цифрової Європи», «План дій щодо кращого впровадження та застосування правил єдиного ринку», нову Промислову стратегію для глобальної конкурентоспро-

можної, зеленої та цифрової Європи та Європейської стратегії даних. Зазначені ініціативи є головним пріоритетом Європейської Комісії на 2019-2024 роки, маючи на меті забезпечення відкритості, ефективності, різноманітності, персоналізації, зручних електронних державних послуг для всіх громадян та бізнесу на всіх рівнях державного управління [2].

Досягнення сталого розвитку Європи в умовах цифрового майбутнього формується на наступних трьох компонентах:

технологія, яка працює на людей, – інвестування в цифрові компетенції для всіх європейців, подальший захист людей від кіберзагроз та забезпечення розвитку штучного інтелекту,

справедлива та конкурентоспроможна цифрова економіка – надання можливостей інноваційним стартапів та малому та середньому підприємництву отримати доступ до фінансування та розширити його;

відкрите, демократичне та стійке суспільство – використання технологій для забезпечення кліматичної нейтральності Європи до 2050 року; надання громадянам можливості кращого контролю та захисту своїх даних та створення європейського простору даних про здоров'я для сприяння цілеспрямованим дослідженням, діагностиці та лікуванню [3].

Зазначені компоненти направлені на забезпечення використання європейським урядом всіх наявних можливостей, одночасно надаючи громадянам, бізнесу та уряду відповідний контроль [3]

Дотримуючись означеної стратегії ЄС підтримує країни, що розвиваються та переходять до цифрових технологій, сприяючи розробці цифрових стандартів на міжнародному рівні. Прагнучи до цифрового лідерства, ЄС має зосередитись на тому, щоб ринки працювали краще для споживачів, бізнесу та суспільства в цілому, підтримувати їх у період адаптації та подоланні викликів, які визначають глобалізація та цифровізація. У глобальному масштабі ЄС доцільно реалізовувати таку урядову політику, яка б забезпечувала координацію зусиль між державами-членами, регіо-

нами, громадянським суспільством та приватним сектором на глобальному рівні. Результатом такої зваженої політики стане досягнення сталого розвитку.

ЛІТЕРАТУРА

1. Орлова Н.С. Детермінанти розвитку публічного управління та адміністрування в Україні: колективна монографія. Київ: ВД «Освіта України», 2020. 262.
2. Гонціяз Я. Державне управління в контексті європейської інтеграції. Київ: Лабораторія законодавчих ініціатив, 2015. 15 с.
3. Public Administration factsheet 2020 Finland. European Commission. URL: https://joinup.ec.europa.eu/sites/default/files/inline-files/Digital_Public_Administration_Factsheets_Finland_vFINAL.pdf (дата звернення 12.05.-2020).

УДК 332.1 : 352/354

Olma Bartosz

*Doktor, Wyższa Szkoła Ekonomiczno-Humanistyczna
w Bielsku-Białej (Polska)*

SAMORZĄDU TERYTORIALNEGO W REALIZACJI ZASADY RÓWNOWAŻNEGO ROZWOJU

Na gruncie różnych dyscyplin naukowych, zwłaszcza społecznych, jak również w przepisach prawa administracyjnego regulujących różne materie życia publicznego, w tym funkcjonowanie organów władzy i administracji publicznej, występuje termin: zrównoważony rozwój. Konstytucja RP w art. 5 określa, że "Rzeczypospolita Polska strzeże niepodległości i nienaruszalności swojego terytorium, zapewnia wolności i prawa człowieka i obywatela oraz bezpieczeństwo obywateli, strzeże dziedzictwa narodowego oraz zapewnia ochronę środowiska, kierując się zasadą zrównoważonego rozwoju." Użyte przez ustrojodawcę w tym przepisie pojęcie "zrównoważonego rozwoju", oznacza wymóg, by ingerencja w środowisko

następowała w sposób jak najmniej szkodliwy dla jego zasobów, a korzyści społeczne płynące z tej ingerencji przewyższały potencjalne szkody¹.

Nieustannie mówi się o konieczności ochrony środowiska i przyrody oraz wskazuje się na potrzebę myślenia perspektywicznego, by zasoby naturalne i zdrowe środowisko zachować dla przyszłych pokoleń. O tym, że środowisko i jego elementy są dobrem szczególnie chronionym, stanowi fakt uregulowania tych kwestii w Konstytucji RP.²

Zgodnie z przywołanym przepisem art. 5 Konstytucji RP, Rzeczpospolita Polska w swoich działaniach kieruje się zasadą zrównoważonego rozwoju. Realizacja wymienionych w tym przepisie zadań należy do wszystkich władz publicznych Rzeczypospolitej – zarówno władzy ustawodawczej, jak i wykonawczej, a także do organów sądowiczych i organów samorządu terytorialnego³. W ich realizacji pomocna może być definicja zrównoważonego rozwoju określona w art. 3 pkt 50 ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. prawo ochrony środowiska, jednak jej znaczenie praktyczne, z uwagi na sposób sformułowania, jest raczej niewielkie⁴.

Istota i zakres przedmiotowy zasady zrównoważonego rozwoju wskazuje, że skutki stosowania tej zasady mają wymiar ponadpaństwowy, jednakże osiągnięcie celów, którym służy, zależy przede wszystkim od skuteczności działania poszczególnych organów państwa. W ustroju państwa polskiego szczególne znaczenie w realizacji zasady zrównoważonego rozwoju należy przypisać samorządowi

---

¹ Ustawa z dnia 2 kwietnia 1997 r. Konstytucja RP, (Dz. U. Nr 78, poz. 483).

² M. Dacko, M. Jakubik-Grzybowska, I. Łączka, A. Malkowski, A. Oleńczuk-Paszal, A. Płonka, M. Śpiewak-Szyjka: *Ochrona środowiska i przyrody - wybrane aspekty prawne i ekonomiczne dotyczące JST*, C.H. Beck, 2020, s. 1.

³ Zob. P. Winczorek, *Komentarz do Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r.*, Warszawa 2000, s. 18.

⁴ Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (t.j.: Dz. U. z 2020 r. poz. 1219), J. Jendrośka, M. Bar, *Prawo ochrony środowiska*, s. 37.

terytorialnemu, któremu powierzono znaczną część zadań państwa.

Współczesny samorząd terytorialny stoi przed nowymi wyzwaniami, kreowanie warunków do trwałego dynamicznego i innowacyjnego rozwoju i regionalnej gospodarki wymaga wypracowania optymalnych sposobów przewyższania barier rozwoju już istniejących oraz minimalizowania niebezpieczeństwa ich wystąpienia w przyszłości.

O szczególnej roli samorządu terytorialnego w zapewnieniu zasady zrównoważonego rozwoju świadczą przyjęte w Polsce rozwiązania ustrojowe oraz uregulowania prawne określające kompetencje i zadania jednostek samorządu terytorialnego różnego szczebla⁵.

Zadaniami publicznymi gmin, których realizacja wymaga uwzględnienia wymagań zrównoważonego rozwoju, są przede wszystkim zadania własne obejmujące ład przestrzenny, gospodarkę nieruchomościami, ochronę środowiska i przyrody, gospodarkę wodnej czy też lokalny transport zbiorowy. Z kolei w odniesieniu do powiatu są to zadania z zakresu ochrony środowiska i przyrody, transportu zbiorowego i dróg publicznych, jak również administracji architektoniczno-budowlanej, gospodarki nieruchomościami oraz gospodarki wodnej. Samorząd województwa zasadę zrównoważonego rozwoju realizuje przy określaniu strategii i polityki rozwoju województwa.

---

⁵ M. Holko, [w:] E. Sobczak, Zrównoważony rozwój gospodarczy jednostek samorządu terytorialnego, Warszawa 2015, s. 22 i n.

Орлова Н.С.

*доктор наук з державного управління,
професор кафедри державного управління,
публічного адміністрування та регіональної економіки,
Харківський національний економічний університет
імені Семена Кузнеця*

ЗАКОНОДАВЧІ МЕХАНІЗМИ ЦИФРОВОГО РОЗВИТКУ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ В УКРАЇНІ

Вже понад 20 років в Україні діє Закон України «Про Національну програму інформатизації», який визначив стратегію розв'язання проблеми забезпечення інформаційних потреб та інформаційної підтримки соціально-економічної, екологічної, науково-технічної, оборонної, національно-культурної та іншої діяльності у сферах загальнодержавного значення. Національна програма інформатизації об'єднала: Концепцію Національної програми інформатизації; сукупність державних програм з інформатизації; галузеві програми та проекти інформатизації; регіональні програми та проекти інформатизації; програми та проекти інформатизації органів місцевого самоврядування [1].

Починаючи з 2015 року України посилила свій рух у напрямку цифровізації суспільства та побудови інформаційної держави. Впровадженням механізмів електронного урядування дозволило наблизитися Україні до можливості участі у багатьох цифрових рейтингах. У 2018 році була затверджена «Концепція розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020 роки», яка зазначила основні положення розвитку держави в бік цифрових трансформацій. Особливого значення наразі набуває принцип 3: цифровізація здійснюється через механізм економічного зростання шляхом підвищення ефективності, продуктивності та конкурентоздатності від використання цифрових технологій. Цей принцип передбачає досягнення цифрової трансформації галузей економіки, сфер діяльності, набуття ними нових конкурентних якос-

тей та властивостей. Всеохоплююча цифровізація має на меті комплексне та глибоке перетворення існуючих аналогових економічних, соціальних систем та сфер у нову цінність та якість для їх ефективності, розвитку, зручності використання тощо [2].

Україна має один із найнижчих рівнів доступу до адміністративних послуг он-лайн у Європі. В 2020 році лише 12,5 відсотка українців використовували онлайн-сервіси для отримання адміністративних послуг. За цим показником Україна поступається Польщі більш як у два рази, його значення майже в чотири рази нижче середнього значення в ЄС. Показник доступу до адміністративних послуг он-лайн в Україні свідчить про істотну динаміку. У 2019 і 2020 роках кількість громадян, які використовували Інтернет для взаємодії з державними органами, збільшилася у чотири - п'ять разів. Це зумовлено створенням Єдиного державного веб-порталу електронних послуг "Портал Дія", яким вже встигли скористатися близько 5 млн. осіб. На сьогодні 46 з близько тисячі видів адміністративних послуг доступні онлайн. До 2024 року планується перевести 100 відсотків адміністративних послуг для громадян та бізнесу в онлайн-режим [3].

За розрахунками Мінцифри, запроваджені електронні послуги заощадили державі і громадянам 495 млн. гривень, а антикорупційний ефект становить 841 млн. гривень. Збільшення частки адміністративних послуг в електронній формі може збільшити цей ефект в 12 разів. За Рейтингом відкритості бюджету 2019, Україна займає 26 місце серед 117 країн. Ця позиція обумовлена достатньо відкритою процедурою формування державного бюджету, яка, зокрема, обмежується низьким рівнем партисипативності та відсутністю цифрових інструментів для участі громадянського суспільства в бюджетному процесі. Питання підвищення рівня цифрової грамотності набуває актуальності з огляду на зростання цифрових загроз - 34 відсотки громадян за останній рік стали жертвами шахрайських дій через Інтернет. При цьому існує значний потенціал для неформальної освіти у цій сфері. Заін-

тересованість у навчанні цифрових навичок висловили 47 відсотків громадян.

Крім загальних цифрових компетенцій, проблемою залишається низький рівень цифрових навичок серед державних службовців, медичних і педагогічних працівників. Перехід на електронні послуги у відповідних сферах повинен супроводжуватися масштабною освітньою кампанією для державних службовців та фахівців соціальної сфери. Для подолання проблем з низьким рівнем цифрових компетентностей у березні 2021 року була розроблена та затверджена «Концепція розвитку цифрових компетентностей», яка визначає пріоритетні напрями і основні завдання з питань розвитку цифрових навичок та цифрових компетентностей, підвищення рівня цифрової грамотності населення, зокрема працездатних осіб, громадян похилого віку, малозабезпечених сімей, осіб з інвалідністю, інших вразливих груп населення, в умовах розвитку цифрової економіки та цифрового суспільства [4].

На сучасному етапі цифрового розвитку в процесі впровадження інформаційних технологій у публічному управлінні, значна увага приділяється якісному наданню адміністративних послуг та запровадженню міжвідомчого документообігу, відбуваються певні помітні зміни, щодо застосування інформаційних технологій в органах державної влади, що відповідно, закріплюється на законодавчому рівні.

ЛІТЕРАТУРА

1. Закон України «Про Національну програму інформатизації» Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1998, № 27-28, ст.181 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/74/98-вр#Text> (дата звернення 25.04.2021)

2. Концепція розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020 роки від 17 січня 2018 р. № 67-р URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/67-2018-р#Text> (дата звернення 25.04.2021)

3. Національна економічна стратегія на період до 2030 року від 03 березня 2021 р. № 179 URL:

<https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennya-nacionalnoyi-eko-a179> (дата звернення 25.04.2021)

4. Концепція розвитку цифрових компетентностей від 3 березня 2021 р. № 167-р URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/167-2021-p#Text> (дата звернення 25.04.2021)

УДК 352:351.86

Підлісна Т.В.

кандидат наук з державного управління, доцент кафедри публічного управління та адміністрування, керівник навчального відділу підготовки публічних управлінців, Хмельницький

університет управління та права імені Леоніда Юзькова

РОЛЬ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

Гібридна війна проти України, інші явища, тенденції та чинники, реальні й потенційні загрози державному суверенітету, територіальній цілісності, демократичному конституційного ладу, національним цінностям і життєво важливим національним інтересам з боку окремих країн набувають нині системного характеру. Це актуалізує потребу в перегляді державної та регіональної політики національної безпеки в контексті принципів її реалізації, структурних елементів, стратегічних завдань, об'єктно-суб'єктного складу, планування тощо

Прогресивний розвиток будь-якої держави залежить від стану захищеності її національних інтересів. Саме тому однією із ключових функцій держави є забезпечення її національної безпеки від реальних та потенційних загроз. Гібридна війна з Росією, посягання на державний суверенітет і територіальну цілісність, сепаратизм в окремих регіонах держави та інші загрози національній безпеці України актуалізують питання вдосконалення сектору безпеки і оборони загалом й визначення участі органів місцевого самоврядування, їх посадових осіб в управлінні сектором безпеки зокрема.

На сьогоднішній день питання значення органів місцевого самоврядування у процесі забезпечення національної безпеки України досліджували ціла низка вчених та аналітиків, зокрема: В. О. Демиденко, І. Дробуш та інші. Проте це питання потребує всебічного аналізу і постійного моніторингу ситуації, що й підкреслює актуальність обраної теми.

Відповідно до ст. 140 Конституції України від 28.06.1996 р. № 254к/96 [1], місцеве самоврядування є правом територіальної громади – жителів села чи добровільного об'єднання у сільську громаду жителів кількох сіл, селища та міста – самостійно вирішувати питання місцевого значення в межах Конституції і законів України.

Згідно з ч. 1 ст. 17 Конституції України від 28.06.1996 р. № 254к/96 [1], захист суверенітету і територіальної цілісності України, забезпеченні її економічної та інформаційної безпеки є найважливішими функціями держави, справою всього Українського народу.

Аналіз вищезазначених нормативно-правових актів свідчить про те, що забезпечення національної безпеки є завданням Українського народу, територіальних громад, відповідних органів державної влади та органів місцевого самоврядування, їх посадових осіб.

Дослідивши Закон України «Про національну безпеку України» від 21.06.2018 року № 2469-VIII [2] та цілу низку наукових публікацій, присвячених окресленій проблематиці, ми вважаємо за необхідне зарезюмувати, що законодавець не відносить органи місцевого самоврядування до суб'єктного складу забезпечення національної безпеки України, проте водночас наділяє їх повноваженнями з виконання певних функцій в зазначеній сфері лише у взаємодії з органами, які входять до складу сектору безпеки і оборони.

На нашу думку, таке законодавче визначення складу сектору безпеки і оборони перешкоджає ефективному виконанню функцій органів місцевого самоврядування на шляху до забезпечення національної безпеки. Адже саме в адміністративно-територіальних одиницях України за-

роджуються різноманітні внутрішні загрози національній безпеці держави [3, с. 239].

Муніципальна влада за своєю суттю є найбільш наближеною до територіальної громади, вона має реальну здатність впливати на мешканців відповідної території, оперативно реагувати на такі негативні прояви в суспільстві як конфлікти у сфері міжетнічних та конфесійних відносин, прояви екстремістської діяльності деяких об'єднань національних меншин, тощо [4, с. 46]. До того ж особливо актуалізується роль органів та посадових осіб у вирішенні проблем пов'язаних із сепаратистськими проявами в окремих регіонах України.

Враховуючи вищевикладене, важливим є забезпечення ефективного механізму взаємодії органів місцевого самоврядування з державними структурами за-для вирішення зазначених локальних проблем. Адже саме від забезпечення регіональної національної безпеки залежить безпека держави в цілому.

Отже, посилення ролі органів місцевого самоврядування в сфері національної безпеки для України є способом вирішення цілої низки політичних, економічних, соціальних проблем. Оскільки, саме в регіонах зароджуються негативні чинники забезпечення національної безпеки держави, які згодом перетворюються з локальних в глобальні реальні загрози національній безпеці держави.

Визнання та гарантування місцевого самоврядування, можливість повноцінного здійснення цього права створює передумови для прогресивного демократичного розвитку держави та суспільства, слугуючи вагомою засадою конституційного ладу України. На забезпечення безпечних умов життєдіяльності й добробуту громадян спрямоване все законодавство України, що регулює реалізацію права на місцеве самоврядування. Зазначену цільову установку мають такі нормативно-правові акти: «Про ратифікацію Європейської хартії місцевого самоврядування» від 15 липня 1997 року № 452/97-ВР, «Про місцеве самоврядування в Україні» від 21 травня 1997 року № 280/97-ВР, «Про співробітництво територіальних громад» від 17 червня 2014 року № 1508-VII, «Про органи самоорганізації населення» від 11

липня 2001 року № 2625-III, «Про добровільне об'єднання територіальних громад» від 5 лютого 2015 року № 157-VIII, «Про благоустрій населених пунктів» від 6 вересня 2005 року № 2807-IV, «Про регулювання містобудівної діяльності» від 17 лютого 2011 року № 3038-VI, «Про охорону навколишнього природного середовища» від 25 червня 1991 року № 1264-XII тощо. Водночас ідеальні моделі регулювання суспільних відносин, які закладені в конструкції юридичної норми, не завжди набувають фактичного втілення. Тому постає питання: чи де-факто роль органів місцевого самоврядування є такою ж вагомою, як і де-юре? Для відповіді на це запитання та доведення значущості місця й ролі органів і посадових осіб місцевого самоврядування у сфері національної безпеки можна згадати ефективність її забезпечення на тимчасово окупованих територіях Донецької і Луганської областей, де окремі органи місцевого самоврядування та їх посадові особи на тривалий час самоусунулися від виконання покладених на них функцій. Це фактично унеможливило продуктивне забезпечення національної безпеки й оборони в районі проведення АТО. Останнє зумовило запровадження в Україні інституту військово-цивільних адміністрацій. З огляду на вищевикладене, органи та посадові особи місцевого самоврядування є суб'єктами забезпечення національної безпеки України. Адже вони відповідають усім рисам, які притаманні суб'єктам системи забезпечення національної безпеки, а саме: а) посідають особливе місце в системі забезпечення національної безпеки; б) наділені винятковими повноваженнями; в) дії і вчинки суб'єктів системи забезпечення національної безпеки переважно мають владно-імперативний характер; г) наділені неоднаковими правами й обов'язками; д) мають особливий механізм реалізації своїх повноважень [1, с. 376]. Проведене дослідження дає змогу стверджувати, що органи та посадові особи місцевого самоврядування відіграють важливу роль у забезпеченні переважної більшості структурних аспектів системи національної безпеки України. Слушною слід визнати позицію дослідників про те, що в системі національної безпеки доцільно виокремити такі структурні аспекти: державнополі-

тичний, соціально-економічний, національно-культурний, екологічний, інформаційний [1, с. 28]. Водночас у наведеному переліку бракує структурного аспекту системи національної безпеки України, що пов'язаний з міграційними процесами, депопуляцією та старінням населення, нівелюванням інституту сім'ї, погіршенням здоров'я та передчасною смертністю, репродуктивними втратами населення тощо. Загрози в цьому секторі нині вже набули реального характеру. Проте досвід країн Європи засвідчує, що прагнення здійснити демократичні перетворення в країні можуть бути марними, якщо вони не супроводжуються духовними, зокрема гуманними, етичними й моральними цілями, орієнтованими на обов'язкове врахування інтересів людини, їх гармонізацію з інтересами суспільства, на гарантії прав і свобод людини та механізми їх захисту. Дедалі більше вчених доходять висновку, що демографічна криза, що набула поширення в нашій країні, є наслідком лише одного процесу – кризи моральнодуховної. Зважаючи на це, морально-духовний структурний аспект системи забезпечення національної безпеки України також слід ураховувати.

Отже, неврахування в Законі України «Про національну безпеку України» органів місцевого самоврядування та їх посадових осіб з-поміж суб'єктів сектору безпеки й оборони абсолютно унеможливорює повноцінне її забезпечення. Ця теза нині актуалізується в контексті децентралізації публічної влади та подальшого розширення повноважень органів місцевого самоврядування, зміцнення їх матеріально-фінансової основи, формування ефективних територіальних громад. Адже повноваження органів місцевого самоврядування, їх посадових осіб спрямовані, серед іншого, на забезпечення: законності, правопорядку, охорони прав, свобод і законних інтересів громадян; мобілізаційної підготовки та своєчасного й організованого проведення мобілізації; виконання військового обов'язку громадянами України; оборонної роботи; захисту стратегічних національних інтересів України – прогресивного демократичного розвитку, а також створення безпечних умов життєдіяльності, добробуту людини та громадянина. Саме в регіонах зароджуються негативні

чинники забезпечення національної безпеки держави, що з локальних згодом трансформуються в глобальні реальні загрози національній безпеці держави. Національна безпека держави передусім залежить від безпеки регіоні

ЛІТЕРАТУРА

1. Антонов В. О. Конституційно-правові засади національної безпеки України : монографія. Київ : ТАЛКОМ, 2017. 576 с.

2. Демиденко В. О. Місце й роль органів місцевого самоврядування в забезпеченні національної безпеки України. Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ. 2018. № 3. С. 238-249.

3. Дробуш І. Муніципальна влада в системі забезпечення національної безпеки України: конституційно-правові засади. Освіта і наука у сфері національної безпеки: проблеми та пріоритети розвитку: матеріали II міжн.-практ. конф. м. Острог, 8 червня. 2018. / Національний університет «Острозька академія». Острог. 2018. 325 с.

4. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141.

5. Про національну безпеку України: Закон України від 21.06.2018 року № 2469-VIII. Відомості Верховної Ради України. 2018. № 55. Ст. 1903.

Протосавіцька Л.С.

кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри теорії та історії держави і права, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ)

ЦІННІСТЬ ЦІЛЕЙ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

З метою вирішення глобальних світових проблем з'явилася концепція сталого розвитку, яка є на разі підґрунтям для науково-технічного та політичного розвитку людської цивілізації в майбутньому. Стабільний сталий розвиток суспільства не можливий без потужної правової основи та законодавчої бази, без цього неможлива соціалізація суспільства.

Перехід до сталого розвитку – це процес зміни ціннісних орієнтацій багатьох людей. Визнаними міжнародними фундаментальними цінностями розвитку є свобода, рівність, солідарність, толерантність, повага до природи, спільна відповідальність. Національні цілі сталого розвитку базуються на політичних, економічних, правових, соціальних, екологічних, моральних і культурних цінностях, властивих суспільству. Вони визначають спрямованість стратегії на турботу про спільне благо та захист національних інтересів держави. Вони визначають спрямованість стратегії на турботу про спільне благо та захист національних інтересів України. [1]

Проблеми реалізації та забезпечення сталого розвитку досліджували такі науковці як Г.-Х. Брутланд, Дж. Кларк, Й.Шумпетер, А.Гапоненко, Н. Ларіна, Л. Абалкіна, Л.Швецов, Н.Кондратов, В.Воробійов, В.Вернадський Н.Мойсеев та інші.

Ідеї сталого розвитку сприяють процеси глобалізації. Сталий розвиток базується на двох важливих складових - на концепції потреб та концепції обмежень. Програма дій сталого розвитку містить принципи та цілі сталого розвитку, а також фундаментальні цінності та невідкладні завдан-

ня для міжнародного співробітництва, на представників засідань конференцій Асамблеї ООН зі сталого розвитку накладені обов'язки і затверджено відповідні плани реалізації рішень. Згідно з Резолюцією Асамблеї ООН 2015 року розроблено 17 цілей та 169 завдань сталого розвитку, передбачена чітка їх реалізація на національному, регіональному та глобальному рівнях. Уряд України восени 2017 року подав Національну доповідь "Цілі Сталого Розвитку" в якій визначалися основні показники досягнення цілей сталого розвитку. [2]

Цілі сталого розвитку відображають основні складові сталого розвитку: економічну (економіка), екологічну (навколишнє середовище) та соціальну (людську). Проте дану модель можна доповнити четвертою складовою (компонентом)- культурним.

Формування філософії сталого розвитку населення, розуміння цінностей та потреб зацікавлених сторін, залучення приватних осіб до системи правових цінностей та правовий супровід усіх видів діяльності, спрямованих на досягнення цілей сталого розвитку, визначені у остаточному серед них - документі Саміту ООН зі сталого розвитку «Трансформація нашого світу: Повістка дня до стійкого розвитку на 2030 рік».

Стратегія сталого розвитку суспільства на сьогоднішній день як зазначалося вище, становить 17 глобальних Цілей сталого розвитку на період до 2030 року. Стратегія спрямована на досягнення визначеної мети розвитку, а інструментом її впровадження є Національний план дій переходу країни (України) до сталого розвитку, який розроблено на основі Національних цілей сталого розвитку [1].

Сталий розвиток орієнтований насамперед на людину та поліпшення якості її життя у сприятливому соціально-економічному середовищі та екологічно чистому, здоровому, різноманітному природному довкіллі. Високий інтелектуальний рівень людського потенціалу має забезпечити конкурентоспроможність країни у майбутньому. Реалізація Стратегії спрямована на подолання бідності шляхом ефек-

тивної зайнятості населення, накопичення людського і соціального капіталу, зміцнення середнього класу, високої вартості робочої сили, розвитку підприємницької активності населення, підвищення соціальних стандартів і гарантій, а також надання необхідної соціальної підтримки вразливим групам населення.

Пріоритетом політики сталого розвитку є забезпечення гідних умов життя та праці у власній країні. Стратегія спрямована на побудову справедливого та демократичного суспільства, де буде забезпечено підтримку прав людини (зокрема, екологічних прав і права на розвиток), розвиток національної культури, гендерну рівність і зростання соціального капіталу (здатності суспільства до роботи в групах та організаціях, яка основана на спільних цінностях).

Необхідним для реалізації Стратегії є дотримання принципів верховенства права, демократії, належного управління на всіх рівнях, створення ефективних, результативних, інклюзивних та підзвітних інституцій. Лише інституційні реформи в державному управлінні здатні привести до системних змін.

Отже, ми можемо сказати, що Стратегія встановлює цілісну систему стратегічних та операційних цілей переходу до інтегрованого економічного, соціального та екологічного розвитку країни до 2030 року. Вона також визначає інституційні засади впровадження Стратегії, напрями міжгалузевої та міжсекторальної взаємодії, основні рушійні сили та інструменти її реалізації. Кожна ціль сталого розвитку забезпечується низкою як загальних так і спеціальних цінностей. Цінності є ядром культури будь якої нації, народу чи суспільства. Саме цінності є тим важелем, що впливає на прийняття рішень. Саме цінності визначають ті чи інші ідеологічні переконання індивідів, впливають на їх вчинки. Досить часто цінності виходять за межі конкретних ситуацій. Вони визначають головні цілі та сенс життя.

ЛІТЕРАТУРА

1. Продіус О.І. Мотивація трудової діяльності персоналу промислових підприємств в умовах глобалізації економіки / О.І. Продіус // Збірник наукових праць ЧДТУ. Серія: Економічні науки. - Випуск 22. – 2009. – С. 114-118.

2. Козловський С.В. Мотивація персоналу як засіб підвищення ефективності діяльності підприємства / С.В. Козловський, О.С. Кухар // Збірник наукових праць ВНАУ. Серія Економічні науки. – 2012. – №4 (70). – С. 43 – 47.

3. Бериславська Г.В. Мотивація управлінського персоналу в сучасних економічних умовах . Г.В. Бериславська, І.А. Крутий // Вісник ХНУ. – 2011. - № 6. – Т. 2. – С. 217 – 220.

УДК 323.21:342.5

Супрунова І.В.

*кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри економічної безпеки, публічного
управління та адміністрування,
Державний університет «Житомирська політехніка»*

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВИЙ МЕХАНІЗМ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ В СФЕРІ ДЕТІНІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ

Для забезпечення поступального сталого розвитку економіки України та підвищення соціально-економічних показників рівня життя населення необхідно є проведення дієвої політики детінізації економіки. Її успішна реалізація передбачає розробку ефективних механізмів державної політики в сфері детінізації економіки, зокрема, фінансово-економічного, організаційно-правового та інформаційного.

Актуальність таких розробок підтверджується погіршенням економічних та фінансових показників діяльності країни в силу як внутрішніх факторів, так і зовнішніх потрясінь. Зокрема, у 2020 році простежується зростання обсягів тіньового сектору економіки України до 31 % від офіційного ВВП у порівнянні з 28% у 2019 році, що виступає загрозою державній безпеці.

Реалізація державної політики детінізації національної економіки вимагає спеціального організаційно-правового механізму, який би дозволив вирішити комплекс питань, пов'язаних з вибором напрямків, методів та інструментів збалансованої детінізації економіки.

Під організаційно-правовим механізмом комплексної детінізації національної економіки розуміється: нормативно-правового забезпечення державної політики детінізації економіки; система суб'єктів регулювання зазначеного механізму на державному й регіональному рівні та сукупність регулюючих інструментів та заходів, спрямованих на детінізацію національної економіки.

У контексті реалізації політики детінізація національної економіки необхідним є гармонізація та приведення у відповідність до міжнародних стандартів вітчизняної нормативно-правової бази та усунення наявних в ній протиріччя. Це сприятиме забезпеченню прозорості, відкритості і єдиному трактуванню нормативних документів. Чинним законодавством регламентовано функції, права та обов'язки державних органів влади в частині розвитку легальної й скорочення частки тіньової економіки.

Розглядаючи організаційний механізм державної політики детінізації національної економіки, відмітимо, що зважаючи, на розподіл гілок влади на законодавчу, виконавчу та судову, державне регулювання детінізації національної економіки здійснюється центральними та місцевими органами державного управління із врахуванням такої ієрархії.

Вищим законодавчим органом країни є Верховна Рада, яка розробляє і приймає Закони України та підзаконні акти з питань державної політики в сфері детінізації національної економіки.

Ключовим суб'єктом в системі організаційного забезпечення державного регулювання детінізації економіки в країні є Президент країни виступаючи головою держави, гарантом державного суверенітету та головою Ради національної безпеки і оборони України повинен сприяти узгодженості діяльності органів державної влади у сфері державного регулювання детінізації економіки як складової державної безпеки України.

Виконавча гілка у структурі організаційного забезпечення державного регулювання детінізації національної економіки представлена системою органів виконавчої влади, яка включає Кабінет Міністрів України (вищий рівень виконавчої влади у системі організаційного забезпечення державного регулювання детінізації національної економіки), міністерства, державні комітети та центральні органи виконавчої влади зі спеціальним статусом (центральный рівень виконавчої влади у системі організаційного забезпечення державного регулювання детінізації національної економіки) та органи місцевого самоврядування (територіальний місцевий рівень виконавчої влади у системі організаційного забезпечення державного регулювання детінізації національної економіки). До центральних органів виконавчої влади зі спеціальним статусом належать Національний банк країни, Державна фіскальна служба України, Державна аудиторська служба України, Антимонопольний комітет України, Пенсійний фонд України, Державна служба зайнятості України, Державна митна служба України, Державна служба експортного контролю України, Фонд державного майна України. До органів місцевого самоврядування, які здійснюють регулювання у сфері детінізації економіки, належать сільські, селищні, міські ради, представницькі органи місцевого самоврядування та їхніх виконавчих органів, управління, відділи, комітети.

Судова гілка у структурі організаційного забезпечення державного регулювання детінізації національної економіки представлена Конституційним судом України як вищим органом судової влади в Україні, Верховним судом України, Господарським та Адміністративним судом України, судами спеціальної юрисдикції.

Таким чином, забезпеченням реалізації державної політики детінізації національної економіки займаються різні інституції усіх трьох гілок державної влади в Україні. Ефективність політики детінізації національної економіки залежить не лише від виконання законодавчо закріплених функцій та повноважень зазначеними вище інституціями, але від розширення повноважень установ та організацій діяльність яких охоплює сфери, дотичні до тіньової економіки. До та-

ких інституцій, опосередковано спрямованих на забезпечення розвитку легальної й скорочення частки тіньової економіки можна також віднести Національне антикорупційне бюро України, Національне агентство з питань запобігання корупції, Раду національної безпеки і оборони України, Державну службу фінансового моніторингу України. Також для успішної реалізації державної політики детінізації національної економіки необхідним є приведення у відповідність до міжнародних стандартів вітчизняне нормативно-правове забезпечення щодо детінізації економіки та усунення наявних в ній протиріч.

УДК 35:321:327

Сухова К.К.

*здобувач науково-освітнього рівня «Доктор філософії»
Донецький державний університет управління
(м. Маріуполь)*

КОНЦЕПЦІЯ НАЛЕЖНОГО ВРЯДУВАННЯ В СИСТЕМІ НАДАННЯ СОЦІАЛЬНИХ ПОСЛУГ

Наразі постає питання щодо забезпечення концепції належного врядування в системі надання соціальних послуг, що має на меті кардинально змінити та покращити сферу публічного управління, ліквідує корупційну складову у відносинах отримувачів та надавачів соціальних послуг. Держава потребує формування належної системи надання соціальних послуг, яка буде орієнтована на споживача.

Сучасний контекст розвитку концепції «належного врядування» в Україні згідно Програми розвитку ООН передбачає основні складові, притаманні «належному врядуванню», а саме [1]:

1. Участь (Participation). Усі громадяни мають право голосу. Участь може бути як безпосередньою, так і опосередкованою, через легітимізовані посередницькі інституції та представників.

2. Верховенство права (Rule of law). Правова система повинна бути справедливою і діяти однаково для всіх, особливо стосовно забезпечення прав людини.

3. Прозорість (Transparency). Свобода інформації, її повнота і доступність для всіх, хто в ній зацікавлений.

4. Відповідальність (Responsiveness). Діяльність органів державної влади має служити інтересам усіх членів суспільства.

5. Орієнтація на консенсус (Consensus orientation). Дотримання балансу інтересів для досягнення широкого консенсусу як з місцевих (локальних), так і загальнодержавних питань та процедур.

6. Справедливість (Equity). Добробут суспільства залежить від врахування інтересів кожного члена суспільства.

7. Ефективність та результативність (Effectiveness and Efficiency). Максимально ефективне використання ресурсів для задоволення потреб громадян.

8. Підзвітність (Accountability). Органи державної влади на усіх рівнях та органи місцевого самоврядування мають бути підзвітні у своїй діяльності громадянам [1].

Відповідно до Закону України «Про соціальні послуги» [2] останні визначаються як дії, спрямовані на профілактику складних життєвих обставин, подолання таких обставин або мінімізацію їх негативних наслідків для осіб/сімей, які в них перебувають.

Згідно до законодавства базовими є такі соціальні послуги [2]:

- 1) догляд вдома, денний догляд;
- 2) підтримане проживання;
- 3) соціальна адаптація;
- 4) соціальна інтеграція та реінтеграція;
- 5) надання притулку;
- 6) екстрене (кризове) втручання;
- 7) консультування;
- 8) соціальний супровід;
- 9) представництво інтересів;
- 10) посередництво (медіація);
- 11) соціальна профілактика;
- 12) натуральна допомога;

13) фізичний супровід осіб з інвалідністю, які мають порушення опорно-рухового апарату та пересуваються на кріслах колісних, порушення зору;

14) переклад жестовою мовою;

15) догляд та виховання дітей в умовах, наближених до сімейних;

16) супровід під час інклюзивного навчання;

17) інформування.

Слід зазначити, що споживачі зазначених вище послуг потребують спеціальної підтримки з боку держави та відповідних органів, тому для цих осіб доцільним є забезпечення оптимального часу від моменту подання документів до моменту їх отримання.

Створення територіальних центрів надання соціальних послуг у вигляді єдиного вікна сприятиме забезпеченню високого рівня надання послуг. Ця система реалізує принципи відкритості, ефективності, відповідальності тощо. Забезпечення підвищення якості надання соціальних послуг є важливим в процесі забезпечення концепції належного врядування.

Дана концепція забезпечує таку систему цінностей, яка дозволяє підвищити якість взаємодії уряду та громади через скорочення процесу бюрократизації. Обробкою документів займається спеціальний центр надання соціальних послуг, що суттєво спрощує процес надання послуги та скорочує кількість відвідувань суб'єкта звернення. Доцільним є здійснення процесу моніторингу якості наданих послуг через систему зворотного зв'язку.

Таким чином, використання концепції належного врядування в системі надання соціальних послуг сприятиме зростанню рівня довіри між публічною владою та громадянами. Зазначений процес взаємодії органів влади та споживачів соціальних послуг дозволить створити ефективну модель.

ЛІТЕРАТУРА

1. Сучасний контекст розвитку концепції «належного врядування» в Україні та інших демократичних країнах світу. URL: <https://eduhub.in.ua/files/159610634056098.pdf>

2. Про соціальні послуги: Закон України від 17 січ. 2019 р. № 2671-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2671-19#Text> (дата звернення : 11.05.2021).

УДК 323.1:316

Ткачук Д.Г.

*здобувач ступеня PhD за спеціальністю
«Публічне управління та адміністрування»,
кафедра соціальної і гуманітарної політики,
Національна академія державного управління
при Президентіві України (м. Київ)*

КОНСЕНСУСНА ВЗАЄМОДІЯ ВЛАДНИХ ЕЛІТ ТА ЕТНІЧНИХ СПІЛЬНОТ УКРАЇНИ У ФОРМУВАННІ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ЕТНОПОЛІТИКИ

Вирішення сучасних суперечностей суспільного розвитку неможливе без урахування регіональних етносоціальних, національних, культурних, релігійних особливостей етнічних спільнот, які проживають на території держави. Ігнорування та недооцінка таких особливостей викликає загрозу міжетнічних конфліктів, проблеми в соціально-економічному, релігійному та політичному розвитку держави. Проте сьогоднішній стан речей вказує на не досить втішну картину: існує багато проблем з російським населенням Сходу і Півдня України, які Російська федерація використала як одну із причин до початку війни на Донбасі, проблема з ромським та угорським населенням Закарпаття, румунським населенням на Буковині, проблема державної/офіційної мови, яка є предметом політичних спекуляцій та натравлення одних народів проти інших, а також ряд інших специфічних та наболілих проблем, які потребують негайного вирішення [2, с. 103].

Тому одним із дієвих механізмів дієвої участі етнічних спільнот України у формуванні та реалізації державної етнополітики є укладання Демократичного Пакту консенсус-

ної взаємодії та лідерства владних еліт у цій сфері. Україна є поліетнічною країною (за даними Всеукраїнського перепису 2001 р., на її території проживають представники 136 народів світу). Досить часто національні меншини, українська діаспора, українська нація та депортовані, що повернулися на батьківщину, прямо впливають на формування та впровадження рішень, що стосуються етнополітичних потреб та інтересів. Тому вони є активними суб'єктами процесів етнополітики, а не лише об'єктами.

Суб'єктами забезпечення подолання визначених проблем та викликів є держава, яка є суб'єктом найвищого рівня і здійснює свої функції, зокрема, через Верховну Раду України, Президента України, Кабінет Міністрів України, Державна служба України з етнополітики та свободи совісті. Важливими суб'єктами також є дорадчі органи або ради. Хочемо зацентувати увагу на постійно-діючому консультативно-дорадчому органі при Міністерстві культури та інформаційної політики України – Експертна рада з питань етнополітики та Ради етнополітичних організацій України.

Оптимальною формою консенсусної взаємодії владних еліт у сфері етнополітики є обговорення проекту Закону України «Про Концепцію державної етнополітичної політики України» [1] з подальшим його ухваленням. Він стане нормативно-правовим актом, що визначатиме актуальні проблеми, основні принципи і завдання, правові, організаційні, фінансові та інші засади та їх вирішення в етнополітичній сфері. Концепція має стати неупередженим та політично незаангажованим документом, який враховував би завдання держави у сфері етнополітичних відносин.

Таким чином, через обговорення та ухвалення «Концепції державної етнополітичної політики України» за допомогою консенсусної взаємодії та лідерства владних еліт можна досягти бажаних результатів у сфері взаємодій етнічних спільнот у нашій державі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Концепція державної етнонаціональної політики України URL: http://mincult.kmu.gov.ua/control/uk/-publish/article?art_id=245420151&cat_id=244913751
2. Сельська Г.В. Вплив національної та регіональної еліти на становлення політичної нації // Українська політична нація: проблеми становлення : зб. наук. ст. – Київ: НІСД, 2012. – С. 102-108.

УДК 351

Чернецький С.С

*здобувач ступеня PhD, Донецький державний
університет управління (м. Маріуполь, Україна)*

ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТРАТЕГІЧНИХ КОМУНІКАЦІЙ В ОРГАНАХ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ

Сьогодні розбудова інформаційного суспільства – одне із пріоритетних завдань України, яке декларується у багатьох державних нормативно-правових актах, концепціях, програмах та стратегіях розвитку. Особливості розвитку інформаційних технологій в умовах глобалізації та євроінтеграції значною мірою підвищує рівень викликів та загроз інформаційного простору та потребує посилення ролі держави в забезпеченні об'єктивної, достовірної інформації, посилення заходів системи захисту національного інформаційного простору. Держава забезпечує ці функції шляхом реалізації державної інформаційної політики. Ефективне використання комунікативних можливостей держави, міжвідомча координація органів влади з метою реалізації важливих цілей окремого органу публічного управління є ключовими аспектами системи стратегічних комунікацій, яких вони потребують особливо в умовах інформаційних викликів та загроз.

Вперше в українському законодавстві термін «стратегічні комунікації» як «скоординоване і належне використання комунікативних можливостей держави – публічної дипломатії, зв'язків з громадськістю, військових зв'язків,

інформаційних та психологічних операцій, заходів, спрямованих на просування цілей держави» був закріплений у новій редакції Воєнної доктрини України, затвердженій Указом Президента України від 24 вересня 2015 року № 555/2015 «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 2 вересня 2015 року [1]. Пізніше, розробка методичних рекомендацій в рамках проекту Twinning «Розвиток державної служби в Україні» дозволила визначити необхідність розвитку стратегічних комунікацій в органах державної влади та напрями їх інформатизації.

Розвиток комунікаційної спроможності – це пріоритет у діяльності органів влади, адже сприяє їх відкритості, прозорості та інклюзивності. Якісні комунікації змінюють обличчя державних інституцій, перетворюючи їх на ефективні суб'єкти законотворчої діяльності, виразника суспільних інтересів і рушія позитивних змін у країні. Для того щоб демократичне суспільство відповідало принципам демократичності, його члени повинні мати доступ до інформації, яка має вплив на процеси ухвалення рішень або вирішення питань, безпосередньо пов'язаних з їхніми інтересами [2].

Відповідно до цього, треба звернути увагу на необхідність матеріальних, технічних та фінансових ресурсів для ефективного функціонування інформаційного простору та розробити критерії оцінки інформаційно- комунікаційних технологій для органів публічного управління. Також, серед працівників органів державної влади та місцевого самоврядування мають бути фахівці, які здатні координувати впровадження механізмів та комплексної системи електронного урядування в органах державної влади, а також вести постійний супровід цієї системи, що потребує якісної спеціальної та професійно-галузевої підготовки кадрів для державної служби та служби в органах місцевого самоврядування [3].

Інформація, яку розміщують органи публічної влади у формі відкритих даних, має відповідати низці вимог, основними з яких є безоплатність і якість, точність і доступність,

повнота й достовірність, своєчасність і придатні для машинної обробки формати, які у своїй сукупності створюють можливості щодо її повторного й необмеженого використання, поєднання в різноманітних варіаціях, зменшення чи максимальної мінімізації фінансових ресурсів на дублювання й опрацювання [4].

Висновки щодо розвитку цифровізації у різних сферах публічного управління за «Національною економічною стратегією на період до 2030 року» свідчать про недостатній рівень інформаційно-комунікаційних технологій. Створено систему електронної взаємодії між державними реєстрами “Трембіта”, що забезпечує сумісність реєстрів, проте висока вартість утримання державних реєстрів (21 млн. гривень на рік), їх технічна та семантична розрізненість, дублювання та фрагментація даних у реєстрах уповільнюють розвиток електронних послуг. Відсутність ефективної системи регулювання зменшує потенціал України на одному з найдинамічніших цифрових ринків. Новизна технології та низький рівень її регулювання в ЄС створює можливості для України стати однією з перших у галузі в Європі. Офіційна статистика не визначає обсягу цифрової економіки в Україні. Не ведеться облік високотехнологічної продукції, цифровізованих послуг тощо. використання органами державної влади автоматизованих систем діловодства, відсутність наскрізних систем електронного документообігу. Недостатній рівень розвитку концепції “мобільних” державних службовців з відповідними інструментами ефективної дистанційної роботи. Для того, щоб система стратегічних комунікацій в органах публічної влади в Україні була ефективною, необхідно постійно вдосконалювати її технологічне забезпечення, нормативно-правові акти щодо внутрішньої бази даних за всіма контрагентами у системі комунікацій, врегулювати процеси оприлюднення та оновлення інформації, підвищити рівень цифрових компетентностей користувачів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 2 вересня 2015 року «Про нову редакцію Воєної доктрини України»: Указ Президента України від 24 вересня 2015 року № 555/2015 URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/555/2015>

2. Твердохліб О. Методологія та практика реалізації концепту відкритих даних в органах публічного управління України. *Публічне адміністрування: теорія та практика : електр. зб. наук. праць*. 2017. Вип. 2 (18). URL : [http://dridu.dp.ua/zbirnik/2017-02\(18\)/7.pdf](http://dridu.dp.ua/zbirnik/2017-02(18)/7.pdf).

3. Архипова Є.О. Електронне урядування як форма як форма організації державного управління. *Державне управління: удосконалення та розвиток*, 2015, No5. URL : <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=855>.

4. Олексюк Л. В. Розвиток понятійно-категоріального апарату електронного доступу до публічної інформації та відкритих даних / Л. В. Олексюк // Вісн. НАДУ при Президентові України. Київ : НАДУ, 2016. No 2. С. 36 – 43.

УДК 323.21(477)

Чечель А.О.

доктор економічних наук, доцент, завідувач кафедри публічного управління та адміністрування, Донецький державний університет управління (м. Маріуполь)

МІСЦЕ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ В РЕАЛІЗАЦІЇ КОНЦЕПЦІЇ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

В умовах сьогодення сталий розвиток є важливим та перспективним напрямком державної політики як на загальнонаціональному, так й на місцевому рівні. Ця концепція намагається більш чітко розглядати майбутні наслідки поточної поведінки, отже особливо це має стосуватися дій публічної влади, що впроваджує активне реформування країни.

В порядку денному провладних сил мають бути екологічна, економічна та соціальна складова сталого розвитку. Щодо екологічної складової нестійкість проявляється скрізь: парниковий ефект, зміна клімату, порушення озонової оболонки, виснаження, забруднення атмосфери, токсичне забруднення, вимирання біологічних видів, вирубка лісів, деградація земель, опустелювання, виснаження невідновлюваних ресурсів, забруднення атмосферного повітря та твердих побутових відходів та інші, дефіцит екологічних ресурсів тощо. В соціальній та економічній сферах актуальними залишаються такі питання як зростаючий рівень споживання в поєднанні зі змінами кількості населення, нерівномірність місцевого економічного розвитку, нестабільність інвестиційних потоків, недостатній рівень довіри населення до фінансових інститутів тощо. Отже, діяльність влади є суттєвим фактором впливу на стійкість всіх складових сталого розвитку, а реакція державних службовців на ті чи інші події інколи є яскравою або тривожною ілюстрацією цього впливу через виникнення спричинених проблем, як наслідків невдалих управлінських рішень.

Традиційні цінності державного управління залишаються важливими для практики та теорії, але чи відбивають вони потреби сьогодення, якщо не враховують вимоги сталого розвитку? Виявляється, що складні проблеми державного управління вимагають одночасності врахування різноманіття цінностей. Наприклад, визначення певної рамки стійкості надає можливість інтегрувати принципи, які традиційно розглядалися несумісні, такі як справедливість між поколіннями, збереження довкілля та економічної ефективності. А також стійкість може дати публічним управлінням можливість інтегрувати соціальну справедливість та ефективність як додаткові цінності, а не як конкуренцію вартостей.

Таким чином, розглядаючи реалізацію державної політики через систему публічного управління фокус планування діяльності доцільно зосереджувати на розумінні, що створюючи стійкість як здатність підтримувати структурну цілісність, форму та моделі поведінки, в посеред виявлених порушень можна буде шукати шляхи вдосконалення самої

системи. Індикаторами оцінки публічного управління з позицій сталого розвитку пропонується визначити ефективність, результативність та соціальну справедливість. Можна зазначити, що рішення виявлених проблем можуть бути знайдені через повипадковий аналіз публічної політики, небажаних наслідків та успішних практик управлінських рішень в ситуаціях, що впливають на сталість розвитку як системи публічного управління, так і підпорядкованих їй адміністративно-територіальних одиниць. Розвиток публічної політики та широке залучення громадськості до вирішення проблем сталого місцевого розвитку стане запорукою підтримки населенням майже непопулярних рішень влади, що сприятимуть гідному життю майбутніх українців в рідній країні.

ЛІТЕРАТУРА

1. Public Administration for Sustainable Development: New Challenges and Perspectives : Collective Monograph / The general ed. Chechel A.O., Khlobystov Ie.V., Śleziak M. Mariupol - Bielsko-Biala (Poland): University of Economics and Humanities, 2020. 369 p.

2. Orlova Nataliia, Chechel Anna. The Determinants of Ukraine's Sustainable Development. Scientific Journal «MIND» Wyższa Szkoła Ekonomiczno-Humanistyczna (University of Economics and Humanities), 8/2019, URL : https://mindjournal.wseh.pl/sites/default/files/article/03-20/-the_determinants_of_ukraines_sustainable_development.pdf

2. СУЧАСНІ ВИКЛИКИ ЗБАЛАНСОВАНОГО СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ

УДК 336.71

Алексеєнко М.Д.

*доктор економічних наук, професор, професор кафедри
банківської справи та страхування,
ДВНЗ «Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана» (м. Київ)*

Смоленюк Р.П.

*к. е. н., доцент, директор,
Хмельницький навчально-науковий інститут
Західноукраїнського національного університету,
(м. Хмельницький)*

КОНЦЕПТУАЛІЗАЦІЯ ФІНАНСОВО-КРЕДИТНИХ ВІДНОСИН БАНКІВСЬКИХ УСТАНОВ І СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ

У подальшому розвитку вітчизняної банківської системи важливу роль відіграє зростаюча конкуренція між банками у залученні клієнтів. Значний науковий внесок у дослідження питань розвитку фінансово-кредитних відносин банків і суб'єктів господарювання зробили вчені Дж. К. Барлтроп, З. Васильченко, О. Васюренко, Ф. Джозеф, Л. Кузнецова, А. Мороз, Л. Примостка, М. Савлук, В. Федосов. Дана тематика характеризується вдосконаленням діючих і впровадженням нових технологій обслуговування клієнтів, підвищенням рівня вимог клієнтів до якості обслуговування та іншими складовими розвинутої банківської структури, без якої неможливий розвиток ринкової економіки.

Візією і місією фінансового сектору України і ключових гравців фінансової екосистеми до 2025 року є задоволення потреб кінцевих споживачів, якими є суб'єкти економіки України, які в процесі своєї діяльності потребують використання різних фінансових інструментів для до-

сягнення власних цілей [1]. Міжнародний валютний фонд і Світовий банк здійснюють заходи щодо розвитку взаємовигідного партнерства між учасниками ринку банківських послуг та приділяють увагу грошовому ринку, первинному ринку, базі інвесторів, вторинному ринку, інфраструктурі фінансового ринку й нормативно-правовій базі [2].

Заступник голови правління Райффайзен Банку Аваль Ш. Міторай визнає, що банки відіграють важливу роль в економіці, підтримуючи її стабільність, зростання та забезпечуючи грошовий обіг, тому задля захисту і стабілізації ринку банки не повинні вести збитковий бізнес [3]. За останні роки в банківській системі посилено відповідальність керівників банків та пов'язаних з банком осіб за заподіяння шкоди банку; здійснено організаційно-правові заходи для проведення спрощеної капіталізації та реорганізації банків, зокрема шляхом перетворення банку на фінансову компанію; запроваджено системне макропруденційне регулювання та стрес-тестування банків. Для захисту інтересів кредиторів і вкладників банків створено Кредитний реєстр НБУ.

Територіальна концентрація та децентралізація банків має як переваги, так і вади, впливає на економічний розвиток регіонів, змушує банки приділяти підвищену увагу розвитку власної філійної мережі, вдосконаленню її структури та управління. Стратегія у галузі регіонального розвитку банківської системи має базуватися на принципі: банки для регіонів, а не регіони для банків. Цьому, зокрема сприятиме створення і розвиток місцевих банків.

Державні банки домінують у банківському секторі і володіють більше 60% активів [4]. У 2021 році стратегія розвитку банків з участю державного капіталу передбачає їх приватизацію та входження спочатку міжнародних фінансових організацій у структуру акціонерів, а потім продаж акцій приватним інвесторам. Особливої уваги заслуговує проблематика непрацюючих кредитів, які становлять майже половину обсягу активів державних банків. Тому фінансові експерти акцентують увагу на оцінці активів цих банків, ціні продажу банків, а також, чи буде уряд гото-

вий до продажу акцій державних банків зі значним дисконтом від номіналу [4].

Стратегічна орієнтація на великі банки має поєднуватися з розвитком середніх і малих банків. Масштаби вітчизняної економіки вимагають і вимагатимуть в майбутньому наявності як великих, так і середніх та малих банків, які мають свою нішу. Великі банки спроможні підтримувати великі виробничі структури, здійснювати кредитування важливих програм, упроваджувати новітні банківські продукти та технології тощо. Водночас наявність середніх і малих банків має свої переваги: більшу гнучкість, керованість, ширші можливості щодо індивідуального підходу до потреб клієнта. Головне, що потрібно врахувати, – це прибуткова діяльність середніх і малих банків, якої вони повинні беззаперечно дотримуватися.

В Україні продовжується робота над концепцією впровадження системи миттєвих платежів, дослідження особливостей, моделей та переваг, що надасть побудова системи миттєвих платежів українському ринку. Миттєві платежі – це сучасний тренд, до якого залучені банки та фінтех-компанії. Ці електронні роздрібні платежі з рахунку на рахунок обробляються в режимі реального часу 24 години на день, 365 днів на рік і кошти миттєво доступні для використання одержувачу. Клієнти та бізнес зацікавлені у активізації миттєвих розрахунків.

Підсумовуючи, зазначимо, що узгодження інтересів учасників фінансово-кредитної відносин, тобто банківських установ і суб'єктів господарювання досягається з урахуванням взаємної відповідальності, рівноправності та за умов конкуренції.

ЛІТЕРАТУРА

1. Стратегія розвитку фінансового сектору України до 2025 року (нова редакція). URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Strategy_FS_2025 (дата звернення 12.05.2021).

2. Adrian Tobias, Jonasson Thor, Kose Ayhan, Silva Anderson. Keeping it Local: A Secure and Stable Way to Access Financing. URL: <https://blogs.imf.org/2021/03/12/>

keeping-it-local-a-secure-and-stable-way-to-access-financing/ (дата звернення 12.05.2021).

3. Розвиток безготівкових розрахунків та захист інтересів українців – пріоритет для Національного банку. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/rozvitok-bezgotivkovih-rozrahunkiv-ta-zahist-interesiv-ukrayintsiv--prioritet-dlya-natsionalnogo-banku> (дата звернення 12.05.2021).

4. Олехов І. Яких змін чекати в банківській сфері у 2021 році. URL: <https://yur-gazeta.com/publications/practice/bankivske-ta-finansove-pravo/yakih-zmin-chekati-v-bankivskiy-sferi-u-2021-roci.html> (дата звернення 12.05.2021).

УДК 331.47

Байрак Д.М.

кандидат медичних наук, доцент кафедри фізичного виховання, спорту та здоров'я людини, Маріупольський державний університет (м. Маріуполь)

Байрак А.О.

старший викладач кафедри публічного управління та адміністрування, Донецький державний університет управління (м. Маріуполь)

ЕКОНОМІЧНА СКЛАДОВА МЕДИЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ В КОНТЕКСТІ ФОРМУВАННЯ УМОВ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Зрозуміло, що наука, а медична наука не є виключенням, потребує фінансування. Але, якщо брати будь яку технічну галузь, до неї дуже легко застосовувати принцип рентабельності. Якщо ж мова йде про медичні дослідження, тут Марксів алгоритм «гроші–товар–гроші» реалізується зовсім інакше. Проте, він все ж таки реалізується. І, як у будь-якому бізнес-проекті треба враховувати всі ризики, так і тут методичне урахування кожного фактору має майбутнє економічне значення.

Переслідуючи намічену мету, ми провели обстеження 37 добровольців (16-ти чоловіків і 21-ої жінки) різного віку, розподілених на дві групи. Метою дослідження було вив-

чання електрочутливості слизової оболонки верхніх дихальних шляхів з діагностично значущих локацій (та контрольної зони) при нормі і патології. Використовувався діагностичний комплекс «SCORPION DENTAL OPTIMA» модель 405-7A (виробництво Optica Laser Ltd, Bulgaria); аналіз проводився в статистичному пакеті MedCalc v. 18.11 (MedCalc Software Inc, Broekstraat, Бельгія). Проаналізовані дані було розглянуто у ключі значущості досліджуваного параметра живої тканини для біоінженерних розробок, спрямованих на відновлення втрачених органів або їх частин чи функцій [1; 3; 5]. Відомо, що вдосконалення біоматеріалів, які матимуть контактувати з живою тканиною в якості імплантатів, потребує якнайменше знання максимуму характеристик кожного органу або тканини, бо використання інженерних стратегій та інтегроване розуміння функцій організму спрямовані на прогнозування в тому числі й можливих фізіологічних реакцій при плануванні експериментальних впливів. А це вже має не тільки медичне значення, а й економічне: слід пам'ятати, що інноваційність є і перехрестям, і суттєвою характеристикою не тільки сучасних науково-технічних, а й соціально-економічних процесів; не можливо передбачити економічний прогноз, не маючи достатнього обсягу «технічних» даних [2; 4; 6]. Так, за отриманими даними вдалося прослідкувати певні закономірності: у всіх пацієнтів з хронічним проліферативним процесом показники чутливості перевищують поріг електрочутливості, що пояснюється не стільки індивідуальною характеристикою, скільки наявністю хронічного процесу та обумовленою ним електрохімічною нестабільністю тканин в стані запалення. А досить швидко «відновлення» електрохімічних властивостей тканин (зниження порогу) на слизовій оболонці після лікування у цих же хворих не тільки підтверджує таке пояснення, а й демонструє здатність людської тканини до «електровідновлення». Подальше порівняння даних електричної чутливості різних частин тіла у групах обстежених вже санкціонує перспективи складання

біоелектричної карти людського організму, що обіцяє вивести (або нівелювати) вікові, гендерні, расові, а також аліментарні, кліматичні, екологічні та ін. закономірності, дозволить зіставити їх з іншими показниками та мати як біомедичне, так і економічне значення.

Міждисциплінарний підхід щодо впровадження сучасних інноваційних ідей на прикладі електрофізичної характеристики тканини організму в нормі та при патології, на нашу думку, матиме більшу плідність при його використанні в руслі біомедичної інженерії, відновної хірургії, трансплантології; здатен позитивно вплинути на якість життя людей з фізичними вадами та обмеженнями; спроможний обґрунтовано декларувати фінансування, маючи науково доказову базу прогнозу економічної ефективності у майбутньому.

ЛІТЕРАТУРА

1. Васенев Е. Е., Алеханова И. Ф., Старикова И. В., Радышевская Т.Н. Измерение биоэлектрической активности слизистой оболочки рта у стоматологических больных. Медицинский вестник Юга России. 2016 № 3. С. 36-39.

2. Геєць В.М., Даниленко А.І., Лібанова Е.М., Гриценко А.А. та ін. Інноваційна Україна 2020: національна доповідь / за заг. ред. В.М. Геєця та ін.; НАН України. К., 2015. 336 с.

3. Киричук В. Ф., Понукалина Е. В., Чеснокова Н. П., Бизенкова М. Н., Полутова Н. В. Структурные и функциональные особенности слизистой оболочки полости рта: Лекция 1. Научное обозрение. Реферативный журнал. 2018. № 1. С.56-59.

4. Кляченко О. Л., Мельничук М. Д., Коломієць Ю. В. Біоінженерія / Нац. ун-т біоресурсів і природокористування України. Київ-Вінниця: Нілан Лтд, 2015. С.455-456.

5. Кожем'яко В. П., Павлов С. В., Станчук К. І. Оптикоелектронні методи і засоби для обробки та аналізу біомедичних зображень. Вінниця: УНІВЕРСУМ-Вінниця, 2006. 201 с.

6. Микитюк П.П. Інноваційний менеджмент. Київ : Центр учбової літератури, 2007. 400 с.

Burduli V. Sh.

*Doctor of Economic Sciences, Professor,
Head of Department of Sectoral and Regional
Economics of Paata Gugushvili
Institute of Economics of Ivane Javakhishvili
(Tbilisi State University, Georgia)*

Abesadze R. B.

*Doctor of Economic Sciences, Professor,
Director of Paata Gugushvili
Institute of Economics of Ivane Javakhishvili
(Tbilisi State University, Georgia)*

CLASSIFICATION OF THE TYPES OF INNOVATIONS

In order to investigate the problems of diffusion in innovations, at first, necessary to study modern views on classification the types of innovations and systematization of methods for their development.

There are many variants in classification of innovations into economic literature [1; 2; 3; 4; 5; 6]. Based on the studying of modern ideas about the nature of innovation, we have compiled more modern classification.

According to the latest concepts, innovations should be classified by according to the following features (criteria): a) by importance (the level of impact on economy); b) according to the degree of novelty for market or enterprise and in relation to its predecessor (through succession); c) by developer (source of development); d) by field of application or type of innovation; e) on the subject and scope of innovation; f) on the basis (scale) of prevalence; g) in place of the system for enterprise, firm, organization; h) through form of innovation; i) by elements of the value chain; j) by due to the occurrence; k) through nature of satisfaction of needs; l) by the type of effects obtained as a result for introduction of innovations.

Let's consider the types of innovations into some contexts of these features (criteria).

a) In terms of importance (or the level of impact on economy), basic (radical), improving and pseudo-innovations are distinguished.

Basic (radical) innovation can represent a new or radically improved product or service as well as a new or radically improved manufacturing technology. Otherwise, these innovations are called radical ones. Improvement is innovation that provide a significant improvement into baseline. Pseudo-innovations (in some sources they are called modification or private) allow by slightly improving basic and/or improving innovations, to achieve the maximum efficiency.

b) According to the degree of novelty for market, innovations are distinguished that are new for industry in the whole world as well as new for industry in country and concrete enterprise. In relationship with its predecessor (in terms of continuity), innovations are distinguished, replacing, rationalizing, expanding, canceling, recurrent, opening, retroving.

c) According to the developer (the source of innovation development). Innovation can be developed by the enterprise or the external source.

d) According to application's field and type of innovation, material and technical (equipment, technology, raw materials), social innovation (organizational and managerial, legal, pedagogical), economic, environmental, in the issues of green and circular economy and utilization, marketing, information and communication (nowadays mostly are digital), etc.

e) According to subject and scope of application, productive innovations (new products, including labor tools, and materials) and processive innovations (technologies, organizational production processes, management processes) are distinguished, i.e. innovations in the form of product and operations.

The same new technology in one case can be both: a productive and a processive innovation. For example, the

release of a new (innovative) machine tool for concrete enterprise is a productive innovation, but introduction of the same machine into working process in other enterprise is a processive one.

f) On the basis (criterion) of prevalence (scale), one can distinguish between single and diffuse innovations, in other words, carried out at one object and repetitive ones, through spreading over many objects.

g) According to place in system of the enterprise, firm or organization, innovations are distinguished for entrance of enterprise (changes in selection and use of raw materials, other materials, machinery and equipment, information, etc.), innovations for exiting of enterprise (products, services, technologies, information, etc.), innovation of the systemic structure of enterprise (management, production, technological), i.e., innovation of the structure in enterprise as a system that includes individual elements and mutual relationship between them.

The above classification of innovations can be used not only for statistical purposes, but also will allow enterprises to positional products in a competitive market, assess the level of their own competitiveness, enlarge the development of strategy, and justify measures to improve management. It is also necessary to ensure adequate support from the state for introduction of innovations at the country's enterprises. It has a very important practical significance.

REFERENCES

1. Виды инноваций и их классификация. URL : <http://www.grandars.ru/student/menedzhment/vidy-innovaciy.html>

2. Гонаренко О. И. Менеджмент инвестиций и инноваций. Москва: КНОРУС, 2011. С. 68, 159.

Горник В.Г.

*доктор наук з державного управління, доцент,
директор навчально-наукового інституту управління,
економіки та природокористування
Таврійського національного університету імені
В.І.Вернадського,
Заслужений працівник промисловості України*

СТРАТЕГІЧНЕ ТА ІННОВАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ЕКОНОМІЧНОЮ БЕЗПЕКОЮ ПІДПРИЄМСТВА

Нерозривно пов'язаною з вирішенням проблеми управління забезпеченням економічної безпеки промислових підприємств є оцінка її рівня. Зазначена оцінка повинна бути відправною точкою в розробці та коригуванні заходів щодо підвищення рівня забезпечення економічної безпеки на промисловому підприємстві і в той же час показником результативності цих заходів.

Вона проводиться шляхом вибору і аналізу відносних значень різних показників забезпечення економічної безпеки за певними її складовими, що відображає стан економічної безпеки підприємства з урахуванням змін стадій життєвого циклу підприємства і зміни його конкурентних ринкових стратегій [4].

Динамічні зміни економічної безпеки підприємства багато в чому залежать від стадії життєвого циклу, на якому воно знаходиться. На стадії створення підприємства основними загрози щодо забезпечення економічної безпеки виступають загрози від неправильного позиціонування підприємства на ринку і від помилок при створенні продукту. Вони можуть виявитися катастрофічними для підприємства, яке створюється. На цій стадії життєвого циклу підприємства виникає гостра необхідність у дотриманні комерційної таємниці.

Стадія зростання підприємства – найбільш небезпечна стадія з точки зору забезпечення економічної безпеки підприємства, тому що позиція підприємства ще не стабільна і піддається впливу зовнішніх і внутрішніх загроз.

Тому з точки зору забезпечення економічної безпеки підприємства на цій стадії рекомендується найбільшу увагу приділяти питанням розширення виробництва та вдосконалення менеджменту.

На стадії зрілості підприємство вже захопило необхідну частку ринку і основна його мета – утримання завойованих позицій. Основними інструментами забезпечення високого рівня економічної безпеки є маркетинг, розробка нових продуктів, застосування нових технологій, а також удосконалення існуючих способів виробництва.

Стадія спаду підприємства характеризується низьким рівнем забезпечення економічної безпеки. Найбільша увага тут повинна приділятися фінансовим питанням і збереженню ефективних напрямів діяльності, які повинні служити основою для виходу підприємства з кризи або створення нових виробництв.

Крім урахування життєвої стадії підприємства надзвичайно важливо розробити стратегічне забезпечення системи управління економічною безпекою підприємства (рис. 1), яке б інтегрувало в собі досягнутий рівень економічної безпеки підприємства та його здатності до забезпечення економічної безпеки в майбутньому.

Квадранти 1, 2, 3 характеризуються стратегіями формування системи економічної безпеки підприємства, зважаючи на те, що при позиціонуванні підприємства в цих квадрантах воно може лише протистояти загрозам, які виникають.

Поки що не розроблено стратегічних або тактичних заходів щодо забезпечення економічної безпеки підприємства. Перший квадрант може характеризуватись стратегією формування системи економічної безпеки підприємства при затоварюванні готовою продукцією. Така ситуація пов'язана з тим, що підприємство стабільно та безперервно випускає продукцію без проведення маркетингових досліджень, отже, існує значна небезпека затоварювання готовою продукцією складів до моменту сформованості та дієвості системи його економічної безпеки.

Рис. 1 Стратегічне забезпечення системи управління економічною безпекою підприємства

На другому квадранті спостерігається стратегія формування системи економічної безпеки підприємства в умовах залучення короткострових кредитів. Нестійкий фінансовий стан традиційно вважається тоді, коли підприємство може покрити свої запаси та витрати за допомогою власних та довгострокових і короткострокових позикових джерел. Короткострокові кредити вважаються найбільш ризикованими джерелами покриття витрат підприємства, тому що термін виплати за ними є досить незначним.

Третій квадрант є індикатором стратегії формування системи економічної безпеки підприємства в умовах жорсткої економії ресурсів. Для того, щоб протистояти неочікуваним загрозам, без розробленої на той час системи економічної безпеки підприємства ефективність вико-

ристання ресурсів може полягати лише в їх значній економії.

Основною відмінністю блоку квадрантів 4, 5, 6 є те, що в них удосконалюється уже сформована система економічної безпеки підприємства. На цих етапах можна стверджувати про ефективне тактичне управління економічною безпекою підприємства. Четвертий квадрант характеризується стратегією удосконалення системи економічної безпеки підприємства в умовах зміни пріоритетів діяльності підприємства. Така стратегія пояснюється тим, що підприємство вдало адаптується до змін зовнішнього середовища, але не за рахунок випуску основного виду продукції. Адаптація може здійснюватись за рахунок ефективної фінансової діяльності або модернізації продукції.

На п'ятому квадранті пропонується стратегія удосконалення системи економічної безпеки підприємства в умовах залучення довгострокових кредитів. Пріоритети цієї стратегії пояснюються тим, що нормальний тип фінансової стійкості підприємства характеризується покриттям його витрат власними засобами та довгостроковими джерелами. В цьому випадку підприємство може краще адаптуватись до змін зовнішнього середовища та протистояти загрозам при залученні позикових коштів на довший період, термін виплати яких настане протягом більш тривалого періоду.

Шостий квадрант передбачає стратегію удосконалення системи економічної безпеки підприємства при зміні головного постачальника. Зміна постачальника дозволить підприємству більш гнучко адаптуватись до змін зовнішнього середовища, тим самим удосконалити уже сформовану систему його економічної безпеки.

Стратегії в квадрантах з 7 по 9 характеризуються необхідністю постійного моніторингу роботи сформованої системи економічної безпеки підприємства, так як вони пов'язані, в першу чергу, зі стрімким його розвитком. При потраплянні підприємства до сьомого квадранта необхідно

запроваджувати стратегію постійного моніторингу роботи сформованої системи економічної безпеки підприємства в умовах випуску нової продукції. У восьмому квадранті формується стратегія перманентного посиленого моніторингу роботи системи економічної безпеки підприємства в умовах інвестування на розширене відтворення. Ефективно використовувати ресурси при наявності здібностей до розвитку можливо при умові запровадження нової технології, що і характеризує дев'ятий квадрант.

Найвищі рівні стратегічного забезпечення економічної безпеки підприємства пов'язані з інноваціями. Підприємство не може зберегти лідерства та свої конкурентні переваги без оновлення, так як воно є системою вищої структурної організації.

Під корпоративною інноваційною системою (KIC) розуміється сукупність промислових і фінансових елементів (підсистем, інститутів), що входять до корпорації, видів діяльності, а також ієрархію і зв'язки між ними, які формують і реалізують інноваційні процеси [1].

Інноваційні зміни повинні проходити у всіх без винятку бізнес-процесах підприємства. Побудова KIC на підприємстві передбачається на основі аналізу існуючих бізнес-процесів і моделювання нових. Бізнес-процес створення інновацій – це процес перетворення наукового знання в інновацію, який можна представити як послідовний ланцюг подій, у ході яких інновація визріває від ідеї до конкретного продукту [2].

Найбільш значущим з практичної точки зору є виділення етапів побудови корпоративної інноваційної системи:

1) зміни на будь-якому підприємстві слід починати з детального поглибленого аналізу існуючого стану;

2) подання зібраної вихідної інформації з метою виявлення сильних і слабких сторін діяльності підприємства, оцінки ефективності його функціонування, опису існуючих бізнес-процесів на підприємстві і виявлення інноваційного

потенціалу підприємства, який характеризується, як сукупність різних ресурсів, необхідних для здійснення інноваційної діяльності;

3) розробка функціональної моделі бізнес-процесів відповідно з ієрархією цілей і виявленням потенціалом інноваційного розвитку, розробка рекомендацій щодо вдосконалення системи управління підприємством;

4) розробка плану реорганізації виробничої та організаційної структури підприємства і системи мотивації персоналу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Валетдинова Э.Н. Инновационная деятельность предприятия в системе экономической безопасности. URL : <http://uecs.ru/uecs-34-342011/item/692-2011-10-15-07-45-34>

2. Википедия. Свободная энциклопедия. URL <http://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%A8%D0%BA%D0%B0%D0%BB%D0%B0>

3. Окрепилов В.В. Применение современных методов управления качеством при оценке инновационных проектов. *Инновации*. 2008. № 12. - С. 88-91.

4. Платонов А.М. Управление процессом обеспечения экономической безопасности предприятий. URL http://www.zulanas.lt/images/adm_source/docs/2%20Platonov-full%20paper2-.pdf

Жарова Л.В.

*доктор економічних наук, старший науковий співробітник,
Wyższa Szkoła Ekonomiczno-Humanistyczna (Polska),
Українсько-американський університет Конкордія (Україна)*

СТАЛИЙ РОЗВИТОК В ЧАСИ ПОСТ-КОВІДУ: НОВІ ВИКЛИКИ ТА МОЖЛИВОСТІ

Пандемія COVID-19 продемонструвала, що жодна установа чи особа не може самостійно вирішити економічні, екологічні, соціальні та технологічні проблеми нашого складного взаємозалежного світу. Пандемія прискорила системні зміни, які були очевидними до її зародження. Лінії розломів, що виникли в 2020 році, тепер виглядають як наріжні точки розвитку в наступні роки. На формі в Давосі в січні 2021 року [1] зазначили, що ми вступаємо в період побудови нових взаємовідносин, оскільки потреба у перестановці пріоритетів та терміновість реформування систем посилюються у всьому світі.

Сталий розвиток як такий розвиток країн, коли види діяльності суспільства відбуваються в межах здатності відновлення екосистем і підтримувати життєдіяльність теперішніх та майбутніх поколінь, повинен стати невід'ємною частиною процесу державотворення. Під державотворенням ми розуміємо процес створення і розвитку правових, політичних, економічних, ідеологічних, військових, фінансових та інших інститутів держави і забезпечення їх функціонування [2, с. 164]. Отже сталий розвиток наразі стає тією платформою на основі якої повинні відбуватися зміни та вибудовуватися новий світ.

Аналіз останніх тенденцій розвитку дозволив виділити такі основні виклики сучасного розвитку.

Фокус на процесах урбанізації, які продовжують впевнено ширитися у всіх країнах світу. У звіті "Зелене перезавантаження" [3] підраховано, що якщо міста найбільших ринків, що розвиваються та найбільше постраждали внаслідок пандемії, нададуть пріоритет кліматичному зростанню, то зможуть отримати до 7

трильйонів доларів інвестицій і створити 144 мільйони нових робочих місць до 2030 року. Цей аналіз є однією з перших глобальних спроб переосмислення виклику з позицій отримання економічного прибутку від розв'язання проблеми. Звіт вказує, що кліматично-розумні плани зростання можуть запобігти до 1,5 мільярда тонн викидів парникових газів, одночасно виплачуючи екологічні дивіденди людям та екосистемам у всьому світі.

Технологічний розвиток, з підвищенням соціальних та економічних диспропорцій, що створюватиме умови до рівності (в умовах тенденції одночасних процесів – зниження вартості технологій та зростання їх потужностей). Зараз ситуація коли райони з низьким рівнем доходу забезпечують студентам (та їхнім сім'ям) доступ до обчислювальної потужності, яка ще кілька років тому була доступна лише для великих дослідницьких університетів із багатомільярдними фондами стає реальністю. Але така радикальна демократизація доступу до технологій повинна супроводжуватися цілеспрямованими діями акторів в технологічній індустрії спрямованих на нівелювання нерівності доступу до їх продуктів та послуг.

Поглиблення процесів з подолання нерівності та дискримінації. Зокрема ініціативи з зобов'язання щодо викорінення расизму на робочих місцях та забезпечити платформу для бізнесу, щоб колективно виступати за інклюзивні зміни політики. А також розвиток інклюзивної робочої сили, яка охоплює кілька поколінь. Оскільки люди живуть і працюють довше компанії повинні мати стратегічне бачення як сприяти створенню робочої сили, що включає багато поколінь. Зокрема, у 2020-2021 рр. 50 глобальних компаній, що представляють понад 2 мільйони співробітників та річний дохід на 1 трильйон доларів, разом з Світовим Економічним Форумом, Організацією економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) та AARP створили ініціативу "Жити, навчатись і заробляти довше" [4]. Ініціатива створила цифрову платформу, яку роботодавці можуть використовувати для пошуку конкретних досліджень, статистичних даних та досліджень переваг робочої сили, що складається з декількох поколінь.

Це далеко не всі тенденції що наразі можна виокремити на макро та мікроекономічному рівні, але відзначною їх рисою є орієнтації на цілі сталого розвитку.

У підсумку хотіли би підкреслити, що виклики, які постали перед людством та стали більш очевидними під час пандемії, по-перше, зруйнували міфи щодо можливостей подальшого розвитку (зокрема те, що відмова від подорожей сама по собі може знизити навантаження на довкілля); по-друге, каналізувало багато процесів (зокрема використання технологій та перегляд структури зайнятості та стимулювання продуктивності); по-третє, уявляло неможливість ігнорування будь-якої складової суспільного життя (соціальної, економічної, екологічної) за рахунок іншої без істотних збитків для всіх. Таким чином, вирішення сучасних проблем повинно відбуватися на засадах сталого розвитку, а виклики повинні інтерпретуватись з позицій нових можливостей (у тому числі фінансових) для розвитку та подолання проблем.

ЛІТЕРАТУРА

1. Kristen Salyer (2021). These are the top impacts from the Davos Agenda - World Economic Forum (online resource) Retrieved by - <https://www.weforum.org/agenda/2021/01/these-are-the-top-impacts-from-the-davos-agenda> Accessed: May 12, 2021
2. Юридична енциклопедія. Т. 2. Д – Й / редкол. : Ю. С. Шемшученко (голова) та ін. Київ : Вид-во “Укр. енцикл.” ім. М. П. Бажана, 1999. 743 с.
3. Green Reboot for Emerging Markets (2021) World Bank Group. International Finance Corporation. (online resource) Retrieved by - https://www.ifc.org/wps/wcm/connect/topics_ext_content/ifc_external_corporate_site/climate+business/resources/a+green+reboot+for+emerging+markets Accessed: May 12, 2021
4. Growing with Age (2021) AARP (online resource) URL: <https://www.aarpinternational.org/growingwithage?CMP=RDRCT-PRI-WORKJOBS-120420> Accessed: May 12, 2021

Змитрович К.Л.

*начальник інспекції міської ради з благоустрою,
м. Маріуполь, здобувач ОС «магістр» спеціальності
«Публічне управління та адміністрування»,
Донецький державний університет управління
(м. Маріуполь)*

АНАЛІЗ СУЧАСНИХ ТЕНДЕНЦІЙ РОЗВИТКУ СИСТЕМ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ У СВІТІ ТА УКРАЇНІ

Сучасний стан розвитку суспільства обумовлює виникнення певних тенденцій у сфері управління персоналом, аналіз яких є вкрай важливим для розуміння їх значення, необхідності застосування та наслідків. Визначення передових світових HR-технологій та результатів їх впровадження стане корисним надбанням для використання на конкретних вітчизняних підприємствах.

Розгляду актуальних тенденцій у сфері управління людськими ресурсами присвячено значну кількість досліджень як зарубіжних, так і вітчизняних науковців. Зокрема, роботи Н. Тхілая, Е. Браун, З. Мускудіані, А. Сафронієвича, В.А. Кучинського, І.І. Кичко.

Метою статті є розгляд сучасних світових та вітчизняних тенденцій розвитку систем управління персоналом, виявлення закономірностей між ними, їх впливу на результативність компаній, а також можливих шляхів розвитку українських підприємств на основі зарубіжних практик.

Аналітична компанія Deloitte у щорічному звіті «Global Human Capital Trends» представила 5 тенденцій у кадровій політиці, за якими варто стежити у 2021 році:

- баланс між роботою та особистим життям;
- розкриття кадрового потенціалу;
- робота в команді;
- стратегічне визначення нових напрямків роботи і потреб у персоналі;
- реструктуризація роботи з урахуванням викликів, пов'язаних з пандемією COVID-19 [1, с. 12-35].

Враховуючи вищенаведене, найактуальнішими на сьогодні є наступні тенденції.

1. Застосування різних технологій вивільнення працівників.

Сучасні кризові умови з одного боку та глобальні діджиталізація та автоматизація процесів з іншого викликають необхідність вивільнення персоналу, що стає загальною світовою тенденцією. Цей процес передбачає оптимізацію виробничих процесів через скорочення чисельності штатних працівників.

Масштабні скорочення персоналу викликають необхідність мінімізувати негативний вплив цих процесів на діяльність організацій, що обумовлює розвиток аутплейсменту, який передбачає комплексну підтримку звільнених працівників. У багатьох зарубіжних країнах такий спосіб звільнення вважається найбільш ефективним, оскільки, окрім допомоги звільненому, передбачає вжиття заходів, спрямованих на збереження репутації компанії та її комерційних таємниць [2, с. 414-435].

2. Пошук шляхів додаткового залучення персоналу.

У компаніях міжнародного рівня ключовим фактором успіху стає грамотне використання аутсорсингу трудових ресурсів, яким забезпечується виконання окремих функцій або реалізація процесів підприємства за рахунок працівників сторонньої організації.

Вітчизняні компанії також проявляють зацікавленість до цього управлінського методу, який дозволяє більш гнучко реагувати на кризові виклики.

Інноваційною в системі управління персоналом є практика лізингу персоналу, тобто тимчасового найму працівників у спеціалізованій фірмі. Лізинг дозволяє терміново залучити додаткові спеціалізовані «робочі руки» для виконання конкретних завдань або реалізації проектів [2, с. 453-455; 3, с. 103].

3. Зростання значення людини серед пріоритетів компанії.

XXI століття характеризується зміною ціннісних орієнтацій та перевагою гуманістичної концепції управління персоналом, при якій не людина створена для організації, а організація функціонує для людини. Діджиталізація виробничих процесів зміщує пріоритети від потреби у фізичній роботі до необхідності використання надбань інтелектуальної праці. Управління персоналом відповідно до такої концепції є якісним та передбачає необхідність повного розкриття потенціалу кожного працівника. З цією метою компанія створює ідеальні умови для виконання працівником його посадових обов'язків, а також для його навчання та розвитку [4, с. 87-89; 5, с. 38-39].

Підвищення ефективності роботи підприємства може відбуватись різними шляхами. Зокрема, скороченням штатної чисельності персоналу та оптимізацією розподілу праці, залученням додаткових працівників для роботи над конкретними проектами, розвитком професійних можливостей існуючих спеціалістів.

Ситуація у світі, пов'язана з пандемією, зробила оптимізацію штату головною тенденцією більшості компаній у будь-яких сферах. Передові зарубіжні організації надають перевагу оформленню договору лізингу замість заведення працівника у штат з усіма відповідними наслідками. Саме в розвитку цього напрямку використання робочої сили вбачається головна можливість для удосконалення систем управління персоналом вітчизняних компаній.

Залишається недостатньо дослідженою на предмет необхідності та можливості запровадження на українському ринку тенденція здійснення аутплейсменту, тобто адаптації звільненого персоналу. У імовірних шляхах та наслідках запровадження цієї практики в Україні вбачається перспектива подальших досліджень.

Соціально значущою тенденцією управлінської діяльності поступово стає перехід від адміністрування людських ресурсів до управління людиною, тобто створення таких умов праці, за яких працівник має змогу розвиватись, самореалізовуватись та розкривати свій потенціал. Ця тенде-

нція проявляється у створенні атмосфери в компанії, способах мотивації, оцінки результатів діяльності, заохоченні, навчанні, використанні інноваційних технологій тощо. В Україні такий підхід досі не отримав широкого розповсюдження через низку причин. Тому дослідження гуманістичної концепції на предмет готовності та здатності українського ринку до її запровадження є перспективним напрямком наукової діяльності.

ЛІТЕРАТУРА

1. The social enterprise in a world disrupted – 2021 [Electronic resource]: Deloitte international research / Deloitte Development LLC. – 2021. 64 p. Access mode: https://www2.deloitte.com/content/dam/insights/us/articles/6935_2021-HC-Trends/di_human-capital-trends.pdf
2. Технології управління персоналом / Гавриш О.А., Довгань Л.Є., Крейдич І.М., Семенченко Н.В. Київ: НТУУ «КПІ імені Ігоря Сікорського», 2017. 558 с.
3. Погорелова Т.О. Інноваційні технології в управлінні персоналом на сучасному підприємстві. Вісник Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут» (економічні науки). 2018. № 15 (1291). С. 101-104.
4. Трансформація системи управління персоналом підприємств / Брич В., Борисяк О., Білоус Л., Галиш Н. Тернопіль: ВПЦ «Економічна думка ТНЕУ», 2020. 212 с.
5. Кармінська-Белоброва М.В. Особливості сучасних концепцій управління персоналом. Вісник Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут» (економічні науки). 2018. №. 37 (1313). С. 36-40.

Колонтай С.М.

Кандидат економічних наук, доцент кафедри публічного управління, та менеджменту природоохоронної діяльності, Одеський державний екологічний університет

Чернявська В.А.

студентка, Одеський державний екологічний університет

КІННИЙ ТУРИЗМ ЯК ПЕРСПЕКТИВНИЙ НАПРЯМОК СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНУ

Одним з пріоритетних секторів світової економіки, що сприяє забезпеченню високого рівня зайнятості, соціального добробуту та якості життя населення, є туризм.

В даний час все більшої популярності в Україні поступово набирає кінний туризм. Цьому сприяє наявність різноманітних і багатих ресурсів країни, таких як територія, клімат, велика кількість природних і історико-культурних пам'яток, місцеві багаторічні традиції народу країни.

Це досить новий напрямок для туристів, які звикли відпочивати активно. Кінний туризм виступає як альтернатива рафтингу або пішим походам, а також гірським сходженням на невелику висоту. Кінний туризм доступний людям з різним рівнем підготовки, тому цей незвичайний напрямок туризму набирає все більшої популярності серед різних соціальних та вікових груп.

Географія кінного туризму, як одного з видів екологічного туризму, в Україні дуже широка і можливості для його розвитку величезні.

З метою розвитку кінного туризму в Україні необхідно його активне просування як одного з видів екологічного туризму. Доцільно використовувати форми державно-приватного партнерства, надаючи можливість комерційним організаціям зводити на кінних туристичних маршрутах засоби розміщення, які також можуть використовуватися любителями риболовлі, полювання, збору грибів і ягід та

інших дарів природи. Необхідно більш активне просування цього перспективного виду туризму в засобах масової інформації, соціальних мережах та інших видах медійного простору.

Особливості організації вітчизняного кінного туризму багато в чому визначаються наявністю цілого ряду проблем, однією з яких є відсутність підтримки з боку держави, недостатня кількість розроблених кінних маршрутів, дефіцит кваліфікованих фахівців.

Кінний туризм, як вид активного туризму, грає важливу роль у вирішенні соціальних проблем регіонів країни. До позитивних аспектів його розвитку слід віднести створення робочих місць, збільшення доходів і тим самим зростання рівня життя місцевого населення, підвищення привабливості регіону, забезпечення здорового способу життя населення, екологічне виховання туристів, розвиток культурного життя. Отримання доходу від такої діяльності буде сприяти розвитку даного сектора туристичних послуг, поліпшення його інфраструктури в регіонах країни.

Таким чином, кінний туризм має величезні соціальні, економічні та спортивно-оздоровчі можливості. Розвиток даного сектора послуг сприяє розвитку галузей матеріального виробництва, що займаються виробництвом продукції, необхідної в обслуговуванні кінного туризму. Кінний туризм сприяє розвитку конярства, створення робочих місць, підвищенню попиту на продукцію сільськогосподарського значення, товари місцевого виробництва, появи нових об'єктів і установ кінної індустрії. Економічним результатом цього є збільшення доходів і підвищення рівня життя місцевого населення. Завдяки розвитку кінного туризму відбувається відновлення регіональних пам'яток, пам'ятників культури, вдосконалення екологічної та духовної культури населення, що є фактором підвищення привабливості регіонів країни.

Кононов С.О.

*аспірант, Донецький державний університет управління
(м. Маріуполь)*

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ТА УКРАЇНСЬКИЙ ДОСВІД ФУНКЦІОНУВАННЯ ДОРОЖНЬОГО РИНКУ

Стан та розвиток дорожньої галузі є запорукою стабільних торгівельних зв'язків, розвитку промисловості, чинником укріплення бізнес зв'язків. Враховуючи, що у червні 2014 р. Україна та ЄС підписали Угоду про асоціацію з ЄС, розпочався значний інтеграційний процес, який торкається усіх галузей, в тому числі й дорожньої галузі. Однак, сьогодні дороги України потребують значної перебудови, яка дозволить відновити їх стан відповідно до міжнародних вимог. Адже сучасний темп життя, технології, інновації, темпи розвитку територій вимагають якісно нового дорожнього покриття. Таким чином, існує нагальна потреба у трансформації системи управління дорожньою галуззю в Україні. А вивчення закордонного досвіду дозволить визначити найбільш ефективні трансформаційні напрямки.

Дорожня система багатьох європейських країн характеризується трирівневою формою, а саме має: державний, регіональний та місцевий рівні. Відповідно, механізм фінансування відбувається на кожному з цих рівні, переважно використовуючи інструмент державного приватного партнерства та концесійні договори. Переважна більшість видатків на будівництво та утримання доріг компенсується дорожніми зборами. Більш детально державне управління дорожньою галуззю в країнах ЄС розглянемо нижче на базі інформаційної довідки, підготовленою Європейським інформаційно-дослідницьким центром «Європейський досвід організації та управління дорожніх систем», та наукової праці Л.О.Талах [1,2]

Франція. В залежності від рівня підпорядкування дороги Франції поділяються на три категорії: дороги державного значення, дороги департаментів та дороги муніципа-

льного значення. Влада Франції відповідає за узгодженість та функціонування національної дорожньої системи в цілому, хоча відповідальність за будівництво та утримання доріг покладена на державу, департаменти та муніципалітет.

Австрія. Для забезпечення ефективного управління дорожньою галуззю у 1982 р. було засновано державну інфраструктурну компанію «ASFiNAG», а у 1997 р. компанія одержала право на користування автотранспортною мережею Федерації. Основним джерелом фінансування «ASFiNAG» є дорожні збори. Це свідчить, що утримання дорожньої системи здійснюється без субсидій з державного бюджету. Основні функції компанії: планування доріг; фінансування доріг; будівництво доріг; утримання доріг; збір плати за користування дорогами.

Італія. Фінансування національної дорожньої інфраструктури здійснюється, безпосередньо, з державного бюджету, тому як відсутні будь-які спеціальні фонди, чи компанії. Всі находження паливних та автомобільних податків йдуть до державного бюджету, з якого фінансується будівництво та утримання доріг.

Польща. В рамках Національної транспортної політики 2006-2025 в країні здійснюється політика в галузі будівництва, реконструкції та утримання автотранспортної системи. Відповідальним органом є Головне управління з питань національних доріг і автострад. Бюджетна частина програми формується за рахунок: державного бюджету; фондів ЄС; коштів Національного дорожнього фонду; приватних фондів; державно-приватних партнерств. Всі видатки, які пов'язані з дорожньою системою закладено у державний бюджет. Відповідно до річного державного бюджету Національний дорожній фонд покриває видатки на будівництво, реконструкцію, модернізацію доріг. Ресурси Фонду формуються за рахунок: паливного збору; фондів ЄС; банківських кредитів; облігацій; доходу від дорожніх зборів. Управління фондом здійснює державний банк «Bank Gospodarstwa Krajowego». (рис.1) [3].

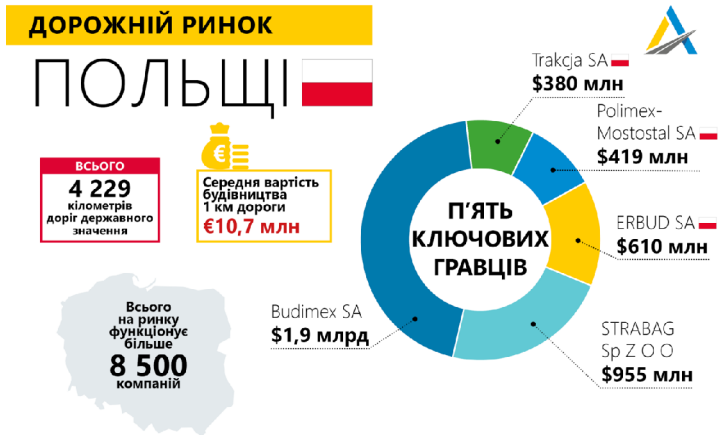

Рис.1 Структура дорожнього ринку Польщі

Швеція. Вся відповідальність за управління дорожньою інфраструктурою поділена між державою, муніципалітетом та приватними особами. Відповідно, до розподілу повноважень в управлінні дорожньою системою забезпечення та фінансування проектів відбувається спільно центральною та муніципальною владою. Муніципалітети мають право приймати участь у реалізації загальнодержавних проектів.

Стратегічне планування розвитку транспортної системи та відповідальність за будівництво, утримання та обслуговування автошляхів покладено на Транспортну адміністрацію Швеції. В країні відсутнє приватне фінансування автомагістралей. Усі кошти надходять з державного або місцевого бюджетів (рис.2) [3].

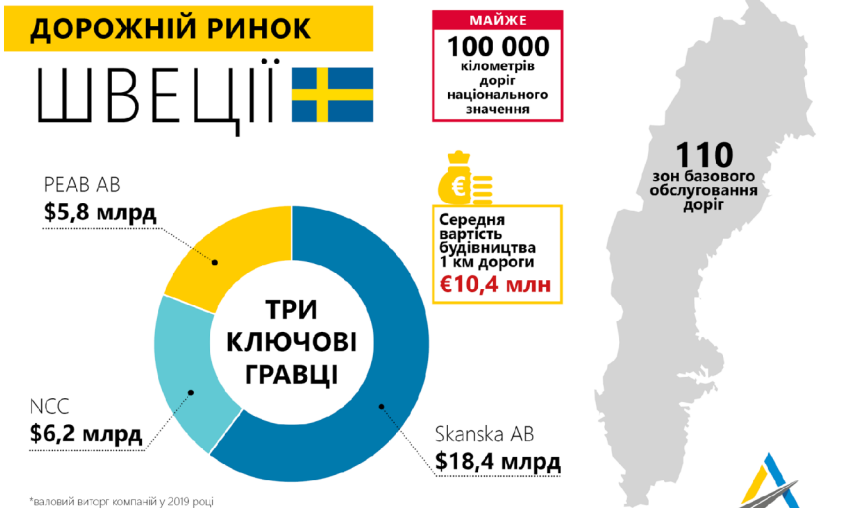

Рис.2 Структура дорожнього ринку Швеції

ЛІТЕРАТУРА

1. Талах Л.О., Агхнайах Абдулкадір Мухаммед Алсуданні Європейський досвід організації та управління дорожніх систем. Сучасні технології та методи розрахунків у будівництві, 2017. Вип. 7. С. 251-260.
2. Європейський інформаційно-дослідницький центр. Європейський досвід організації та управління дорожніх систем. URL: <http://euinfocenter.rada.gov.ua/uploads/documents/28999.pdf>
3. Фінансування дорожнього будівництва. Державне агентство автомобільних доріг України : [сайт]. URL: ukravtodor.gov.ua

Махітко Є.О.

студентка фінансового факультету, Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця

СПРОЩЕНА СИСТЕМА ОПОДАТКУВАННЯ: ДОСВІД УКРАЇНИ ТА КРАЇН ЄС

Актуальність теми полягає у тому, що з часів обрання Україною зовнішньополітичним пріоритетом інтеграцію до ЄС особливої актуальності набуло питання приведення нормативно-правових актів нашої держави у відповідність до законодавства ЄС. Податкове право є однією з галузей національного законодавства, яке Україна зобов'язалася узгодити із європейським інтеграційним правом.

Спрощена система оподаткування спрямована на створення сприятливих умов господарювання для малого бізнесу і забезпечення можливостей його розвитку та розширення. Протягом усього періоду існування такої системи оподаткування в суспільстві ведеться дискусія щодо її доцільності, ефективності та створення адекватного правового поля для її функціонування.

Питанням податкового регулювання загалом та функціонування спрощеної системи оподаткування, обліку та звітності зокрема присвячені праці таких вітчизняних учених: Бечко П. К. [2], Лиса Н. В. [2], Жук Є.М. [3], Лондар С. Л. [4], Лютий І. О. [5], Романюк М. В. [5], Слованюк С.М [7]. Однак, незважаючи на численні законодавчі ініціативи та ухвалені нормативно-правові акти, що регулюють дану сферу, спрощена система оподаткування, обліку та звітності потребує реформування в Україні.

Спрощена система оподаткування, обліку та звітності – це особливий механізм справляння податків і зборів, що встановлює заміну сплати окремих податків і зборів на сплату єдиного податку в порядку та на умовах, визначених главою 1 Податкового кодексу України з одночасним веденням спрощеного обліку та звітності [8]. Вона значно легша з точки зору ведення бухгалтерського обліку, хоча

має низку обмежень. Існує список дозволених для цієї системи оподаткування видів діяльності, обмеження припустимого об'єму доходу та кількості найманих робітників. Не дивлячись на це, спрощена система добре підходить для малого бізнесу, що саме і забезпечує її популярність [5].

Спрощена система оподаткування, обліку та звітності, представлена єдиним податком в Україні пройшла тривалий період становлення та розвитку. На даний час податковим законодавством України визначено чотири групи платників єдиного податку [2].

Спрощена система має низку переваг, серед яких доцільно виділити такі: значно спрощується процес реєстрації платника податку; перебуваючи на спрощеній системі, суб'єкт господарювання сплачує меншу кількість податків і зборів, ніж на загальній; спрощення бухгалтерського обліку; подання однієї форми звітності, замість великої кількості інших; платники єдиного податку можуть по бажанню здійснювати реєстрацію як платника ПДВ тощо. Проте, незважаючи на значні переваги спрощеної системи оподаткування необхідно виділити і певні її недоліки: обмеження щодо видів та обсягів діяльності суб'єктів малого підприємства; сплата суми єдиного податку фізичної особи-підприємця здійснюється авансовим платежем за звітний період, але при цьому не враховується, чи буде фактично отримано дохід від здійснення такої діяльності за звітний період; елемент подвійної сплати податку за ставками 3 та 5 % за умови сплати ПДВ, так як ці ставки нараховується виходячи з доходу від реалізації, який вже включає ПДВ, що надходить від покупців на поточний рахунок чи в касу підприємства тощо; можливість ухилення від сплати податків [1]. Сьогодні спрощена система – один з основних інструментів агресивного планування та ухилення від сплати податків. Це відбувається шляхом порушення митних правил та контрабанди з одного боку та через «фірми-одноденки» чи ФОП, що суттєво занижують суми виручки, з іншого [3].

Без перебільшення можна стверджувати, що малий бізнес в Європі є основою розвитку Європейського Союзу.

Згідно з офіційною статистикою там налічується понад 20 млн підприємств малого та середнього бізнесу, які дають більше половини національного доходу. Кількість зайнятого населення в малому підприємстві ЄС становить близько 70 %. Розвиток бізнесу пов'язаний з державним регулюванням, що здійснюється шляхом удосконалення законодавства, розробки та реалізації цільових програм фінансового, технологічного, інформаційного характеру [6].

Зазначимо, що у Європейському Союзі (ЄС) відсутні аналоги вітчизняної спрощеної системи оподаткування, обліку та звітності, при цьому преференції для малого та середнього бізнесу існують, але вони функціонують у межах загальної системи оподаткування. З метою ефективного розвитку малого підприємництва в Європі діє «Акт з питань малого бізнесу для Європи», прийнятий Комісією Європейських Спільнот у Брюсселі 25.06.2008 року. Він є основою політики Європейського Союзу з питань функціонування малих і середніх підприємств і спрямований на удосконалення механізму малого підприємництва в Європі, спрощення регуляторного середовища для нього, усунення перешкод для його розвитку [6].

Податкова реформа в Україні має бути спрямована на удосконалення спрощеної системи оподаткування та унеможливлення зловживань, а не на її фактичну ліквідацію. Слід забезпечити стабільність нормативно-правової бази оподаткування суб'єктів малого підприємництва та удосконалити процес адміністрування єдиного податку. Окреслені тенденції у розвитку оподаткування у країнах ЄС створюють передумови для формування новітньої західноєвропейської податкової парадигми, а тому повинні обов'язково враховуватись Україною.

ЛІТЕРАТУРА

1. Податковий кодекс України: Закон України: від 2 грудня 2010 р., № 2755-VI зі змінами і доповненнями. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>

2. Бечко П. К., Лиса Н. В. Податковий менеджмент. Навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. К. Центр учбової літератури, 2020. 288 с.

3. Жук Є.М. Стимулювання підприємницької діяльності на підставі удосконалення податкового регулювання. URL : <http://intkonf.org/zhuk-em-stimulyuvannyapidpriemnitskoyidiyalnosti-na-pidstaviudoskonalennya-podatkovogoregulyuvannya>.

4. Лондар С. Л. Спрощена система оподаткування. URL: http://libfree.com/151971522_finansisproschena_sistema_opodatкування.html.

5. Лютий І. О., Романюк М. В. Проблеми та перспективи спрощеної системи оподаткування суб'єктів малого підприємництва в Україні. Фінанси України. 2018. № 6. С. 31-38.

6. Міжнародна практика застосування спрощених (спеціальних) режимів оподаткування малого підприємства та необхідність її адаптації й застосування в Україні. Матеріали аналітичного центру «академія» URL : <http://www.academia.org.ua>

7. Слованюк С.М. Спрощена система малого бізнесу в Україні. Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». № 2 (24), 2 т., 2018. С. 126-129.

УДК 657.62

Остапчук В.Ю.

студентка, Харківський національний економічний університет ім. Семе́на Кузне́ця

ПРОБЛЕМАТИКА ЗДІЙСНЕННЯ МИТНОГО КОНТРОЛЮ В КОНТЕКСТІ ВИЗНАЧЕННЯ КРАЇНИ ПОХОДЖЕННЯ ТОВАРІВ

Зовнішньоекономічна діяльність і насамперед зовнішня торгівля пов'язані з переміщенням через митний кордон країни як юридичними, так і фізичними особами товарів і транспортних засобів. При цьому товари і транспортні засоби підлягають митному контролю і митному оформленню — держава заінтересована, щоб ЗЕД здійснювалася відповідно до

встановленого порядку, який мають знати і якого повинні дотримуватися учасники ЗЕД. Передусім це стосується правильного митного оформлення товарів і транспортних засобів, що стають предметом митного контролю.

Велику роль у виборі режиму митного оподаткування та сили застосування заходів митно-тарифного регулювання є інститут "країни походження". У наш час світогосподарська взаємодія є правильним визначення країни походження товарів, вона гарантує достатній захист національного ринку від товарів, що засвідчують за походженням як загрозливі для національного товаровиробника чи небажані в рамках торговельних інтеграційних орієнтирів національної економіки [2].

Метою визначення країни походження товару є оподаткування товарів, які переміщуються через митний кордон України, застосування до них заходів нетарифного регулювання ЗЕД, заборон або обмежень щодо переміщення через митний кордон України.

Країною походження товару вважається країна, в якій товар був повністю вироблений або підданий достатній переробці відповідно до критеріїв, встановлених Митним Кодексом України (ч.2 ст.36 МКУ).[1]

Ціль визначення країни походження товару не враховується походження енергії, машин та інструментів, що використовуються для його виробництва або переробки.

Положення МКУ застосовуються для визначення походження товарів, на які при ввезенні їх на митну територію України поширюється режим найбільшого сприяння, з метою застосування до таких товарів передбачених законом заходів тарифного та нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності.

Відповідно до ст. 43 Митного кодексу України документи, що підтверджують країну походження товару, є [1]:

- сертифікат про походження товару;
- засвідчена декларація про походження товару;
- декларація про походження товару;
- сертифікат про регіональне найменування товару.

Декларується країна походження шляхом подання оригіналів документів про походження товару.

Контролюючи правильність декларування країни походження товарів, митниці також забезпечують додаткові надходження, тобто неврахування цього ризику має фіскальне значення. [4]

Особливі товари мають такі критерії достатньої переробки, як правило відсоток адвалорної частки та володіти виробничими та технологічними операціями, якщо не встановлено, тоді використовується правило, згідно з яким товар можна вважати готовим для переробки, в результаті якого змінено класифікаційний код товару згідно з УКТ ЗЕД на рівні будь-якого з перших чотирьох знаків.[3]

Проте практика свідчить, що поряд з переважною більшістю учасників ЗЕД, що намагаються сумлінно виконувати вимоги, встановлені державою стосовно порядку здійснення ЗЕД, є певна частина учасників цієї діяльності, які з наміром або через незнання припускаються помилок або не виконують окремі норми і правила. Це призводить до великих втрат державних прибутків, дезорганізації роботи митних органів та інших відомств.

ЛІТЕРАТУРА

1. Митний кодекс України
2. Кузьміна М. С., Кушнарьова М. М. Актуальні питання визначення країни походження товарів / Митна політика та актуальні проблеми економічної безпеки України на сучасному етапі : тези III міжнародної науково-практичної конференції. Дніпропетровськ : АМСУ. Т. 1. 2010. С. 180–181.
3. Войтов. С.Г. Структурна детермінація митно-тарифного регулювання. URL : soskin.info/userfiles/file/-2013/9-10_2012%20EX/Voytov...
4. Конвенція про пан-Євро-Середземноморські преференційні правила походження. URL: <http://www.efta.int/media/documents/legal-texts/free-trade-relations/montenegro/pem-convention-on-origin.pdf>.

Павлюк Д.С.

студентка, Харківський національний економічний
університет ім. Семена Кузнеця

ДЕЯКІ АСПЕКТИ СТРАТЕГІЇ СТАЛОГО РОЗВИТКУ МИТНОЇ ПОЛІТИКИ

На сьогодні одним із сучасних викликів для держав, які визначили стратегією свого розвитку інтеграцію з розвинутими та економічно успішними країнами світу, є стрімкі глобалізаційні процеси у зовнішній сфері – економіці, торгівлі, правовідносинах тощо.

Протягом довгого часу саме митні органи відіграють важливу роль у процесах забезпечення економічного розвитку країн, які ведуть активну зовнішньоекономічну та торговельну діяльність.

Проблеми функціонування митної системи країни та стратегічних напрямів розвитку митної політики та митної справи все більше привертають до себе увагу науковців та практиків, а саме: С.І. Доротич [1], О.В.Чорна [2].

Метою дослідження є надання теоретичного обґрунтування та аналіз практичних підходів до розробки стратегій, стратегічних планів, які здатні охоплювати весь спектр діяльності та задіяних осіб при реалізації митної справи.

Інтеграція в митну спільноту Європейського Союзу через реформування державної митної справи визнано одним із першочергових пріоритетів реалізації “Стратегії сталого розвитку “Україна – 2020”, затвердженої Указом Президента України № 5/2015 від 12.01.2015 р. [3], що сприятиме зростанню рейтингу країни та створенню позитивного іміджу у міжнародному просторі.

Забезпечення сталого розвитку держави є можливим тільки за умови економічно ефективних, соціально справедливих та екологічних зрушень і досягнень.

Реалізація «Стратегії - 2020» передбачає відповідальні вектори[4], що за своєю суттю можливо адаптувати до процесів, які пов’язані із здійсненням митної справи в Україні. Відповідальні вектори наведено на рис.1.

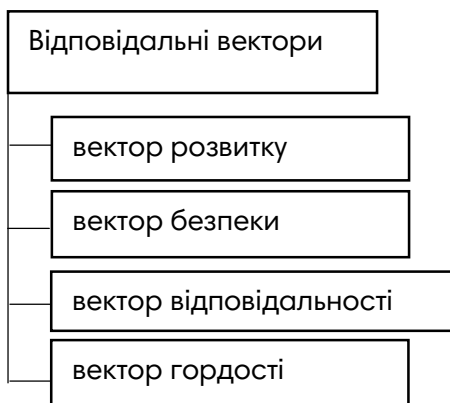

Рис.1 Відповідальні вектори [4]

Ефективна стратегія повинна орієнтуватись на досягнення цілей, що забезпечують задоволення громадських, корпоративних та особистих інтересів учасників процесу, впроваджувати наукові розробки.

Під час розробки стратегії важливо враховувати ризики та загрози з урахуванням ситуацій, змін внутрішнього та зовнішнього середовища для об'єкта управління[5].

Перехід до реформування державного управління в Україні є складним процесом трансформації основ державного управління.

Як можна зазначити, забезпечення ефективного впровадження положень «Стратегії - 2020» залежить від багатьох факторів. Значне навантаження покладається на процедурні та інституційні аспекти управлінського процесу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Доротич С.І. Адаптація митного законодавства України до європейських та міжнародних норм. Публічне адміністрування: теорія та практика : Ел. зб. наук. пр. Вип. 1 (3). URL : <http://www.dbuapa.dp.ua/zbirnik/2010-01/index.html>.

2. Чорна О.В. Гармонізація митного законодавства України до вимог міжнародних стандартів: дис. ... канд.

юрид. наук : 12.00.07 / Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого. Харків, 2015. 176 с.

3. Івашова Л. М., Іванова К. В. Шляхи адаптації нормативно-правового забезпечення стратегічного управління митною діяльністю в Україні до світових стандартів. Актуальні проблеми державного управління, педагогіки та психології. 2013. Вип. 2. С. 56-63.

4. Стратегія сталого розвитку “Україна – 2020” Затверджена Указом Президента України № 5/2015 від 12.01.2015 р. URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/5/2015>.

5. Про схвалення Стратегії реформування системи управління державними фінансами на 2017-2020 роки URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/142-2017-%D1%80#Text>

УДК 336:225

Паша Л.Г.

аспірант,

*Донецький державний університет управління
(м. Маріуполь)*

БЮДЖЕТНА ПОЛІТИКА В УКРАЇНІ ЯК ІНСТРУМЕНТ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЕКОНОМІКИ

Одним з основних завдань України в контексті євроінтеграції є формування оптимального складу та структури державних видатків у бюджетній політиці. Бюджет залишається найважливішим фінансовим інструментом держави, за допомогою якого можна систематично мобілізувати і розподіляти фінансові потоки залежно від конкретних стратегічних і тактичних цілей розвитку суспільства.

Основним компонентом єдиної фінансової політики є Фіскальна політика, яка тісно пов'язана з фіскальною, монетарною, обмінною, інвестиційною та борговою політикою. І саме бюджетна політика відіграє провідну роль у забезпеченні економічної та соціальної стабільності в процесі формування та реалізації інтересів різних суб'єктів господарювання та різних політичних партій.

Бюджетна політика як інструмент державного регулювання економіки забезпечує реалізацію функцій, покладених державою на суспільство:

- забезпечення соціального захисту населення та підтримка соціальної сфери;
- розвиток пріоритетних галузей економіки;
- безпека, Національна оборона;
- підтримка державного апарату для правильного виконання його завдань, підтримка міжнародних відносин [1].

Слід зазначити, що вибір напрямку фіскальної політики має ґрунтуватися на стратегічних напрямках державної політики - створенні економічних умов для інноваційного розвитку. Для цього фіскальна політика повинна перетворити державний бюджет на механізм сприяння інноваційному розвитку та економічному зростанню, раціональній структурній перебудові економіки. Зростання і розвиток народного господарства, виділення коштів для досягнення стратегічних і тактичних цілей і завдань розвитку суспільства можливе з використанням прогресивних методів фіскальної політики.

Бюджетна політика України має сприяти економічному зростанню та забезпеченню соціальної стабільності, задоволенню потреб та вирішенню різних соціальних проблем на засадах сталого розвитку. Ефективність фіскальної політики є найважливішою проблемою нашого часу, оскільки вона безпосередньо впливає на формування державного бюджету і є ключовим елементом державних фінансів. Без збалансованої фіскальної політики неможливо подолати наслідки фінансової кризи, забезпечити реалізацію довгострокового розвитку країни і поліпшити ділову активність. У зв'язку з цим ефективність цієї Політики проявляється сьогодні, з одного боку, з точки зору виконання державного бюджету, а саме з точки зору його дефіциту (профіциту), а з іншого боку, з точки зору впливу на соціально-економічне становище країни [2].

Держава формує ресурси, необхідні для її функціонування, які становлять значну частину валового внутрішнього продукту. Питання бюджетування на всіх рівнях є дуже важливим моментом у розробці та реалізації бюджетної

політики. Доходи бюджету є не тільки фінансовою основою для реалізації державних функцій, вони служать інструментом перерозподілу фінансових ресурсів у суспільстві на користь певних груп, галузей і територій і, отже, є один з найважливіших елементів фінансової системи і, в цілому, державне регулювання соціально-економічного розвитку. Вони використовують бюджетні видатки для міждисциплінарного і територіального перерозподілу ресурсів з метою раціонального розподілу виробничих структур, стимулювання економічного розвитку регіонів і держави в цілому. Оптимальний вибір обсягів і напрямків фінансових ресурсів є одним з ключових завдань в процесі бюджетування витрат [3].

При визначенні витрат країни розглядаються виходячи з цілей фіскальної політики і характеристик внутрішнього середовища. Важливим завданням бюджетної політики на сучасному етапі є вирішення проблеми вдосконалення міждержавного регулювання з точки зору гармонізації інтересів держави та місцевих органів влади в частині розподілу влади, консолідації фінансових ресурсів для здійснення державою. повноваження. Місцеві органи влади та органи місцевого самоврядування практично не мають стимулів для збільшення доходів та їх раціонального використання. Ця ситуація пояснюється тим, що значна частина коштів, зібраних в даному просторі для державного бюджету України, залишається в ньому і унеможливорює складання довгострокових прогнозів і планів розвитку територій. Тому проблема збалансованого бюджету або досягнення збалансованого бюджету також відноситься до ключових проблем нашого часу. При виборі напрямку бюджетної політики держава повинна спиратися на стратегічні орієнтири державної політики - створення економічних умов для інноваційного розвитку. Для цього фіскальна політика повинна перетворити державний бюджет на механізм сприяння інноваційному розвитку та економічному зростанню, а також раціональній структурній перебудові економіки.

Процес вдосконалення бюджетної політики в Україні має здійснюватися з вирішенням таких складних проблем, як:

1) теоретичне обґрунтування фіскальної політики в рамках існуючих економічних навчань;

2) Зміст і вибір моделей, механізмів та інструментів бюджетної політики;

3) Практична реалізація та оцінка результатів, отриманих з точки зору ефективності фіскальної політики в контексті її впливу на економічні та соціальні процеси і, нарешті, на досягнення сталого розвитку суспільства.

Щоб бюджетна політика була ефективною і сприяла вирішенню нагальних проблем економіки, необхідно вжити таких заходів: оптимізувати функціонування системи управління державними фінансами; чітко регулювати законом процес накопичення і фінансових потоків, забезпечуючи їх прозорість для суспільства; забезпечити високі темпи зростання національної економіки як основного чинника зниження фінансових ризиків при розробці показників Державного бюджету; для отримання надійного прогнозу основних макроекономічних показників, на основі яких формується частина доходів і витрат ВВП, інфляції та обмінного курсу, слід зберігати об'єктивність у формуванні частини доходів бюджету; мінімізація бюджетних витрат, що сприятиме повній фінансовій підтримці виконання державних функцій; забезпечити послідовність у бюджетному процесі, адекватність фінансових ресурсів для виконання бюджетних зобов'язань на кожному рівні на основі нормативних мінімальних державних соціальних стандартів і розумних мінімальних стандартів для бюджетних резервів; створити систему управління державним боргом, яка оптимізує співвідношення процентних і непроцентних витрат на фінансування, освоює сучасні методи оцінки раціональності бюджетних асигнувань; запровадження показників ефективності державних видатків, спрямованих на досягнення позитивного кінцевого результату та стимулювання уряду на різних рівнях та бюджетних організацій до економічного використання бюджетних коштів [4].

В результаті дослідження можна зробити висновок, що в сучасних умовах формування фіскальної політики є надзвичайно складним процесом, що вимагає врахування великої кількості факторів, що залежить від концептуальних засад держави і суспільства, від пріоритетів політики. економічний і фінансовий стан, за здатністю виконувати свої основні функції. Сучасна бюджетна політика України має бути науково обґрунтованою, тому має ґрунтуватися на теорії та методології формування доходів і видатків бюджетів на всіх рівнях, що має сприяти позитивному впливу економічних ефектів на економічні показники суб'єктів економіки. на національному рівні з метою його фінансової стабілізації, регулювання доходів та підвищення платоспроможності. Тобто бюджетна політика в сучасних умовах повинна стати надійним фактором соціально-економічної стабільності та соціально-економічного розвитку суспільства. Реалізація можливостей, закладених в інструментах бюджетного регулювання як підсистеми державного регулювання, створює стимули для переходу до сталого розвитку всієї економіки в якості основи для розвитку процвітання кожного члена суспільства.

ЛІТЕРАТУРА

1. Музыка А. Трансформация подходов к определению бюджета. Право Украины. 2002. № 2. С. 42-47.
2. Максюта А., Чугунов І. Бюджетна складова суспільного розвитку. Вісник Київського національного торговельно-економічного університету. 2012. № 1 (81). С. 45-54.
3. Бюджетна політика в Україні в умовах ризиків сповільнення економічної динаміки : аналіт. доп. / О. О. Молдован, С. О. Біла, О. В. Шевченко, М. О. Кушнір [та ін.]. Київ : НІСД, 2012. 80 с.
4. Павелко А., Чугунов І. Бюджетна політика економічного розвитку. Вісник Київського національного торговельно-економічного університету. 2015. № 2. С. 64-72.

Печніков М.А.

студент, Харківський національний економічний
університет ім. Семена Кузнеця

Найденко О.Є.

кандидат економічних наук, доцент кафедри митної справи
та оподаткування, Харківський національний економічний
університет ім. Семена Кузнеця

МИТНИЙ КОНТРОЛЬ ТА ДЕКЛАРУВАННЯ ПРИ ПЕРЕМІЩЕННІ ТОВАРІВ ЧЕРЕЗ МИТНИЙ КОРДОН

Одним із елементів митної справи України є митне оформлення, зокрема митне декларування товарів. Органи доходів і зборів застосовують такий інструмент як декларування для того, аби запобігти контрабанді та іншим порушенням митних правил, передбачених Митним кодексом України (далі - МКУ). З цією метою посилюється інтерес до електронного декларування товарів як ефективного і зручного способу перевірки законності переміщення товарів через кордон. Так як ця проблема вітчизняними науковцями досліджена недостатньо, варто проаналізувати зарубіжний досвід митного декларування товарів і впровадження його в Україні. Поряд з удосконаленням існуючих форм контролю з боку держави інтенсифікація зовнішньоекономічної діяльності потребує розробки альтернативних форм і методів митного контролю за зовнішньоторговельними операціями.

У літературі дослідженню поняття, характеристики митного декларування в Україні присвячені роботи таких фахівців, як І. Бондаренко [1], О.М. Вакульчик, Т.С. Єди-нак, О.О. Книшек [2], В.М. Голомозий [3], О.П. Гребель-ник [4], Ю.Дьомін [5] та ін.

Метою роботи є виявлення дослідження особливостей правового регулювання відносин митного декларування товарів в Україні, його механізму, а також перейняття зарубіжного досвіду митного декларування товарів.

Товари, транспортні засоби та інші предмети переміщуються через митний кордон України під митним контролем і підлягають митному оформленню. Митний контроль здійснюється з метою забезпечення дотримання державними органами, підприємствами та їх службовими особами, а також громадянами порядку переміщення через митний кордон України товарів та інших предметів. Митне оформлення проводиться посадовими особами митниці з метою забезпечення митного контролю та застосування засобів державного регулювання ввезення на митну територію України, вивезення за її межі і транзиту через територію України товарів та інших предметів. Митний контроль і митне оформлення здійснюється посадовими особами митних органів одночасно.

Митний контроль – це специфічна діяльність органів доходів і зборів України, що спрямована на реалізацію передбачених чинним законодавством завдань і функцій з метою дотримання юридичними та фізичними особами митного законодавства України, міжнародних угод України та правил, які регулюють порядок увезення, вивезення чи транзиту товарів, транспортних засобів, валюти та інших предметів [4, с.63].

Митний контроль, як важлива функціональна складова митної системи реалізується фіскальними органами на етапі переміщення товарів і транспортних засобів комерційного призначення через митний кордон України, проведення відповідних митних процедур відносно об'єктів контролю і реалізації їх на митній території України. Під митний контроль підпадають всі товари, які переміщуються через кордон з метою забезпечення не тільки економічних інтересів і безпеки держави, але й захисту споживачів від контрафактної продукції [1, с.4].

Митний контроль як економічний процес включає такі важливі елементи: 1) суб'єкт та об'єкт контролю; 2) предмет контролю; 3) форми і методи контролю; 4) прийняття рішення за результатами контрольних-перевірочних заходів.

Суб'єктами митного контролю виступають усі органи фіскальної служби та їх структурні підрозділи, які відповідно до митного законодавства виконують завдання і функції, пов'язані з реалізацією контрольних заходів відносно переміщуваних через митний кордон товарів і транспортних засобів комерційного призначення. Основними засадами діяльності суб'єктів митного контролю є [2, с.12]: здійснення об'єктивного контролю за переміщуваними товарами через митний кордон України; невтручання у процес оформлення товарів і транспортних засобів, окрім випадків, коли за результатами СУР сформовано вказівки щодо застосування документального або фактичного контролю; незалежність і об'єктивність прийняття рішень за результатами контрольних-перевірочних заходів; відповідальність за достовірність результатів; забезпечення відкритості і прозорості, за умов дотримання спеціальних обмежень, що встановлені МКУ; дотримання норм професійної етики.

Дьомін Ю. розглядає митну політику як систему поглядів, ідей та переконань, яка формує основні правові та економіко-організаційні принципи митної справи [5, с.46]. Від здійснення митної політики залежить економічна безпека держави - сукупність умов, за яких зберігається здатність країни підтримувати конкурентоспроможність економіки, ефективно захищати національні економічні інтереси і протистояти зовнішнім економічним загрозам, повністю використовувати конкурентні переваги в міжнародному поділі праці.

Інтеграція України в Європейську транспортну систему вимагає здійснення низки заходів, спрямованих на удосконалення транспортно-митної інфраструктури, розвиток системи страхування вантажів та їх інформаційного супроводу, впровадження сучасних технологій організації пунктів пропуску на державному кордоні. Належне правове регулювання та організація роботи вантажних митних комплексів, автопортів, автотерміналів сприяє розвитку зовнішньоекономічної діяльності, розбудові ми-

тної інфраструктури, забезпеченню прав та інтересів суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності, поповнить Державний бюджет України, але за умов створення прозорого та конкурентного середовища на ринку митних послуг.

Отже, митний контроль та митне оформлення товарів є одним з головних завдань, які покладені на митні органи України. Відзначимо і їхню вагомість для забезпечення економічної безпеки держави, бо саме на цьому етапі здійснення митної справи відбувається не тільки перевірка всіх вантажних документів, а й фактичне встановлення кількісних та якісних показників товарів, які переміщують через митний кордон України. Саме тому одним з головних напрямів сучасної митної політики України повинно бути вдосконалення процедури митного контролю та митного оформлення товарів, яка полягатиме у впровадженні нових форм та методів здійснення митного контролю в країні.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бондаренко І. Митні послуги. Митна справа. 2019. № 6. С. 4-11.

2. Вакульчик О.М., Єдинак Т.С., Книшек О.О. Використання досвіду ЄС в побудові системи законодавчого та методичного забезпечення митного постаудиту в Україні. Вісник Академії митної служби України. Серія: «Економіка». 2019. № 2 (50). С. 11-23.

3. Голомозий В.М., Панкова Л.А., Григор'єв О.Ю. та ін. Митне регулювання: навч. Посібник. Лівів: Львівська політехніка, 2016. 240 с.

4. Гребельник О.П. Митне регулювання зовнішньоекономічної діяльності: підручник. Київ : ЦНЛ, 2016. 696 с.

5. Дьомін Ю. Митний процес у діяльності митних органів. Вісник прокуратури. 2017. № 4. С. 45-49.

6. Митний Кодекс України. – редакція від 24.10.2020, підстава – 924-IX URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17#Text>

Романькова О.М.

кандидат хімічних наук, доцент, доцент
кафедри «Облік, оподаткування та економічна безпека»,
Донбаська державна машинобудівна академія (м. Краматорськ)

Висоцький В.М.

студент, Донбаська державна
машинобудівна академія (м. Краматорськ)

АНТИКРИЗОВА ДІЯЛЬНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВА

В процесі діяльності будь-якого підприємства виникає ймовірність виникнення кризи, що зумовлює в необхідності застосування антикризового управління підприємством. Сучасні підприємства в своєму арсеналі повинні мати дуже чітку, стійку, а головне перевірену антикризову програму, яка б допомагала не тільки триматися на плаву, а навіть мати фінансово-економічний розвиток в будь-яких умовах.

Проблеми управління підприємством в період кризи за останні роки розглядали Л.В. Транченко, І.О. Бланк, М.Є. Брюховецька, І.П. Булеев, В.О. Василенко, М. Герасимчук, Г.Т. П'ятницька, В.А. Василенко, М.К. Колісник та інші.

Антикризова програма діяльності підприємства являє собою систему комплексних заходів по виходу підприємства з кризи, що передбачає пом'якшення, попередження чи подолання негативних тенденцій розвитку підприємства. Завдання антикризового менеджменту на підприємствах можуть включати такі напрямки: маркетингова політика, управління персоналом, фінансове управління, інвестиційна політика та організаційне управління і операційний менеджмент [1].

Сьогодні стан розвитку економіки характеризується необхідністю дослідження системи управління суб'єктами господарювання та, обов'язково, причин, що обумовлюють внутрішні зміни. Також не можна залишити без уваги і сам характер цих змін. Особливу увагу треба зосередити на організаційно-правовій формі, а також на самому персоналі підприємства, який потрібно постійно навчати для таких ситуацій. Варто завжди пам'ятати, що проблема управління

розвитком підприємства складна та багатогранна, вона містить цілий спектр комплексних задач, який визначає різноманіття підходів до її вирішення. Одним з таких підходів є управління на основі дослідження циклічного характеру кризи як з внутрішніх джерел, так і з зовнішніх [2].

Прийняття рішень антикризового характеру є досить відповідальним для керівників підприємства й передбачає виявлення на ранніх стадіях факторів, що обумовлюють появу кризових явищ, проведення аналізу глибини кризових явищ, застосування антикризової стратегії, механізмів, використання інструментів та програми з метою подолання кризових явищ. Вихід із кризи може мати як позитивні, так й негативні наслідки. Також не слід виключати появу нової кризи більш глибокої та тривалої за часом. Тому кожне підприємство повинно чітко орієнтуватися у складних ринкових відносинах, правильно оцінювати стратегію подальшого розвитку, фінансовий стан свого підприємства, виходячи з фінансових ресурсів та своєчасно приймати рішення антикризового характеру.

З метою виявлення та подолання кризи держава повинна допомагати в розробці антикризових програм не лише для індивідуальних підприємств, але й розробляти плани для цілих галузей, наводити рекомендації в різні періоди кризи на усіх стадіях життєздатності підприємства, щоб захищати його інтереси та країни. А також надавати допомогу у оздоровленні та відновленні підприємств, щоб зробити їх привабливими для інвесторів з інших країн.

ЛІТЕРАТУРА

1. Василенко В.О. Антикризове управління підприємством: навчальний посібник. Київ: ЦУЛ, 2003. 504 с.

2. Раєвнева. О.В. Управління розвитком підприємства: методологія, механізми, моделі: монографія. Харків: ВД“ІНЖЕК”, 2006. 496 с.

Рубель О.Є.

доктор економічних наук, професор, старший науковий співробітник, Інститут проблем ринку та економіко-екологічних досліджень НАН України (м. Одеса)

Жихарева А.А.

аспірант, Інститут проблем ринку та економіко-екологічних досліджень НАН України (м. Одеса)

ВПЛИВ ІННОВАЦІЙНОЇ МОРСЬКОЇ ПОЛІТИКИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ НА ТРАНСФОРМАЦІЮ МОРЕГОСПОДАРСЬКОГО КОМПЛЕКСУ УКРАЇНИ

Інтегрована морська політика є вагомим внеском до досягнення завдань стратегії «Європа-2020» щодо розумного, стійкого та інклюзивного зростання. «Блакитна економіка» Європи включає 5 млн робочих місць та має оборот майже 500 млрд. євро на рік. Очкується подальше зростання у цьому напрямку- але, ситуація значно погіршилася і потребує вжиття комплексу заходів, спрямованих на те, щоб важлива складова рибного господарства – аквакультура почала відігравати належну роль у розвитку української економіки.

З точки зору системного підходу під морегосподарським комплексом (МГК) можна розуміти виробничо-економічну єдність галузей морського господарства, що динамічна розвивається та забезпечує комплексну економічну і природоохоронну, науково-дослідну та іншу діяльність в морі і береговій зоні на основі розширення інноваційно-інвестиційного потенціалу у взаємозв'язку з територіально галузевими, організаційно-економічними, соціально-екологічними та іншими факторами. Сутність МГК розглядається з точки зору цільового підходу, як комплекс галузей морської економіки, об'єднаних єдиною кінцевою метою. Це – задоволення потреб суспільства в біологічних, мінеральних, паливно-енергетичних та інших ресурсах морського походження, транспортних, рекреаційних та

інших послугах. Поряд з цим визначенням в українському науковому дискурсі існує ще декілька визначень .

Класичні «лінійні» підходи до управління інноваціями на підприємствах МГК складаються з базових кроків: розроблення інноваційних цілей розвитку; створення системи інноваційних стратегій; аналіз зовнішнього середовища з урахуванням невизначеності та ризику; аналіз інноваційного потенціалу; оцінку ситуації на ринку; пошук інноваційних ідей, ліцензій, ноухау тощо.

Мета розвідки – розкрити питання розвитку екологізації морегосподарської діяльності в рамках концепції «Блакитної економіки» та аналіз інституційного забезпечення інноваційних практик в системі управління екологізацією морегосподарського сектору України, на основі провадження екологічної складової нелінійних підходів СМАРТ-спеціалізації в структурі Морського просторового планування.

Еко-інноваційна стратегія. Невпинне зростання попиту на екологічно чисті продукти, товари, технології, енергію забезпечує зростання сектора еко-інновацій, який за темпами розвитку випереджає сектор ІКТ. Еко-інновації сприяють сталому розвитку і забезпечують екологічну безпеку . Провідною міжнародною «інновацією», що об'єднує як «лінійні» так і «нелінійні» підходи в управлінні є територіально-просторове морське планування. Морське просторове планування призначене для організації управління господарською діяльністю в морських і океанських акваторіях і невиснажливого використання морських і прибережних ресурсів на основі екосистемного підходу.

Директива 2014/89 / ЄС є одним з основних правових документів, який встановлює вимоги до морського просторового планування в Європейському Союзі. Вона дозволяє кожній країні ЄС планувати свою власну морську діяльність, але процес планування – на національному, регіональному або місцевому рівні – сумісний з законодавством ЄС завдяки введенню єдиних термінів реалізації і мінімальних загальних вимог.

Відповідно до екологічного блоку Угоди про асоціацію з ЄС Україна має впровадити положення Рамкової Дирек-

тиви ЄС про морську стратегію. Проте на державному рівні досі немає законодавчого регулювання та програмних документів, де б належно відображалися заходи із поліпшення екологічного стану Чорного та Азовського морів.

Інтегрована морська політика Європейського Союзу (ІМР) має за мету більш збалансований підхід до морських питань, а також підвищення координації між різними програмами. Головним фокусом уваги ІМР є питання, які не підпадають під секторальну політику, наприклад "Блакитне зростання" (економічне зростання на основі синергії морських секторів).

На основі сучасних підходів до нелінійного управління визначено пріоритетність нелінійних підходів управління в методології SMART – спеціалізації як універсального підходу до територіального управління. Визначено пріоритетність SMART- спеціалізації для розвитку методології Морського просторового планування як провідного інноваційного інструмента екологізації МГК з огляду на Цілі сталого розвитку ООН.

ЛІТЕРАТУРА

1 Вдовенко Н.М. Регулювання розвитку аквакультури у штучних водоймах України : Монографія. Київ: Основа, 2011. 368 с.

2. Гвишиани Д.М. Прогностика. Москва : Знание, 1968. 91 с.

3. Гине Ж., Майсснер Д. Открытые инновации: эффекты для корпоративных стратегий, государственной политики и международного «перетока» исследований и разработок. Форсайт. 2012, Т. 6. № 1. С. 26–36.

4. Глушко Н.В. Интерактивная и интегрированная модели развития инноваций. Экономика и управление. 2011. № 3. С. 200–204.

5. Горбаченко С.А. Значення інноваційних проєктів для розвитку морегосподарського комплексу України. *Wschodnioeuropejskie Czasopismo Naukowe (East European Scientific Journal)*#6 (46), 2019. – с. 14-17.

6. Державна підтримка розвитку морегосподарського комплексу України (організаційні та правові аспекти) : мо-

нографія / О. М. Кібік, О. П. Подцерковний, Ю. З. Драпайло, В. О. Котлубай та ін. ; за ред. О. М. Кібік, О. П. Подцерковного. Херсон : ФОП Грінь Д. С., 2014. 442 с.

УДК 351:005.1

Савіна Л. Л.

*аспірантка кафедри маркетингу,
Донецький державний університет управління
(м. Маріуполь)*

Хороших В.В.

*кандидат наук з державного управління, доцент, завідувач
кафедри маркетингу, Донецький державний університет
управління (м. Маріуполь)*

ВИЗНАЧЕННЯ ПРОБЛЕМ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ СФЕРИ БІОЕНЕРГЕТИКИ УКРАЇНИ

На сучасному етапі розвитку країни, все актуальніше постають проблеми енергозбереження, тому одним із стратегічних напрямів використання відновлюваних джерел енергії в Україні є технології біоенергетичної сфери. Але застосування саме таких технологій на даний момент часу все ще є обмеженим, в тому числі і по причині недосконалих механізмів публічного управління в даній галузі.

Механізми публічного управління сфери біоенергетики є складною системою елементів, що пов'язані між собою та впливають на стан та розвиток всієї сфери. Тому варто розглянути перспективи та вдосконалення існуючих механізмів управління сферою біоенергетики на державному рівні.

Багато вчених присвятили свої дослідження питанням державного регулювання сфери біоенергетики, зокрема: О.П. Ігнатенко [1], О. Л.Волошин [2], Г. Г. Гелетуха, Т. А. Железна, П.П. Кучерук, Э. М. Олійник [4] та оцінки потенціалу сфери біоенергетики [3], Ю.М. Гальчинська [5]. Незважаючи на велику кількість досліджень та публікацій щодо вирішення питань державного управління сферою біоенергети-

ки існує потреба вивчення та вдосконалення механізмів публічного управління та розвитку біоенергетики в Україні.

Питання державного регулювання та подальшого розвитку сфери біоенергетики потребують поглибленого дослідження в напрямку вдосконалення механізмів управління на державному рівні.

Мета роботи полягає у визначенні проблем щодо вдосконалення механізмів публічного управління біоенергетичної галузі.

Розвиток відновлювальної енергетики, а саме біоенергетики в Україні потребує створення законодавчого забезпечення для сприятливого інвестиційного клімату, впровадження інноваційних технологій, розширення сфер застосування відновлювальних джерел енергії шляхом державної підтримки. Ці напрями вимагають формування механізмів публічного управління саме в сфері біоенергетики, що сприятимуть рішенню проблем на розв'язанню задач, які постійно постають в процесі розвитку та розширенні цієї сфери [2].

Основними складовими механізму публічного управління сферою біоенергетики України є заходи законодавчого, виконавчого та контрольного характеру.

Слід розуміти, що механізм публічного управління біоенергетикою являє собою взаємодію держави та суб'єктів діяльності в сфері біоенергетики та реалізується за допомогою законодавчих заходів і процедур, контроль дотримання цих заходів полягає на органи державної влади для досягності мети - ефективне функціонування сфери біоенергетики.

Механізми публічного управління сфери біоенергетики слід розглядати як систему складових [5]:

- 1) суб'єктів та об'єктів управління
- 2) засоби управління та інструменти стимулювання розвитку сфери біоенергетики.

Суб'єкти управління – органи держави, що поділяються на:

- органи загальної компетенції (Верховна Рада України, Кабінет Міністрів України, інші центральні органи виконавчої влади України)

- органи галузевої компетенції (Міністерство регіонального розвитку, будівництва та ЖКГ України; Державне агентство з енергоефективності та енергозбереження України; Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг (НКРЕКП).

Об'єкти управління з точки зору держави, а саме суб'єкти діяльності у сфері біоенергетики (підприємства з виробництва біомаси, біотоплива, відновлювальної енергії) [5].

Засоби управління та інструменти стимулювання розвитку сфери біоенергетики – закони, нормативно-правові акти, законодавчі акти.

Для удосконалення механізму публічного управління сфери біоенергетики треба розглядати удосконалення кожної складової:

- суб'єктів управління – удосконалення можливе шляхом розширення повноважень деяких органів державної влади. Органи державної влади впливають на об'єктів регулювання, як відомо, через прийняття обов'язкових до виконання нормативно-правових актів, або через реалізацію контролюючих повноважень. Надання спеціального статусу профільним міністерствам для ефективної праці з об'єктами управління.

- удосконалення інструментів стимулювання розвитку сфери – підтримка податкових кредитів на інвестування, звільнення від оподаткування доходів, що спрямовують на розвиток технологій, пільгові кредити, інвестиційні гранти, запровадження пільгового «зеленого тарифу» с більш стійкими ставками для відновлювальної енергетики.

Більш ефективно застосування механізмів публічного управління та їх удосконалення шляхом впровадження нових кроків адміністративно-управлінського направлення для регулювання біоенергетичної сфери – це напрямок, який сприятиме сталому розвитку біоенергетичних технологій, отримання вигод для всієї держави як екологічних так і економічно-соціальних.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ігнатенко О. П. Удосконалення фінансово-економічних механізмів використання біоенергетичних технологій у муніципальних цілях. Економіка природокористування і охорони довкілля: зб. наук. пр. ДУ ІЕПСР НАН України. К., 2016. С. 179-185.

2. Волошин О. Л. Механізми державного регулювання розвитку альтернативної енергетики в Україні. Державне управління та місцеве самоврядування в Україні. 2015. Вип. 2 (25). С. 103-112.

3. Гелетуха Г. Г., Железна Т.А., Жовмір М.М. Оцінка енергетичного потенціалу біомаси в Україні. Промислова теплотехніка. 2010. №6. Т. 32. С. 58–65.

4. Гелетуха Г. Г., Железна Т. А., Кучерук П.П., Олійник Э. М. Сучасний стан та перспективи розвитку біоенергетики в Україні. Частина 1: Аналітична записка БАУ. Київ, 2014. 33с.

5. Гальчинська Ю. М. Удосконалення механізму державного регулювання ринку біоенергетики. Інвестиції: практика та досвід, 2019. №7. С.64-69.

УДК 338.001.36

Сторожилова У. Л.

кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри менеджменту і адміністрування, Український державний університет залізничного транспорту (м. Харків)

Сторожилів Г.М.

студент, Київський коледж будівництва, архітектури та дизайну

Сторожилів П.М.

студент, Київський коледж комп'ютерних технологій та економіки Національного авіаційного університету

СУЧАСНІ ВИКЛИКИ ЗБАЛАНСОВАНОГО СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ УКРАЇНИ

Збалансоване соціально-економічне зростання, а саме: розробка нових стратегій, щодо можливості викори-

стання інфраструктурного та транзитного потенціалу, перехід від економічного спаду до економічного зростання, міжрегіональне і транскордонне співробітництво, становлення подальшого інноваційно-сталого розвитку, впровадження зелених нанотехнологій, перехід до поновлювальних джерел енергії набуває масштабної популярності в різних країнах світу. Збалансоване соціально-економічне зростання будь-якої країни світу являє собою процес перетворення або зближення діючого її стану до сучасного міжнародного рівня, стимулювання політики зупинки еміграції і зростання економіки, вирівнювання регіональних економік до єдиної рівня темпів зростання, перехід від економічного спаду до економічного зростання.

Аналіз сучасних викликів збалансованого соціально-економічного зростання, шляхі державного стимулювання переходу від економічного спаду до економічного зростання провідних країн світу, а саме США, Японії, Норвегії, Великобританії, Франції, Німеччини, Канада, Китаю, дозволяє виділити основні вектори їх економічного розвитку:

- використання поновлювальних джерел енергії та впровадження зелених нанотехнологій;
- екологічна реабілітація та підвищення стандартів життя;
- перехід від економічного спаду до економічного зростання;
- нові форми співпраці у вигляді моделювання та ви-переджаючого мислення;
- системний підхід політики зупинки еміграції;
- процес перетворення або зближення діючого стану розвитку регіонів до сучасного міжнародного рівня;
- розвиток інформаційно-комунікаційних та цифро-вих технологій;
- побудова екоміст та застосування передових проєктів Smart city;
- формування сучасних економічних відносин;
- поява нових інноваційно-інвестиційних форм між-народного бізнесу;
- нові конкурентні та бізнес-стратегії.

Саме реалізація концепції збалансованого соціально-економічного зростання означає синхронізацію основних макроекономічних параметрів, вирівнює стан регіональних економік до єдиного рівня темпів зростання провідних країн світу, адаптує до розвитку економічних систем нового покоління.

Власний потенціал, зручне георгафічне розташування, бездоганний розвиток, ефективно використання усіх можливостей регіонів України – це основні чинники в становленні її в якості однієї з провідних країн світу. При моделюванні збалансованого соціально-економічного зростання України в просторі європейської інтеграції, вирівнюванні економічного розвитку, зміцнення потенціалу її регіонів, екологічної реабілітації та підвищення стандартів життя, найважливішим є аспект усвідомлення стану еволюції людства, моделювання сучасної політики розвитку держави та покращення інфраструктури, використання унікальних можливостей і освоєння нових сегментів ринків світу, співпраці із зовнішніми ринками, формування гнучкої моделі орієнтованої на зовнішній і на внутрішній попит і пропозиції. Нові форми співпраці у вигляді моделювання та системний підхід політики зупинки еміграції і зростання економіки, розвитку інформаційно-комунікаційних та цифрових технологій мають вплив на формування сучасних економічних відносин, появу нових інноваційно-інвестиційних форм міжнародного бізнесу, нових конкурентних та бізнес-стратегій.

Збалансоване соціально-економічне зростання України в просторі європейської інтеграції повинні реалізовувати наступне:

- 1 Підвищення стандартів життя;
- 2 Високоєфективне керування;
- 3 Екологічна реабілітація;
- 4 Оптимізація в використанні ресурсів;
- 5 Економічне зростання.

Тобто, концепція сучасних інструментів менеджменту щодо збалансованого соціально-економічного зростання України в просторі європейської інтеграції повинна базуватися на:

- зміцненні демократичних засад в суспільстві;
- підвищенні індексу розвитку людського потенціалу (рівня комфортності життя, грамотності і довголіття);
- політичної стабільності;
- забезпеченні мирного розвитку та плідного співробітництва з правильно підібраних партнерів;
- відкритості доступу до вільного потоку технологій, ідей і висококваліфікованих фахівців;
- забезпеченні максимально високого рівня комфорту, безпеки, екологічної реабілітації та підвищення стандартів життя.

УДК 332.13:330.13 (477)

Тарасенко Д. Л.

*доктор економічних наук, доцент, професор кафедри публічного управління та адміністрування
Донецький державний університет управління (м. Маріуполь)*

Тарасенко О. Ю.

*кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри фінансів та обліку
Донецький державний університет управління (м. Маріуполь)*

ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ НА 2021-2023 рр.

Сьогодні перед Україною постають серйозні виклики щодо збройного конфлікту та загострення пандемічних процесів, що підсилюються початком глобальної економічної кризи. Держава потребує постановки вирішальних цілей, розробки дієвих інструментів задля подолання проблем та вжиття заходів для забезпечення довготривалого соціально-економічного розвитку.

Основні пріоритети подальшого розвитку визначені Програмою діяльності Кабінету Міністрів України, затвердженою постановою Кабінету Міністрів України від 12.06.2020 № 471 [1]. Серед яких в рамках діяльності Міністерства соціальної політики визначено наступні пріоритети:

соціальні стандарти та якісні послуги
гідне пенсійне забезпечення
підтримка незахищених верств населення
підтримка осіб з інвалідністю
сімейна політика, захист прав дітей.

Отже, перед Україною постають значні виклики щодо забезпечення гідного рівня життя громадян, якості надання соціальних послуг, сприяння розвитку сімейної політики, захист незахищених верств населення тощо. Тобто держава усвідомлює необхідність урахування Цілей сталого розвитку задля покращення життя громадян.

Таким чином, Міністерством соціальної політики було встановлено стратегічні цілі на 2021-2023 рр., серед яких виділено наступні [2]:

гідне пенсійне забезпечення;
забезпечення ефективної соціальної підтримки громадян;

надання якісних соціальних послуг;
формування, збереження та зміцнення сімейних цінностей та посилення

захисту прав дітей;
підтримка осіб з інвалідністю;
захист прав і свобод людини.

Станом на 01.01.2021 року мінімальна пенсія за віком в Україні складає 1769 грн. Солідарна система загальнообов'язкового державного пенсійного страхування не справляється з відповідним навантаженням, тому видатки дофінансовуються з державного бюджету. Дана ситуація спричинена поглибленням демографічної кризи, низьким рівнем народжуваності, міграційними процесами, зростаючою кількістю пенсіонерів та скороченням рівня працездатного населення. Для забезпечення гідного рівня життя пенсіонерів першочерговим постає питання організації функціонування другого рівня пенсійної системи та популяризація накопичувальних систем довгострокового страхування життя, які передбачено функціонуванням третього рівня пенсійної системи.

Забезпечення ефективної соціальної підтримки громадян має передбачати впровадження принципово нового

підходу щодо соціального захисту населення та розвиток відповідних програм соціальної підтримки.

Важливим елементом забезпечення належного врядування є надання якісних соціальних послуг громадянам, розвиток системи електронного врядування тощо. Необхідним постає питання популяризації можливостей громади щодо отримання соціальних послуг, постійного моніторингу та оцінки якості їх надання.

Формування, збереження та зміцнення сімейних цінностей та посилення захисту прав дітей. Національна Стратегія формування здорового способу життя дітей та молоді в Україні на період до 2025 року визначає державну політику спрямовану на збереження і зміцнення здоров'я дітей та молоді, базується на пріоритетах запобігання захворюванням, культури здоров'я та формування здорового способу життя. Стратегія спрямована на посилення відповідальності молодих людей за збереження і зміцнення власного здоров'я, підвищення рівня соціальної інклюзії та розвиток профілактичної діяльності й передбачає реалізацію заходів на національному, регіональному й місцевому рівнях [3].

Відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України від 3 березня 2020 р. № 166 [4] вперше було затверджено Порядок використання коштів, передбачених у державному бюджеті на фінансову підтримку громадських об'єднань осіб з інвалідністю, що надає відповідні можливості щодо підтримки осіб з інвалідністю. В рамках підтримки доцільним є надання можливості працевлаштування для осіб з обмеженими можливостями.

Захист прав і свобод людини є головним обов'язком країни перед своїми громадянами. Тому реалізація заходів в цьому напрямку є вкрай важливим аспектом для соціальної політики.

Отже, зазначені пріоритети соціальної політики ставлять перед урядом нові виклики щодо їх реалізації. Реалізація поставлених цілей надасть можливість здійснення перерахунку пенсій, підвищення рівня якості надання соціальних послуг, збільшення показників реабілітації осіб з інвалідністю та їх працевлаштування, збільшення відсотку

влаштування дітей-сиріт та дітей позбавлений батьківського піклування, захисту прав і свобод громадян.

ЛІТЕРАТУРА

1. Програма діяльності Кабінету Міністрів України від 12.06.2020 № 471. 2020. С. 53-57.

2. Стратегічний план діяльності Міністерства соціальної політики України на 2021 бюджетний рік і два бюджетні періоди, що настають за плановим (2022-2023 роки). URL: <https://www.msp.gov.ua/documents/5959.html?PrintVersion>

3. Проект Національної стратегії формування здорового способу життя дітей та молоді на період до 2025 року. URL: <https://dismp.gov.ua/diyalnist/proektna-diyalnist/proiekt-natsionalnoi-stratehii-formuvannia-zdorovoho-sposobu-zhyttia-ditej-ta-molodi-na-period-do-2025-roku>

4. Деякі питання надання фінансової підтримки громадським об'єднанням осіб з інвалідністю. Постанова Кабінету Міністрів України від 3 березня 2020 р. № 166.

УДК 33.05-044.372

Тарасова Г. О.

доктор економічних наук, доцент, професор кафедри туризму, соціально-економічної географії та краєзнавства, Мелітопольський державний педагогічний університет ім. Б. Хмельницького

Грозний І.С.

доктор економічних наук, професор, професор кафедри управління персоналом і маркетингу, Запорізький національний університет

ПРОГНОЗУВАННЯ КОМБІНОВАНИХ ЕКОНОМІЧНИХ КРИЗ ДЛЯ ПОДОЛАННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ

Забезпечення своєчасності та точності прогнозування кризових явищ є одним з найскладніших завдань при

управлінні розвитком промислового підприємства. Своєчасно виявлена криза дає підприємству конкурентні переваги та додаткові можливості для розвитку, тоді як виникнення кризи, якої підприємство не очікувало, несе загрозу для його існування.

В залежності від першоджерела кризи, розрізняється прогнозування внутрішніх та зовнішніх криз. Внутрішні кризи обумовлені помилками при управлінні промисловим підприємством або ж є наслідками природних змін у стадіях життєвого циклу підприємства. Прогнозування внутрішніх криз промислового підприємства є доволі популярною темою досліджень, але здебільшого вони розглядають питання фінансових криз та являють собою різноманітні вдосконалення моделі Альтмана [1]. Також існують західні дослідження причин виникнення внутрішніх криз на промислових підприємствах та пропозиції щодо здійснення їх прогнозування, але вони не можуть бути використані в умовах еkleктичної пострадянської економіки, яка притаманна Україні. Серед актуальних досліджень щодо прогнозування внутрішніх криз на підприємствах слід відмітити здійснений Т. Кулаковською [2] аналіз методів та моделей діагностики критичного стану підприємства, в якому досліджено показники, що використовуються в моделях прогнозування кризи та банкрутства. При цьому зроблено висновок, що усі популярні моделі ігнорують або недостатньо використовують показники ділової активності підприємства, а головну увагу приділяють фінансовій стійкості. Також розповсюджені моделі ніяк не враховують галузеву специфіку та особливості національних економік. Ці висновки підтверджують актуальність розробки методів прогнозування криз для промислових підприємств, які б враховували вищезгадані особливості та надавали можливість прогнозувати не лише фінансові кризи та вірогідності банкрутства, але й кризи у діловій активності, які є передумовами фінансових криз.

Методи прогнозування кризи промислового підприємства шляхом аналізу дисконтованих грошових потоків

розвинуто у дослідженні А. Павліковського та Д. Повторенко [3]. Ці методи дають можливість прогнозувати майбутню вартість підприємства та його фінансовий стан, а також аналізувати ефективність інвестицій. Недоліком підходу є ігнорування нефінансових видів криз, які є актуальними для промислових підприємств.

Також проблемі прогнозування банкрутства підприємств присвячено аналіз, здійснений К. Лопатко [4], в якому розглянуто методи оцінки фінансового стану підприємства, а також підходи до аналізу стану підприємства з використанням експертних методів, економіко-математичних методів та методів штучного інтелекту. Але всі розглянуті методи зводяться до дослідження фінансових показників, та не враховують специфіку промислових підприємств і особливості пострадянських країн.

Прогнозування криз через побудову системи індикаторів розвитку кризових явищ на підприємстві пропонує В. Животенко [5], причому головною причиною кризи на підприємстві вважається конфлікт між цілями. В якості індикаторів В. Животенко пропонує використовувати співвідношення між поточними зобов'язаннями та оборотними активами, довгостроковими зобов'язаннями та власним капіталом, довгостроковими зобов'язаннями та необоротними активами. Вважається, що ця система індикаторів забезпечує економічну безпеку підприємства. Але слід відмітити, що усі встановлені індикатори відносяться до фінансової сфери, тобто, прогнозування кризи з їх використанням можливо лише на фінальних етапах розвитку кризового стану і не дає можливості ранньої діагностики.

Отже, більшість дослідників розглядають внутрішню кризу підприємства лише як загрозу його фінансовому стану та вірогідність банкрутства. Але, у більшості випадків, фінансова криза є лише наслідком криз інших видів, таких, як технологічна, кадрова, логістична, збутова тощо.

Зовнішні кризи можуть бути результатом поступового розвитку або якісних стрибків. При поступовому виникненні кризи зовнішнє середовище протягом довгого часу

демонструє тенденцію до погіршення важливих для промислового підприємства показників. Криза внаслідок якісних стрибків виникає відносно миттєво, без поступового погіршення показників. Прогнозування таких стрибків можливе лише при умові врахування науково-технічного прогресу.

Прогнозування зовнішніх криз, які впливають на підприємства, здійснювалось вітчизняними та закордонними дослідниками у різноманітних аспектах. Так, моделювання прогнозів валютного курсу в умовах кризи здійснили Г. Бобрицька, О. Петренко та Л. Філатова [6]. При цьому запропоновано комплекс моделей залежності курсу гривня/долар США від обсягів золотовалютних резервів України, обсягів валового внутрішнього продукту та вартості енергоносіїв на світових ринках. Але зроблено висновок, що одних лише цих показників недостатньо для ефективного прогнозування, потрібне включення додаткових факторів.

Універсальний механізм прогнозування кризових явищ соціально-економічного характеру запропоновано у роботах С. Белай [7] та С. Белай і В. Лісіцин [8], які вважають за необхідне комбінувати такі методи прогнозування: адаптивні моделі прогнозування, метод ковзної середньої, метод експоненціального згладжування та лінійну модель Брауна. Результати прогнозування названі автори пропонують збирати у сценарії розвитку кризових ситуацій, який можуть виникнути в Україні. Але слід відмітити, що в механізмі відсутній перелік, які саме індикатори або показники необхідно прогнозувати, щоб виявити кризові явища. Крім того, сумнівним є прогнозування, яке базується лише на залежності від часу, адже при цьому ігноруються впливи економічних суб'єктів та світового ринку.

Доволі розповсюдженим є прогнозування зовнішніх криз через циклічність, довгі хвилі Кондратьєва тощо.

Аналогічно прогнозування кризових явищ через урахування довгих хвиль пропонується здійснювати у дослідженні Н. Степанюк [9], де проаналізовано основні підходи

до прогнозування кризових явищ та визначено причини криз в Україні.

Але ця перспективна ідея не доведена до рівня конкретної моделі або методики розрахунку вірогідності та сили кризи з врахуванням особливостей українських промислових підприємств.

Прогнозувати кризи шляхом аналізу декількох видів коротких та довгих економічних циклів пропонує Н. Орловська [10], яка вважає, що співпадіння піків декількох циклів дає достатньо надійний прогноз загальних економічних криз. Для аналізу Н. Орловська пропонує використовувати економічні цикли Жюгляра, Кузнеця, Кондратьєва та Кітчина. Серед переваг цього підходу слід відмітити заявлену можливість прогнозування криз внаслідок зміни технологічного укладу, яка враховується циклами Кітчина та Жюгляра. Але слід відмітити, що далеко не усі світові кризи співпадають з економічними циклами. Крім того, не запропоновано конкретних інструментів для виявлення цих циклів в умовах України.

Отже, при прогнозуванні загальноекономічних криз в Україні дослідники використовували систему індикаторів або аналіз економічних циклів. Але жоден з запропонованих методів не враховував взаємозв'язку між загальною кризою та кризою на промисловому підприємстві.

Таким чином, прогноз кризи для підприємства складається з двох напрямів – прогнозування зовнішніх кризових станів, які впливають на промислове підприємство, та прогнозування внутрішніх криз внаслідок життєвих циклів підприємства. В цьому є основний хибний момент, тому що, сучасні кризи є комбінованими, яким характерні пов'язані впливи і на підприємство і на його зовнішнє економічне середовище. Тобто прогнозування має враховувати та взаємопов'язувати результати обох розглянутих напрямків.

ЛІТЕРАТУРА

1. Altman E. Financial Ratios, Discriminant Analysis and the Prediction of Corporate Bankruptcy. *Journal of Finance*. 1967. №9. P. 589–609.

2. Кулаковська Т. А. Методичні підходи до аналізу та прогнозування кризового стану підприємств. *Економіка харчової промисловості*. 2014. № 3. С. 12-17.

3. Павліковський А. М., Повторенко Д. В. Сучасні методи аналізу і прогнозування як інструмент попередження фінансової кризи на підприємстві. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2016. № 2. С. 65-71.

4. Лопатко К. Сучасні підходи щодо оцінки кризи та прогнозування банкрутства підприємств. *Науковий вісник Одеського національного економічного університету*. 2016. № 3. С. 126-139.

5. Животенко В. О. Особливості формування системи індикаторів розвитку кризових явищ на підприємстві. *Проблеми і перспективи розвитку підприємництва*. 2014. № 2 (2). С. 162-166.

6. Бобрицька Г. С., Петренко О. Є., Філатова Л. Д. Математичне моделювання прогнозу валютного курсу в Україні в умовах кризового стану. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики*. 2017. Вип. 2. С. 268-273.

7. Белай С. В. Механізм державного прогнозування кризових явищ соціально-економічного характеру. *Інвестиції: практика та досвід*. 2015. № 6. С. 122-127.

8. Белай С. В., Лісіцин В. Е. Модифікація методу к-середніх кластерного аналізу у задачах прогнозування кризових явищ соціально-економічного походження. *Збірник наукових праць Національної академії Національної гвардії України*. 2014. Вип. 2. С. 29–34.

9. Степанюк Н. А. Прогнозування кризових явищ в економіці. *Наукові записки Національного університету "Острозька академія"*. *Економіка*. 2013. Вип. 23. С. 103-107.

10. Орловська Н. О. Економічні кризи: аналіз та прогнозування з урахуванням збігу циклів різної періодичності. *Наукові праці НДФІ*. 2012. Вип. 2. С. 31-36.

Токарева В. І.

*доктор наук з державного управління, професор,
проректор з науково-педагогічної роботи, Донецький
державний університет управління (м. Маріуполь)*

Плуталова О.Г.

*аспірант, Донецький державний університет
управління (м. Маріуполь)*

ОСОБЛИВОСТІ РЕФОРМИ ЗЕМЕЛЬНИХ ВІДНОСИН В УКРАЇНІ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЇЇ ЗАВЕРШЕННЯ

Земельна реформа в Україні вже перебуває у завершальній стадії, на порозі відкриття вільного земельного ринку землі, де сільськогосподарські землі перетворюються на об'єкт купівлі-продажу. Вже з 1 липня поточного року громадяни України матимуть право отримати у приватну власність землю сільськогосподарського призначення площею не більше 100 га, а з 1 січня 2024 року таку можливість отримають юридичні особи, власниками яких є українці. Вони зможуть купувати до 10 тисяч гектарів землі [1]. У зв'язку з цим, перед державою постає завдання забезпечення ефективного та раціонального використання та розпорядження землею в інтересах задоволення потреб суспільства та громадян.

Дослідженню питань щодо відкриття, впровадження ринку землі, різним аспектам його функціонування, значенню його для економіки країни приділяли увагу багато науковців з державного управління, серед яких Р. Безпалько, І. Бистряков, Ю. Білик, Д. Гнаткович, О. Гуторов, А. Даниленко, Б. Данилишин, О. Дацій, Д. Добряк, С. Дорогунцов, О.Дорош, О. Євграфов, П. Казьмір, М. Корецький, М. Латинін, М. Ступень, А. Третяк та інші.

Незважаючи на численні дослідження з зазначених питань, не існує єдиного підходу щодо функціонування земельного ринку, зокрема щодо дозволу на купівлю земель сільськогосподарського призначення іноземними громадянами та юридичними особами-нерезидентами, системи та умов кредитування купівлі землі, контролю за охороною

та раціональним використанням проданих земель тощо. Отже дослідження дискусійних питань кінцевого етапу реформування є вкрай актуальним.

Відправним моментом реформування земельних відносин можна вважати прийняття 18 грудня 1990 року Верховною Радою Земельного Кодексу, яким визначено нові категорії земель: природоохоронного, оздоровчого, рекреаційного та історико-культурного призначення, а також запроваджено системи використання й охорони земель. Крім цього, передбачено платність землеволодіння і землекористування у вигляді земельного податку та орендної плати, посилено контроль за використанням й охороною земель, внесено зміни у веденні Державного земельного кадастру, порядку вирішення земельних спорів [2].

У подальшому земельна реформа в Україні здійснювалася відповідно до Указу Президента України від 30 травня 2001 року № 372 «Про Основні напрями земельної реформи в Україні на 2001–2005 роки» та вимог нового Земельного Кодексу України, прийнятого Верховною Радою 25 жовтня 2001 року. Метою реформи визначено забезпечення ефективного використання та підвищення цінності земельних ресурсів, створення оптимальних умов для істотного збільшення соціального, інвестиційного і виробничого потенціалів землі. Крім цього, планувалось розмежувати повноваження органів державної влади і органів місцевого самоврядування щодо управління земельними ресурсами, а також введено мораторій на продаж земель сільськогосподарського призначення, який наразі ще триває [3].

Така тривалість реформування земельних відносин безумовно обґрунтована значенням землі, як гаранта повноцінного економічного та соціального розвитку країни, її незалежності. Можна стверджувати, що наразі в суспільстві сформована думка про необхідність впровадження вільного земельного ринку і прогресивною більшістю не оспорується його економічні переваги для добробуту країни. Слід розуміти, що створення ринку землі не є самоціллю реформи. Важливіше питання – в якому форматі він існуватиме, якою є роль держави у регулюванні ринкових відносин, хто отримує від цього переваги, як досягти балансу публічних і

приватних інтересів учасників земельних відносин і взагалі якою буде оптимальна ринкова модель для України.

На наш погляд, пріоритетом держави у сфері регулювання вільних ринкових відносин саме на даному етапі земельної реформи має бути створення сприятливих умов для існування фермерських господарств, у тому числі новостворених або тих, що збільшуються шляхом викупу сільськогосподарських земель. При цьому не лише економічними механізмами, а насамперед вирішуючи соціальні та інфраструктурні питання сільських територій, обираючи так звану «селозберігаючу» модель. Поряд з цим, доцільно дослідити досвід країн Європи, де до громадян-претендентів на участь у земельних відносинах висуваються вимоги до їх профільної освіти, аграрного досвіду, кваліфікації, місця проживання поблизу земельних ділянок тощо. Не можна нівелювати також значення економічної підтримки фермерів державою, зокрема пільгове кредитування, грошова допомога за рахунок бюджетних коштів, пільгове оподаткування тощо[4].

ЛІТЕРАТУРА

1. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо обігу земель сільськогосподарського призначення». URL: <https://rada.gov.ua/news/actual/191679.html> (дата звернення 26.04.2021).

2. Земельний Кодекс України за станом на 18.12.1990 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/561-12> (дата звернення 28.04.2021).

3. Земельний Кодекс України за станом на 25.10.2001 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14> (дата звернення 28.04.2021).

4. Проект Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо стимулювання діяльності фермерських господарств» № 4046 від 03.09.2020. URL: https://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=69824 (дата звернення 30.04.2021)

Tulai Oksana

Doctor of Economic, Professor, Professor of the Department of Finance named after S. I. Yuriy, West Ukrainian National University (Ternopil, Ukraine)

Alekseyenko Lyudmyla

Doctor of Economic, Professor, Chief of the Department of Management and Administration, Ivano-Frankivsk Research and Development Institute of Management, West Ukrainian National University (Ivano-Frankivsk, Ukraine)

**SOCIAL ASPECTS OF PROGRAM-TARGET FINANCING
OF SUPPORT FOR PERSONS WITH DISABILITIES**

The Declaration of the Rights of Persons with Disabilities and the Convention on the Rights of the Child, adopted by the UN General Assembly, set priorities in the rights of persons with disabilities to education, health care, training and employment. The number of people with special needs is constantly growing and according to the World Bank - it is 10-12% of the world's population. There are various causes and consequences of disability, but the state must guarantee the well-being of its citizens, regardless of socio-economic circumstances.

The level of state social protection of persons with disabilities is a reflection of the level of development of society. Among domestic scientists we should single out S. Galashko, V. Horyn, V. Demyanyshyn, S. Koval, E. Libanova, Z. Lobodina, O. Makarova, V. Pysmennyi, M. Tripak, who introduced the theoretician achievements on various aspects of social protection of the disabled. However, identifying ways to modernize the system of social protection of people with disabilities requires appropriate funding, taking into account the possibilities of program-targeted approaches. Therefore, the purpose of the study is to monitor the social aspects of program-targeted funding to support people with disabilities.

According to the Decree of the President of Ukraine «On the Sustainable Development Goals of Ukraine until 2030» [1] ensuring compliance with the Sustainable Development Goals in Ukraine provides for the following: overcoming poverty; ensuring a healthy lifestyle and promoting well-being for all at any age; ensuring comprehensive and equitable quality education and encouraging lifelong learning opportunities for all; promoting progressive, inclusive and sustainable economic growth, full and productive employment and decent work for all; reduction of inequality; ensuring the transition to rational models of consumption and production; promoting a peaceful and open society for sustainable development, ensuring access to justice for all and creating effective, accountable and participatory institutions at all levels; strengthening the means of implementation and intensifying work in the framework of the global partnership for sustainable development.

One of the effective mechanisms for achieving these separate tasks, which concern people with disabilities, is program-targeted funding. Therefore, we will analyze the features of the state target program «National Action Plan for the implementation of the Convention on the Rights of Persons with Disabilities» for the period up to 2020, which was adopted in 2012. The purpose of this Program is to ensure the realization of the rights and needs of persons with disabilities on an equal footing with other citizens, to improve their living conditions in accordance with the Convention on the Rights of Persons with Disabilities. According to the latest statistics from the state budget in 2018, UAH 1.26 billion was allocated for the implementation of this program (UAH 0.47 billion less than in 2017) [2; 3], which confirms the efforts to implement it.

The state target program «National Action Plan for the Implementation of the Convention on the Rights of Persons with Disabilities» for the period up to 2020 is important in the context of the implementation of Objectives 4, 9, 10, 11 and 16 [4; 5].

The problem with Goal 4 is the involvement of children with disabilities and special needs in education. In this context, in the countries of the European Union, the International Standard Classification of Education defines that special educational needs have persons whose training requires additional resources and additional resources can be: staff (to provide assistance in the learning process); materials (various teaching aids, including support and correction); financial (budget allocations for additional special services). Therefore, in Ukraine it is necessary to ensure equal access to education and vocational training for vulnerable groups, especially people with disabilities and people who are in a vulnerable position.

Objective 9 provides for the availability of road transport infrastructure. In particular, increase the share of public transport vehicles that take into account the needs of people with disabilities and the share of public and civil facilities, landscaping, transport infrastructure, road service, equipped to meet the needs of people with disabilities.

Goal 10 covers the issue of social exclusion, which can include place of residence, health (including disability), age. According to the Kyiv International Institute of Sociology, discrimination on disability is 7% [4]. Therefore, it is important to eliminate economic, political and environmental inequalities that result from discrimination against certain groups.

Goal 11 focuses on achieving sustainable development at the local level, which requires improving the living conditions of socially vulnerable groups, including people with disabilities. Goal 16 aims to develop a system of free secondary legal aid for the most vulnerable categories of citizens, including the disabled, in civil and administrative cases.

At the same time, we agree with the current opinion that the funding of many social programs in this area is set based not on the needs of people with disabilities, but on the financial and economic capabilities of the state. As a result, the programs do not yet fully provide real improvement of social protection of the disabled [6, p. 28].

In conclusion, the priority of the social goals of the state is determined by concern for the life and health of persons with disabilities, which is manifested in the adoption of laws and regulations in general and state social programs. A promising direction in the implementation of state social programs is the legislative and regulatory provision of social guarantees for persons with disabilities for the implementation of measures for social support.

ЛІТЕРАТУРА

1 Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року: Указ Президента України № 722/2019 від 30.09.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/722/2019#Text> (дата звернення 12.05.2021).

2. Стан виконання державних цільових програм у 2018 році. Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України. URL: <https://me.gov.ua/Documents/List?lang=uk-UA&tag=DerzhavniTsiloviProgrami> (дата звернення 12.05.2021).

3. Стан виконання державних цільових програм у 2017 році. Державні цільові програми. Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України. URL: <https://me.gov.ua/Documents/List?lang=uk-UA&tag=DerzhavniTsiloviProgrami> (дата звернення 12.05.2021).

4. Цілі сталого розвитку: Україна. Національна доповідь, 2017. URL: <https://www.ua.undp.org/content/ukraine/uk/home/library/sustainable-development-report/sustainable-development-goals--2017-baseline-national-report.html> (дата звернення 12.05.2021).

5. Цілі сталого розвитку. Україна. 2020. Моніторинговий звіт. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/csr_prezent/ukr/st_rozv/publ/SDGs%20-Ukraine%202020%20Monitoring_12.2020ukr.pdf (дата звернення 12.05.2021).

6. Галашко С. Фінансове забезпечення програм соціального захисту інвалідів в умовах ринкових відносин. Вісник економічної науки України. 2009. № 2 (16). С. 26-29.

Тюлькіна К.О.

кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри економіки та підприємництва, Одеська державна академія будівництва та архітектури

Еміх Д.О.

здобувач ОС «бакалавр», Одеська державна академія будівництва та архітектури

ПРИНЦИПИ СТАЛОСТІ В БУДІВЕЛЬНІЙ СФЕРІ

Розвиток будівельної галузі впливає на ефективність функціонування всього національного господарства. Україна зараз впроваджує концепцію сталого економічного розвитку, тобто будівництво нових об'єктів повинно базуватись на принципах сталості.

Дослідженню процесу сталого розвитку присвятили свої праці такі провідні вітчизняні та зарубіжні дослідники, як: В. Вернадський, Б. Буркинський, В. Геєць, З. Герасимчук, Г. Дейлі, М. Згуровський, О. Кузнецов, Д. Медоуз, Л. Мельник, С. Подолинський, М. Руденко, М. Хвесик, Є. Хлобистов, В. Шевчук, Й. Шумпетер та інші.

Але проблемі дотримання принципів сталості в будівельній сфері на даний час не приділено достатньої уваги. А тому метою наукової публікації є саме розгляд принципів сталості в будівництві.

Сталий розвиток (гармонійний розвиток, збалансований розвиток) – це процес економічних і соціальних змін, при якому експлуатація природних ресурсів, напрямок інвестицій, орієнтація науково-технічного розвитку, розвиток особистості та інституційні зміни узгоджені між собою і зміцнюють нинішній і майбутній потенціал для задоволення людських потреб і прагнень.

При розгляді цілей сталого розвитку до 2030 року, які були затверджені на Саміті ООН зі сталого розвитку у 2015 році, можна виділити 4 цілі, які безпосередньо відносяться до будівництва та ставлять відповідні завдання в цій сфері [1]:

- ціль 7 «Доступна та чиста енергія»: розширення інфраструктури та модернізування мережі для забезпечення надійного та сталого енергопостачання на основі впровадження інноваційних технологій;

- ціль 9 «Промисловість, інновації та інфраструктура»: забезпечення доступності дорожньо-транспортної інфраструктури, яка базується на використанні інноваційних технологій;

- ціль 11 «Сталий розвиток міст та громад»: забезпечення доступності житла, розвиток поселень і територій виключно на засадах комплексного планування та управління за участю громадськості;

- ціль 12 «Відповідальне споживання та виробництво»: зниження ресурсоемності економіки та забезпечення екологічної безпеки.

В рамках досягнення цілей сталого розвитку слід звернути особливу увагу на необхідності зниження енергоспоживання в житловому секторі. Житловий фонд України на 01.01.2019 налічував 180,5 тис. багатоквартирних житлових будинків [2], або більше 17 млн. квартир. Більш ніж 98% квартир приватизовано. Головна причина високої енерговитратності багатоквартирних будинків масової забудови (яка досягає 60-80%) обумовлена надмірними тепловтратами через огорожуючі конструкції, а також низькою ефективністю систем їх опалення. Це пов'язано з тим, що більшість будинків зазначеної категорії проектувалися та будувалися з низькими теплотехнічними характеристиками, які не відповідають вимогам сьогодення. Більш 80% будинків потребують санації, яка може бути проведена за наступними напрямками: модернізація стін фасаду; модернізація дахового перекриття; модернізація підвального перекриття; встановлення енергозберігаючих вікон та балконних блоків та утеплення під'їздів.

Будь-який проект з підвищення енергоефективності багатоквартирного будинку передбачає впровадження енергозберігаючих заходів, які забезпечують суттєве скорочення споживання енергоресурсів. Актуальність таких проектів значною мірою підвищується на тлі постійного зростання вартості енергоносіїв. Реалізація енергоефекти-

вних проектів дозволяє співвласникам багатоквартирних будинків мінімізувати платежі за комунальні послуги (в період окупності капіталовкладень в Проект) та значною мірою зменшити їх (після завершення періоду окупності). Поряд з цим, для співвласників важливими аргументами на користь таких проектів є:

- суттєве покращення комфортності умов проживання в квартирах;

- зростання ринкової вартості житла в термомодернізованих будинках;

- збільшення терміну ефективної експлуатації таких будинків приблизно на 30 років.

Фінансовими механізмами для впровадження заходів з підвищення енергоефективності будинку можуть виступати:

- прямі інвестиції співвласників, у тому числі через спеціальні фонди;

- позикові кошти банківських установ, приватних інвесторів тощо;

- співфінансування коштами місцевого та/або державного бюджету;

- договір з іншою стороною про фінансування енергоефективних заходів (наприклад, з суб'єктом господарювання, що надає енергетичні послуги);

- залучення грантових коштів від міжнародних донорських організацій.

Отже, сучасні умови вимагають дотримання при будівництві цілей сталого розвитку, що передбачає також зниження енергоспоживання в житловому секторі. Впровадження заходів з енергозбереження в ЖКГ дозволить не тільки зменшити обсяг споживання ресурсів, їх втрати та вартість комунальних послуг, а підвищити комфортність житла, його ринкову вартість та термін експлуатації. Крім того, діяльність із санації будівель становить додатковий потенціал для будівельних підприємств.

ЛІТЕРАТУРА

1. Цілі сталого розвитку Україна, добровільний національний огляд. 2020. URL : <https://mof.gov.ua/storage->

/files/Цілі%20Сталого%20розвитку%20-%20Добровільний%20Національний%20Огляд.pdf

2. Інформаційно-аналітичні матеріали про управління житловим фондом. 2019. URL : <https://www.minregion.gov.ua/napryamki-diyalnosti/zhkh/zhitlova-politika/diyalnist%osbb/informatsiyno-analitichni-materiali-pro-upravlinnya-zhitlovim-fondom-2>

УДК 338.22

Черниш О.І.

*доктор наук з державного управління, професор,
завідувач кафедри менеджменту невиробничої сфери,
Донецький державний університет управління (м. Маріуполь)*

СОЦІАЛЬНИЙ АСПЕКТ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Промисловість є одним із важливих секторів економіки будь-якої країни світу. В той же час статистичні дані свідчать, що промислові комплекси багатьох країн світу розвиваються циклічно, з періодичними змінами структури під впливом дії багатьох внутрішніх та зовнішніх чинників. У свою чергу, промисловий комплекс України також зазнає структурних деформацій, проте ці тенденції не відповідають тим, що сформувалися у провідних країнах світу [1].

Характерною рисою інноваційного суспільства є те, що генерація нових знань та цінної інформації стає пріоритетною стратегічною діяльністю, при використанні якої виробляється конкурентоспроможний продукт у вигляді не лише новітніх технологій, але й оригінальних підходів у підприємстві, політиці, культурі, медицині, духовній сфері. Зважаючи на те, актуалізується духовно-інтелектуальне забезпечення національного шляху розвитку взагалі, який визначається комплексністю ефективного функціонування всіх сфер діяльності людини – економічної, фінансової, науково-технічної, соціальної, виробничої, культурно-духовної.

Як біосоціальна істота, людина живе і розвивається завдяки безпосередньому обміну не тільки органічних речовин, енергії, а й світової інформації, найперше духовної, соціальної, врешті суто фахової. Відповідно до своєї суспільної та духовної креативної сутності, вона сприймає навколишній світ не лише як природу (екологічний чинник) чи виробництво (економічний чинник), а й соцієтально, крізь призму його духовних, інтелектуальних, культурологічних характеристик, крізь самотність притаманних їй чи іншій національній спільноті традицій, цінностей та мотивів, усталених орієнтацій, відповідної синергетики тощо [1, с.30].

Потужний поштовх для розуміння соціальної ролі інновацій у економічному розвитку зробили праці М. Кондратьєва [2]. Розглянуті ним великі цикли кон'юнктури (довгі хвилі) ініціювали подальше вивчення причин цих циклів, і в якості найбільш важливої причини були визнані інновації. Інноваційна інфраструктура забезпечує інноваційну сферу всіма різновидами послуг, а також взаємодію елементів відтворювального циклу, сприяє дифузії інновацій у всій сфері економіки. Інноваційна діяльність як пріоритет національного економічного розвитку має забезпечити зростання доходів і якості життя населення за рахунок створення конкурентоспроможної наукомісткої продукції, розвитку секторів економіки, покликаних формувати людський капітал, зокрема освіти й науки, охорони здоров'я.

Поняття економічного зростання розглядається в економічній літературі [3,4,5] в однині з категоріальним напрямком механізму креативного створення. Під впливом посилення глобалізації та наукомісткості виробництва змінюється роль засобів та предметів праці, зростає інтелектуалізація, підвищується значення активізації людського фактору в процесі виробництва. Основою духовно-інтелектуального потенціалу виступає людський (сукупність знань, навичок, креативних здібностей людини) та структурний капітал, від чого залежить технічне, інформаційне, організаційне національне забезпечення реалізації даної новації.

Виходячи з того, що духовне та фізичне здоров'я людей пов'язано із соціальним та екологічним здоров'ям суспільного та природного організмів, змістом здоров'явідтворувальної діяльності держави повинні стати не тільки сфери життя, які належать головним чином до здоров'я людського організму та навколишнього середовища, а й здорове життя в цілому, вмещаючи в себе людину, сім'ю, громадське суспільство, природу, людство.

Проблема підвищення інноваційної активності на сучасному етапі розвитку економіки України є складовою частиною глобальної проблеми підвищення ефективності суспільного виробництва та рівня добробуту населення. Саме тому, чим вищим є рівень інтелектуального потенціалу та обсяг ВВП, тим більшими темпами зростає й інноваційний потенціал. Такий критерій виступає як основний у розробці пріоритетів державної інноваційної політики, удосконалення організаційно-економічних механізмів активізації інноваційної діяльності господарчих суб'єктів економіки України.

Соціальна ефективність інноваційного розвитку повинна передбачувати облік якісних вимірювань у суспільному виробництві: засвоєння нових інтелектуальних видів продуктів та послуг, розвиток нових ресурсозберігаючих та екологічно безпечних технологій та запровадження нової високоефективної та продуктивної техніки, залучення до процесу виробництва нових видів ресурсів, формування нових ринків, розповсюдження нових прогресивних форм та методів організації виробництва, праці та управління, що сприяє становленню цілісних суспільних утворень, поєднаних загальним цільовим призначенням діяльності та структурованих відповідно до тієї чи іншої модальності, її внеску в стратегічне забезпечення економічного розвитку.

ЛІТЕРАТУРА

1. Вовканич С., Копистянська Х., Цапок С. Соціогуманізм і аксіологія в період розбудови інноваційного суспільства України. Схід. 2005. №3 С. 28-35.
2. Кондратьев Н.Д. Основные проблемы экономической статистики и динамики. М.: Наука, 1991.

3. Колесник Ю.В. Современное состояние инновационного развития экономики Украины . Економіка. Фінанси. Право. 2005. № 11 С. 6-11.

4. Девитайкин А.Г., Попов А.Н., Смоляренко В.Д., Бруман Ю.С., Богданов С.В. Инновационное предпринимательство и интеллектуализация современного производства. Электрометаллургия. 2004. № 9 С. 31-39.

5. Василевский Э. Информационные технологии: масштабы и эффективность использования. Мировая экономика и международные отношения. 2006. №5. С. 3-9.

УДК 338.2:338.48

Чернишов О.Ю.

*кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри менеджменту невиробничої сфери,
Донецький державний університет управління (м. Маріуполь)*

Васильєва Г.В.

*здобувач ОС «бакалавр» спеціальності «Менеджмент
в туризмі» Донецький державний університет
управління (м. Маріуполь)*

ІНСТРУМЕНТАРІЙ ЗАДОВОЛЕННЯ ПОТРЕБ У САНАТОРНО-КУРОРТНИХ ПОСЛУГАХ

Вплив конкурентної боротьби відчувається не лише між комерційними підприємствами, посередницькими організаціями, урядовими організаціями, але і між певними територіями та регіонами. Це пояснюється бажанням отримати доступ до інвестицій, залучити кваліфікованих працівників тощо. Результатом такої конкурентної боротьби є повне задоволення вимог місцевого населення, підвищення якості їхнього життя, покращення добробуту, економічний розвиток території та регіону. Механізмом досягнення таких результатів виступає маркетинг санаторно-курортних закладів, який зорієнтований на

формування унікальних властивостей території і окреслення спектру послуг як товару, що має свою ринкову вартість і корисність.

Санаторно-курортні заклади виступають особливим об'єктом дослідження при розробленні стратегічних програм розвитку територій чи рекреаційних регіонів, саме тому розвитку таких установ можна досягти шляхом реалізації місцевої економічної політики, використовуючи ресурсний потенціал території з урахування впливу внутрішніх і зовнішніх факторів на розвиток регіону, а також за допомогою міжрегіонального та транскордонного співробітництва [1].

Наразі на ринку санаторно-курортних послуг незалежної України утворилася складна ситуація. Потужна матеріальна, лікувально-діагностична та наукова база через низку соціально-економічних причин використовується не повною мірою. Будівлі, медичне обладнання зазнають морального та фізичного застарівання, через це знижується середньорічна наповнюваність підприємств санаторно-курортного комплексу України, яка складає 20-30% від пропускної здатності. Результати дослідження доводять значне скорочення кількості санаторно-курортних закладів в Україні протягом 2006 - 2019 рр. (рис.1). Так, якщо у 2006 році їх кількість становила 3164 одиниць, то у 2019 році скоротилась до 1498 одиниць [2]⁶.

У той же час санаторно-курортні заклади мають низку специфічних рис, обумовлених їх змістовними характеристиками, а саме:

-виражену соціальну спрямованість на підтримку фізичного здоров'я населення, підвищення працездатності громадян, продовження тривалості їхнього життя, що безумовно відповідає пріоритетам державної соціально-економічної політики;

---

⁶ Примітка: після 2014 р. статистика подається без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м.Севастополя та частини тимчасово окупованих територій у Донецькій та Луганській областях.

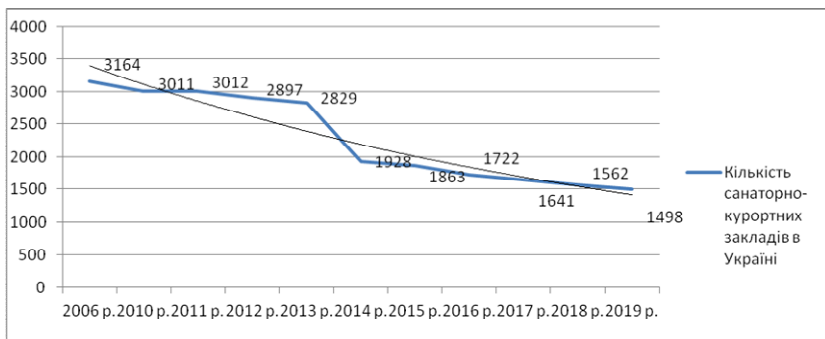

Рис.1. Динаміка зміни кількості санаторно – курортних закладів в Україні за 2006-2019 рр. (побудовано авторами за даними Держстату України)

– використання особливо цінних природних ресурсів, які є власністю держави або народу, внаслідок чого виникає необхідність регламентування використання цих ресурсів та забезпечення їх збереження для наступних поколінь;

– пов'язаними з впливом на фізичний стан людини, а тому окремим споживачам у випадку наявності медичних протипоказань може бути відмовлено у наданні курортних послуг (що, зазвичай, не допускається при споживанні інших видів послуг);

– кожен суб'єкт підприємництва, пропонуючи санаторно-курортну послугу, фактично формує монопольну пропозицію, оскільки використовує унікальний природний лікувальний фактор, тому держава має вживати заходів для підтримки здорової конкуренції на ринку курортних послуг та регулювати окремі питання ціноутворення в цій сфері;

– споживання курортних послуг призводить до зміни характеристик фізичного здоров'я людини, а тому організація та безпосереднє надання курортних послуг має здійснюватися висококваліфікованими спеціалістами (лікарями, реабілітологами, курортологами), для чого держава формує вимоги до персоналу курортних закладів;

– ефективність послуг санаторно-курортних закладів значною мірою залежить від розташування курорту (гео-

просторового розповсюдження основного курортного фактора, який використовується у курортній діяльності), а також від сезонності (особливо на приморських курортах) [3].

Розглядаючи питання маркетингового управління санаторно-курортним закладом, ми дійшли висновку, що саме вірно підібрані інструменти маркетингової стратегії, використані із урахуванням структури суб'єкта надання санаторно-курортних послуг, середовища його функціонування, взаємозв'язків, що існують у системі на місцевому, регіональному та глобальному рівнях, здатні забезпечити максимізацію конкурентних переваг підприємства санаторно-курортного комплексу та отримати об'єктивну систему підвищення ефективності його функціонування.

ЛІТЕРАТУРА

1. Санаторно-курортне лікування осіб з інвалідністю. Міністерство соціальної політики України: офіційний веб-портал. URL: <https://www.msp.gov.ua/content/sanatornokurortne-likuvanniyat-invalidiv.html>
2. Офіційний веб-портал Державної служби статистики України: URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
3. Сагер Л.Ю., Сигида Л.О., Нагорний Є.І., Данилюк Ю.М. Особливості комплексу маркетингу санаторно-курортної сфери (на прикладі санаторію «Токарі»). Економічний простір. 2017. № 120. С. 152-168.

3. ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА ТЕРИТОРІЙ ТА ЕКОЛОГО-ІННОВАЦІЙНЕ МОДЕЛЮВАННЯ ДЛЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

УДК 336.717

Головіна О.І.

кандидат економічних наук, доцент кафедри публічного управління та менеджменту природоохоронної діяльності, Одеський державний екологічний університет

Бурлака Д.Ю.

студент, Одеський державний екологічний університет

НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ РЕСУРСОЕФЕКТИВНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ-ПЕРЕРОБНИКІВ ВТОРИННОЇ СИРОВИНИ

На даний час в Україні існує глобальна проблема нерационального використання ресурсів, котрі неможливо переробити належним чином згідно законодавства та не забруднювати навколишнє середовище. В розвинених країнах ресурсоефективність відіграє велику роль не лише у суспільстві а й у промисловості, на жаль це не стосується України так як бізнесу вигідніше вкласти у підприємство, яке швидше окупається не зважаючи на екологічну ситуацію, дороге європейське обладнання не входить в ці плани, а наукове обґрунтування нікого не цікавить, лише відлякує бо при своїй низькій собівартості показує найкращі результати.

Відповідно до Національного плану дій з енергоефективності до 2021 року в Україні використання енергоресурсів у цій сфері потрібно зменшити на 3,2%, що становить 25% від загального очікуваного зменшення споживання енергії.

Згідно даних Держстату в Україні нараховується біля 44 тис. Промислових підприємств різних форм власності, у тому числі великих -239(0,5%), середніх -4854(10,8%), малих -39779(88,7%). При цьому загальна кількість

підприємств переробної промисловості становить майже 35,2 тисячі. Промисловість забезпечує близько 32 % загального випуску продукції та послуг, 25,7% валової доданої вартості та 15,1% робочих місць. Основними споживачами енергоресурсів в Україні є промисловість (30,2 % від сукупного енергоспоживання), побутовий (32,8%) та транспортний сектори (19,5%). Промисловість також забезпечує зайнятість у суміжних сферах, передусім у транспорті та торгівлі. За даними Європейської Комісії, одне робоче місце в переробній промисловості сприяє створенню до 2 робочих місць в інших секторах. Не секрет, основні фонди та технології багатьох підприємств були створені ще за радянських часів та потребують значної енергомодернізації. Разом з тим, відповідні капіталовкладення підвищують конкурентоспроможність продукції.

Але на жаль, на сьогоднішній день в галузі переробки відходів та вторинної сировини, як і в інших сферах промисловості, в Україні склалась ситуація, коли:

- жоден з існуючих в Україні переробників, не зважаючи на дешеву сировину та недоотримуючи прибуток, не вдосконалює технології виробництва. Існуюче обладнання по своїм технічним характеристикам відповідає європейському 90-х років минулого століття. В Україні немає жодної автоматичної сортувальної лінії ТПВ.

- витрати ресурсів при переробці, а саме: прісної води від 5 до 20 літрів на 1кг відмитого полімеру та близько 2кВт електроенергії, лише погіршують екологічну ситуацію. Тобто, лінія по переробці полімерів продуктивністю 500кг на годину, витрачає за годину в середньому 10м.куб води – як середньостатистична сім'я складом з 4 чоловік за місяць. За рік роботи в 3 зміни таке виробництво потребує 86 400м.куб води, що було б достатньо для 34 560 чоловік на місяць. Одне таке виробництво потребує на рік води стільки, скільки потребує середнє українське місто (наприклад м. Южне Одеської області) за місяць. Бажання щось змінювати в існуючих умовах у переробників відсутнє. Відсутнє не тому, що в них відсутні кошти, а тому що в них нема необхідності за-

ощаджувати ресурси. Розширена відповідальність виробника у тому вигляді, як пропонується існуючим законодавством, ніяк не змушує переробників заощаджувати ресурси.

- обладнання яке виробляється в Україні для переробки вторинних полімерів морально застаріло та ресурсонеєфективне. Підприємства, які вдосконалюють технології та впроваджують інновації (наприклад, «Продекологія» м. Рівне, «Екополімер», м. Харків), працюють в основному на експорт, тому що основним критерієм вибору обладнання українськими переробниками є вартість обладнання, чим вона нижча, тим для них краще. А технологічне і енергоефективне обладнання має більшу вартість (наприклад подрібнювачі полімерів продуктивністю 500кг/годину виробництва КМК (Київ) чи Інтерпет (Львів) витрачають 55-75кВт електроенергії на годину проти 30кВт подрібнювача виробництва Екополімер, але коштують 12-17 тисяч доларів США проти 27 тисяч євро).

Все вищевказане є наслідком того, що:

- По-перше, в Україні відсутня система збору та переробки вторинної сировини.

- По-друге, відсутня державна підтримка вітчизняного переробника, система розширеної відповідальності виробника, яка діє в Євросоюзі, законодавчо не закріплена в Україні.

- По-третє, не зважаючи на наявність високоякісної наукової бази, системних розробок, направлених на розвиток ресурсоефективного виробництва не проводиться, в Україні навіть відсутні стандарти на вторинну полімерну сировину і продукти її переробки.

- По-четверте, корумпованість влади і не стабільність політичної ситуації в країні відлякують інвесторів, які вклали б кошти на довгий строк у більш рентабельне, але довше окупаєме виробництво.

Функціонування системи управління ресурсозберігаючою діяльністю на підприємстві здійснюється на базі документації внутрішнього користування, завдяки чому забезпечується [6]:

- нормування показників витрат виробничих ресурсів;
- інтеграція управління ресурсозбереженням у загальну єдину систему управління підприємством;
- організація обліку та контролю за виконанням ресурсозберігаючих заходів на підприємстві;
- виявлення та взяття на облік проблем, пов'язаних із ресурсозбереженням;
- оцінювання соціальної, екологічної та економічної ефективності ресурсозберігаючих заходів;
- створення інформаційно-аналітичної бази даних про результати реалізації ресурсозберігаючої політики на підприємстві.

У загальному випадку схема комплексного управління ресурсозберігаючою діяльністю суб'єктів господарювання може бути подана у вигляді, наведеному на рис. 1.

Рис. 1. Етапи стандартної схеми комплексного управління ресурсозберігаючою діяльністю на підприємстві

Ресурсозбереження займає провідне місце в господарському механізмі економіки підприємства, що охоплює систему організаційно-економічних відносин. В його

структурі ресурсозбереження розглядається як організована й впорядкована система, механізм якої, поєднуючи важелі ринкового і державного регулювання, спрямований на досягнення конкретних результатів.

Для порівняння було розроблено техніко-економічне обґрунтування підприємств, які використовують лінії по переробці ПЕТФ, що виготовляються Львівським підприємством «Інтерпет» - далі Лінія 1, кращого італійського виробника «AMUT S.p.A.» - далі Лінія 2 та лінії скомплектованої з елементів різних виробників на основі методу кондуктометричного методу контролю за чистотою відмивання полімерів – далі Лінія 3. Лінії та їх елементи сертифіковані в Україні або ЄС. Розрахунки проводились згідно даних виробників обладнання Лінія 1, Лінія 2, Лінія 3.

Вартість водопостачання/водовідведення та електроенергії визначалась як вартість вказаних послуг для промислових споживачів м.Одеса.

Ціна сировини та готової продукції вказані згідно даних Торгово-Промислової палати України.

Курс валют вказаний згідно даних НБУ.

Розрахунок проведено для підприємства, яке працює в 3 зміни 22 дні на місяць.

Всі виробники зазначають, що для обслуговування вказаних ліній знадобиться однакова кількість персоналу. Враховуючи середні заробітні плати по м.Одеса, штатний розклад підприємств розрахований в таблиці 1.

Для аналізу і порівняння ресурсоефективності підприємств переробників полімерної вторинної сировини було розроблено техніко-економічне обґрунтування підприємств, які використовують лінії по переробці ПЕТФ, що виготовляються Львівським підприємством «Інтерпет, кращого італійського виробника «AMUT S.p.A.» та лінії скомплектованої з елементів різних виробників на основі методу кондуктометричного методу контролю за чистотою відмивання полімерів.

Таблиця 1

Розрахунок витрат на оплату праці

Посада	К-ість	Оклад, грн	Сума
Керівник	1	25000	25000
Бухгалтер	1	12000	12000
Фахівці з поста- чання	1	15000	15000
Комірник	1	15000	15000
Слюсар	1	10000	10000
Електрик	1	12000	12000
Оператор лінії	4	15000	60000
Підсобний робітник	2	10000	20000
Сортувальник	4	10000	40000
Охорона	4	8000	32000
Загально	33		241 000,00

Для порівняння використовуємо економічні показники:

- прибуток у місяць – сума, на яку доходи перевищують пов'язані з ними витрати;
- термін окупності – кількість часу, необхідна для покриття витрат на той чи інший проект або для повернення коштів, вкладених підприємством за рахунок коштів, одержаних в результаті основної діяльності по даному проекту.;
- рентабельність – відношення розрахованого прибутку до загальних витрат;
- інвестиції – кошти, витрачені на реалізацію проекту;
- витрати на електроенергію;
- витрати на водопостачання;
- споживання води в місяць;
- споживання електроенергії в місяць.

Результати порівняння викладені в таблиці 2.

Таблиця 2

Економічні та ресурсовитратні показники роботи підприємств

№ п/п	Показник	Од. виміру	Лінія-1	Лінія-2	Лінія-3
1	Прибуток у місяць	грн	933 935,61	1181290,61	1321553,81
		дол. США	33 789,28	42 738,44	47 813,09
2	Термін окупності	міс	7,9	49	6
		рік	0,7	4,1	0,5
3	Рентабельність	%	40%	61%	73%
4	Інвестиції	грн	7383600,00	57941936,00	7553790,36
5	Витрати на електроенергію	грн/міс	682 598,40	508 569,60	386 073,60
6	Витрати на водопостачання	грн/міс	147 840,00	11 616,00	6 600,00
7	Споживання електроенергії в місяць	кВт/год	213 312,00	158 928,00	120 648,00
8	Споживання води в місяць	м.куб	3 696,00	290,40	165,00

Таким чином, проаналізувавши роботу підприємств в одних і тих самих умовах з використанням ліній переробки полімерів різних виробників, основаних на різних технологіях бачимо, що:

Найбільш ресурсоефективною є розроблена лінія мийки полімерних відходів з використанням кондуктометричного методу контролю за чистотою відмивання полімерів (Лінія-3). Використання нових технологій – а саме, мийка тертям з контролем якості виробляемого продукту заощаджує більш ніж 3500м.куб води та майже 100 000кВт/год електроенергії на місяць у порівнянні з обладнанням українського виробника.

ЛІТЕРАТУРА

1. Балашова Р.І. Оцінка ефективності діяльності підприємств нових форм господарювання на основі показників ресурсозбереження: автореф. дис. к. е. н.: 08.06.01. Донецьк, 1999. 16 с.
2. Іпполітова І.Я. Визначення підходів та методів управління ресурсозбереженням на підприємстві. URL: <http://www.conf-contact.com/2007nov/ipollit.php>
3. Lutz C., Giljum S. Globalresourceusein a business-as-usualworlduntil 2030. Updatedresultsfromthe GINFORS model, 2009. URL: <http://seri.at/publications/books/2009/11/11/global-resource-use-in-a-business-as-usual-world-until-2030/>
4. Крихтіна Ю. О. Розробка економічного механізму ефективності ресурсозбереження на підприємствах транспорту (методичний підхід): автореф. дис.канд. наук: 08.00.04. 2009. URL: <http://www.lib.ua-ru.net/diss/cont/354128.html>
5. Кропотина О.Е. Особенности оценки социально-экономической эффективности ресурсосберегающих инноваций. Вестник УГТУ – УПИ, Серия «Экономики и управление», 2006, Вып. 10, №9, С. 80
6. Kuhndt M., Tessema F., Herrndorf M. Global Value Chain Governance for Resource Efficiency Building Sustainable Consumption and Production Bridges a cross the Global Sustainability Divides. Environmental Research, Engineering and Management, 45(3), p. 33-41.
7. Мазін Ю.О. Економічні основи управління інноваційною ресурсозберігаючою політикою в машинобудуванні : Автореферат.к. е. н.: 08.02.02 / Сумський державний університет, 2005. 22 с.
8. Скоков С. О. Еколого-економічне регулювання процесів ресурсозбереження: автореф. дис.канд. наук: 08.08.01, 2002. URL: <http://fem.sumdu.edu.ua/images/docs/avtoref/2002/skokov.pdf>
9. Сотник І.М. Комплексна система соціо-економіко-екологічних показників моніторингу ресурсозбереження на підприємстві. URL: [http://visnyk.sumdu.edu.ua/arhiv/2007/1\(101\)/-4_Sotnik.pdf](http://visnyk.sumdu.edu.ua/arhiv/2007/1(101)/-4_Sotnik.pdf)
10. Бурлака Д.Ю. Кондуктометричний метод контролю чистоти поверхні полімерів при механічному рециклінгу. Збірник статей за матеріалами студентської наукової конференції Одеського державного екологічного університету (15-18 квітня 2019р.). Одеса: Одеський Державний Екологічний Університет, 2019, с. 138-143.

Козловцева В.А.

*кандидат економічних наук, старший викладач
кафедри публічного управління та менеджменту
природоохоронної діяльності, Одеський державний
екологічний інститут*

ПЕРСПЕКТИВИ ЗАЛУЧЕННЯ ІМПАКТ-ІНВЕСТИЦІЙ В КОНТЕКСТІ ЕКОЛОГІЧНО-ВІДПОВІДАЛЬНОГО ІНВЕСТУВАННЯ В УКРАЇНІ

Складна економічна та політична ситуація в Україні обумовила виникнення у національних суб'єктів господарської діяльності дилеми між необхідністю досягнення в першу чергу економічного ефекту, та альтернативи, пов'язаної із трансформацією підходів до провадження підприємницької діяльності з турботою про довкілля, що потребує визначних обсягів фінансування з метою оновлення виробничого устаткування, запровадження на підприємстві основоположних засад екологічного менеджменту, проведення необхідних сертифікаційних процедур, тощо. Статистичні дані демонструють економічну прагматичність представників бізнес-середовища, що набуває власного результату у визначному скороченні фінансування, спрямованого на трансформацію вектору господарської діяльності у напрямку до сталого розвитку та екологічно-відповідального підприємництва. Так, за даними Державної служби статистики, обсяги капітальних інвестицій на охорону навколишнього природного середовища в Україні після 2016 року набули негативної тенденції до перманентного скорочення. Якщо у 2016 році їх обсяг становив 13390477,3 тис. грн., то в 2017 році їх сума знизилася до позначки 11025535,2 тис. грн., а в 2018 році становила лише 10074279,3 тис. грн [1].

Мета даного дослідження полягає у визначенні можливості та перспектив залучення в Україні грошових коштів від інвесторів в межах імпаکت-інвестування, спрямованого на досягнення екологічного ефекту.

Тривалий час капіталовкладення у розвиток підприємницької діяльності набували власної асоціації виключно з прагненням досягнення економічного ефекту від залучення грошових коштів. Істотні зміни у підходах до визначення основоположних засад функціонування суб'єктів господарської діяльності, обумовили долучення екологічно-корисного та/або соціального ефекту від результатів економічної діяльності. Подібні тенденції в сфері капіталовкладень виокремились у окремий напрямок, відомий сьогодні під назвою «імпакт-інвестиції», що вперше був застосований у 2007 році представниками організації «The Rockefeller Foundation».

Незважаючи на появу імпакт-проектів в Україні, національний суб'єкт правотворчості не усунув прогалину у вигляді відсутності визначення змісту терміну «імпакт-інвестиції» в законодавстві. Сьогодні даний термін застосовується суб'єктами правозастосування у контексті загальноприйнятого, уніфікованого з практичної та доктринальної точки зору, розуміння, відповідно до якого, під даним терміном розуміють капіталовкладення, що надаються суб'єктом фінансування з метою здійснення позитивного вимірюваного соціального та екологічного впливу наряду із отриманням таким суб'єктом фінансового позитивного ефекту від подібних капіталовкладень.

В Україні імпакт-інвестування перебуває на етапі власного зародження, що обумовлено складною економіко-політичною ситуацією в країні, з одного боку, та специфічною менталітету з іншого. Хоча приватний сектор відіграє ключову роль у створенні інноваційних бізнес-моделей, державний сектор відіграє основоположну важливу роль у забезпеченні того, щоб сприятливі умови сприяли інноваціям і зростанню фінансових ринків.

ЛІТЕРАТУРА

1. Державний комітет статистики України: офіційний веб-сайт. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 01.10.2019)
2. Тищенко В.В. Впровадження імпакт-інвестування в Україні. Економіка і суспільство. 2018. № 16. С. 513 – 520.

3. Doingbusiness 2019: рейтинг Світового Банку URL: <https://russian.doingbusiness.org/>(дата звернення: 11.10.2019)

УДК 330.15+573.7+504.05+574.2

Кузьменко М.В.

аспірант, Національний університет
«Києво-Могилянська академія»

Бичкова Ю.В.

аспірант, Національний університет
«Києво-Могилянська академія»

Хлобистов Є.В.

доктор економічних наук, професор, Національний університет «Києво-Могилянська академія» (Україна), Wyższa Szkoła Ekonomiczno-Humanistyczna (Polska)

ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК АСИМІЛЯЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ДОВКІЛЛЯ ТА ДИНАМІКИ БІОРІЗНОМАНІТТЯ ПРИ ВИЗНАЧЕННІ НАСЛІДКІВ НАДЗВИЧАЙНИХ ЕКОЛОГІЧНИХ СИТУАЦІЙ

Збільшення кількості надзвичайних подій пов'язаних із техногенним навантаження, а також із природними стихійними явищами збільшується. Для того, щоб оцінити вплив таких ситуацій на біологічне різноманіття екосистем необхідно розуміти механізм впливу таких ситуацій на екосистеми та біорізноманіття загалом.

При виникненні надзвичайних екологічних ситуацій вплив на екосистеми може бути як прямим, так і відтермінованим. В свою чергу, реакція екосистем різниться у своїх проявах до втрати біорізноманіття (деякі стійкіші за інші). Автори Хайльпер, Вікс та Наїм у своєму дослідженні [1, с.3] стверджують, що вразливості екосистем притаманні наступні риси:

- Ознаки реакції, тобто індивідуальна чутливість видів до змін у навколишньому природному середовищі;
- Ознаки ефекту, тобто внесок конкретного виду у функціонування екосистеми.

При виникненні надзвичайних екологічних ситуацій відбувається різка втрата чисельності певного виду або ж його ареалу існування, що провокує зміни у екосистемі. Реакцію екосистеми важко передбачити оскільки, деякі реакції екосистем на втрати біологічного різноманіття є досить варіативними, при цьому деякі функції екосистеми за таких втрат різко змінюються, деякі залишаються незмінними або ж посилюються [2]. Така варіативність включає в себе значення видів для екосистеми, а саме, яка роль виду у екосистемі (як той чи інший вид сприяє функціонуванню екосистеми), ідентичність певного виду до вмерлих, трофічні структури популяції та їх зміни.

Для того, щоб оцінити вплив певної надзвичайної екологічної ситуації на екосистему необхідно враховувати які саме види було втрачено у такій екосистемі, які функції ці види виконували для екосистеми, внутрішньовидові варіації та те, як види, що залишилися, зможуть компенсувати зміни біорізноманіття [3].

Важливим чинником при оцінці впливу надзвичайних ситуацій на біологічне різноманіття екосистем є дані, що збираються до настання такої ситуації. Адже для комплексної оцінки наслідків ситуацій необхідно враховувати кількісний та якісний видовий склад екосистем до настання надзвичайної події.

Зважаючи на вищезазначене, можливо стверджувати, що вплив надзвичайних ситуацій безумовно викликає зміни у складі екосистем, а саме ознаки реакції. Для оцінки такого впливу необхідні якісні дані про кількісно-видовий склад екосистем до настання надзвичайної ситуації та після. Одним з яскравих показників зміну стану екосистем в часі є динаміка асиміляційного потенціалу довкілля.

Визначити асиміляційний потенціал можливо за умов адекватної оцінки стану біорізноманіття для регіональних та локальних екосистем. Безумовно, механізм формування асиміляційного потенціалу складний та багатокomпонентний процес. Для оцінки величини асиміляційної здатності певної екосистем враховують надзвичайно велику кількість факторів, серед яких і біотичні, і абіотичні, і фактори навантаження природного середовища. Проте при оцінці саме

формування асиміляційного потенціалу найбільш важливу та вирішальну роль грає фактор стійкості середовища. Стійкість природного середовища – це його фундаментальна властивість під дією зовнішнього техногенного впливу зберігати певну набуту ним структуру та функціонування.

Стійкість різних видів ландшафтних угруповань значно відрізняється між собою. Згідно з теорією систем, чим складніша будова системи, чим більше елементів входять у неї, тим вона стійкіша до зовнішніх впливів. Стійкими є геосистеми, які слабо реагують на певні види природних або антропогенних впливів і швидко відновлюють свої структурно-функціональні параметри після зовнішнього впливу [4, с.68]. Нестійкими є геосистеми, які під впливом природних або антропогенних чинників втрачають здатність нормального функціонування, позбуваються якогось структурного компонента, втрачають здатність до відновлення попередньої структурно-функціональної організації [4, с.68]. Але варто зауважити, що поділ екосистем за показником інерційності на стійкі та нестійкі не зовсім коректний, оскільки стійкість певної екосистеми залежить від дії, направленості та сили певного фактору, що впливає, та специфіки самої екосистеми, яку порівнюють відносно еталонної. Стійкість середовища напряму пов'язана зі структурно-функціональною організацією цього середовища – його біологічним різноманіттям та залежить від ступеня відхилення його від еталону. У своєму дослідженні Н. М. Рідей та інші визначають екологічну роль біорізноманіття у формуванні стійкості агроландшафтів та зазначають, що функція біорізноманіття в природних і антропогенно змінених екосистемах серед іншого заключається також в перетворенні речовинно-енергетичних потоків, формуванні біотичного потенціалу території та забезпеченні саморегулювання, самоочищення та самовідновлення екосистеми [5, с. 20]. Так, стійкість природних систем є найбільшою, оскільки її забезпечують процеси саморегуляції. Внаслідок цих же процесів забезпечуються і здатність до самоочищення ландшафтів, тобто здатність переробляти або усувати за свої межі речовини, які є невластивими для даної системи або знаходяться у надмірній кількості. Задля оцінки стійкості та інер-

ційності екосистем в ході дослідження як еталонну екосистему обирають саме серед природних, практично не змінених людиною, екосистем. Для природно-техногенних систем стійкість забезпечується вже не тільки природними процесами саморегуляції та саморозвитку, а й внаслідок процесів управління. Техногенні систем в більшості докорінно зміненні людиною, тож процеси саморегуляції для таких ландшафтів майже втрачені. Отже, якщо розглядати ситуацію, де техногенний вплив на різні типи ландшафтів буде однаковий, то вразливість природних систем буде найменшою, а техногенних найбільшою. Це якраз пов'язано зі здатністю до самоочищення та екологічною ємністю системи – її асиміляційним потенціалом.

Саме тому виявлення та параметризація асиміляційного потенціалу доквілля має визначатися не тільки у загальній динаміці екосистемних характеристик, але і як оперативний орієнтований показник впливу надзвичайної екологічної ситуації та стан екосистем, в мету уточнення розмірів заподіяної шкоди та стосовно формування екологічної політики в цілому.

ЛІТЕРАТУРА

1. Heilpern, S.A., Weeks, B.C. and Naeem, S. (2018), Predicting ecosystem vulnerability to biodiversity loss from community composition. *Ecology*, 99: 1099-1107. <https://doi.org/10.1002/ecy.2219>

2. Bunker, D. E., F. DeClerck, J. C. Bradford, R. K. Colwell, I. Perfecto, O. L. Phillips, M. 449 Sankaran, and S. Naeem. 2005. Species Loss and Aboveground Carbon Storage in a 450 Tropical Forest. *Science* 310:1029–1031

3. Thomsen, M. S., C. Garcia, S. G. Bolam, R. Parker, J. A. Godbold, and M. Solan. 528 Consequences of biodiversity loss diverge from expectation due to post-extinction 529 compensatory responses. *Scientific Reports*, 2017. 7:43695

4. Теорія систем в екології : підручник / Ю. Г. Масікевич, О. В. Шестопалов, А. А. Негадайло та ін. Суми : Сумський державний університет, 2015. 330 с.

5. Рідей Н.М., Горбатенко А. А., Кучеренко Ю. А. Екологічна роль біорізноманіття у формуванні стійкості агроландшафтів. *Карантин і захист рослин*. 2014. № 9. С. 16-21.

Михайленко Д.Г.

кандидат економічних наук, старший науковий співробітник, доцент, Науково-дослідний центр індустріальних проблем розвитку НАН України (м. Харків)

Шавлак М.А.

здобувач ступеня PhD спеціальності «Публічне управління та адміністрування», Науково-дослідний центр індустріальних проблем розвитку НАН України (м. Харків)

ПРОБЛЕМИ УПРАВЛІННЯ ЗЕМЕЛЬНИМИ РЕСУРСАМИ В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ ВЛАДИ

Проблеми управління земельними ресурсами (УЗР) полягають у відсутності оптимального розподілу повноважень між органами виконавчої влади і органами місцевого самоврядування (ОМС) щодо володіння, використання та розпорядження ними. Внаслідок цього територіальні громади стають відстороненими від вирішення багатьох важливих питань у галузі земельних відносин, що, разом із недостатнім бюджетним фінансуванням територій, призводить до неефективного землекористування, збільшення кількості депресивних дотаційних регіонів, зниження рівня інвестиційної привабливості територій та загострення соціальної напруженості на селі. Тому сьогодні в умовах активізації процесів децентралізації влади важливого значення набуває посилення впливу органів місцевого самоврядування у системі управління земельними ресурсами об'єднаних територіальних громад (ОТГ) [1, с.187].

Теоретичні та практичні аспекти питань управління земельними ресурсами територіальними громадами розкриті у працях таких науковців як О. Дорош, В. Теремецький, В. Чорнолуцький та ін. Однак сучасні трансформаційні процеси щодо децентралізації влади зумовлюють необхідність додаткових досліджень щодо розширення повноважень ТГ в системі управління земельними ресурсами.

Метою статті є дослідження проблем управління земельними ресурсами в умовах децентралізації влади.

У межах ОТГ знаходиться значна частина земель, що належить державі, однак сьогодні «земельна» юрисдикція ОМС не виходить за межі населених пунктів, в той час як земельними ділянками державної власності, розташованими поза населеними пунктами, розпоряджаються виключно центральні органи влади [2].

З січня по квітень 2021 року у сфері використання та охорони земельних ресурсів більш ніж у 75% проведених заходів державного нагляду та контролю в областях України було виявлено 5071 порушень вимог земельного законодавства, з яких 17% випадків містили ознаки злочинів та були направлені органам прокуратури. Нарахована сума шкоди виявлених порушень за нецільове використання земель, їх самовільне заняття та знищення ґрунтового покриття складає 36,264 млн. грн., з яких у добровільному порядку було сплачено тільки 27% [3]. Така ситуація, перш за все, склалась через фактичну відсутність належного контролю за виконанням вимог законодавства щодо раціонального використання земель та їх охорони впродовж останніх років внаслідок, а також неузгодженість пріоритетів і заходів центральних та місцевих органів державної влади з ТГ.

Посилення ролі ОТГ та розширення їх повноважень у розпорядженні землями як в межах населених пунктів, так і поза ними, сприятиме більш ефективному управлінню та забезпечить належний контроль за використанням земельних ресурсів, що дозволить вчасно усунути негативні тенденції у землекористуванні, збільшити доходи бюджетів ОТГ за рахунок земельних платежів та сприятиме відновленню і збереженню родючості ґрунтів [4, с. 98].

Як показали результати децентралізації сьогодні безальтернативність оптимального перерозподілу владних повноважень та розширення можливостей ОМС у системі УЗР в межах територіальної громади не піддається сумніву. Вирішення питання територіальної організації влади в Україні має стратегічно важливе значення не тільки в рамках загальнонаціонального курсу на поглиблення децентралізації, а й допоможе забезпечити цілість та прозорість системи

УЗР, прискорити завершення процесу земельного реформування [5].

Отже, сьогодні ефективно управління земельними ресурсами органів місцевого самоврядування можливе лише в контексті реформи децентралізації з врахуванням необхідного економічного обґрунтування. Подальша успішна реалізація децентралізації влади з точки зору посилення ролі ОМС у сфері управління земельними ресурсами вимагає вдосконалення правового забезпечення реформи. Необхідно розробити та прийняти пакет якісно нових, комплексних та обґрунтованих законодавчих актів, що регулюватимуть процес розпорядження землями об'єднаних територіальних громад, дозволять розширити компетенції місцевого самоврядування у сфері управління земельними ресурсами, реалізувати принцип повсюдності місцевого самоврядування, спростити ряд адміністративних процедур та мінімізувати кількість потенційних конфліктів та корупційних ризиків у процесі управління розвитком громад.

ЛІТЕРАТУРА

1. Чорнолуцький В.П. Place of public authorities in the land resource management system in the conditions of decentralization. Ефективність державного управління. 2020. №1(62). С.184-200.

2. Про добровільне об'єднання територіальних громад: ЗУ № 157-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/157-19>

3. Держгеокадастр URL: <https://land.gov.ua/rezultaty-zdiisnennia-derzhavnoho-nahliadu-kontroliu-u-sferi-vykorystannia-ta-okhorony-zemel-32/2>.

4. Дорош О. С. Концепт розподілу функцій управління землекористуванням в контексті розвитку територіальних громад. Збалансоване природокористування. 2017. № 3. С. 97–104.

5. Децентралізація дає можливості. URL: <https://decentralization.gov.ua/about>

Мороз Є.О.

начальник управління юридичного забезпечення діяльності виконавчого апарату Запорізької обласної ради, здобувач ОС «магістр» спеціальності «Публічне управління та адміністрування», Донецький державний університет управління (м. Маріуполь)

**ЕКОЛОГІЧНА СТРАТЕГІЯ ЯК ЕЛЕМЕНТ
ТРАНСФОРМАЦІЙНОГО УПРАВЛІННЯ В УМОВАХ
ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ:
РЕГІОНАЛЬНИЙ АСПЕКТ**

Справжня перспектива виходу з екологічної кризи полягає у зміні виробничої діяльності людини, її способу життя, та свідомості. Сучасна діяльність людини створює не тільки «перевантаження» для природи: найбільш прогресивні технології зараз обов'язково містять засоби запобігання негативних впливів, створюють можливості екологічно чистого виробництва. Екологічні проблеми зачіпають життєві інтереси кожного громадянина, але лише спільними зусиллями органів державної влади, місцевого самоврядування та населення можливо вирішити ряд питань, пов'язаних з раціональним використанням, охороною та відтворенням природних ресурсів рідного краю.

На сучасному етапі розвитку кожної країни екологічна політика є одним із важливих напрямів, як внутрішньої, так і зовнішньої політики держави, пов'язаним із забезпеченням стабільності природоохоронної системи, а також динамічності її розвитку.

Метою національної екологічної політики є впровадження управлінських механізмів, спрямованих на покращення стану природного середовища України шляхом об'єднання державної екологічної політики із соціально-економічним розвитком України, впровадження екологічно збалансованої системи природокористування та збереження природних екосистем [1].

У контексті впровадження процесів децентралізації актуалізуються питання екологічної політики, яка серед іншого передбачає запровадження безвідходних і маловідходних, екологічно чистих технологій для виробництва, а в регіональному аспекті – необхідність розбудови оптимальної організаційно-управлінської моделі, за якою при об'єднанні та координації державних органів і органів місцевого самоврядування одночасно забезпечується екологічна безпека та зростання економічних показників регіону [2].

Основним джерелом фінансування природоохоронних заходів є державний бюджет, кошти з якого виділяються у вигляді лімітів капітальних вкладень, а також місцевий бюджет.

При цьому, органи місцевого самоврядування, які фактично є «одержувачами» та «замовниками» природоохоронних заходів, які реалізуються на територіях, позбавлені повноважень реально впливати на формування державних екологічних програм та стратегій, і, відповідно, бюджетного їх фінансування, а також дієвих важелі контролю і нормування.

Приміром, з 25.02.2020, на підставі Постанови Кабінету Міністрів України від 19.02.2020 №124 «Про внесення змін до Порядку надання спеціальних дозволів на користування надрами» [3], обласні ради позбавлені повноважень на погодження питань надання у користування ділянок надр, що містять корисні копалини місцевого значення.

В той же час, саме обласні ради є тими органами місцевого самоврядування, уповноваженими на розподілення сум екологічного податку на територіях, формування та затвердження заходів програм екологічного фонду, розподілення державного фінансування для реалізації і виконання відповідних екологічних програм на територіях.

Так, незважаючи на задекларований на рівні держави курс на децентралізацію, посилення ролі та відповідальності громад за стан соціально-економічного розвитку, останні зміни у Кодексі України про надра, значно звужено

повноваження органів місцевого самоврядування у сфері надрокористування.

Згідно із цими змінами фактично втрачена можливість органам місцевого самоврядування впливати на надрокористувачів, діяльність яких негативно впливає на навколишнє середовище та спричиняє інші проблеми на території громад.

З обмеженням повноважень обласних рад у сфері надрокористування Верховна Рада України звузила права громад з питання використання надр на території громад та депутатів стосовно захисту інтересів відповідних територіальних громад.

«Депутати Запорізької обласної ради, не підтримуючи внесені зміни у Кодекс України про надра, що передбачають відсторонення органів місцевого самоврядування від вивчення та вирішення (на стадії погодження) проблем, які може спричинити господарська діяльність із видобування корисних копалин, звернулись із проханням внесення змін до Кодексу України про надра, повернувши обласним радам повноваження щодо погодження надання надр у користування з метою геологічного вивчення і розробки родовищ корисних копалин загальнодержавного значення, а також для цілей, не пов'язаних із видобуванням корисних копалин» [4].

Системний аналіз практики реалізації регіональних програм розвитку, а також їх фінансового забезпечення показує, що до основних недоліків, які перешкоджають їх ефективному використанню «як дієвого інструменту впровадження екологічної політики, відноситься наступне:

- відсутність системного впровадження програмно-цільових методів при формуванні і реалізації цільових програм розвитку, який виражається в тому, що немає єдиної методології формування цільових програм, зокрема порушений взаємозв'язок між метою, завданнями, заходами, виконавцями і ресурсами програми;

- велика кількість програм, які мають пріоритетне значення і претендують на першочергову реалізацію, не від-

повідляє можливостям одночасного виділення значних фінансових ресурсів з державних і регіональних бюджетів;

- невпорядкованість регулювання і використання фінансових ресурсів, а також обмеженість державного фінансування і нестабільність фінансових надходжень з інших джерел;

- недосконалість організаційно-економічного механізму виконання програмних заходів;

- неналежний рівень контролю, особливо на завершальних етапах реалізації цільових програм і роз'єднаність контролюючих органів територіального і галузевого управління»

За результатом здійсненого узагальненого аналізу місцевих регіональних екологічних програм в Запорізькій області визначено наступні загальні помилки, які допускаються при розробці та реалізації програм:

- допущена «несумісність і неузгодженість цілей, заявлених в паспорті програми і змісту конкретних заходів»;

- «відсутність обґрунтовано вибраних пріоритетів напрямів реалізації цілей програми»;

- непоодинокі дублювання заходів програми;

- практично у кожній місцевій програмі відсутність аналізу результатів реалізації попередньої програми, відсутність даних щодо звіту про її виконання, прийнятого в установленому законодавством порядку;

- відсутність чітких економічних результатів ефекту від реалізації програми;

- «порушення принципу комплексності при формуванні програми».

Основні показники державної екологічної стратегії та розроблені на її основі проектні плани мають бути в обов'язковому порядку включеними, передбаченими у регіональні програми соціально-економічного розвитку. За підсумками виконання місцевих (регіональних) планів дій та заходів в процесі виконання місцевими органами влади державної екологічної політики посилюється роль органів місцевого самоврядування, визначаються напрями її вдос-

коналення з урахуванням регіональної специфіки, що обумовлює позитивні наслідки децентралізації влади [5].

Під час децентралізації відбувається процес передачі повноважень органам місцевого самоврядування та посилення конституційно-правового статусу місцевого самоврядування, що передбачає сталий розвиток території з урахуванням її економічних, екологічних та інших особливостей.

В той же час, органи місцевого самоврядування, отримуючи певний ресурс, здебільшого не мають механізмів, важелів та стратегій щодо його використання. Зважаючи, що галузь екологічної безпеки безпосередньо пов'язана із конституційними правами та інтересами громадян, адміністративні процедури в даній сфері мають бути науково обґрунтовані та законодавчо втілені.

У світлі децентралізації органам місцевого самоврядування відповідного рівня (обласні ради, міські, сільські, селищні ради) необхідно надати повноваження щодо устанавлення нормативів екологічної безпеки та механізми виконання ними екологічної функції, що обумовлюються:

- організацією, управлінням та контролем за дотриманням вимог екологічної безпеки;
- плануванням та координацією комплексних програм охорони довкілля й раціонального природокористування;
- дотриманням державної політики в галузі екологічної безпеки та при складанні і виконанні регіональних програм, що гарантує надійність і стійке функціонування об'єктів безпеки;
- запобіганням та ліквідацією екологічних наслідків промислових аварій, природних катастроф і стихійних лих.

ЛІТЕРАТУРА

1. Шевчук В. Я., Саталкін Ю. М., Білявський Г. О. та ін. Екологічне управління : підручник. Київ : Либідь, 2004. 432 с/
2. Хилько М. Екологічна безпека України: навчальний посібник. Київ : КНУ ім. Т. Шевченка, 2017. 266 с.
3. Про внесення змін до Порядку надання спеціальних дозволів на користування надрами. Постанова Кабінету Міністрів

України від 19.02.2020 № 124 База даних «Законодавство України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2493-14> (дата звернення 20.05.2021).

4. «Про звернення депутатів Запорізької обласної ради до Президента України, Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України щодо повернення повноважень органам місцевого самоврядування у сфері надрокористування» озвучено вимогу щодо неприпустимості припинення повноважень органів місцевого самоврядування у сфері надрокористування» Рішення Запорізької обласної ради від 18.03.2021 №173/ URL: <https://zor.gov.ua/content/persha-sesiya-vostogo-sklykannya-plenarnezasidannya-18032021-rishennya-z-105-po-182> (дата звернення 20.05.2021).

5. Бондар О. І., Барановська В. Є., Березіна С. В. Сучасний стан та перспективи розвитку української системи технічного регулювання в галузі охорони навколишнього природного середовища, екологічної безпеки та раціонального використання природних ресурсів. Екологічні науки : наук.-практ. журн. 2012. № 2. С. 68-77

УДК 336.57

Pityulych Mykhaylo

Doctor of Economic Sciences, Professor at the Department of Finance and Banking, Uzhhorod National University

Popyk Mariana

Candidate of Economic Sciences, Associate Professor at the Department of Tourism Infrastructure and Hotel and Restaurant Industry, Uzhhorod National University

SOME FEATURES OF SUSTAINABLE ECOLOGICAL AND ECONOMIC DEVELOPMENT OF THE MOUNTAINOUS AREAS

The urgency of environmental problems in mountainous areas and the complexity of their solution at the present stage are obvious, as most mountainous areas have become areas with high levels of environmental pollution, or with devastating human impact on natural resources, which requires urgent measures to save nature

and restore normal human life, which is the key to sustainable environmental and economic development not only of these areas but also the region as a whole. At the same time, trying to improve the current situation, it is very important to ensure the stability of economic and social development of these areas and prevent a global environmental disaster in the future.

The key to this issue is the environmental and economic approach to the development and evaluation of investment programs and individual projects, as well as the evaluation of the activities of existing economic entities in these areas.

Nowadays there are number of factors that make especially difficult to solve environmental problems in our conditions, in particular:

1. The environmental emergency that has developed in some areas and in the country as a whole and as a result of economic growth policy, which provides a purely economic rather than humanistic orientation of investment and activities of existing enterprises.

2. The inertia of the process of deterioration of the environmental situation is due to the fact that along with the existing facilities, new projects are being developed and implemented, which already have the same principles as before. We are talking about the use of old technologies, morally and physically obsolete equipment, making inefficient technical and organizational decisions on the use of existing environmental and technical potential.

3. The deficit of budgets at all levels (state, regional, local), as well as the lack of sufficient financial resources of individual enterprises [1], provoked the situation related to the existence of trend "residual principle" in relation to social and environmental problems.

4. Structural changes in investment activities, namely a decrease in the share, and in some areas the lack of public investment in socio-economic development, growth of the business sector, the emergence of so-called non-local

investors [2]. In the conditions of unregulated legal norms of economic relations, insufficient level of competence, and often intentional ignoring of the ecological aspect in decision-making can lead to significant negative changes in the already existing unfavorable situation. One of the mechanisms to prevent incompetent decisions is the independent examination of programs and projects that will be implemented here, as well as the assessment of existing enterprises in terms of balanced use of natural resources and minimizing their negative impact on the environment.

When a facility operates in a particular area, it initially, as a rule, significantly changes the conditions prevailing in this region (and even beyond it) in the field of social and industrial infrastructure, natural and labour resources, in terms of environmental welfare.

Therefore, for the effective functioning of economic entities and entrepreneurship it is necessary to conduct a comprehensive assessment of the natural resource potential of the territory, as well as to analyze the impact on existing resources due to the operation of existing or construction of new facilities.

Control over existing enterprises and assessment of the quality of potential investment projects is a very important moment in the management of enterprises and clarifying their impact on the development of local economic systems. The adopted new advanced solutions can ensure structural changes in economics. Therefore, the task – to assess the quality of use of natural resources – should be carried out for all enterprises, economic entities and for any investment project – whether state or regional, or any existing or created by a separate production and economic unit – by union, enterprise [3, 4].

Particular attention should be paid to assessing the use of natural resource potential of investment projects, because for the existing enterprises there are established; and regulations are applied according to which they have already operated and therefore transfer them to new rails

with new approaches to the use of these resources are postponed in time. And the lack of proper scientific analysis at the formation stages of investment programs often leads to unreasonable and irrational strategic decisions, deliberately misdirecting project developers, resulting in inefficient production, or has a negative impact on the environmental situation in mountain villages.

In the developed countries at the pre-project stages are widely used environmental and economic models of various types: optimization, simulation, combined. The difficulties arising in their implementation are associated with the monetary evaluation of indicators and their comparison, as well as often with the disagreement of some entrepreneurs with the strengthening of the environmental aspect of the analysis [5, 6].

In developing countries, the so-called methods of rapid assessment (express analysis) – the method of “ad hoc”, checklists, matrices, the method of overlay, the grid method became widespread. A prerequisite for their application is alternative management of economic and business activities and also future investment projects.

These methods are based on the assessment of the impact of future projects and current activities on the environment, and on living conditions in the region.

Analyzing the specific difficulties that arise in the implementation of a holistic environmental and economic approach to the assessment of entrepreneurial activity in our country, we highlight the following: the lack of the necessary information base, primarily for environmental assessment; lack of experience in organizing and conducting expert evaluations at the interdisciplinary level; organization of ecological and economic expertise to manage the minimum costs arising from the general state of finances; psychological unpreparedness of administrations in the center and on the ground for such an approach.

These specified points make the situation in our country similar to that in the developing countries. It follows

that it is the most acceptable in our conditions to develop and implement various options for express assessments [4].

The above mentioned allows us to conclude that to ensure the sustainable development of mountainous regions, special attention should be paid to the implementation of effective state policy of environmental protection, which is based on the development of an effective tariff and price policy for natural resources, which will minimize the negative the impact of economic and business activities on the environment and to achieve the rational use of available natural resources of certain areas.

REFERENCES

1. Miklovda V. P., Pityulych M. I., Sember S. V. & Pityulych M. M. (2012). Mountain areas of Transcarpathia: socio-economic transformations. Uzhhorod: Breza.

2. Kichkovsky M. M. (2010). Sustainable development of the Carpathians and other mountain regions is the key to preserving the ecological and climatic balance of the whole of Europe. International scientific-practical Conference "Sustainable Development of the Carpathians and other mountainous regions of Europe" (Uzhhorod, September 8-10, 2010), Uzhhorod, 11-20.

3. Dragan I. (2011). Directions for the implementation of state policy in the field of nature management in Ukraine. Bulletin of the Academy of Customs Service of Ukraine. Series: Public Administration, 1, 37-42.

4. Prikhodko M.M. (2006). Regional geoeological research and rational use of nature (on the example of Ivano-Frankivsk region). Ivano-Frankivsk: Foliant.

5. Kravtsiv V. (2012). Ukrainian Carpathians: state policy and strategic priorities of sustainable development. Socio-economic problems of the modern period of Ukraine, 93, 11-19.

6. Adamenko O., Adamenko Ya. & Bulmasov V. (1996). Natural bases of ecological monitoring of the Carpathian region. Kyiv: Manuscript.

Ханик Ю.-Б.Р.,

аспірант кафедри адміністративного та фінансового менеджменту, Національний університет «Львівська політехніка»

ВАЖЛИВІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ ІНСТРУМЕНТІВ ПУБЛІЧНОГО МАРКЕТИНГУ ПРИ ДОСЯГНЕННІ ЦІЛІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ «МІЦНЕ ЗДОРОВ'Я ТА БЛАГОПОЛУЧЧЯ» В УКРАЇНІ

Питанням публічного маркетингу у вітчизняному науковому середовищі займається обмаль вчених. А, тим паче, не існує ґрунтовних описів, аналізів результативності використання інструментів маркетингу у практичній діяльності публічної влади. Метою даної наукової праці постає опис впливу та важливості використання інструментів публічного маркетингу на досягнення цілі сталого розвитку – «Міцне здоров'я та благополуччя» в Україні.

Згідно з даними Державної служби статистики, за січень-грудень 2020 року в Україні померло 616 835 осіб. Більшість людей, а саме 78,88% від загальної кількості померлих, померло від хвороб систем кровообігу та новоутворень. Так, від хвороб систем кровообігу померло 66, 26% українців, а внаслідок новоутворень померло 12, 62%. [1]. Найчастіше, причиною виникнення серцево-судинних захворювань є шкідливі звички та поведінка людей: куріння, брак фізичної активності і т.д. Те саме стосується і онкохворих осіб, адже за даними ВООЗ, 22% онкохворих людей у світі помирають від раку, який виник внаслідок куріння. Ризик раку зменшується на 70%, якщо особа відмовиться від куріння [2].

Щоб описати вплив публічного маркетингу на досягнення цілей сталого розвитку необхідно визначитись із понятійним апаратом. Так, публічним маркетингом називається механізм публічного управління некомерційного характеру, що сприяє реалізації певного публічного рішення за допомогою використання інструментів різних типів маркетингу [3]. Використання реклами, як інструменту публічного маркетингу дозволяє проінформувати населення про

важливість ведення здорового способу життя, а разом і простимулювати людей до проходження щорічних профілактичних оглядів. Адже, важливо, що, наприклад, більшість форм раку можна вилікувати на початкових стадіях. На жаль, МОЗ не використовує найефективніші канали поширення інформації – соцмережі, зокрема Facebook, для боротьби із шкідливими звичками громадян. Так, таргетингова реклама була запущена зі сторінки МОЗ лише у квітні 2020 року і лише проти COVID-19. Однак, важливо, що принаймні на самому сайті МОЗ опубліковані статті, котрі присвячені боротьбі із основними причинами, що викликають серцево-судинні хвороби та новоутворення.

Отже, використання інструментів публічного маркетингу дозволяє інформувати населення про важливість обирання здорового способу життя та стимулювати громадян до проходження профілактичних оглядів. Наразі в Україні складається враження, що усі ресурси напрямлені лише на боротьбу із COVID-19, а на тему вакцинації МОЗ розробило ряд відеороликів, окремий сайт, друковані матеріали у вигляді буклетів, банерів тощо. Натомість, слід зауважити, що від COVID-19 померло лише 3, 36% осіб від загальної кількості померлих у 2020 році, а досягнення цілі «Міцне здоров'я та благополуччя» залежить найперше від якісної боротьби із шкідливими звичками громадян та формування культури проходження щорічних профілактичних оглядів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кількість померлих за окремими причинами смерті. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2020/ds/krops/krops_u/arh_krops2020_u.html (дата звернення: 19.05.2021).

2. Як захиститись від раку: радить лікар. URL: <https://moz.gov.ua/article/health/jak-zahistitis-vid-raku-radit-likar> (дата звернення: 19.05.2021).

3. Подольчак Н. Ю., Білик О. І., Ханик Ю.-Б. Р. Поняття публічного маркетингу та приклади його застосування в Україні. Інвестиції: практика та досвід. 2020. № 1. С. 155–160. DOI: 10.32702/2306-6814.2020.1.155

Шиян В.В.,

здобувач ОС «бакалавр», спеціальності «Маркетинг»,
Донецький державний університет управління (м. Маріуполь)

Куліченко Ю.А.,

здобувач ОС «бакалавр», спеціальності «Маркетинг»,
Донецький державний університет управління (м. Маріуполь)

Ляшко І.І.,

кандидат наук з державного управління, доцент,
доцент кафедри маркетингу,
Донецький державний університет управління (м. Маріуполь)

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ОХОРОНИ НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА Й ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

В сучасних умовах сталого розвитку в сфері природокористування й навколишнього середовища дуже актуальним постає питання охорони довкілля. Отже, охорона навколишнього середовища – це сукупність заходів, спрямованих на збереження, раціональне використання й відтворення природних ресурсів і космічного простору в інтересах людей, на забезпечення екологічної рівноваги в природі й на поліпшення якості довкілля. Мається на увазі раціональна охорона атмосфери, надр, гідросфери, використання або знищення відходів, захист від шуму тощо.

Проблема охорони навколишнього природного середовища особливо загострилась через те, що підвищені масштаби господарської діяльності почали порушувати природну рівновагу. [2, с.118]

Україна характеризується високим рівнем використання природних ресурсів. При чисельності населення менше 1 % від населення Землі, в країні здобувається і переробляється майже 5 % світового обсягу мінеральних ресурсів і відповідно діє могутній чинник утворень відходів, перетворення ландшафту і забруднення середовища. Поверхневі склади різноманітних відходів охопили вже близь-

ко 200 тис. га і збільшуються зі швидкістю 3-6 тис. га на рік. [3, с. 46]

Відомо, що у сучасний період кожні 10-15 років подвоюється маса сировини й палива, що видобуваються, а це призводить до виснаження низки джерел природних ресурсів. Технологічна недосконалість обробки мінеральної й біологічної сировини спричинила глобальну проблему забруднення навколишнього середовища відходами виробництва. Заселення людьми всіх сприятливих для життя територій, сільськогосподарське їх освоєння, швидкі темпи урбанізації та індустріалізації призвели до порушення природних процесів у природних системах, до деградації природи в багатьох районах земної кулі.

Треба відмітити, що природне середовище може розглядатись у двох аспектах: як джерело природних ресурсів та як умови життя й діяльності людей.

Як показують дослідження, сучасна промислова цивілізація в тому вигляді, як вона нині організована, зазнає сильного зіткнення з екосистемою нашої планети. Породжений науково-технічною революцією конфлікт між людством і середовищем його проживання, орієнтація суспільства на постійне збільшення проживання супроводжується виникненням екологічних криз. Еволюція природи й суспільства останніми століттями дедалі більше пов'язана з переходом до гігантського за масштабами глобального природокористування.

За цих умов уже зникло багато біологічних видів, масового й глобального характеру набули численні забруднення. Тому є реальна загроза самому існуванню людства. При цьому найважливішими вважаються три види екологічних небезпек: [1, с. 112]

- соціально-екологічна, що становить загрозу погіршення середовища проживання людей і впливає на показники їхнього життя, здоров'я, добробуту;

- біосферно-екологічна, як загроза глобально-регіональній природній рівновазі, станові природних систем і об'єктів;

- ресурсно-екологічна, яка загрожує природно-ресурсному потенціалу і впливає на характеристики його запасу, якості, відтворення.

Зрозуміло, що проблему взаємодії природи й суспільства слід розглядати не тільки на глобальному рівні, а й на всіх інших: міждержавному, державному, міжрегіональному, регіональному та локальному. Екологічні проблеми всіх рівнів взаємозв'язані і взаємозумовлені. Нехтування екологічними вимогами у виробничій діяльності може супроводжуватись процесами, які призводять до порушення природної рівноваги, що завдає значних фінансових збитків, штрафів, витрат на відновлення первісного середовища. При цьому видатки значно перевищують витрати, які повинні були б піти на підтримку екологічної безпеки.[4, С.102-103]

Отже, охорона навколишнього середовища, екологічна безпека життєдіяльності людини є однією з основаних умов сучасного соціально-економічного розвитку країни і невід'ємним елементом її національної безпеки.

Таким чином, метою сталого розвитку в довгостроковій перспективі є гармонізація взаємостосунків суспільства і природи на різних ієрархічних рівнях (глобальному, національному, регіональному, еколого - системному) за рахунок розвитку господарської діяльності в межах господарської ємності біосфери.

ЛІТЕРАТУРА

1. Мних О.Б., Гречин Б.Д. Стратегічна роль екологістики в розвитку підприємства в умовах поглиблення екологічної кризи в Україні/ Економічний аналіз.Т.23. № 2. 2016. С. 108-118.

2. Сталий розвиток – ХХІ століття: управління, технології, моделі. Дискусії 2018: колективна монографія / за ред. проф. Хлобистова С.В. Київ, 2018. 668 с.

3. Статистичний збірник: Довкілля України за 2017 рік. Київ: Держслужба статуправління, 2018. 225 с.

4. Сучасні тенденції соціально-економічного розвитку: національний та регіональний аспект: монографія/ за заг. ред. О.В. Балуєвої; ДонДУУ. - Кривий Ріг: Вид. Р.А.Козлов, 2020. 188 с.

Юзва І. М.

старший викладач, Одеський державний екологічний університет (м. Одеса)

Андрушко М.А.

здобувач ОС «бакалавр», спеціальність «Менеджмент», Одеський державний екологічний університет (м. Одеса)

ЕКОЛОГІЧНІ ІННОВАЦІЇ ТА ВНЕСОК КОМПАНІЙ У СТАЛИЙ РОЗВИТОК

Будь-яке суспільство і будь-яка компанія, що хоче бути екологічно чистими і процвітаючими, повинні просувати тип інновацій, що дозволяє знаходити нові шляхи вирішення екологічних проблем, скорочувати споживання енергії і ресурсів, сприяючи стійкою економічною діяльністю. Екологічні інновації спрямовані на вирішення питань природних ресурсів, енергетичної безпеки та зміни клімату, зниження витрат на енергію і матеріали, реалізацію продуктів і послуг, ринків, споживачів і нових бізнес-моделей.

Збільшення та поглиблення екологічних проблем, погіршення стану довкілля та природних ресурсів, які потребують вирішення за допомогою впровадження нових методів управління підприємствами.

Розгляду нинішніх питань природокористування та встановлення течій державної екологічної політики України, в тому числі на засадах європейської інтеграції, присвячували свої публікації такі експерти, як О. Островерх, О. Веклич, О. Коленов, Т. Ковалевська. Труднощі формування та збільшення сткпення інноваційної інфраструктури висвітлені в працях науковців, таких як Б. Патон, Б. Буркинський, В. Геєць, Ю. Бажал, Б. Данілішин, П. Бубенко, Ю.Пахомов.

В даній статті досліджується роль і значення еко-інновацій в розвитку стійкої економіки, беручи до уваги: ставлення компаній до процесу еко-інновацій.

Екологічні інновації являють собою найважливіший компонент інновацій, який є фактором соціально-

економічного прогресу, що грає роль в створенні можливостей для стійкої економічної діяльності. Прямі вигоди для новатора складаються з: операційних переваг, таких як економія витрат за рахунок підвищення продуктивності ресурсів і поліпшення логістики; прибутку від комерціалізації. Непрямі вигоди для компанії-новатора включають: поліпшення іміджу, поліпшення відносин з постачальниками, клієнтами та владою, підвищення інноваційного потенціалу в цілому - завдяки контактам з носіями знань, переваги для здоров'я і безпеки, підвищення задоволеності працівників. Ці переваги повинні бути співставлені з витратами компанії. Опитування показують, що більшість компаній дуже мало знають про витрати і вигоди своєї екологічної діяльності. Звичайно, еко-інновації повинні оцінюватися з точки зору суспільства, а не тільки з точки зору бізнесу. З точки зору соціального добробуту, еко-інновації бажані, якщо вони сприяють загальному добробуту в сенсі благополуччя (а не економічного зростання). Еко-інновація - це "будь-яка форма інновації, яка веде або спрямована на значний і очевидний прогрес в досягненні мети сталого розвитку" за допомогою зниження впливу на навколишнє середовище, підвищення стійкості до екологічних навантажень або досягнення більш ефективного і відповідального використання природних ресурсів [1].

Використовуючи цілий ряд характеристик - від модифікацій до створення продуктів, процесів, організації і інститутів (наприклад, створення окремих екологічних підрозділів для поліпшення екологічних показників та створення багатосторонніх спільних дослідницьких мереж, нові бізнес-моделі і альтернативні способи надання послуг) еко-інновації досягають значних успіхів упровадження і використання [2].

Європейська комісія оцінює річний оборот "Європейської еко-індустрії" в 319 мільярдів євро за 2020 рік. Це відповідає 2,5% валового внутрішнього продукту (ВВП) ЄС. За останні два роки 45% європейських компаній, що працюють в сфері виробництва, сільського господарства, водопостачання і харчових послуг, здійснили еко-

інновації. За винятком секторів енергетики та захисту клімату, еко-інновації просуваються "відносно повільно". Необхідне прискорення, щоб підвищити продуктивність ресурсів, ефективність і захист навколишнього середовища. Еко-інновації можуть приносити користь як виробникам, так і споживачам різними способами [3].

Болгарія, Польща, Кіпр і Мальта є найменш інноваційними з точки зору охорони навколишнього середовища, в той час як Данія, Фінляндія, Ірландія, Німеччина і Швеція є лідерами серед європейських країн-членів. Ця система тісно пов'язана з різними факторами, які перешкоджають розвитку екологічної інноваційності в окремих країнах. Опитування показали, що підприємці в найменш еко-інноваційних країнах підкреслюють бар'єри, які перешкоджають впровадженню нових рішень. Вони особливо бояться фінансових ризиків, що підвищує невизначеність і змушує утримуватися від інноваційних ініціатив.

В даний час еко-інновації, як правило, зосереджені в основному на технологічних досягненнях, зазвичай з удосконаленими продуктами або процесами, як об'єктами еко-інновацій і модифікації або перепроєктування в якості основних механізмів розвитку. При сильному акценті на технології, ряд взаємодоповнюючих змін виступають в якості ключових рушійних сил.

ЛІТЕРАТУРА

1. Фюслер К., Джеймс П. Екологічні інновації: проривна дисципліна щодо інновацій та стійкості, Видавництво Pitman: Лондон, 1996;
2. Паредіс Е. Переходи до стійкості та природа технологій. Основи науки, 2011. Вип. 16 (2). С. 195-225.
3. Дейлі Х., Фарлі Дж. Екологічна економіка: принципи та застосування, Освіта Пірсона, видавництво Island Press, Вашингтон, округ Колумбія, 2007.

4. СТАЛИЙ ТЕРИТОРІАЛЬНИЙ РОЗВИТОК В КОНТЕКСТІ ЄВРОАТЛАНТИЧНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

УДК 336.531

Васильєва А.Д.

здобувач ОС «бакалавр»,
Донецький державний університет управління (м. Маріуполь)

Єременко О.М.

кандидат економічних наук, доцент кафедри маркетингу,
Донецький державний університет управління (м. Маріуполь)

ОСНОВНІ ПРІОРИТЕТИ РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ НА ТАКТИЧНУ І СТРАТЕГІЧНУ ПЕРСПЕКТИВИ

В умовах євроатлантичної інтеграції особливої значущості набувають питання стратегічного планування і прогнозування соціально-економічного розвитку територій.

Стратегічні цілі регіональної політики держави передбачають збереження єдиної незалежної держави, усунення умов для дезінтеграційних процесів, забезпечення комплексного, збалансованого розвитку регіонів на основі реалізації їх потенціалу, зменшення соціально-економічної диференціації, прискорення ринкового реформування.

Все це реалізується через комплекс завдань державної регіональної політики:

- зміцнення основ української державності;
- пошук оптимальної моделі державного та територіального устрою;
- забезпечення економічної самодостатності області через узгодження загальнодержавних, регіональних та місцевих інтересів і економічних пріоритетів;
- активна участь регіонів і органів місцевого самоврядування в управлінні державою та самостійне вирішення проблем у межах своєї компетенції;

- підвищення та вирівнювання регіональних життєвих умов населення [1, с. 93-96].

Однією з істотних характеристик регіону є його економічний потенціал, який визначають, по перше, за його природними умовами, що становлять природно-екологічний базис розвитку регіонів та розглядається за якістю землі, природними ресурсами, віддаленістю від ринків збуту, розвиненістю інфраструктури, погоднокліматичними умовами, екологічним станом територій, що безпосередньо впливають на кінцеві результати господарської діяльності регіону.

По-друге, за виробничим потенціалом, який разом з ресурсами має конкретний грошовий вираз та існує в реальних формах виробничого капіталу: основний та оборотний капітал, оборотні фонди та оборотні засоби з урахуванням зношування основних фондів.

По-третє, за трудовим потенціалом, який характеризується чисельністю, структурою та якістю робочої сили відповідно до рівня кваліфікації та освіти працівників.

Нині, незважаючи на істотні особливості та потребу в застосуванні регіональних принципів керування економікою, в управлінні регіональними процесами й далі використовують універсальні критерії і показники, що не відбивають їхньої специфіки. Фактично регіони розглядаються як зменшені копії національної економіки загалом. Тому функції територіальних органів управління як зводилися, так і зводяться до пасивного узагальнення тенденцій і показників рівня розвитку підприємств і відомств, розташованих у межах території.

Ефективна соціально-економічна політика має можливість зміцнення унітарних засад української державності, тому її формування потребує чіткого визначення концептуальних принципів розвитку регіонів на загальнодержавному рівні. Така концепція формуватиме ідеї, мету та пріоритети розвитку регіонів на тактичну і стратегічну перспективи, визначатиме основні проблеми і напрями їх розв'язання для забезпечення структурної перебудови регіону, поліпшення територіальних економічних пропорцій, здійснення роздержавлення та приватизації майна, земельної

реформи, сприятиме розвитку підприємництва, поступово усуваючи наявні відмінності між економічними й соціальними рівнями розвитку окремих регіонів з урахуванням історичних, демографічних, природно-ресурсних та економічних ознак. Така політика скеровується на підтримку внутрішньо регіональної та міжрегіональної збалансованості соціально-економічного розвитку, екологічного стану та на підвищення життєвого рівня людей [2, с. 92-97].

Для розв'язання цих проблем конче треба створити умови для оптимальної економічної самостійності регіонів, ужити організаційних, правових та економічних заходів для забезпечення дійового державного регулювання процесів регіонального розвитку країни та координації міжрегіональних зв'язків. Інакше кажучи, слід виробити засади виваженої державної регіональної політики, бо передчасна економічна самостійність регіонів без забезпечення правового поля матиме здебільшого політичний характер, коли регіону буде відведено роль пасивного спостерігача за перебігом економічних процесів на його території.

Щоб уникнути такої ситуації, важливо визначити регіональну політику держави з погляду розподілу влади між центром і регіонами, котрий характеризує її як сукупність організаційно-правових та економічних заходів, що їх здійснює держава у сфері регіонального розвитку країни відповідно до її поточних і стратегічних цілей. Такі заходи скеровуються на стимулювання ефективного розвитку регіонів, раціональне використання ресурсів, створення нормальних умов життєдіяльності населення, гарантування екологічної безпеки та вдосконалення територіальної організації суспільства.

ЛІТЕРАТУРА

Жовнірчик Я. Концептуальні засади державної політики комплексного і збалансованого розвитку регіонів. Економіка та держава. 2010. №11. С. 93-96.

2. Рогатіна Л. П. Стратегічне управління економічним розвитком, його особливості та роль у формуванні конкурентних переваг регіону. Економіка та держава. 2018. № 2. С. 92-97.

Gruzd Maryna

PhD, Associate Professor at the Department of Public Management, Public Administration and Regional Economy, Simon Kuznets Kharkiv National University of Economics

OPTIMAL STRUCTURAL RECONSTRUCTION OF REGIONAL SOCIO-ECONOMIC SYSTEMS

The new vision of the socio-economic development problems of region involves a thorough understanding of the theoretical views of modernity on the region as a dynamic system with defined certain territorial and sectoral structure and requires consideration of new elements of productive forces in a multifaceted conception principles of regional development under the condition of effective public administration reform.

Ineffective regulation of market transformation of regional socio-economic state systems leads to problems of socio-economic development of the territorial organization of productive forces. In condition of scarcity of natural, material, economic resources and the difficult environmental situation in the country, transformation processes needed ensure the reproduction of natural and development of social regional systems.

The unsatisfactory state of solving social and economic problems of the regions level indicates the lack of a balanced state regional policy, which negatively affects the economic development of the regions, leads to deepening disparities in the territorial structure of the national economy and social sphere. All this, of course, consequence of the transformation crisis in Ukraine.

The whole reforms period in Ukraine is characterized by processes of deindustrialization of the economy, the presence of significant production potential, which not used and restrains the real growth of productivity and living standards, innovative reproduction, especially reproduction of a person capable of effective living in new conditions [1, p. 25]. For many years, decisions on the regulation of regional development significantly depended on subjective

factors, including political processes, which did not always accord the officially defined priorities and objectives of regional policy [2, p. 14].

Negative trends in the regions development require a comprehensive approach to overcoming them, intensifying transformation processes, directing on solve economic, social and environmental problems. The optimal combination of objects of nature and society is necessary for the creation of regional natural and social systems that have the ability to sustainable development and reproduction.

One of the important problems of regional development of Ukraine is regional economic disintegration, which has manifestation in the optimal restructuring of the economic space, weakening of interregional connections, due to increasing closure of regional economic complexes and increasing the role of foreign economic relations. The optimal structural restructuring of the country's economic space involves taking full account of the level of development of socio-economic potentials of the regions and the efficiency of the national economy.

Economic space is an integrated and interconnected system of economic relations and the available resource base that is constantly evolving under constant management with budget, tax, financial and social policy and market infrastructure. Economic space combines forms of economic organization and resettlement. Signs of economic space are the relationship, specificity of location and density.

Depending on the structural adjustment, character and scale, the following types of transformation processes of economic space are distinguished: organizational, structural, functional, spatial and managerial. Types of transformation processes are based on the basic processes of market transformation of socio-economic systems. For optimal structural restructuring of regional socio-economic systems, it is necessary to structurally regulate the economy of the regions through structural adjustment, which is

determined by the level of socio-economic potential of the regions and the overall efficiency of the national economy.

The main purpose of public management of regional socio-economic systems is to ensure the unity and integrity of the country, strengthening the single economic space, Ukrainian market, levelling the socio-economic situation in the regions [3, p. 120].

The optimal structural restructuring of the regional economy is based on the main provisions of the concept of sustainable development, transferred to the regional plane, taking into account the principles of regional development of general system, legal and state nature.

The main mechanisms for the implementation of the restructuring of socio-economic development of the region include a number of tools and activities, grouped in the following areas: spatial development of Ukraine; budgets and taxes in regional policy; investments in regional policy; green economy, social development of the regions of Ukraine; administrative centres of the regions in solving regional policy problems; development of territories with special status; cross-border cooperation of the country's regions; development of infrastructure facilities; state management of regional development; formation, implementation of interregional, regional target programs.

Optimal restructuring of the economic space and ensuring economic growth require the expansion of the rights and independence of the regions. Regional development management should ensure the creation of appropriate conditions for the residents, efficient use of natural resources and deepening of integration processes. Implementation of the main provisions of the new paradigm of socio-economic development of the region is possible only with the formation of a base on institutional framework, which is to develop tools and mechanisms for regional socio-economic systems, which serve as the economic basis for solving regional socio-economic policy.

ЛІТЕРАТУРА

Моліна О. В., Осипов В. М. Сталий соціально-економічний розвиток регіону: аналіз підходів та інструментів оцінки. Регіональна економіка. 2010. №4. С. 25-32.

2. Варналій З. С. Регіональна політика України: нові умови, нові вимоги. Стратегічні пріоритети. 2007. №1(2). С. 13-20.

3. Дубницький В. І., Фокіна-Мезенцева К. В. Регіональна соціально-економічна система: теоретичні аспекти державного управління та процесу розвитку. Економічні інновації. 2012. №51. С. 116-125.

УДК 327.88

Ісаєва А.В.

здобувач ОС «бакалавр», Донецький державний університет управління (м. Маріуполь)

Зелінська М.І.,

кандидат політичних наук, доцент кафедри публічного управління та адміністрування, Донецький державний університет управління (м. Маріуполь)

АНАЛІЗ ЗАКОНУ ПРО ОСОБЛИВИЙ СТАТУС ДОНБАСУ

Закон про особливий статус Донбасу визначає тимчасовий порядок організації місцевого самоврядування, діяльності органів місцевого самоврядування в окремих районах Донецької та Луганської областей з метою створення умов для якнайшвидшої нормалізації обстановки, відновлення правопорядку, конституційних прав і свобод громадян, а також прав і законних інтересів юридичних осіб, створення умов для повернення жителів до вимушено залишених місць постійного проживання, їх реінтеграції, а також для відновлення життєдіяльності в населених пунктах у Донецькій та Луганській областях та розвитку території [1].

Закон про особливий статус був прийнятий в 2014 році й передбачав проведення місцевих виборів на Донбасі восени того ж року. Однак вибори провести не вдалося. У 2015 році парламент додав до закону норму, згідно з якою

вибори в ОРДЛО можуть відбудуться тільки після повного виведення незаконних збройних формувань. А самі вибори повинні відповідати стандартам ОБСЄ. Якщо ці умови будуть виконані, то, відповідно до закону, обрані органи влади на Донбасі отримають розширені повноваження, в тому числі зі створення народної міліції [2].

Для України цей документ передбачає запровадження закону про особливий статус окупованої частини Донбасу після проведення там місцевих виборів, згідно із законодавством України, та в разі підтвердження вільного і демократичного проведення спостерігачами від ОБСЄ [3].

Донбас за цим законом отримує повну автономію у виконавчій та судовій гілках влади, і частково - законодавчій (у вигляді необов'язковості виконань частини українського законодавства і дозволу укладати міжнародні угоди окремо від національного законодавства) [4].

Даний законопроект, згідно ст. 3, запроваджує масштабну амністію, не роблячи виключень. Чим, по факту:

- закріплює право окремих фінансових та політичних кіл в Україні підтримувати сепаратизм;
- закріплює право терористичних угруповань на захват території України, вчинення там ряду військових злочинів - і не понести за це ніякого покарання;
- програмує подальше поширення досвіду ДНР на інші регіони, адже можна захопити владу, тероризувати місцеве населення, прикликати на допомогу війська чужої країни, а потім за це отримати "особливий статус", амністію і легалізацію як суб'єкт конфедерації [4].

Стаття 1 законопроекту не визначає конкретної території де буде діяти закон. «Райони, міста, селища, села, розташовані за станом на день набрання чинності цим законом у межах району проведення АТО» – це не визначена законом територія. Крім того територія зони АТО може змінюватися з часом [5].

«Для того щоб провести вибори на Донбасі, потрібна якась інституційна спроможність держави на цій території. Ця територія перебуває поза контролем Української держави впродовж доволі тривалого часу. Мені дуже важко уявити, знаючи як повільно працюють державні механізми,

що до березня Україні вдається хоча би мінімально відновити свою присутність на тій території. Якщо йдеться про вибори в березні, то Україна до цього просто не може бути готовою. Ми там отримуємо людей зі зміненою свідомістю, адже коли йдеться про пропаганду, то в них вже сформована думка про Україну як про ворожу державу, а тут вони мають брати участь у виборах до органів такої ворожої держави. Без попереднього намагання якоїсь комунікації з тими людьми ці вибори матимуть дуже негативний наслідок для України і для її єдності», – констатує Ю. Каздобіна [6].

Отже, цим законопроектом Україна змінює свій стан із унітарного на конфедеративний, з двома суб'єктами, зв'язаними частково уніфікованим законодавством та рядом рівноправних угод на рівні Кабміну і Місцевої Влади Донбасу [4].

ЛІТЕРАТУРА

1. Закон України «Про особливий порядок місцевого самоврядування в окремих районах Донецької та Луганської областей» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2588-19#n2>

2. «Особливий статус Донбасу продовжено на рік. Що це означає та як вплине на переговори з РФ». URL: <https://ua-news.liga.net/politics/articles/osobliviy-status-donbasu-prodovjeno-na-rik-scho-tse-oznachae-ta-yak-vpline-na-peregovori-z-rf>

3. «Що побачили «ЗМІ» окупованих територій Донбасу в підписаній «Формулі Штанмаєра» - Аналіз» URL: <https://imi.org.ua/monitorings/shho-pobachyly-zmi-okupovanyh-terytorij-donbasu-u-pidpysanij-formuli-shtajnmayera-analiz-imi-i29847>

4. «Аналіз закону про особливий статус. Ільченко» URL: https://texty.org.ua/fragments/55798/Analiz_zakonu_pro_osoblyvyj_status_Ilchenko-55798/

5. «Аналіз закону про особливий статус Донбасу» URL: <https://www.prostir.ua/?news=analiz-zakonu-pro-osoblyvyj-status-donbasu>

6. «Чергові пропозиції України щодо встановлення миру на Донбасі: оцінки експертів і перспективи впровадження» URL: http://nbuviar.gov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=5039:novi-initsiativi-ukrajinskoji-storoni-v-tkg&catid=8&Itemid=350

Краля В. Г.,

*кандидат економічних наук, доцент,
Харківський національний технічний університет
сільського господарства імені Петра Василенка*

Кобзиста Т.М.,

*здобувач, Харківський національний технічний університет
сільського господарства імені Петра Василенка*

ФІНАНСОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

Фінансові ресурси регіону є сукупністю нагромаджень і доходів місцевих бюджетів і державних цільових позабюджетних фондів, коштів населення і коштів суб'єктів господарювання, фінансових ресурсів фінансово-кредитних установ, а також залучених фінансових ресурсів зі сторони, які використовують з економічною, соціальною і екологічною метою розвитку території [1]. У своїй сукупності вони формують основу фінансового забезпечення розвитку окремих територій.

Вирішальна роль у забезпеченні розвитку територіальних громад належить державі та її соціально-економічній політиці щодо збалансованого розвитку економічно відсталих та слаборозвинених територій. Тому головним джерелом у питаннях забезпечення розвитку територіальних утворень є саме бюджетне фінансування. Уряду необхідно подолати розбіжність у показниках територій щодо рівня та якості життя, екологічної ситуації, зайнятості населення тощо.

Фінансові інструменти механізму фінансового забезпечення місцевого самоврядування представлено засобами формування доходів і здійснення видатків та включають: муніципальні цінні папери, кредити, державні соціальні стандарти, нормативи видатків, коефіцієнти формул фінансового вирівнювання, трансферти з державного бюджету. Також як фінансові інструменти використовують цінні папери, лізинг, ф'ючерси, опціони, франчайзинг, кредитні договори тощо, як фінансові важелі – норму рентабельності, дохід, прибуток, нормативи фінансових санкцій тощо. Від-

повідно до механізму функціонування та стосунку до органів місцевої влади, інструменти фінансового забезпечення розвитку територіальних утворень поділяють на:

- бюджетні, які ґрунтуються на використанні державних та місцевих бюджетів як основного механізму перерозподілу ресурсів;

- позабюджетні, які ґрунтують на загальних господарсько-правових відносинах.

До основних інструментів фінансового регулювання територіальних утворень належать:

- оподаткування (вилучення частини доходів підприємств і населення до бюджету та державних цільових фондів);

- бюджетні трансферти (дотації, субвенції).

Водночас важливим для ефективного функціонування фінансового механізму і ведення ефективної фінансової політики є можливість вільного маніпулювання фінансовими інструментами. Обмеженість тих чи інших органів влади у використанні фінансових інструментів знижує можливості адекватного реагування на макрофінансову ситуацію, не дає змоги вчасно реалізувати необхідні заходи [2].

В умовах обмеженості бюджетних коштів як на регіональному, так і на державному рівнях доцільно пошукати додаткові джерела залучення фінансових ресурсів у територіальні громади, а також формування та реалізації механізмів стимулювання нарощення власної фінансово-ресурсної бази регіону. Серед додаткових джерел фінансових ресурсів, які необхідно залучити для фінансування програм регіонального розвитку, є такі:

- ресурси фінансово-кредитних установ територіальних утворень;

- кошти фондового ринку та ринку позикових капіталів;

- кошти страхового ринку;

- кошти інвесторів.

Водночас, виходячи з реалій розвитку як України загалом, так і її регіонів, такі джерела можуть сягнути перспективи внаслідок:

- підвищення ефективності використання потенціалу фінансово-кредитних установ;
- розвитку фондового ринку та ринку позикових капіталів;
- розвитку страхового ринку;
- поліпшення інвестиційно-привабливого клімату територіальних утворень.

Механізм фінансового забезпечення та регулювання розвитку територіальних громад відображає спроможність місцевих органів влади мобілізувати необхідні фінансові ресурси з різних джерел задля виконання покладених на них функцій відповідно до законодавства, а саме – збалансування потреб регіону та його фінансових можливостей.

Механізм фінансового забезпечення розвитку територіальних утворень працюватиме ефективно, якщо функціонують всі його складові як: на національному рівні, так і на рівні суб'єктів господарювання.

ЛІТЕРАТУРА

1. Вахович І.М., Камінська І.М. Фінансова спроможність регіону: діагностика та механізми забезпечення. Луцьк: Надстрія, 2009. 400 с.

2. Львовичкін С.В. Фінансовий механізм макроекономічного регулювання. Фінанси України, 2004, №3, с.19–26.

3. Римар М.В., Попівняк О.М. Фінансові механізми забезпечення розвитку депресивних територій: теорія і методи. Львів, Панорама, 2014. 260 с.

УДК 327 (477- 439)

Лещенко О. В.

директорка ГО «Криворізька фундація майбутнього»

СТВОРЕННЯ КРЕАТИВНИХ ГРОМАДСЬКИХ ПРОСТОРІВ ЯК ІНСТРУМЕНТ ВІДРОДЖЕННЯ РЕГРЕСИВНИХ МІСТ ТА РЕГІОНІВ

На теперішній час креативна економіка є світовим мейнстрімом, який охоплює широкий спектр видів господарської діяльності, має потужний потенціал до створення доданої вартості та робочих місць через культурне (мистецьке) або креативне вираження [1]. Взагалі, креативна еко-

номіка є досить новою концепцією, яка спирається на взаємодію між творчістю людини, ідеями та інтелектуальною власністю, знаннями та технологіями, основою такої економіки стають креативні активи, за рахунок яких відбуваються економічне зростання і розвиток [2].

Креативні індустрії є ключовим елементом креативної економіки і характеризуються створенням нових культурних цінностей, а також унікальних товарів і послуг. розвиток креативних індустрій має стратегічне значення і сприяє розумному, сталому і комплексному зростанню регіонів та міст [3]. В сучасних умовах діджиталізації та глобалізації різних сфер суспільного життя, саме креативні індустрії набувають особливого значення для активізації соціально-економічного розвитку міст та громад в Україні. Концепцію сучасного креативного міста засновано на таких наукових та практичних концептах, як соціальна психологія, теорія управління та теорії розвитку великих соціальних систем і передбачає механізм, через який створюється і реалізується короткострокова та довгострокова стратегії розвитку конкретного міста (селища, району, області, регіону), що повинна базуватись на культурно-історичних особливостях та надає можливість розвивати на цьому базисі його соціально-економічні можливості [4].

Зважаючи на це, створення креативних просторів, де зможуть концентруватися креативні ідеї та зароджуватимуться нові проекти креативних індустрій, є важливою передумовою розвитку регіонів та громад. Більш того, при створенні креативних просторів залучається велика частина трудових ресурсів.

Креативні простори – це локації, які спрямовані на стимулювання креативної діяльності. Їх головна мета – відтворити місце, де людина буде почуватися не стільки комфортно, скільки зможе працювати над своєю ідеєю, побачити ціль у новому ракурсі, отримати мотивацію, натхнення, заряд енергії.

Для розвитку регіонів найбільш ефективними є такі 4 типи креативних просторів у регіональному середовищі [5]: стимулюючі (простори для натхнення); рефлекторні (простори для роздумів); мережні (простори для комуніка-

ції, командної роботи); ігрові (простори симулятори), а також їх комбінації.

Прикладами креативних просторів є різноманітні антикафе, тайм-клуби, некафе, хаби-коворкінги, які пропонують вільний простір для творчості, самовираження, спільних заходів тощо (майстер-класи, ігри, тренінги, презентації, концерти тощо). Незважаючи на тип та структуру, креативний простір має забезпечити повне виконання ланцюга «створити – оцінити – реалізувати».

Спектр діяльності креативних просторів у регіонах може бути досить широким, адже до креативних індустрій відносить велика кількість видів діяльності: реклама, музика, кіно, телебачення і радіо, видавнича справа, мода. Джон Хокінс, один з фундаторів креативної економіки, в своїй роботі [2] виділив 15 креативних індустрій, що включають програмування, дослідження і конструкторські розробки, а також індустрії креативного змісту, такі як кіно і музика. Однак, найбільш повною і раціональною видається модель креативних індустрій, викладена у звіті Конференції ООН з торгівлі і розвитку [1]. Ця модель відображає всі існуючі в даний час креативні галузі та їх специфіку. Її безперечними перевагами є структурованість і зрозумілість.

Проведений аналіз показав, що створення креативних просторів капіталізує міста та території, адже сьогодні креативний сектор економіки показує дуже високі темпи економічного зростання: приблизно 7,5-8% на рік [6]. На сьогоднішній день, Україна посідає 45 місце у світовому рейтингу креативних економік, що є значно нижчим за позицію країн Європейського Союзу, але цілком відповідає середньому рівню країн СНД [там само].

В таблиці 1 узагальнено прямі та непрямі економічні ефекти, які забезпечує розвиток креативних просторів у регіонах країни.

Як бачимо з аналізу прямих та непрямих ефектів, розбудова креативних регіонів є потужним чинником економічного зростання не тільки на національному, але й на регіональному рівнях.

Прямі та непрямі ефекти від розвитку креативних просторів у регіонах

Прямі ефекти	Непрямі ефекти
Зростання зайнятості населення	Креативні індустрії є чинником розвитку пов'язаних галузей (споживачів товарів та послуг сектору креативних індустрій).
Внесок в економіку (валова додана вартість, ВВП тощо).	Креативні індустрії є чинником розвитку галузей- постачальників товарів та послуг для сектору креативних індустрій.
Зростання добробуту (заробітної плати, інших доходів).	Створення культурно-креативних кластерів може породжувати зовнішню економію на масштабах виробництва.
Покращення платіжного балансу (експорт та імпорт відповідних товарів та послуг).	Розвиток креативних індустрій є чинником інвестиційної привабливості відповідної території.
Зростання продуктивності	Креативні індустрії є чинником розвитку людського капіталу.
Активізація розвитку підприємництва.	Креативні індустрії є джерелом досвіду управління проектами, формування мереж, створення та розвитку креативних громадських просторів тощо.
Розвиток міст та відновлення економічної активності на депресивних територіях	Креативні індустрії є чинником посилення міжгалузевих зв'язків та передачі знань.

Джерело: сформовано на основі [7, 8, 9, 10]

Зазначимо, що сьогодні в Україні діє «Національна економічна стратегія до 2030 року» та «Експортна стратегія креативних ідустрій», яка охоплює: аудит економіки (поточний рівень економічного та соціального розвитку України та можливості для зростання) та вектори економічного розвитку (урядову візію розвитку української економіки із визначенням напрямків і стратегічних цілей, що дозволять розкрити потенціал України) [11]. Обидва документи приді-

яють значну увагу розвитку креативних індустрій саме на регіональному рівні.

Незважаючи на те, що креативні індустрії в Україні знаходяться на етапі свого становлення, їх економічний потенціал є достатньо значним. Це дозволяє розглядати креативні індустрії як перспективний драйвер розвитку національної економіки. В Україні простежується політика інтеграції креативних індустрій. Такі напрямки, як реклама, ремесла, дизайн, кіноіндустрія, мода, виконавче та візуальне мистецтво визнані ключовими елементами креативної економіки за рахунок зростання інноваційності вітчизняного підприємництва. Простежується чіткий тренд до зростання торговельного балансу у сфері виробництва креативних послуг в Україні, що свідчить про їх експортний потенціал. З іншого боку, спостерігається поступова зміна структури виробництва креативних послуг. Підсектор дизайну домінує у експорті креативних товарів, а зростання комп'ютерних послуг як в експортній, так і в імпорتنій політиці України дозволяє розглядати Україну, як потужну базу ІТ аутсорсингу на міжнародному ринку комп'ютерних послуг.

Проведений аналіз дозволив виокремити такі основні бар'єри розвитку креативних індустрій в Україні: недостатній рівень конкурентоспроможності продукції вітчизняних креативних індустрій на міжнародному рівні через порушення балансу «ціна-якість» та слабку систему комерціалізації креативних продуктів; розфокусована державна підтримка креативного підприємництва; інфраструктурна неготовність індустрії у багатьох галузях до інноваційного апгрейду у креативному напрямку; обмежена варіативність джерел фінансування.

Зважаючи на викладене вище, розвиток креативних просторів, як локальних осередків креативних індустрій в регіонах України має спиратися на такі детермінанти: розвиток професійних спілок та організацій; розвиток потенціалу системи освіти; стимулювання створення бізнес інкубаторів, креативних кластерів і хабів; інтернаціоналізація національних креативних товарів та послуг, вихід за рамки стандартів національної економіки.

ЛІТЕРАТУРА

1. UNIDO. 2015. 89 p. The creative ecosystem: Facilitating the development of creative industries / ed.by UNIDO.
2. Хокинс Дж. Креативная экономика: как превратить идеи в деньги (Пер. с англ.) Москва : Классика-XXI, 2011. 256 с.
3. Давимука С. А., Федулова Л. І. Передумови формування та розвитку креативної економіки регіонів. *Регіональна економіка*. 2016. №1. С. 12-21.
4. Проблеми та перспективи розвитку державного управління в умовах реформування: [колективна монографія] / Заг. ред. Чечель А.О., Хлобистов Є.В. Бельско-Бяла (Польща): Вища школа економіки та гуманітаристики, 2017. 493 с. URL : <https://dsum.edu.ua/storage/documents/monographs/chechel...8.pdf>
5. Thoring K., Desmet P., Badke-Schaub P. Creative environments for design education and practice: A typology of creative spaces. *Design Studies*. 2018. Т. 56. С. 54-83.
6. UNCTAD Creative Economy Outlook. Country Profiles. URL : https://unctad.org/en/PublicationsLibrary/ditcted2018d3_en.pdf.
7. Флорида Р. Креативный класс: люди, которые меняют будущее (Пер. с англ.) Москва : ИД «Классика XXI», 2017. 421 с.
8. Економічна привабливість української культури. Аналітична доповідь. Київ, 2019. URL : https://uaculture.org/wp-content/uploads/2020/01/203377_analityna-dopovid-z-dodatkamy_ekonomichna-pryvablyvist-ukrayinskoyi-kultury.pdf
9. Чевганова В. Я., Введенська А. В., Заплава О. Ю. Креативна економіка: світовий досвід та уроки для України. *Економіка і суспільство*. 2018. № 19. С. 680-688.
10. Гудима Л. О. Креативна економіка: світовий досвід та виклики для України в межах кризових перетворень. *Бизнес Информ*. 2020. № 5 (508).
11. Експортна стратегія України: Дорожня карта стратегічного розвитку торгівлі 2017 – 2021. URL: <http://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=e6ab10fa-0ad9-4fe4-b8be-32f570693b64&title=EkспортnaStrategiiaUkraini-DorozhniaKartaStrategichno goRozvitkuTorgivli2017-2021> (дата звернення: 12.05.2019).

Маліновська О.Я.

кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри публічного адміністрування та управління бізнесом, Львівський національний університет імені Івана Франка

Вовк В.В.

студентка, Львівський національний університет імені Івана Франка

СОЦІАЛЬНЕ ПІДПРИЄМНИЦТВО ЯК ЕЛЕМЕНТ ВИРІШЕННЯ СУСПІЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ ПИТАНЬ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

Формування та розвиток національної економіки вимагає зростання ефективності використання наявного потенціалу. Сьогодні в Україні наявне значне напруження через невідповідності державних соціальних гарантій відносно реального рівня цін та комунальних тарифів, зростання безробіття та неформальної зайнятості, зростання чисельності соціально вразливих верств населення, трудова міграція. Ефективний механізм подолання даних проблем потребує створення різноманітних підсистем, які не обмежуються тільки економічними важелями впливу. Тому актуальним питанням виступає функціонування та розвиток соціального підприємництва як елемента вирішення суспільно-економічних питань.

Дослідженням даного питання займалися такі науковці як С. Алворд, Дж. Кікал, І. Марті, Г. Діс, Б. Дрейтон, А. Передо, Т. Лайонс, Дж. Майр, М. Маклін, Р. Спір та інші. Серед українських науковців, які досліджують проблеми соціального підприємництва, можна відзначити З. Варналія, В. Удодової, З. Галушки, О. Кіреевої, В. Шаповал та інші.

Метою є аналіз потенційних перспектив розвитку соціального підприємництва в Україні з урахуванням рівня зайнятості та напрямів діяльності соціальних підприємств.[1]

До головних наслідків розвитку соціального підприємства належать: створення нових напрямків в розвитку соціальних послуг, які надаються державою; працевлаштування людей з інвалідністю та безробітних; створення нових соціальних послуг, які не застосовуються в звичайному бізнесі; зниження навантаження на регіональні бюджети. Виходячи з цього, соціальне підприємство може охоплювати діяльність соціальних організацій в державному секторі, неприбуткових державних організацій, традиційних соціально відповідальних організацій в бізнесі, як мають в своєму складі соціальні аспекти.

Завдяки співпраці з громадянськістю соціальне підприємство створює умови для зростання суспільного багатства та справедливого розподілу ресурсів, стаючи результатом колективної дії громадян. Переважно діяльність стосується таких галузей як екологія, освіта, забезпечення прав людини, боротьба з бідністю. Однак, в Україні розвиток соціального підприємства сповільнюється через відсутності належного законодавства, яке б регламентувало діяльність, невизначеність головних понять та критеріїв виявлення даних підприємств. Значна частка українських соціальних підприємств діє у формі громадських чи благодійних організацій.

Аналіз наявного досвіду ведення в Україні соціально орієнтованого бізнесу сприяє виявленню кроків щодо застосування та успішного розвитку соціального підприємства, а саме: ґрунтовне дослідження потреб регіонів, стану продуктивних сил; вивчення зарубіжного досвіду надання соціальних послуг; виявлення платформ для створення соціального підприємства; проведення аналізу ринкового потенціалу; формування ефективної та ініціативної управлінської структури; розробка місії, цілей та мети соціального підприємства; прогнозування життєздатності моделей розвитку соціального підприємства щонайменше на 2-3 роки; формування чіткої та оптимальної форми реєстрації та системи оподаткування; створення стратегій маркетингової комунікації; взаємодія з іншими бізнес-

структурами для популяризації соціального підприємництва; запровадження прозорості та звітності соціальних підприємств; нетворкінг тощо.

Також важлива роль належить органам місцевого самоврядування в регіонах та в територіальних громадах щодо створення площадок для обміну досвідом та консалтингу зі споживачами, владою, ЗМІ, громадами, інвесторами та іншими [2].

Отже, соціальне підприємництво спрямоване на реалізацію соціальних та комерційних цілей. в Україні соціальні підприємства набувають значної популярності, адже виступають як ефективні механізми вирішення наявних проблем в соціальній та економічній сферах територіальних громад. Крім того, соціальне підприємництво сприяє зменшенню бюджетного навантаження щодо допомоги соціального незахищених верств населення. Головним напрямом успішного впровадження соціального підприємництва в Україні є створення національної стратегії розвитку разом з розробкою та впровадженням регіональних стратегій розвитку.

ЛІТЕРАТУРА

1.Шестакова А. В. Соціальне підприємництво як інструмент вирішення суспільно-економічних проблем // Стаття / Житомирська філія ПВНЗ «Європейський університет». Житомир: «Вісник ЖДТУ»: Економіка, управління та адміністрування, 2019. С. 60-63.

2.Наукова робота: "Соціальне підприємство". 2020. URL: <https://4ref.onaft.edu.ua/references> (дата звернення: 04.05.2021).

Николаєва В.І.

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри
соціології управління, Донецький державний
університет управління (м.Маріуполь)

Кочубей Д. О.

начальник відділу з корпоративних комунікацій,
Департамент зі зв'язків з громадськістю і
регіонального розвитку ПрАТ «Донецьксталь-МЗ»,
здобувач ОС «магістр» спеціальності
«Публічне управління та адміністрування»,
Донецький державний університет управління (м. Маріу-
поль)

МОДЕЛІ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ МОНОМІСТ

Соціальне управління як вид людської діяльності виникає з об'єктивної потреби в організації спільної діяльності людей. У міру ускладнення суспільного життя соціальне управ-ління стає формою самоврядування суспільства. Основною ознакою соціального управління вважається його раціональний характер.

Питанням реформування економіки, стратегії розвитку мономіст з однопрофільною чи багатопрофільною спеціалізацією було присвячено роботи багатьох зарубіжних та вітчизняних вчених, серед яких Ю. Макогон, О. Амоша, О.Булатова, С. Біла, О. Снігова та ін. Поняття диверсифікації традиційно вважається в літературі загальноприйнятим і широко поширеним завдяки роботам таких вчених, як: І. Ансофф, Ф. Котлер, М. Портер, А. Томпсон, А.Дж. Стрикленд, К. Ендрюс, М. Горт, С. Беррі та ін.

На наш погляд, специфіка моделі управління мономістом зумовлена рівнем, з якого прийшов «виклик». Оскільки місто входить до складу системи регіональних, державних і світових проце-сів, є об'єктом їхнього впливу, то можна виділити три різних рівня «викликів», які безпосередньо чи

опосередковано впливають на стратегії розвитку малих міст: мікро-, мезо- і макрорівень.

Мікрорівень – це рівень локальних територій і регіонів, який зумовлений наявністю або відсутністю ресурсів (природних, виробничо економічних, трудових, інфраструктурних тощо) для розвитку міського соціуму. Виклики мікрорівня можуть бути пов'язані з проблемами економічного, політичного, демографічного характеру як найменшого міста, так і регіону, до якого він включений. Регіон є свого роду територіальною господарською системою, яка схильна до впливу різних чинників, здатних забезпечити як зростання в економіці та рівні життя населення, так і спад основних регіональних соціально-економічних показників. Включеність малих мономіст до регіональної системи робить їх залежними від стану регіональної господарської системи.

Основними проблемами малих міст сучасної України дослідники виділяють [1]: обмеженість економічних ресурсів, низький рівень наявних кваліфікованих кадрів, відсутність інвестицій, безробіття, міграції тощо. Незважаючи на те, що виклики мікрорівня зумовлені найчастіше сукупністю причин, учені вважають, що все-таки основні причини депресивного стану більшості малих міст пов'язані саме з їхньою галузевою структурою і спеціалізацією розміщеного в них виробництва.

Усвідомлення внутрішніх «викликів», характерних для життєдіяльності малих міст, породжує пошук «відповідей» на них. Ключовим суб'єктом, обтяженим обов'язками пошуку відповідей на виклики мікрорівня, виступають органи муніципального управління.

Мезорівень – це рівень об'єктивно зумовлених економічних, політичних і соціальних проблем, характерних для держави, який являє собою єдину територіальну організацію політичної влади в масштабі всієї країни. Державна влада поширюється на все населення в межах конкретної території, що тягне за собою адміністративно-територіальний поділ держави. Крім того, держава виступає і чинником містоутворення.

Виклики макрорівня пов'язані з глобальними економічними, політичними і соціальними тенденціями світового розвитку. Сучасні міста залучені в складні суспільні процеси, які в науковому дискурсі отримали назву «глобалізація». Одним із викликів є масштабна міграція трудових ресурсів у міста-мегаполіси, які в умовах глобалізації є центрами концентрації фінансових і інвестиційних ресурсів, що робить їх привабливими як для фахівців, так для лише кваліфікованих кадрів.

Сукупність «викликів» усіх рівнів гостро ставить проблему пошуку ефективної моделі управління розвитком малих міст, здатної знайти на них адекватні «відповіді». У зв'язку з цим підвищується значущість удосконалення механізмів управління сучасним розвитком українських малих мономіст.

Нині не склалося системного цілісного підходу до вивчення ефективних стратегій управління розвитком малого міста, адекватних сучасним викликам. Це відкриває можливість для дослідження специфіки управління розвитком малих міст України в умовах викликів глобального характеру. Наша модель дослідження спирається на неоінституційний, трансформаційний, факторний, урбанізаційний підходи, що дають змогу досліджувати специфіку управління розвитком малих міст в умовах сучасних інституціональних трансформацій і глобальних процесів.

Розглядаючи мале мономісто як особливий тип територіально-поселенської спільності, яка має здатність до саморозвитку, ми вважаємо, що в процесі свого функціонування місто стикається з низкою викликів, що являє собою проблему, від вирішення якої залежить його майбутнє. Оскільки малі мономіста України включені в складну систему державних і світових процесів, що надають серйозний вплив на їх розвиток, то можна виділити три рівня «викликів», які безпосередньо чи опосередковано впливають на стратегії розвитку малих міст: мікро-, мезо- і макрорівень.

ЛІТЕРАТУРА

1. Radionova L. Rategies for the small cities development: european experience and ukrainian realities. Strategies for

Economic Development: The experience of Poland and the prospects of Ukraine: collective monograph / L. Radionova, O. Radionova, O. Kudryavtsev. Poland: «Izdewnieciba «Baltija Publishing», 2018. pp. 74-88.

УДК 711.21

Николаєва В.І.

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри соціології управління, Донецький державний університет управління (м.Маріуполь)

Назаренко П.В.

виконуючий обов'язки головного архітектора міста, Департамент архітектури та містобудування Запорізької міської ради, здобувач ОС «магістр» спеціальності «Публічне управління та адміністрування», Донецький державний університет управління (м. Маріуполь)

**СУЧАСНИЙ РОЗВИТОК СИСТЕМИ СТАЛОГО
ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ МІСЬКИХ
ТЕРИТОРІЙ В УКРАЇНІ**

Сучасний розвиток землекористування урболандшафтів розвивається досить стрімко та набув рис поліфункціональної діяльності, яка сформована на засадах збалансованого розвитку управління землеустроєм, просторової організації міських територій, земельної політики, раціонального використання та охорони земельних ресурсів.

Еколого-безпечному територіальному розвитку системи сталого землекористування урболандшафтів приділяється особливу увагу як важливому засобу формування сприятливого середовища проживання людей та ефективного використання природних ресурсів, забезпечення розвитку внутрішніх функціонально-планувальних зв'язків, що сприяють мінімізації середніх витрат часу на відновлення людських ресурсів.

Аналіз нормативно-правової бази дозволяє констатувати, що відносини у сфері містобудівної діяльності регу-

люються Законами України «Про регулювання містобудівної діяльності», «Про Генеральну схему планування території України», «Про основи містобудування», «Про архітектурну діяльність», «Про комплексну реконструкцію кварталів (мікрорайонів) застарілого житлового фонду», «Про землеустрій», «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення містобудівної діяльності» та іншими нормативно-правовими актами.

Термін «стале землекористування» визначений у розділі I Закону України «Про землеустрій», який наголошує на інтерпретації терміну, як використанні земель, що визначаються тривалим користуванням земельної ділянки без зміни її цільового призначення, погіршення її якісних характеристик та забезпечення оптимальних параметрів екологічних і соціально-економічних функцій територій [1].

Сучасні трансформації землекористування урболандшафтів міських агломерацій потерпають переломний момент, що відбуваються внаслідок зміни земельно-екологічної політики в містах. Основні причини: 1) запровадження в Україні різних форм власності на землю та інші природні ресурси потребує докорінного аналізу системи землеустрою міських агломерацій та зміни в структурі землекористування; 2) децентралізація бюджетного планування вимагає нового інформаційно-аналітичного забезпечення процесу оподаткування використання земель та інших природних ресурсів.

Наукові засади планування розвитку землекористування міст відіграють важливу роль у забезпеченні ефективності землекористування. У зв'язку з цим доцільно виділити суттєво-важливі напрями державної земельно-екологічної політики у сфері управління міським землекористуванням [2]:

- зміна моделі територіального управління земле- та природокористуванням в межах міських агломерацій з орієнтуванням на забезпечення державних та муніципальних потреб у землі, специфіки земель різних категорій;

- поглиблення стратегії трансформації правовідносин на землю та інші природні ресурси з урахуванням особли-

востей управління міським землекористуванням і розвитку міського господарства, а також соціальних факторів;

- вдосконалення методологічної бази та критеріальної оцінки ефективності землекористування в містах;

- врегулювання та подальший розвиток ринку нерухомості та іпотечного кредитування з орієнтуванням на встановлення оптимального балансу конкурсної і безконкурсної форм надання земель з урахуванням інвестиційних завдань регіонів;

- впровадження критеріїв оцінки рельєфостабілізуючих умов, що дозволить оптимізувати антропогенне навантаження на міські урболандшафти;

- вдосконалення науково-організаційних засад раціонального проектування та екологічно оптимальні варіанти будівництва міських структур.

Отже, сучасна траєкторія розвитку міського землекористування має поєднувати соціальні, економічні, екологічні пріоритети розвитку на засадах забезпечення екологічної відповідальності. З посилення ролі міського самоврядування в умовах децентралізації управління землекористуванням потребує розвитку механізму економіко-правової екологічної відповідальності. Розвиток та формування такого механізму є логічним продовженням організації безпечного середовища існування громадян та розвитку інвестиційної привабливості з орієнтуванням на еколого-економічне регулювання. Підвищення рівня соціально-екологічної та еколого-економічної відповідальності в управлінні міським землекористуванням прямим чином впливає на ефективність функціонування господарського механізму землекористування урболандшафтами.

ЛІТЕРАТУРА

1. Про землеустрій: Закон України від 22.05.2003 №858-ІУ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/858-15> (дата звернення: 10.05.2020).

- 2.Третяк А. М. Концептуальні засади землевпорядного планування розвитку міського землекористування в умовах децентралізації. Землеустрій, кадастр і моніторинг земель. 2015. № 1. С.3 -13.

Павленко О.П.

*кандидат економічних наук, доцент, завідувач
кафедри публічного управління та менеджменту
природоохоронної діяльності,
Одеський державний екологічний університет*

МОНІТОРИНГ СУЧАСНОГО СТАНУ РЕГІОНАЛЬНОГО УПРАВЛІННЯ В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ

Євроінтеграційні орієнтири України поставили вимогу здійснення системних реформ політичної, функціональної, адміністративної та фінансової децентралізації. Політична децентралізація передбачає надання представникам громади більшої впливовості на розробку законів та формування політики розвитку, підвищує ефективність діяльності органів місцевого самоуправління та влади, перерозподіляючи більше повноважень на них, розширює можливості регіонального публічного управління за умови забезпечення можливості контролю національного рівня. Функціональна децентралізація передбачає чіткий розподіл повноважень між територіальним, регіональним та національним рівнями. А відповідальне використання фінансових ресурсів територіальних громад дає можливість розширити коло функціональних дій та забезпечує їм максимальну автономність. Адміністративна децентралізація передбачає зміни адміністративно-територіального устрою у поєднанні із передачею повноважень у системі управління, використання ресурсної бази та здійсненні соціальної політики. Фінансова (фіскальна) децентралізація виступає чи не найважливішим різновидом децентралізації, адже є фундаментальною умовою забезпечення незалежного функціонування органів місцевого самоврядування та місцевих громад за рахунок передачі більшої частини фінансових надходжень (доходів) саме до місцевих бюджетів.

Встановлено, що стара система територіального управління не задовольняла інтереси суспільства та громадян, що проживали на даній території. Робота органів територіального самоврядування не сприяла створенню сприя-

тливих умов життєдіяльності для місцевого населення, не забезпечувала необхідний захист та соціальний супровід. Рівень надання адміністративних послуг був незадовільним та корупційним.. Спостерігався високий рівень дотаційності значної кількості місцевих бюджетів. Окрім того такі громади не відчували сили повноважень та власної відповідальності за рівень економічного розвитку.

Станом на грудень 2020 року в Україні вже функціонувало 1438 громад. До кінця 2020 року в Україні вже немає територіальних громад за чисельністю населення менше 1 тисяча осіб. Встановлено, що до топ-10 найбільших за чисельністю осіб громад України увійшли громади – представники із всіх областей Причорноморського регіону: Одеська територіальна громада на другому місці із чисельністю населення 1017699 осіб, Миколаївська територіальна громада на сьомому місці із чисельністю населення 480080 осіб, Херсонська територіальна громада на десятому місці із чисельністю населення 326054 осіб. Всі зазначені громади міського типу. Одеська та Миколаївська громади містять по одній раді, що об'єдналися, а Херсонська – 7 рад. Херсонська територіальна громада найбільша за площею території (450,9 кв.км) серед топ-10 найбільших за чисельністю населення громад та серед громад Причорноморського регіону. Територіальні центри трьох найбільших громад Причорноморського регіону (Одеської, Миколаївської та Херсонської) є містами портами (Одеса, Миколаїв, Херсон), що створює певні пріоритети та можливості щодо можливостей розвитку самих громад [1].

Реформована (децентралізована) система територіальної організації влади дала можливість підвищити ефективність управління територіальним розвитком за рахунок підвищення спроможності новостворених об'єднаних громад. В результаті реформи децентралізації влади відбулося не тільки оптимізація кількості районів та територіальних громад, а і перерозподіл функціональних обов'язків між місцевими державними адміністраціями, органами місцевого самоврядування регіону та району, а також об'єднаними територіальними громадами. Найбільше зобов'язань та відповідальності тепер лягає на об'єднані те-

риторіальні громади. Розвиток співробітництва територіальних громад на основі гармонізації визначених пріоритетів національних та територіальних інтересів і надалі буде забезпечувати стійкість економічного ефекту проведених структурних реформ [2].

Інституційне забезпечення публічного управління регіонами формується під впливом глобалізаційних процесів, які зменшують роль держави у ході реалізації регіональної політики, надаючи перевагу демократичним засадам управління регіонами та посилюючи співпрацю влади з представниками бізнесу та громади. Результатом такої співпраці виступає складна система публічного управління, де усі повноваження та відповідальність розподіляються між органами державного управління, органами місцевого самоврядування, представниками бізнесу та громади. Розвиток інституційного забезпечення публічного управління регіонами запропоновано розглядати як комплексне явище взаємодії організаційних складових (окремих інституцій) системи регіонального урядування із застосуванням відповідних механізмів соціально-економічного територіального розвитку.

Підсумковий результат взаємодії всіх ієрархічних структур в системі публічного управління регіонами повинен забезпечувати реальний моніторинг усіх явищ і процесів, що відбуваються в регіонах, на підставі чого повинні розроблятися програми і заходи спрямовані на сталий, збалансований, соціально орієнтований розвиток, підвищення рівня життя населення регіону.

ЛІТЕРАТУРА

1. Моніторинг процесу децентралізації влади та реформування місцевого самоврядування станом на 10 вересня 2020 року. URL: https://decentralization.gov.ua/uploads/library/file/-593/%D0%9C%D0%BE%D0%BD%D1%82%D0%BE%D1%80%D0%B8%D0%BD%D0%B3__10.09.2020.pdf (дата звернення 27.04.2021).

2. Положення про Національну Раду з узгодження діяльності загальнодержавних і регіональних органів та місцевого самоврядування. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/50/2001#Text> (дата звернення 28.03.2021).

Прямухіна Н.В.

доктор економічних наук, доцент кафедри політології та державного управління, Донецький національний університет імені Василя Стуса (м. Вінниця)

УПРАВЛІННЯ СТАЛИМ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИМ РОЗВИТКОМ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ

Наукові дослідження у сфері регіонального розвитку свідчать, що вчені протягом майже двох століть з різних теоретико-методологічних позицій зверталися до проблем рівноважності соціально-економічних систем. Регіональні чинники та траєкторію сталого розвитку обґрунтовано в фундаментальних роботах класиків: Дж. Стігліца, Р. Солоу, Дж. Хартвіка, а також сучасних зарубіжних вчених: Е. Барбієрі, Т. Гільфасона, Х. Дейлі, І. Квернер, А. Марканд, К. Ренінгса, В. Хуберта, А. Ендерса та інших.

Незважаючи на значний внесок науковців і дослідників у вирішення актуальних завдань в просторі окресленої проблематики, багато теоретичних й методологічних проблем управління сталим розвитком регіональних соціально-економічних систем вимагають подальшого дослідження.

Метою роботи є огляд системи управління та державної підтримки соціально-економічного розвитку регіонів

Регіональна управлінська підсистема, яку ми вважаємо платформою для сталого розвитку інших підсистем, нині ґрунтується на відносній самостійності, яка, з одного боку, виявляється прийняттям регіональних автономних управлінських, політичних, соціальних, економічних тощо рішень, з іншого – все ще залишається глибоко залежною від держави, про що свідчать політично-управлінські важелі, підходи та методи до формування і розподілу ресурсів, інструментарій формування і використання регіонального потенціалу [1].

Ефективність економічної підсистеми, як і соціальної, прямо залежить від управлінської та є її наслідком. Рівень економічного розвитку суттєво різниться за регіонами, ви-

значають їх привабливість для інвесторів та населення. Так, регіони Західної України демонструють більш низькі економічні показники, аніж субнаціональні утворення Центральної та Східної України, оскільки пріоритетно зорієнтовані на розвиток і підтримку туристичної та торговельної галузей. Так, якщо проаналізувати регіональний ВВП за 2019 рік, то цифри свідчать – економічний розвиток Західної України у сім разів відстає від схожої за кількістю населення Білорусії, та в шість разів – від значно меншої Словаччини [2].

У складі соціальної підсистеми ми розглядаємо трудовий потенціал регіонів, який, з одного боку, забезпечує науково-технічну діяльність (наявність та рівень підготовки науково-дослідних кадрів), а з іншого, забезпечує основи для використання і поширення інновацій (наприклад, наявність інноваційних менеджерів, технічних фахівців та ін.). Ефективність використання трудових ресурсів залежить від стану ринку праці в регіонах [3].

Регіон як суб'єкт сталого розвитку виступає як відтворювальна система, яка характеризується взаємодією ресурсних підсистем: екологічної, соціальної, економічної та інноваційної, єдність яких забезпечується складною системою прямих і зворотних зв'язків через систему управління регіональним розвитком.

Як суб'єкт специфічних соціально-економічних відносин розвиток регіонів пов'язаний з територіальною організацією суспільного виробництва і є особливим структурним елементом національної системи виробничо-управлінських відносин, що означає збалансованість чотирьох найважливіших груп:

1) політичних чинників – передбачають урахування геополітичної складової регіонального розвитку, показники ефективності політичних інститутів, громадянських утворень, політичну культуру, дотримання принципів децентралізації;

2) економічних чинників – ключовими з яких є ефективність й динамічність відтворювальної структури регіону, стан виробничої та ринкової інфраструктури, ступінь прос-

торової диференціації території, глобалізація та економічна інтеграція;

3) екологічних чинників – включають швидкість відтворення природних ресурсів, показники якості середовища, асиміляційний потенціал;

4) соціальних та культурних чинників – сукупність соціально-економічних індикаторів та показників, в основі яких лежать соціально-економічні інтереси.

Наведена система чинників безпосередньо впливає на стійкість розвитку соціально-економічної системи регіонів та визначає її управлінські складники.

Реалізація відтворювального підходу до розвитку регіональних соціально-економічних систем передбачає дослідження в чотирьох аспектах: збалансованості розвитку системоутворюючих елементів соціально-економічних систем регіонів; інноваційності процесу відтворення; швидкості зміни регіональних показників; діючого механізму управління соціально-економічними системами регіонів.

За нашим переконанням, систему індикаторів діагностики соціально-економічного розвитку кожного регіону доцільно представити блоком індикаторів сталого розвитку. Індикаторами розвитку соціальної складової розвитку АПК визнають боротьбу із бідністю, соціальний захист сільського населення, покращення інфраструктури селищних територій, підвищення рівня освіти та культури. Використовуючи найбільш поширені підходи за визначеною вище послідовністю, розглянемо соціально-економічні системи регіонів.

Перед системою управління та державної підтримки соціально-економічного розвитку регіонів, яка нині здійснюється за визначеними законом напрямками (реалізація програм державної підтримки соціально-економічного розвитку окремих регіонів та територій; реалізація галузевих програм, якими передбачається виділення коштів на підтримку визначених територій та соціальний захист їх населення; регулювання міжбюджетних відносин) постають складні виклики, які вимагають вироблення й реалізації принципово нової регіональної політики [4]. До таких викликів відносимо, передусім, неефективну систему управ-

ління, що втілюється, зокрема, в надмірній централізації управління регіональним розвитком; недостатності та неефективності цільових регіональних програм, спрямованих на вирішення територіальних проблем; відсутності адекватного умовам, що склалися, механізму взаємодії «держава-регіони-громада». Науковці і політики, усвідомлюючи наслідки своїх дій, намагаються частково вирішити зазначені проблеми через закріплення за регіонами повноважень автономних рішень та певним чином перекласти відповідальність на місцеві органи влади, що є достатньо ускладненим, особливо в контексті намагання використати деякі регіональні проблеми й відмінності для політичного протистояння [5].

Активізація інтеграційного ресурсу регіонів має бути здійснена на основі перерозподілу владних функцій на користь регіонів. Вважаємо, що регіони мають бути особливим інститутом регіональної політики, яким з вищого рівня слід передати такі атрибути економічної влади як контроль за реалізацією та фінансуванням цільових програм розвитку, формування державних замовлень.

Управлінські функції соціально-економічних систем регіонів мають носити системоутворюючий характер. Серед таких функцій, передусім, слід виокремити: 1) створення єдиного програмно-індикативного простору, розвиток міжрегіональної інфраструктури і формування товарних і фінансових міжрегіональних ринків з перспективою їх інтеграції в загальноукраїнський ринок; 2) управління структурними зрушеннями та оптимізація галузевої структури господарства; 3) раціоналізація використання природно-ресурсного потенціалу території з урахуванням довгострокових цілей соціально-економічного розвитку і забезпечення екологічної безпеки.

Реалізація управлінських функцій регіональних утворень забезпечить синергетичний ефект на основі створення умов для більш тісної економічної та соціокультурної взаємодії регіонів, що має стати основою для сталого розвитку соціально-економічних систем регіонів України та можливе лише в довгостроковій перспективі через поетапне вирішення визначеного вище комплексу завдань.

ЛІТЕРАТУРА

1. Територіальний розвиток і регіональна політика в Україні: Виклики та пріоритети України. ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долішнього НАН України»; наук. редактор В. С. Кравців. – Львів, 2018. – 157 с. (Серія «Проблеми регіонального розвитку»)

2. Гошовський І. Економіка Західної України. Економічна правда. [електронний ресурс]. 13.09.2012. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2012/09/13/335089/>

3. Онуфрік І.П. Економічне зростання, сталий розвиток та українські реалії. Вісник Національного лісотехнічного університету України. 2009. с.180-186. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/ekonomichne-zrostannya-staliy-rozvitok-ta-ukrayinski-realiyi>

4. Єліневський В. Наукові засади управління сталим соціально-економічним розвитком регіонів. Ефективна економіка: електронне наукове фахове видання. 2014. №12. С. 45-49. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4934>

5. Хачатурян Х.В. Інновації в державному управлінні: Монографія. - К.: Видво НАДУ, 2005. 252 с.

УДК 336.14

Розмарина А. Л.

кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри публічного управління та менеджменту природоохоронної діяльності, Одеський державний екологічний університет

СУЧАСНІ НАПРЯМКИ ЗБАЛАНСОВАНОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ

У сучасних умовах наукова розробка демократичних принципів взаємодії суб'єктів державного управління й органів місцевого самоврядування ще не відповідає вимогам реформування. Тому сьогодні діяльність органів влади на науковій основі – необхідна умова забезпечення сталого розвитку держави та її регіонів. Теорії регіонального розвитку складають основу методології регіонального управління, що визначає принципи, напрями формування та способи забезпечення функціонування організаційних

232

структур і відповідних механізмів, моделей розвитку та управління, підходи до використання ресурсів та ін.

За допомогою теорій регіонального розвитку:

1) пояснюють і передбачають тенденції розвитку регіонів;

2) розробляють моделі й механізми регіонального розвитку.

Новітні тенденції децентралізації та розвиток засад публічного управління, що історично підтвердили свою ефективність у розвинутих країнах, ставлять принципові вимоги перед вітчизняними регіональними і місцевими органами управління бути здатними самостійно вирішувати виникаючі проблеми і задачі. Регіони є головними суб'єктами, які забезпечують соціально-економічний розвиток держави, її конкуруюче становище на світовій економічній і політичній аренах, що є однією із головних причин, що обумовлює потреби вдосконалення механізмів управління регіональним розвитком.

Існуюча нині кризова ситуація в екологічній сфері на регіональному рівні багато в чому пов'язана з проблемами техногенного характеру, відсутністю потрібних обсягів інвестицій для оновлення технологій та реалізації природоохоронних заходів, а також недосконалістю фінансового механізму щодо забезпечення інноваційних природоохоронних проектів.

Джерела фінансування інноваційної діяльності екологічної спрямованості можна класифікувати за рядом ознак. Наприклад, за формою власності їх можна поділити на державні та приватні. До державних належать кошти бюджетів, природоохоронних фондів різних рівнів, державні позики, кошти галузевих та регіональних структур, гранти міжнародних екологічних організацій і фондів. До приватних джерел слід віднести кошти підприємств, інноваційних та інвестиційних фондів, кредити банків, фінансовий лізинг, венчурне фінансування, кошти від торгівлі квотами на викиди забруднюючих речовин тощо.

З метою активізації природоохоронної інноваційної діяльності в регіонах необхідно поширити систему фінансових інструментів, спрямованих на стимулювання приват-

ного сектору до вкладання коштів у «зелені» технології. До таких інструментів слід віднести різноманітні податкові пільги, а саме: надання інвестиційного податкового кредиту на прибуток підприємств, які впроваджують екологічні інновації; «податкові канікули» протягом декількох років на прибуток, одержаний від реалізації природоохоронних інноваційних проектів; пільгове оподаткування дивідендів за акціями інноваційних підприємств; скорочення прибутку, що оподатковується, на суму внесків до інноваційних і природоохоронних фондів. Деякі з інструментів є більш новітніми, зокрема, «зелений» тариф «зелені» інвестиції, кліматичні інноваційні ваучери, еко-банкінг, «зелені» бонди («зелені» облігації) тощо.

В умовах трансформації економіки джерелом фінансування природоохоронної діяльності може бути формування ринку природних ресурсів. Створення бірж природних ресурсів, проведення екологічного контролю і комплексної екологічної експертизи сприяли б суттєвому збільшенню державних і регіональних доходів від природокористування.

УДК 35.07/.08(477)(06)

Ткачова Н.М.

*доктор наук з державного управління, професор,
професор кафедри теорії та практики управління,
Національний технічний університет
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»*

Казанська О.О.

*кандидат наук з державного управління, доцент,
доцент кафедри маркетингу,
Національний авіаційний університет (м. Київ)*

ЗАПРОВАДЖЕННЯ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ У СИСТЕМУ ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ – ЗАПОРУКА СТАЛОГО РОЗВИТКУ ОТГ

На сучасному етапі розвитку України відбувається низка трансформацій процесів управління різними сферами

суспільного життя. Серед сучасних світових трендів актуальними є запровадження цифрових технологій у систему публічного адміністрування, нових принципів управління і споживання адміністративних послуг, пошук та застосування ефективних та інноваційних форм щодо збалансованого розвитку різних сфер життєдіяльності суспільства, забезпечення гідної якості життя населення, оптимізації використання наявних ресурсів. Стрімко виникають нові виклики, на які мають ефективно реагувати, як уряд, так і місцеві органи влади.

Особливе місце серед концепцій цивілізаційного розвитку в останні десятиліття посідає концепція сталого розвитку. Досвід розвинутих країн свідчить про значні можливості та потенціал публічного управління розвитком громад на основі гармонізації економічних, соціальних та екологічних факторів, що складають підґрунтя сталого розвитку. Сталий розвиток (англ. *sustainable development*, тобто - «розвиток що підтримується») – сучасна, найбільш поширена концепція взаємодії суспільства і природи, що передбачає узгодження між економічним та соціальним розвитком суспільства і збереженням довкілля. Сам термін «*sustainable development*» має значну кількість інтерпретацій українською мовою: «сталий», «стійкий», «постійний», «усталений», «збалансований», «зрівноважений» розвиток. Найбільш вживаними є терміни «сталий» та «збалансований» розвиток.

Сьогодні основний акцент щодо впровадження ідей і концепту сталого розвитку переноситься на рівень територіальної громади.

Розвиток територіальних громад представляє собою процес змін, який має призводити до покращення якості життя на основі партнерства інтересів громади, бізнесу та органів місцевого самоврядування.

Планування сталого розвитку у громаді передбачає саме планування місцевого економічного розвитку на основі соціального благополуччя, рівного доступу всіх жителів до публічних послуг, охорони здоров'я, чистоти довкілля, екологічної безпеки та захищеності.

Запровадження цифрових технологій у систему публічного адміністрування призводить до додаткових змін і спонукає використовувати їх у повсякденному житті. Практика впровадження цифрових технологій електронного урядування дозволяє досягти впровадження демократичних цінностей ефективніше, швидше, простіше й дешевше. З розвитком нових технологій починається переосмислення підходів до урядування та відповідальності, змінюються відносини між учасниками процесу: між постачальниками послуг і виробниками; між публічним і приватним секторами, між органами влади й громадянами. З'являються нові форми урядування, що відображають зміну організаційних і економічних зв'язків, з глибокими наслідками для використання громадянами. Електронне урядування полягає не лише в тому, щоб розміщувати публічні послуги в Інтернеті та поліпшувати їх надання, але й запровадити сукупність опосередкованих процесів, викликаних розвитком технологій, які можуть слугувати ширшій взаємодії між громадянами та владою.

Для громадян набуття нових навичок створює додаткові переваги, які допомагають економити час і стати мобільнішими. Користувачі електронних послуг зможуть стежити за ходом своїх справ он лайн, заповнювати заявки та форми в зручний час, не витратити додаткових ресурсів на дорогу та поштові пересилання.

Міністерством цифрової трансформації було запроваджено та активно підтримується розвиток Центрів Дія. Законом «Про адміністративні послуги» передбачено, що окремо від найменування та символіки ЦНАП мають право використовувати позначення Центр Дія. Відповідно до бачення Міністерства цифрової трансформації Центр Дія - це центр надання адміністративних послуг, у якому також надаються послуги із застосуванням можливостей порталу Дія та/або громадяни можуть отримати електронні послуги з використанням спеціально обладнаних для цього комп'ютеризованих місць для самообслуговування, а також інші публічні послуги. Крім цього, кожен ЦНАП - може стати Центром Дія, тобто місцем, де можна отримати: адміністративні послуги, консультації щодо он лайн-послуг, доступ

до комп'ютера, підключеного до мережі Інтернет, можливість укладення договорів і угод щодо комунальних послуг, консультації щодо бізнесу, а також, різні супутні послуги.

Поняття електронної послуги в Україні визначено в Законі «Про електронні довірчі послуги» - це будь-яка послуга, що надається через інформаційно-телекомунікаційну систему [1].

Розглядаючи поняття електронних адміністративних послуг, слід розуміти, що вони мають такі ж ознаки, що й «фізичні» адміністративні послуги. При цьому електронна форма надання адміністративних послуг має і певні особливості, пов'язані з віртуальним форматом їх надання. А саме: перевагою автоматичних електронних адміністративних послуг є можливість їх отримання в режимі 24/7, тобто в будь-яку пору доби кожен з днів тижня. Враховуючи досвід, у багатьох випадках знайомство громадян з електронними послугами відбувається саме ЦНАПах та за допомогою працівників, які там працюють. Тому дуже важливо, щоб це знайомство пройшло приязно, зрозуміло та ефективно. Якщо відвідувач відчує себе комфортно й упевнено, його запит буде задоволено - то таку зустріч можна вважати успішною.

Таким чином, слід вважати, що закладені в Україні підвалини для здійснення процесів децентралізації, активне запровадження цифрових технологій повинні сформувати основу для подальшого розвитку позитивних практик місцевої демократії та сталого розвитку територіальних громад.

ЛІТЕРАТУРА

1. Закон України «Про електронні довірчі послуги». Відомості Верховної Ради, 2017, № 45, ст.400. чинний. Редакція від 13.02.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2155-19>

Ткачук Р.С.

*аспірант, Інститут державного управління
та наукових досліджень з цивільного захисту (м. Київ)*

РОЗБУДОВА СИСТЕМИ МУНІЦИПАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ ВЕЛИКОГО МІСТА: ДОСВІД КИЄВА

Київ, який є не тільки найбільшим містом країни з більш ніж трьохмільйонними населенням та є столицею України, потребує забезпечення техногенної, пожежної, екологічної, правоохоронної та антитерористичної безпеки, що наразі є критично необхідним для нормальної життєдіяльності як самого великого міста так й його мешканців, дотримання їх законних прав, ефективного функціонування органів центральної та місцевої влади, економіки та міського господарства, транспорту і зв'язку, розвитку соціальної та духовної сфер суспільства.

Проблематика інституційних, організаційних, правових та інших аспектів функціонування єдиної державної системи цивільного захисту, зокрема, вдосконалення механізмів державного управління та інституціональних аспектів діяльності державних систем цивільного захисту різного рівня відображена в працях М. Андрієнка [1], П. Волянського [2], В. Костенка [3].

Бабаджанова О.Ф. [4] досліджувала нормативно-правове забезпечення органів місцевого самоврядування у сфері цивільного захисту з метою визначення кращих світових практик для удосконалення функціонування органів місцевого самоврядування в умовах реформи децентралізації для забезпечення даної функції. Саме за результатами аналізу світового досвіду розподілу владних повноважень на місцевому рівні автор зауважує на можливості передачі частини функцій у сфері цивільного захисту органам місцевого самоврядування.

Забезпечення контрольованості та динамічності процесу формування політичних та економічних засад місцевого самоврядування відбувається в рамках Європейської Хартії місцевого самоврядування, яка встановлює шляхи

його розвитку в сучасній Європі, в основу якого покладено принцип субсидіарності. Хартія зобов'язує держави, які її підписали, гарантувати і зміцнювати політичну, адміністративну та фінансову самостійність місцевих спільнот. Саме тому положення Європейської Хартії місцевого самоврядування зорієнтовані на формування рамкових умов реалізації інструментарію муніципального менеджменту [5].

Практичний багаторічний досвід реалізації завдань цивільного захисту міста Києва та забезпечення громадського правопорядку свідчить про нагальну потребу зміни парадигми, потребу врахування комплексності проблем безпеки великого міста та необхідність запровадження методів кризового менеджменту для управління безпековою сферою великого міста, яким власне є Київ.

Розпорядженням Київської міської державної адміністрації (КМДА) від 25.05.1999 № 793 «Про територіальну підсистему єдиної державної системи запобігання і реагування на надзвичайні ситуації (НС) техногенного та природного характеру міста Києва» в місті створена і функціонує міська територіальна підсистема для запобігання і реагування на НС техногенного та природного характеру.

Регулюванням функції цивільного захисту щодо створення територіальної підсистеми стало затвердження рішенням IV сесії XXIV скликання Київської міської ради від 10.07.2003 № 616/776 Концепції безпеки міста Києва, яка є офіційно прийнятою системою поглядів на мету, завдання, основні принципи і напрямки діяльності у сфері забезпечення безпеки стійкого розвитку столиці, життя і здоров'я населення міста Києва, його прав та волі в умовах можливих загроз внутрішнього і зовнішнього характеру.

З метою оптимізації структури виконавчого органу Київської міської ради (КМДА), а також забезпечення виконання завдань з питань оборонної роботи, цивільного захисту та взаємодії з правоохоронними органами затверджено структуру Департаменту муніципальної безпеки виконавчого органу Київської міської ради (КМДА), до складу якого включено Управління з питань цивільного захисту, що було обґрунтовано практикою реагування на НС на рівні міста, зважаючи на те, що функціонування виокремлених підроз-

ділів на напрямки діяльності ускладнює взаємодію та координацію дій в умовах виникнення НС на місцевому рівні за рахунок витрат часу на узгодження заходів з реагування та розподілу наявних матеріально-технічних ресурсів.

Ґрунтуючись на аналізі вітчизняного досвіду можна стверджувати, що розвиток безпечних розумних міст неможливий без співпраці держави і суспільства, в якій задіяні люди, процеси та технології. Підтримування розумних міст в безпеці є серйозною проблемою, так як в містах існує безліч загроз, включаючи тероризм, злочинність і стихійні лиха. Запобігання виникненню НС техногенного та природного характеру, зменшення збитків і втрат у разі їх виникнення та ефективна ліквідація наслідків НС є одним із головних пріоритетів у діяльності місцевих органів виконавчої влади. Ускладнює цю співпрацю також те, що велика частина міської інфраструктури належить приватному сектору і регулюється державним сектором.

ЛІТЕРАТУРА

1. Андрієнко М. В. Сфера пожежної безпеки в Україні: проблемні питання державного управління : монографія. Черкаси: видавець Чабаненко Ю. А., 2015. 288 с.

2. Волянський П.Б., Гур'єв С.О., Соловійов О.С., Терент'єва А.В. Кризовий менеджмент і принципи управління ризиками в процесі ліквідації надзвичайних ситуацій / монографія.. К.: Парлам. вид-во, 2021. 432 с.

3. Костенко В. О. Пріоритети удосконалення державного управління у сфері цивільного захисту територіальних громад в процесі децентралізації влади в Україні. Актуальні проблеми державного управління. 2017. 2(52). С. 97–103.

4. Бабаджанова О.Ф., Рогуля, А.О. Нормативно-правове забезпечення органів місцевого самоврядування у сфері цивільного захисту. Теорія та практика державного управління. 2018. Вип. 3. С. 146-153.

5. Монастирський Г.Л. Адаптація муніципального управління в Україні до демократичних стандартів у контексті європейської інтеграції Актуальні проблеми міжнародних відносин. 2014. Вип. 119 (ч. II). С. 15–22.

Ушаков І.В.

*аспірант, Інститут державного управління
та наукових досліджень з цивільного захисту (м. Київ)*

НЕОБХІДНІСТЬ РОЗРОБКИ МЕХАНІЗМІВ РЕАЛІЗАЦІЇ ЦИВІЛЬНО-ВІЙСЬКОВОГО СПІВРОБІТНИЦТВА НА РЕГІОНАЛЬНОМУ РІВНІ

Военно-політична ситуація, що склалася в Україні, починаючи з лютого 2014 року, анексія Криму, окупація окремих районів Луганської та Донецької областей, терористична діяльність диверсійних груп на території всієї країни, проведення інформаційного впливу на населення України привели до ряду деструктивних явищ в зазначених районах і вимагала негайного їх призупинення. Найбільш поширеними з них є:

- недовіра до органів державної влади з боку місцевого населення;

- негативне ставлення місцевого населення до Збройних Сил України (далі – ЗС України) та інших силових структур та військових формувань (далі – ІВФ). На початковому етапі антитерористичної операції (далі – АТО) спостерігалися такі явища як блокування пересування військових колон, перешкоджання виконанню завдань військовими підрозділами, передача розвідувальної інформації протиборчій стороні, служба у російсько-терористичних угрупованнях, окремі випадки виводу з ладу військової техніки, військово-технічного майна тощо [1];

- наявність великої кількості біженців та внутрішньо переміщених осіб, зниклих безвісти;

- руйнування цивільної інфраструктури, житла, що створює передумови гуманітарної катастрофи;

- втрати цивільного населення та військовослужбовців (за даними Управління верховного комісара ООН із прав людини станом на початок лютого 2021 року загальна кількість загиблих з початку бойових дій на Донбасі сягнула 13300 осіб (приблизно 3375 загиблих на Донбасі були цивільними особами, 4150 - військовослужбовцями українсь-

кої армії, а 5700 - підтримуваними Росією озброєними бойовиками), до 33500 зазнали поранень [2];

- проведення протиборчою стороною інформаційної війни;

- розгортання діяльності великої кількості міжнародних урядових, неурядових організацій та громадських рухів, розвиток волонтерського руху та наявність релігійних організацій.

Скориставшись зарубіжним досвідом, отриманим під час участі в міжнародних операціях з підтримання миру і безпеки (МОПМБ), в ЗС України в травні 2014 року було започатковано створення структур ЦВС [3].

Метою ЦВС було визначено створення сприятливих умов для виконання покладених на ЗС України, ДСНС України та ІВФ держави завдань за рахунок максимально повного співробітництва військового командування з цивільним населенням.

Досвід ЦВС США в рамках Північноатлантичного альянсу та його переосмислення в 90-ті роки ХХ ст. стали головним надбанням в області кризового реагування НАТО. Виділявся окремий блок з системи багатонаціональних оперативних сил НАТО, в обов'язки якого входили виключно функції взаємодії з цивільними організаціями. Функцією такого блока мало стати налагодження контактів та надання місцевій владі та міжнародним і неурядовим організаціям технічної, координаційної, інформаційної та іншої підтримки.

Україна долучилася до миротворчої діяльності в 1992 році. За цей період набула значний досвід у сфері підготовки національних контингентів та персоналу, участі у МОПМБ, організації та виконання заходів ЦВС на тактичному рівні, використовуючи при цьому методологічну та нормативно-правову базу ЦВС ООН, НАТО, ЄС та найбільш розвинутих країн світу.

Але цей досвід був притаманний лише для МОПМБ. Випадків застосування структур ЦВС на території всередині держави для військових або антитерористичних операцій з відбиття збройної агресії зафіксовано не було.

Проте становлення ЦВС здійснюється з суперечливими тенденціями, обумовленими незавершеністю нормативно-правового оформлення, незадовільним фінансовим, науково-методичним та інформаційним забезпеченням.

Пакет цільових нормативних документів, що використовується для правового регулювання застосування ЦВС включає три основні блоки документів: концептуально-установчі, доктринальні і процедурно-процесні акти.

Законом України “Про боротьбу з тероризмом” [4] визначено умови залучення ЗС України до вирішення питань внутрішньої безпеки в разі виникнення терористичних загроз безпеці держави із-за меж України, що дозволяє застосовувати ЦВС в АТО (а пізніше, після 30 квітня 2018 року, в Операції об’єднаних сил).

Частково актуалізовані питання з ЦВС у сфері загальної підготовки військовослужбовців ЗС України для участі в МОПМБ [5]. З метою забезпечення підготовки фахівців ЦВС ЗС України розроблено освітній стандарт відповідно до вимог ООН та НАТО.

Проте методичні основи організації ЦВС ООН, НАТО та ЄС ще не повністю адаптовані до нормативно-правової бази України, що вимагає розробки механізмів реалізації цивільно-військового співробітництва на регіональному рівні. Актуальність досліджень з даної тематики зумовлена потребами подальшого удосконалення та розвитку нормативно-правової та методичної бази цивільно-військового співробітництва на регіональному рівні.

ЛІТЕРАТУРА

1. 1.Коропатнік І. М. Проблеми інформаційного забезпечення діяльності груп цивільно-військового співробітництва Збройних Сил України. / І. М. Коропатнік // Верховенство права. – 2016. - № 1.

2.В ООН підраховали кількість жертв бойових дій на Донбасі за 7 років війни. URL: <https://hromadske.ua/posts/v-oon-pidrahuvali-kilkist-zhertv-bojovih-dij-na-donbasi>.

3.В зоні АТО розпочали роботу оперативні групи військово-цивільного співробітництва Збройних Сил України. URL: http://old.kmu.gov.ua/kmu/control/uk/publish/article?art_id=247494968&cat_id=248446171.

4. Закон України "Про боротьбу з тероризмом". Відомості Верховної Ради України від 20.06.2003 — 2003 р., № 25, ст. 180.

5. Наказ Міністерства оборони України від 18.01.2016 № 23 "Про затвердження Інструкції з підготовки та застосування національних контингентів, національного персоналу в міжнародних операціях з підтримання миру і безпеки". Офіційний вісник України від 04.03.2016., № 16, стор. 329, ст. 663, код акту 80815/2016.

6. ОСВІТА ДЛЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

УДК 002.6

Додонова В. І.

*доктор філософських наук, професор,
професор кафедри філософії,
Київський університет імені Бориса Грінченка*

Колінько М.В.

*доктор філософських наук, доцент,
доцент кафедри філософії,
Київський університет імені Бориса Грінченка*

ІНТЕРНАЦІОНАЛІЗАЦІЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ В КИЇВСЬКОМУ УНІВЕРСИТЕТІ ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА

Сучасні технологічні ритми продукують новий тип соціокультурного буття і отримання знань. Мобільність перетворюється на необхідну ознаку способу життя освіченої людини. У зв'язку з такими умовами інтернаціоналізація вищої освіти стає одним з ключових векторів розвитку університетської діяльності і чинників, що сприяють становленню суспільства сталого розвитку. Особливої актуальності вона набуває в умовах формування європейської науково-освітньої мережі й транснаціонального інтелектуального простору.

В останні роки цей феномен на світовому рівні все більше сприймається як своєрідний «локомотив» розвитку не тільки освіти, а і усього суспільства. При цьому, «слід розглядати не “простір взагалі”, а конкретно значущий, наповнений смислами людський простір. Це живий феноменологічний світ комунікації, обміну знанням і досвідом, пізнання нових культур і способів життя.

У 2013 році у програмному документі Європейської Комісії «Європейська вища освіта у світі» (Брюссель, 11.7.2013) було визначено нові пріоритети і зафіксоване нове, комплексне розуміння інтернаціоналізації вищої освіти. Європейський досвід переконує, що у впровадженні інтернаціоналізації немає єдиного шаблонного підходу,

який би завжди працював. Відтак, пошук стратегії розвитку інтернаціоналізації вищої освіти як у світі, так і в Україні потребує продовження. Тлом та вагомим її чинником є процес глобалізації, який впевнено крокує світом. В сфері вищої освіти глобалізація проявляється в мобільності студентів та академічного персоналу, розширенні мобільності для співпраці, обміну знаннями. Інтернаціоналізація вищої освіти сприяє формуванню «суспільства знань». Вона скоординувала нові цілі, види діяльності і суб'єктів, які активно до неї залучені.

З одного боку, цей процес несе в собі, безумовно, великий позитивний зміст і його ігнорування призведе до «капсулізації», маргіналізації університетів та вищої освіти країни. З іншого боку, є певні ризики «розчинитися», втратити самобутність та надбання вищої освіти.

Оскільки сучасне суспільство є не тільки «суспільством знань», але і «суспільством ризиків», є великий ризик розчинитися в світовому освітньому процесі. Українським ЗВО необхідно гідно увійти в цей процес, показуючи переваги своєї освітньої системи - дидактичні, наукові, аби не принижувати свою гідність, не бути об'єктом, донором інтернаціоналізації [1].

У мейнстримі освітянських практик, долучаючись до процесу інтернаціоналізації освіти знаходиться сьогодні Київський університет імені Бориса Грінченка (далі – КУБГ). Він розробляє дослідницькі проекти у межах рамкової програми Європейського Союзу «Горизонт 2020 ELEXIS», в яких задіяні 14 міжнародних партнерів і факультети та Інститути КУБГ. Завданнями одного з проектів є розбудова функціональної інфраструктури дослідницьких інституцій Європи, що створюють цифрові лексикографічні реєстри та продукти; випрацювання та уніфікація засад анотації/параметризації мовних даних у цифровій лексикографії та програмах штучного інтелекту; наукова розробка та лінгвістичний аналіз мовних баз даних у країнах Європи; створення та застосування цифрових корпусних інструментів обробки мовних даних, цифрових словників та цифрових мовних додатків.

У контексті програми «Еразмус+: Жан Моне» КУБГ є учасником проектів «Якість вищої освіти та експертний супровід її забезпечення: рух України до Європейського Союзу», «Державне-міжнародне-суспільне: європейські цінності та норми, що формують завдання міждисциплінарного навчального модулю (STIPENDIUM)».

Слід відзначити активну роль Історико-філософського факультету у процесі інтернаціоналізації вищої освіти. На факультеті запроваджується найкращий досвід закладів вищої освіти (наприклад, співпраця з ОНУ імені Мечнікова в грантовому проекті Посольства Німеччини з 2015 року по теперішній час по проблематиці: «Культура примирення: формування нової історичної свідомості»), наукових установ, громадських організацій та аналітичних центрів Ambrella Research, ГО «Український Центр суспільного розвитку», Фонду «Демократичні ініціативи» ім. Ілька Кучеріва; ГО «Центр - розвиток демократії», «Українського інституту стратегій глобального розвитку і адаптації».

Серед зарубіжних партнерів особливо актуальним для КУБГ є залучення наукових досліджень та аналітичної роботи Китайської академії соціальних наук; Тартуського університету (Естонія) та Університету Тампере (Фінляндія), що реалізується у поданні спільних грантових заявок з проблематики Peace Education. Важливою є співпраця з Резекненською технологічною академією у Латвії (робота над проектом та подання спільних грантових заявок «Інформаційна війна: майбутні виклики для Латвії та України»); з Університетом Манітоби (Вінніпег, Канада – онлайн зустрічі, підготовка літньої школи), Pacific China Friendship Association, Kingdom of Tonga (Королівство Тонга, співпраця в якості аналітичного хаба). Проводяться наукові консультації та підготовка статей з науковцями з Ефіопії та Нігерії з проблематики Peace and Security Education (Institute for Peace and Security Studies (IPSS), Addis Ababa University, Ethiopia; The Ethiopian Civil Service University, Institute of Leadership and Good Governance (Addis Ababa, Ethiopia), Centre for Peace and Security Studies, Modibbo Adama University of Technology (Yola, Adamawa State, Nigeria), Institute of Foundation Studies,

Federal University (Otuoke, Bayelsa State, Nigeria). Відбувається наукова колаборація з науковцями університету Colombo, Shri Lanka – розробка Східного вектору (буддизм, конфуціанство), Вірменії (Аналітичний центр з питань глобалізації та регіональної взаємодії), Азербайджану (Proceeding of the international research, education and training centre), Грузії (Кавказького міжнародного університету).

Окремо проаналізуємо діяльність кафедри філософії в галузі інтернаціоналізації вищої освіти. Кафедра співпрацює з провідними державними науковими установами (Інститут філософії ім. Г.С. Сковороди НАН України, Науково-дослідний інститут історії української культури імені академіка Дмитра Багалія, Молодіжна асоціація релігієзнавців тощо), факультетами й кафедрами вищих навчальних закладів України, Естонії, Китаю, Німеччини, Польщі, Туреччини, Чехії, на яких здійснюється підготовка філософів та інших спеціалістів соціально-політичного блоку. Викладачі кафедри є активними учасниками Всеукраїнських та Міжнародних конференцій та семінарів [2]. Міжнародну діяльність кафедри [3] представлено співробітництвом з Цінхайською академією соціальних наук (КНР), делегація якої з тижневим візитом завітала до Київського університету імені Бориса Грінченка в листопаді 2017 року з метою налагодження партнерських зв'язків. Кафедра філософії має щільні контакти з відповідними структурними підрозділами багатьох університетів та наукових установ Польщі. Так, в межах імплементації загальноуніверситетських угод підписані міжкафедральні договори про співробітництво з польськими університетами у м. Лодзь, Жешув, Познань. У листопаді 2017 р. підписано Договір з кафедрою філософії та етики Білостокського університету (Katedra Filozofii i Etyki Widzialu Historyczno-Socjologicznego Uniwersytetu w Białymstoku, Kierownik Katedry – prof. drhab. Małgorzata Kowalska).

Професорсько-викладацький склад кафедри філософії має контакти з Університетом Адама Міцкевича в Познані, Жешувським університетом, Сілезьким університетом в

Катовіцах, Вищою школою імені Павла Влодковіца в Плоцьку, зокрема, входять до редакційної колегії польсько-українського щорічника «Освітологія». Розвивається співробітництво з університетами Туреччини. Його нову сторінку було відкрито у 2019 році, коли на факультеті було проведено студентський турнір з ісламознавства. Організаторами турніру був Український центр ісламознавчих досліджень разом з культурним центром імені Сінан Паші (Стамбул, Туреччина). Навесні 2019 року викладачі кафедри філософії відвідали Стамбул, пройшли стажування в культурному центрі імені Сінан Паші та Fatih Sultan Mehmet University. Вони відвідали тренінги на тему «Культура і політика сучасної мусульманської освіти», взяли участь в конференції, ознайомилися зі специфікою навчальної та наукової роботи в Університеті Фатіха Султана Мехмета.

Міжнародне співробітництво в усьому світі вважається зараз одним із головних показників визначення якості в сфері освіти і науки і, водночас, одним із головних інструментів її забезпечення і підвищення. Тому майже усі заклади вищої освіти в усіх країнах залучаються до міжнародної діяльності і прагнуть розширити її, при цьому, по-різному розуміючи її цінності, цілі, завдання. Надбання інтернаціоналізації вищої освіти на прикладі діяльності Київського університету імені Бориса Грінченка полягають в інтеграції освітніх систем до світового і європейського простору вищої освіти і наукових досліджень; налагодженні міжкультурної комунікації, розвитку партнерських стосунків між державами, а також і між суб'єктами освітньої і наукової діяльності; в підвищенні якості освіти і наукових досліджень. Інтернаціоналізація освіти у Київському університеті імені Бориса Грінченка здійснюється в межах законодавчої бази, концепцій Міністерства освіти і науки України у сфері міжнародної співпраці, інтернаціоналізації вищої освіти в Україні в цілому. Університет займає активну позицію в інтернаціоналізації освіти і працює над подальшим вдосконаленням діяльності у цьому напрямку, намагаючись

посісти й втримати гідне місце в міжнародному освітньому просторі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Dodonova Vira , Kolinko Maryna. Socio-philosophical aspects of the problem of internationalization of higher education: the experience of Borys Grinchenko Kyiv University. SKHID. Philosophical sciences 2021 Vol 1 № 1. P. 18-24. [https://doi.org/10.21847/1728-9343.2021.1\(1\).225270](https://doi.org/10.21847/1728-9343.2021.1(1).225270)

2. Кафедра філософії. Історико-філософський факультет. URL: <https://iff.kubg.edu.ua/pro-fakultet/kafedry/2016-06-15-08-14-59/pro-kafedru.html>.

3. Міжнародна діяльність кафедри філософії. Історико-філософський факультет. URL: <https://iff.kubg.edu.ua/pro-fakultet/kafedry/2016-06-15-08-14-59/mizhnarodna-diialnist.html>.

УДК 002.6

Makarevich S. V.

Postgraduate student of the Department of Innovation and Entrepreneurship, Faculty of Economics, Belarusian State University (Minsk, Belarus)

SELECTING AN OPTIMAL SSSTI STRATEGY FOR SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF THE REPUBLIC OF BELARUS

The State System of Scientific and Technical Information (SSSTI) is one of the main elements of the national innovation system of the Republic of Belarus, which, ensures the accumulation, storage and processing of scientific and technical information created in the Republic of Belarus, and its effective use, as well as integration scientific and technical information of the Republic of Belarus into the world information space.

Maintaining the functioning of the SSSTI and the implementation of measures for its development requires large amounts of state funding. In this regard, it is necessary to assess the economic efficiency of funding allocated for

the operation and improvement of the SSSTI.

An operation consisting in transferring a certain amount of STI from its generator to its consumer will be, hereinafter, called an STI transaction, while the costs arising from the implementation of an STI transaction will be called transaction costs. Among the transaction costs, the following can be singled out:

1. expenses for the operation of the transmission infrastructure (SSSTI), which include the collection, systematisation, storage and provision of STI, advertising and promotion of domestic developments both within the country and abroad;

2. the costs of STI consumers, which are formed due to the time spent by specialists for finding the STI they need;

3. the costs of the STI generators, which are formed due to the actions of the generators aimed at promoting the STI generated by them.

The increase in expenses for the SSSTI leads to a decrease in the costs of generators and STI consumers. With a sequential increase in the costs of SSSTI I_i , starting from a zero value with a constant step ΔI_i , a decrease in the total costs of generators and STI consumers is initially observed (see fig.), And then, starting from a certain value, the costs of STI start to increase.

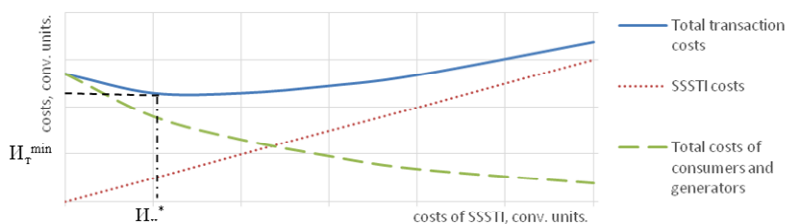

Figure - Costs for one STI transaction

Thus, there is such an optimal value of the costs of the SSSTI I_i^* , and, at which it is possible to achieve a minimum of total transaction costs $I_T^{\min}$.

The optimization task is to find such an optimal value of the costs of SSSTI I_i^* , at which the function I_T reaches the minimum value $I_T \rightarrow \min$.

Taking into account the level at which the financing of the SSSTI is in the current period (below the optimum, above the optimum, at the optimum level), a strategy for the further development of the SSSTI can be determined, that would lead to the optimal financing of the SSSTI.

Currently, the major recommendations for assessing the effectiveness of measures are "Guidelines for assessing the effectiveness of scientific, scientific and technical and innovative developments", approved by the Resolution of the National Academy of Sciences of Belarus and the State Committee on Science and Technology of the Republic of Belarus dated 03.01.2008 No. 1/1 [1], as well as "Rules for the development of business plans for investment projects", approved by the resolution of the Ministry of Economy of the Republic of Belarus dated August 31, 2005 No. 158 [2]. The applied methods for assessing the economic feasibility of technical and economic measures to improve the SSSTI are ultimately based on comparing the effect that can be achieved with the amount of funds invested. The indicators for decision-making are the payback period, the return on investment period, and the efficiency ratio. However, this approach for assessing effectiveness does not always lead to an adequate decision.

Let us consider the introduction of an information resource, the functioning of which is accompanied by operating costs as a technical and economic measure for the SSSTI improvement. Based on the indicators of the payback period, the efficiency ratio and the return on investment period this event is considered to be effective. If the total costs of the functioning of the SSSTI are below the optimal level, then the introduction of such an event will lead to an increase in the efficiency of the functioning of the SSSTI as a whole. But if the total expenses for the functioning of the SSSTI are above the optimal level, then a further increase in these costs caused by the implementation of the event will lead the SSSTI system to a

state even more far from optimal. Since the maximum efficiency of the functioning of the SSSTI as a whole is achieved at the optimal level of expenditures on the SSSTI, the SSSTI system as a whole will become less efficient if to implement the measure under consideration.

Taking into account the found optimum for the most cost-effective functioning of the STI, for the most efficient implementation of the STI transaction it is necessary not only to take into account the effect of the implementation of technical and economic measures, but also to maintain the SSSTI in a state of optimum.

With this in mind, improvement strategies can be divided into three types:

1. **Increasing.** This strategy is applied when the level of expenses for the STI are below the I_T optimum, which represents high costs of STI consumers and generators and low costs of SSSTI, which lead to overestimated costs of the STI transaction as a whole.

With this strategy, it is advisable to carry out technical and economic measures that will allow:

- to reduce the time of consumers to search for the STI they need;
- to increase the advertising activity of domestic developments by improving the quality and number of exhibitions, seminars, symposia by publishing specialized literature;
- to carry out information integration into the world space.

The main task of this strategy is to bring transaction costs to optimal levels.

2. **Optimum.** The sum of the costs of the SSSTI and the costs of consumers and generators of the STI are in the most efficient state of optimum I_T .

This strategy should be aimed at increasing the number of STI transactions performed. Within this strategy, the creation of an automated system for the collection and processing of information on the performed technical and

economic measures for the SSSTI improvement can act as technical and economic measures.

When determining the technical and economic measures for improving the SSSTI of the Republic of Belarus, it is necessary to monitor the optimum operating costs. The main objective of this strategy is to limit the increase or decrease in operating costs for the most cost-effective functioning of the SSSTI.

3.Downward. The strategy is applied when the cost of SSSTI is higher than the optimum I_r , which characterizes the underestimated costs of STI consumers and generators and the overestimated costs of the STI and, as a result, the overestimated cost of the STI transaction.

In this strategy, technical and economic measures should be aimed at optimizing the costs of the SSSTI. Optimization of the SSSTI infrastructure by transferring information from server equipment to state cloud storage can act as an improvement measure within this strategy.

When defining technical and economic measures to improve the SSSTI of the Republic of Belarus, it is necessary to limit further measures leading to an increase in operating costs. The main objective of this strategy is to reduce operating costs for the most cost-effective implementation of an STI transaction.

The use of these strategies will make it possible to optimize the allocated budgetary funding for improving the functioning of the SSSTI with the greatest economic efficiency.

REFERENCES

1. Ministry of Education of the Republic of Belarus Interuniversity Center for Marketing Research and Development. URL : <http://www.icm.by/metodicheskie-rekomendacii/> Accessed:02.04.2021.

2. National Legal Internet Portal of the Republic of Belarus URL : <https://pravo.by/document/?guid=3871&p0=W20513184>. Accessed 02.04.2021.

Миронов Ю.Б.,

*кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри
туризму та готельно-ресторанної справи,
Львівський торговельно-економічний університет*

Миронова М.І.

*кандидат економічних наук, вчитель економіки,
середня загальноосвітня школа № 90 (м. Львів)*

НЕОБХІДНІСТЬ ТА ЧИННИКИ ФОРМУВАННЯ ЕКОНОМІКИ ЗНАЇВ В УКРАЇНІ У КОНТЕКСТІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Процеси глобалізації у сучасному світі ознаменували перехід до нового типу суспільного розвитку – глобальної економіки знань. Передумовами цього стали системне поглиблення асиметрії світового економічного розвитку та зміна технологічних укладів, а також криза ліберальних моделей розвитку і неможливість існування однополюсного світу за умов глобалізації. У зв'язку з цим існує необхідність у перегляді існуючих та формуванні нових стратегічних напрямів сталого розвитку національної економіки України, які включали б не тільки збереження курсу на становлення інноваційної моделі розвитку, посилення взаємозв'язку «освіта – наука – виробництво», а й підвищення значущості інтелектуальної складової інноваційного потенціалу, тобто формування економіки знань (знанневої економіки).

Під «економікою знань», або «економікою, заснованою на знаннях» розуміють такий тип економіки, в якому знання відіграють вирішальну роль. Саме у такому розумінні цей термін популяризував Пітер Дракер [1]. Науковцями також були визначені характерні ознаки, які свідчать про перехід від економіки, що базується на використанні природних ресурсів, до економіки, заснованої на знаннях.

Для того, щоб розвивати в Україні ефективну економіку знань слід не лише спиратись на досвід країн-лідерів, а й проаналізувати власний стан просування на цьому шляху, розробити стратегію і тактику досягнення поставлених перед суспільством цілей.

На нашу думку, Україна має великий потенціал для розбудови економіки знань, зокрема, високий індекс освіти (Education Index) (0,803) поряд з такими високорозвиненими країнами як Італія (0,814), Сінгапур (0,814), Хорватія (0,798) [2], а також потужний науковий потенціал, здатний виконувати складні фундаментальні та прикладні дослідження. На жаль, за роки незалежності країна не змогла сповна скористатися цими перевагами, що знайшло своє відображення у показниках розвитку економіки знань, інформаційного суспільства та національної економіки в цілому.

Для розбудови економіки знань, відповідно до висновків Світового економічного форуму, уряди повинні доповнити будь-яку стратегію ухиляння від кризи зусиллями, спрямованими на підвищення конкурентоспроможності, на покращення потенціалу до зростання в середньостроковому та довгостроковому періоді. Конкурентоспроможні економіки – це ті економіки, що мають фактори збільшення продуктивності, на яких ґрунтується їх сьогоденне та майбутнє процвітання [3].

Сьогодні національна конкурентоспроможність залежить від фактору «технологічної готовності», оскільки технологічний прогрес став потужною рушійною силою сталого соціально-економічного розвитку держав. У цьому контексті спеціальну увагу приділено спроможності України використовувати інформаційно-комунікаційні технології, розвиток яких створює значні вторинні ефекти для інших секторів економіки, сприяючи економічному зростанню.

Для досягнення високого рівня ефективності використання знань необхідна ефективна державна політика підтримки національної інноваційної системи, яка повинна включати реалізацію наступних заходів:

- 1) створення умов, економічних стимулів та формування ефективного інституційного режиму для заохочення використання світового знанневого доробку в усіх секторах національної економіки;

- 2) розширення ємності внутрішнього ринку невітлених технологій та збільшення платоспроможного попиту

на результати вітчизняних науково-дослідних та дослідницько-конструкторських робіт (НДДКР);

3) стимулювання всебічного розвитку інтелектуального потенціалу особистості;

4) вдосконалення системи непрямих методів державного впливу та використання на перших етапах протекціоністських заходів для розбудови сектору високотехнологічного виробництва;

5) усунення існуючих недоліків у системі освіти і науки, системі захисту прав інтелектуальної власності, посилення академічної доброчесності задля створення організаційно-правового середовища знанневого ресурсу.

Поряд із захистом інтелектуальної власності новими чинниками формування економіки знань в Україні, на наш погляд, є:

- інвестиції в освіту;
- розвиток інформаційно-комунікаційних технологій;
- зростання витрат на науково-дослідні та дослідницько-конструкторські роботи;
- якість управління національною економікою та окремими бізнесами;
- порівняно низькі темпи інфляції;
- відкритість економіки;
- ефективна політика залучення прямих іноземних інвестицій.

Таким чином, можна стверджувати, що в економіці знань забезпечення нової якості людського капіталу повинно відбутися перш за все завдяки розбудові сфери освіти на основі сучасних інформаційно-комунікаційних технологій, особливо, коли йдеться про забезпечення сталого розвитку.

ЛІТЕРАТУРА

Drucker, P. F. (1992) The Age of Discontinuity. Guidelines to Our Changing Society. Routledge, 434 p.

2. Human Development Reports. URL: <http://hdr.undp.org/>.

3. World Economic Forum. URL: <https://www.weforum.org/>.

Остапенко В.М.,

*кандидат економічних наук, доцент кафедри
митної справи, Харківський національний
економічний університет імені Семена Кузнеця*

ОСВІТА СТАЛОГО РОЗВИТКУ В УМОВАХ COVID-19

Минулого року (2019) Генеральна Асамблея ООН визнала освіту для сталого розвитку (ОСР) моделлю для переосмислення навчання для досягнення цілей сталого розвитку [1]. ОСР переоцінює те, що ми дізнаємось, де ми вчимося і як ми вчимося, розвиває знання, навички, цінності та відносини, що дозволяють учням приймати обґрунтовані рішення та дії щодо глобальних проблем, таких як кліматична криза. Це дає можливість учням різного віку змінити спосіб мислення та працювати у напрямку сталого майбутнього. ОСР звертається до змісту освіти таким чином, щоб навчальні програми включали вивчення екологічної цілісності, економічної життєздатності та того, як працювати на шляху до справедливого суспільства. Але також переоцінює методи навчання та результати, щоб сформувати критично налаштованих, чуйних студентів, які можуть спільно вирішувати проблеми та діяти у місцевих та глобальних надзвичайних ситуаціях.

ОСР є ключовим фактором, що сприяє реалізації всіх 17 цілей сталого розвитку, але також може бути ключовим для підготовки світу до майбутніх криз, таких як COVID-19. Пандемія показала нам важливість для людей та суспільства здатності швидко реагувати на несподівані ризики. Це передбачає здатність розуміти складність, передбачати різні сценарії, домовлятися про компроміси, бути готовим діяти швидко на основі обмеженої інформації та співпрацювати у пошуку найкращих рішень.

Нещодавнє дослідження ЮНЕСКО показало, що країни сильно підкреслюють когнітивне навчання над соціально-емоційним та поведінковим навчанням, які є ключовими інструментами для розширення можливостей учнів та здійснення змін. Потрібно забезпечити, щоб освіта давала сту-

дентам інструменти для вирішення проблем сьогодення та майбутнього, боротьби з кліматичною кризою та трансформації суспільства.

Пандемія COVID-19 спричинила різні зміни в житті. Один із секторів, який сильно постраждав є вища освіта, а конкретніше обмін студентами. COVID-19 безпрецедентно порушив освіту у всьому світі. Мільйони студентів не змогли продовжувати навчання в школах, університетах, закладах професійного навчання та програмах навчання дорослих. Багато урядів відповіли на нагальну потребу забезпечити школярів можливостями навчання через Інтернет та дистанційне навчання. Були прийняті віртуальні уроки, розповсюджені домашні навчальні матеріали та освіта через телевізор та радіо або просторі. Ці зусилля були суттєвими і, безперечно, дуже складними для багатьох урядів, викладачів та студентів, оскільки вимагали перестановки не лише механізмів надання послуг, а й ролей та відповідальності.

Різні організації, наприклад, Міжнародний інститут Освіта (IIE) у США або Європейська асоціація міжнародної освіти (EAIE), Міжнародна Асоціація університетів (IAU) та Студентська мережа Еразмуса (ESN) взяли участь у окремих дослідженнях, щоб зрозуміти вплив COVID-19 на громади, які вони безпосередньо підтримують.

Це призводить до висновку, що попри труднощі в адаптації до зовсім іншої методології для викладання сектор вищої освіти продемонстрував реактивність, щоб знайти рішення для виклик пандемії та продовження викладання та навчання. Залишається з'ясувати, як на якість навчання впливає перехід від особистого до онлайн-викладання, особливо коли ситуація зміниться з антикризового управління на нову нормальну для нового навчального року. Буде важливо детальніше вивчити цю зміну як із вузів, так і з точки зору студентів.

Зараз вища освіта повинна перейти від ситуації управління кризовими ситуаціями до більш довгострокового планування на новий навчальний рік. Багато рішень, впроваджених під час кризи продемонстрували свою корисність і, ймовірно, їх доцільно продовжувати, але для того,

щоб надалі пропонувати якість освіти в новому навчальному році слід ретельно планувати, оскільки виникають нові виклики.

З метою кращого розуміння зривів, спричинених COVID-19 у галузі вищої освіти та дослідити перші заходи, вжиті вищими навчальними закладами світу щоб відповісти на кризу, Міжнародна асоціація університетів (IAU) вирішила створити Глобальне опитування IAU щодо впливу COVID-19 на вищу освіту у всьому світі. Аналіз опитування базується на 424 повних відповідях від унікальних ЗВО у 109 країнах та двох спеціальних адміністративних регіонів Китаю (Гонконг та Макао) [2].

Важливим є вимушений перехід до дистанційного навчання та навчання можливості запропонувати більш гнучкі можливості навчання, дослідити змішане або гібридне навчання та поєднувати синхронне навчання з асинхронним. Тип впливу різноманітний і варіюється від установи до установи, але скрізь це було негативно. Більшість ЗВО мають плани на випадок непередбачених ситуацій, щоб пом'якшити це вплив.

ЛІТЕРАТУРА

1. IAU – COVID-19 Global Impact Survey. URL : https://www.iau-aiu.net/IMG/pdf/iau_covid19_and_he_survey_report_final_may_2020.pdf

2. ILO Sectoral Brief: COVID-19 and the education sector. URL : https://www.ilo.org/sector/Resources/publications/WCMS_742025/lang--en/index.htm

4. Діденко Н.Г., Стефанова О.А. Сила лідера та його вплив: навчальний посібник для проведення тренінгу. Київ, 2015. 40 с.

5. Орлова Н. Підготовка фахівців з публічного управління в умовах євроінтеграції України. Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. 2019. № 3 (104). С.139-150.

Сараєва О.С.,

кандидат історичних наук, доцент кафедри філософських наук та історії України, ДВНЗ «Приазовський державний технічний університет» (м. Маріуполь)

ВИКЛАДАННЯ ІСТОРІЇ УКРАЇНИ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ В КОНТЕКСТІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ОСВІТИ

Гібридна війна, складовою якої є військова агресія РФ проти України мала та має основною метою розвал нашої держави. З цією метою, окрім неприхованих антиукраїнських кампаній, Кремль усіляко здійснює та підтримує деструктивні процеси в українському суспільстві, у тому числі руками свідомої та несвідомої п'ятої колони.

Набуття Україною суверенітету та перетворення на самостійний суб'єкт міжнародного права було розцінено певними політичними колами РФ як геополітичний нон-сенс, а намагання вийти зі сфери впливу Росії (яку вона вважала для себе природною на усій території пострадянського простору) та змінити євразійський зовнішньополітичний вектор на європейський, включили потужні механізми протидії: економічні, політичні, культурні, інформаційні та, врешті решт, військові.

Найважливішою складовою гібридної війни є війна інформаційно-психологічна, мета якої – маніпулятивні впливи на масову свідомість. Психологічна війна складається з операції проти національної самосвідомості, операції проти керівництва протилежної сторони, операції проти військ супротивника і культурних конфліктів. У Стратегії національної безпеки України, затвердженої Указом Президента України від 26 травня 2015 року № 287/2015 до актуальних загроз національній безпеці України віднесена, серед інших, така як «...інформаційно-психологічна війна, приниження української мови і культури, фальшування української історії, формування російськими засобами масової комунікації альтернативної до дійсності викривленої інформаційної картини світу».

Отже, війна триває не тільки за територіальну цілісність України, але й за українських громадян у рамках роз-

горнутої інформаційної агресії, що значною мірою апелює до подій минулого, історичної пам'яті суспільства. Саме через застосування історії здійснюється інформаційний вплив на населення, на військовослужбовців збройних сил тощо. Так, російські «вчені» на замовлення Кремля написали «історію Криму», де «обґрунтовано» правильність і законність анексії півострова Російською Федерацією. За таких умов викладання історії України набуває стратегічного значення. Особливо актуальним викладання історії України є для вищих навчальних закладів, що мають приймати абітурієнтів з окупованих територій України, де учні останні три роки зовсім не вивчали історії України і відчували на собі тиск російської пропаганди. Проте, як показує досвід, серйозні ризики стикнутися з наслідками ворожої агресії є і в інших регіонах України.

Водночас, в останнє десятиріччя в Україні намітилася стійка тенденція до скорочення кількості навчальних годин на вивчення курсу «Історія України» у ВНЗ, ставлення до предмету як другорядного, що відбувається в рамках нібито режиму «економії» і мотивується тим, що абітурієнти вже вивчали історію України в загальноосвітній школі. Така ситуація з витісненням історії України з навчальних програм, зокрема у вищих навчальних закладах, за умов війни з державою, яка одним із завдань агресії має знецінення національної свідомості громадян України, у кращому випадку виглядає як злочинна недалекоглядність та безвідповідальність, але у гіршому – зрадництво та гра на боці агресора. Саме це і є гібридна війна проти свого народу. За словами директора Національного інституту стратегічних досліджень України В. Горбуліна „Російська культурна політика на українському напрямі була повністю інтегрована в загальну стратегію ліквідації української державності...” А успіху культурної експансії проти України „сприяла неефективність державної гуманітарної і культурної політики” [3].

Курс історії України у вишах не дублює шкільний, він покликаний надавати історичну інформацію на більш високому рівні осмислення. Слід пам'ятати, що наші школяри вивчають ключові, й часто найбільш суперечливі етапи української історії, у віці 13-14 років, коли вони в силу свого

віку не взмозі опанувати складними проблемами етно- та державотворення. До того ж не треба забувати, що історична наука розвивається, з'являються нові джерела, нові важливі факти, які мають бути доведеними до молоді. Дисципліна має потужний потенціал гуманізації освіти і виховання патріотів України.

На жаль, сьогодні, у рамках розширення автономії вищих навчальних закладів Міністерство освіти і науки України позбавило «Історію України» статусу нормативної дисципліни, віддавши питання на розгляд керівників факультетів і вишів. Скасування обов'язкових дисциплін як елемент реформування вищої освіти має перспективи, але зараз це не на часі. Відсутність державної підтримки курсу цілком прогнозовано матиме негативні наслідки для всієї України в умовах тотальної економії у вищих навчальних закладах. Згортання викладання курсу по суті відповідає інтересам Росії, а не України, оскільки не тільки сприятиме інформаційній перевазі ворога, але й матиме негативні наслідки соціального характеру, як-то: падіння загального інтелектуального рівня випускників ВНЗ та втрата висококваліфікованих викладацьких кадрів істориків, і навіть ліквідація цілих кафедр.

Введений замість навчальних дисциплін „Історії України” та „Історія української культури” інтегральні курси „Українознавчі студії” або «Історія та культура України» не є повноцінною заміною виведених з навчальних планів спеціальностей дисциплін. Зініційована підміна не відповідає стратегії розвитку Української держави, суперечить логіці розвитку історичної науки в країні, державність якої ставиться під сумнів сусідом-агресором, адже зводить вивчення вітчизняної історії студентською молоддю до формату «необов'язкового факультативного» курсу. Дана ситуація досить сильно нагадує період хрущовської відлиги, коли українська мова втратила статус обов'язкової у російськомовних школах. Відомий український дисидент, а тоді молодий вчитель з Горлівки Василь Стус з боєм писав у листі до А. Малишка: "...Хіба це не гопашний театр – з горілкою та шароварами? Обов'язково – німецьку, французьку, англійську мови, крім рідної... Іноді видається, що діячі на-

шої культури роблять даремну справу. Вони співають, коли дерево, на якому вони сидять, ритмічно здригається од сокири... Як можна зрозуміти їх спокій? Як можна зрозуміти слабосилі зітхання, кволі піклування про долю хутора Надії, слабенькі нарікання, коли мусить бути гнів, гнів, гнів?" [1].

У довгостроковій перспективі, спрощене бачення вітчизняної історії, не сприяючи творчому підходу ані серед професорсько-викладацького складу, ані серед студентів, негативно впливатиме на якості підготовки кадрів, оскільки:

По-перше, викладається за єдиною для всіх навчальною програмою.

По-друге, навчальне навантаження з курсу значно скоротилося, що ставить під загрозу кадровий потенціал кафедр гуманітарного напрямку. До того ж, скорочення кількості аудиторних годин, безумовно, позначиться і на якості знань студентів з такої стратегічно важливої для виховання молоді навчальної дисципліни. Як відомо, дисципліни гуманітарного профілю у першу чергу покликані сприяти отриманню найважливіших компетентностей самостійного мислення, а відтак - розвитку особистості, що не можливо реалізувати, якщо студент не має можливості виступати, брати участь у дискусіях зі своїми однолітками, обговорювати навчальний матеріал, а під час обмеженої кількості аудиторних занять такі форми роботи є вельми обмеженими; до того ж, історія України та історія української культури мають першочергове значення у вихованні патріотизму серед молоді.

Такий підхід неприпустимий в умовах «гібридної» війни та розколу в українському суспільстві, він суперечить затвердженій 14.09.2020 р. Президентом України „Стратегії національної безпеки України” [2] та оприлюдненим „Тезам до другої річниці російської агресії проти України” [3] директора Національного інституту стратегічних досліджень Володимира Горбуліна. Отже, викладання «Історії України» в сучасних умовах є питанням державної безпеки.

ЛІТЕРАТУРА

1. Лист Стуса до Малишка (12 грудня 1962). URL: <https://www.istpravda.com.ua/columns/2021/01/26/158881/> // List Stusa do Malishka (12 grudnya 1962)
2. Стратегія національної безпеки України. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/3922020-35037>
3. Тези до другої річниці російської агресії проти України. URL: <https://uacrisis.org/uk/40347-gorbulin-tezy> // Tezi do drugoї richnici rosijs'koї agresії proti Ukraїni

УДК 35.075

Тертичка В. В.,

*доктор наук з державного управління, професор,
Києво-Могилянська школа врядування*

Національного університету "Києво-Могилянська академія"

ІНТЕРАКТИВНА СТРАТЕГІЯ ПІДГОТОВКИ ПРОФЕСІЙНИХ УПРАВЛІНЦІВ

Завдання цієї публікації: з'ясування суті інтерактивної стратегії підготовки професійних управлінців у Києво-Могилянській школі врядування [1].

Період впровадження освітньої інноваційної практики: 2017-2020 роки.

Метою освітньої інноваційної практики підготовки професійних управлінців є: підготовка професійних управлінців, які стратегічно мислять, володіють навичками вироблення суспільної політики та вміють урядувати.

Для впровадження освітньої практики її завдання розглядаються як цілісний, послідовний, наскрізний, інтерактивний освітній алгоритм:

1) мотиваційна презентація проблемного питання у сфері/галузі/напрямі політики – як фахове вступне вивчення;

2) підготовка низки Policy Papers з дослідження та аналізу політики впродовж усього навчання в самостійно обраній студентом сфері/галузі/напрямі майбутньої професійної діяльності (при цьому алгоритм підготовки Policy

Papers формують окремі компоненти взаємоузгодженого переліку навчальних дисциплін);

3) підготовка і захист стратегічних планів розвитку суб'єкта/об'єкта політики та есе з управління змінами (при цьому алгоритм підготовки прогнозних і програмних документів формують окремі компоненти взаємоузгодженого переліку навчальних дисциплін);

4) підготовка і захист курсової роботи у вигляді Policy Paper, спрямованої на вирішення конкретної суспільної проблеми в самостійно обраній студентом сфері/галузі/напрямі його майбутньої професійної діяльності;

5) підготовка і відкритий захист кваліфікаційної (магістерської) роботи за самостійно обраною студентом темою, що відповідає сфері/галузі/напряму його майбутньої професійної діяльності і містить компонент Policy Paper, рекомендаційна частина якого апробована під час проходження навчально-дослідницької практики в органах влади.

Опис освітньої інноваційної практики. Підготовка професійних управлінців, які стратегічно мислять, володіють навичками вироблення суспільної політики та вміють урядувати, здійснюється за освітньо-науковою програмою (далі – ОНП) "Суспільна політика і врядування" підготовки здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування» [2].

На відміну від чинних програм, формовані нашою програмою в студентів компетентності, знання, уміння й навички відповідають професійним стандартам державних службовців, затвердженим Національним агентством України з питань державної служби.

Усі обов'язкові та вибіркові компоненти програми є взаємоузгодженими, доповнюють одна одну та орієнтовані на реалізацію цілісного, послідовного, інтерактивного освітнього алгоритму.

Програму спрямовано на формування компетентностей, оволодіння уміннями і навичками, що відповідають трудовим функціям професіонала «Аналіз та підготовка пропозицій щодо формування державної політики»,

«Участь у здійсненні моніторингу та оцінювання результатів реалізації державної політики», «Підготовка проектів нормативно-правових актів, аналітичних, інформаційно-довідкових документів, здійснення експертизи проектів актів».

Наприклад, алгоритм підготовки Policy Paper з аналізу політики (Аналітична записка) в самостійно обраній студентом сфері/галузі/напрямі його майбутньої професійної діяльності формує обов'язкова навчальна дисципліна «Вироблення доказової політики» (Evidence-based Policy-making). Методологічну базу підготовки надає дисципліна «Методи дослідження для суспільного врядування» (Research Methods for Public Governance). Далі алгоритм підготовки Policy Paper послідовно доповнюють модулі «Право у врядуванні» (The Rule of Law, Rule-making and Enforcement), «Економіка для врядування» (Economics for Public Policy), «Державні фінанси та бюджетування» (Public Finance and Budgeting). Студенти можуть підвищити практичну орієнтованість документа, зареєструвавшись на вибіркові дисципліни «Процедури аналізу стейкхолдерів та середовище вироблення політики», «Економічні та політичні аспекти аналізу політики», «Соціально-психологічні й етичні аспекти аналізу та оцінювання політики» тощо.

Натомість алгоритм підготовки документів прогнозного й програмного спрямування, окрім названих, формують обов'язкові дисципліни «Лідерство у врядуванні» (Leadership in Governance), «Політика збалансованого розвитку» (Sustainable Development Policy) і «Стратегічне управління» (Strategic Public Management).

Алгоритм підготовки Policy Papers завершує навчальна дисципліна «Підготовка і презентація результатів аналізу та оцінювання політики» (Presentation of Policy Analysis and Evaluation Results).

Щоб сформувати додаткові професійні компетентності в обраній сфері/галузі/напрямі майбутньої професійної діяльності, підвищити свою кваліфікацію студенти можуть:

- вибрати за допомогою системи автоматичного запису (САЗ) потрібні їм навчальні дисципліни, окремі моду-

лі, гостьові курси з-поміж декількох сотень доступних в особистому електронному кабінеті та опанувати їх в очному режимі або дистанційно на сервері е-навчання DistEdu [3];

- самостійно отримати знання, сформувати уміння й навички, скориставшись відкритим доступом до навчальних матеріалів на сторінках Києво-Могилянської школи врядування [4], використавши можливості автоматизованої бібліотечно-інформаційної системи ALEPH [5] та інституційного репозитарію eKMAIR [6].

Інноваційність підготовки професійних управлінців обумовлена:

- відповідністю компетентностей, знань, умінь і навичок, що формуються у студентів, професійним стандартам державних службовців, затвердженим Національним агентством України з питань державної служби;

- цілісністю, послідовністю, наскрізністю, інтерактивністю освітнього алгоритму, складовими якого є взаємопов'язані навчальні дисципліни, що доповнюють одна одну;

- співвикладанням навчальних дисциплін за принципами міждисциплінарності, професійністю штатних викладачів, широким залученням відомих практиків (на модуль чи тему), гостьових лекторів з-поміж політиків, державних службовців, посадових осіб місцевого самоврядування (тематичні зустрічі на одну-дві пари);

- наданням здобувачам права самостійно формувати вибіркочку складову програми й залучати гостьових лекторів;

- можливістю повного переведення навчання на дистанційний режим без втрати його якості, завдяки застосуванню сучасних інформаційно-комунікаційних технологій (апробовано в лютому-липні 2020 року після запровадження карантинних обмежень);

Результати підготовки професійних управлінців:

- якщо до вступу жодний зі студентів випуску 2020 року не працював на державній службі, то, завдяки освітній інноваційній практиці, під час навчання й після його завершення 65 % із них перемогли на конкурсах на заміщення посад державної служби, а інші працюють у гро-

мадських організаціях, що сприяють виробленню суспільної політики;

- якщо до впровадження освітньої практики більшість студентів опанувала однакові навчальні дисципліни, то зараз кожний із них формує індивідуальну освітню траєкторію;

Ефективність підготовки професійних управлінців обумовлена:

- відсутністю державного замовлення. Попри високу вартість навчання, абітурієнти, розуміючи високий рівень підготовки і практично-орієнтовані результати навчання, свідомо обирають ОНП Києво-Могилянської школи врядування;

Сталість результатів підготовки професійних управлінців підтверджена:

- наданням Києво-Могилянській школі врядування інституційного членства у Мережі інститутів і шкіл державного управління у Центральній та Східній Європі (The network of institutes and schools of public administration in Central and Eastern Europe – NISPAcee) [7];

- схваленням заявки Києво-Могилянської школи врядування на сертифікацію її ОНП Європейською асоціацією акредитації програм у сфері державного управління (European Association for Public Administration Accreditation – EAPAA) [8];

- запозиченням компонентів, структури і навіть назв навчальних дисциплін іншими закладами вищої освіти;

- високим фаховим рівнем викладачів як постійних, так і запрошених;

- цілісністю, послідовністю, наскрізністю, інтерактивністю освітнього алгоритму, складовими якого є взаємопов'язані навчальні дисципліни, що доповнюють одна одну.

Інтерактивна стратегія підготовки професійних управлінців передбачає сучасні підходи до викладання та навчання та ґрунтується на постійному вдосконаленні ОНП із застосуванням кращих світових практик і пропозицією власних інноваційних напрацювань.

ЛІТЕРАТУРА

1. <https://kmsgov.ukma.edu.ua/uk/>
2. <https://kmsgov.ukma.edu.ua/uk/mahisterski-prohramy/230-osvitno-naukova-prohrama-suspilna-polityka-i-vriaduvannia>
3. <https://distedu.ukma.edu.ua/>
4. <https://kmsgov.ukma.edu.ua/uk/>
5. <http://aleph.ukma.kiev.ua/F>
6. <http://ekmair.ukma.edu.ua/?locale-attribute=uk>
7. <https://www.nispa.org/>
8. <https://www.eapaa.eu/accredited-programmes>

УДК 35.075

Тимофєєва Г. В.,

*молодший науковий співробітник,
Київський університет імені Бориса Грінченка*

Опришко Т. С.,

*кандидат наук із соціальних комунікацій,
директор бібліотеки, Київський університет
імені Бориса Грінченка*

ПРОСТІР БІБЛІОТЕК В ПОРЯДКУ ДЕННОМУ ООН В СФЕРІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ НА ПЕРІОД ДО 2030 РОКУ

У 2015 році людство в особі представників найавторитетнішої в світі міжнародної організації – Організації Об'єднаних Націй – прийняло магістральний план дій для забезпечення добробуту планети та її процвітання – Порядок денний у сфері сталого розвитку до 2030 року [1]. Він складається з 17 цілей сталого розвитку, що охоплюють різні аспекти соціально-економічного розвитку та охорони довкілля. В реалізації цих цілей і зокрема Цілі 4 – забезпечення загальної і справедливої якісної освіти і заохочення можливості навчання протягом усього життя для всіх – бібліотеки відіграють значну роль, надаючи можливості використання ресурсів, перетворюючи складні дані в загальнодоступну інформацію, усуваючи проблеми доступу – тобто виконують роль посередника між людиною,

інформацією та технологіями. Саме таку місію бібліотекам відводить Міжнародна Федерація Бібліотечних асоціацій та установ (The International Federation of Library Associations and Institutions, IFLA), розвиваючи в рамках Порядку денного... такі напрями як:

1. Підвищення обізнаності про ініціативи ООН щодо змін в світі, зокрема про Порядок денний у сферах сталого розвитку на період до 2030 року;

2. Зміна світогляду в суспільстві з метою забезпечити бачення бібліотеки як критично важливого активу суспільства;

3. Бібліотечна кампанія щодо Порядку денного в галузі сталого розвитку;

4. Розробка доказової бази, яка свідчить про те, як доступ до інформації (A2I) і бібліотеки сприяють досягненню цілей сталого розвитку, викладених в Порядку денному ООН у сфері сталого розвитку на період до 2030 року [2].

У Звіті IFLA 2016 року відзначено, що в забезпеченні доступу до інформації та формуванні навичок її використання задіяні понад мільйон бібліотек в світі всіх рівнів і статусів. Діяльність цих бібліотек включає забезпечення інформаційно-комунікативними технологіями, допомогу в ефективному використанні інформації, а також збереження інформації та надання постійного доступу до неї наступним поколінням [2].

Окрім книгозбереження та цифрових ресурсів розуміння бібліотеки в з'язку з розширенням її функцій теж трансформується, зокрема змінюється розуміння бібліотечного простору та бібліотечного навчання, з'являються і наповнюються новим змістом терміни «загальний інформаційний простір» («information commons»), «інформаційний центр» («information hub», «information village»), «інформаційна зала» («information arcade»), «центр поширення знань» («knowledge navigation center»), «електронна бібліотека» («cybrary»), «інформаційна галерея» («information gallery»), «електронний інформаційний центр» («electronic information center»), «суспільний науковий простір» («research commons»), «суспільний техно-

логічний простір» («technology commons»), «суспільний простір знань» («knowledge commons»), «суспільний науково-освітній простір» («academic commons») тощо. Усі ці терміни пов'язані з моделлю чотирьох просторів, яка була розроблена у 2010 році дослідниками Королівської школи бібліотекознавства та інформаційних наук Dorte Skot-Hansen, Casper Hvenegaard Rasmussen та Henrik Jochumsen (Копенгаген, Данія) і включає простір навчання, простір досвіду, простір зустрічей та простір подій [3].

На разі ця модель стала базовою для професійних бібліотекарів в усьому світі. Грунтуючись на ній, бібліотечні фахівці мають змогу пояснювати сутність сучасних бібліотечних розробок та майбутніх бібліотечних планів політикам, урядовцям та широкому загалу. Адже вона чітко ілюструє, як бібліотеки зміщують акценти своєї діяльності з розвитку бібліотечних фондів і колекцій документів до розбудови як простору культурного та літературного досвіду, простору взаємодії різних поколінь, простору співучасті, творчості та інновацій. З іншого боку, модель активно використовується архітекторами і дизайнерами в будівництві нових бібліотек, модифікації існуючих та дизайні інтер'єру окремих бібліотечних просторів.

Отже, простір сучасної бібліотеки, в контексті сприяння виконанню глобальних цілей людства, закріплених Порядком денним ООН в сфері сталого розвитку, має відповідати ключовій ідеї доступності до інформації в усіх сенсах – бути фізично доступним в часі й просторі, бути налаштованим на сприяння завдяки новим комунікативним навичкам і якостям бібліотечних лідерів, бути гнучким і адаптованим до локальних умов.

ЛІТЕРАТУРА

1. United Nations (2015). Sustainable Development Knowledge Platform. Retrieved April 26, 2016 from <https://sustainabledevelopment.un.org/post2015/transformingourworld>

2. International Federation of Library Associations and Institutions. (2016). Access and Opportunity for All: How

Libraries Contribute to the United Nations 2030 Agenda.
Retrieved from
<https://www.ifla.org/files/assets/hq/topics/libraries-development/documents/access-and-opportunity-for-all.pdf>

3. Чотири простори бібліотеки: модель діяльності: практичний посібник / авториукладачі: О. Бояринова, О. Бруй, Л. Лугова, Я. Сошинська, І. Шевченко; Українська бібліотечна асоціація. Київ : ВГО Українська бібліотечна асоціація, 2020. 104 с.

Наукове видання

**ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ ДЛЯ СТАЛОГО
РОЗВИТКУ:
ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ НА
НАЦІОНАЛЬНОМУ
ТА МІСЦЕВОМУ РІВНЯХ**

***Матеріали IV Міжнародної
науково-практичної конференції***

(українською, англійською та польською мовами)

Відповідальна за випуск
Комп'ютерна верстка
Обкладинка

А. Чечель
Г. Тимофеева
Н. Поплавська

Підп. до друку 18.05.2021. Формат 60x84 1/16. Папір офісний.
Гарнітура Times New Roman Cyr. Друк цифровий. Ум. друк. арк. 16,2.
Обл.-вид. арк. 11,7. Наклад 300 прим. Зам. 19.05.2021

Видавець:
ФОП Халіков Руслан Халікович,
Св. № ДК, № 5346 від 17.05.2017
e-mail: halikoffr@gmail.com